

קובץ גליונות

פרשת בלק - קובץ זיכרון במלאת השלושים
רשכה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

תונות

מרכז רב תחומי לפתרונות חינוכיים

תושיה - יעוץ חינוכי

בנשיאות מרן ראש הישיבה
הגרמ"ה הירש שליט"א

יעוץ טלפוני | הפניה | אבחוני קשב
| הדרכת סמכות להורים

מענה טלפוני כל יום
בין השעות 09:00-14:00
073-200-3333
(לאחר מכן ניתן להשאיר הודעה)

לע"נ הרב ר' מרדכי ב"ר ישראל יהואל ז"ל

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארקו

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:14	8:31	9:06
בני ברק	7:29	8:33	9:06
קרית ספר	7:23	8:32	9:04
בית שמש	7:12	8:32	9:04
אופקים	7:21	8:32	9:03
חיפה	7:23	8:35	9:05

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- י"ט תמוז פינחס
- כ"ו תמוז מטות מסעי
- ד' אב דברים
- י"א אב ואתחנן
- ב' אלול שופטים
- ט' אלול כי תצא
- ט"ז אלול כי תבא
- כ"ג אלול נצבים וילך
- א' תשרי ר"ה ויו"כ
- חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

לזכות ולרפואת
ר' אלתר צבי אריה
בן חנה חיה
לרפ"ש בתושח"י

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות

"בעניני עין הרע" (חלק א')

מגילה לא נאמר זה ממש על עין הרע, אפשר לומר את לחש הזה גם על עין הרע (כל משאלותיך עמוד קע"ז).

מוסר גורם לענוה ומציל מעין הרע

אמר רבינו זצ"ל לאברך שהגיע עם בנו 'ילד פלא' היודע ג' סדרים מהש"ס ועדיו לגדולות ונצורות כי צריך ללמוד עמו מוסר כל יום ואז לא יזיק לו עין רעה, ונשאל מה ענין מוסר לעין רעה, והשיב, כשאדם מחזיק עצמו בגאווה אנשים נותנים בו עין רעה, ולא כן כשמחזיק עצמו לענין (דרך שיחה ח"א פ' וירא עמוד ע"ז).

ונשאל שבחז"א (ב"ב ליקוטים סי' כ"א ד"ה יהבו) כתב שעין רעה הוא דבר שממילא ולא משום כוונה רעה אלא ההתפעלות עצמה גורמת לעין רעה, והשיב, נכון, יש ב' סוגים, יש כמו זה שכתב החז"א, ויש עין רעה שבני אדם יכולים להזיק, ושמעתי מהג"ר אלעזר צדוק טורצין זצ"ל ששמע מהחז"א כי בבני ברק אין עין הרע שולטת ומסתמא זה שייך על ב' סוגי עין רעה, אבל בענין הילד הנ"ל וכי אינו יוצא מן העיר... (שם)

עין טובה נגד עין הרע ופסוקי נגע צרעת

אמר רבינו זצ"ל, כי נגד עין הרע יש עצה לנהוג תמיד בעין טובה, עין טובה זה סברא שזה מועיל, ואינו נזכר כרגע דמוי לזה בחז"ל ועי' חז"א (ח"מ סי' כ"א). ולגבי מה שי"א פסוקי צרעת נגד עיה"ר כמדומה שזה מובא בסדור ר"י עמדין. (כל משאלותיך עמוד קע"ז)

תשובה מבטל עין הרע

שאלו שבגמ' ברכות (ה' ב') א"י אם רואה אדם שיסורין באין עליו וכו' למה לא אמרו שיתלה בעין הרע, והשיב רבינו זצ"ל, בלא ביטול תורה עין לא תשלוט עליו ועל ידי שיעשה תשובה יבטל גם את העין הרע. (כל משאלותיך עמוד קע"ה). ובס' חז"א ח"מ (עמוד רנ"ה לקוטים ב"ב סימן כ"א) כתב שבשעה שבני אדם מתפעלים על מציאות מוצלחה, מעמידים את מציאות זו בסכנה, ומ"מ הכל ביד שמים וכל שלא נגזר עלי' בדין שמים לאבדן הדבר ניצל, אבל כשנגזר הדבר לאבד, מתגלגל הדבר לפעמים ע"י שימת עין תמהון על הדבר, ומבואר שעין הרע אינו מחמת כוונה להזיק אלא ההתפעלות וההתפעלות זה מזיק, ומצינו עין הרע שפועלת לטובה במס' נדה (ס"ז א') ובתוס' (שם ד"ה כי) שעל ידי עין הרע יפסק הדם ע"ש (דרך שיחה ח"ב כ"ה).

במקום זיכוי הרבים

בענין סיום הש"ס ברבים אמר רבינו זצ"ל שאין לחוש לעיה"ר, ואדרבה ממנו ילמדו אחרים וכע"ז מבואר ברמ"א לענין צדקה, ושומר מצוה לא ידע רע, ואמרו בגמ' ערובין (ס"ד א') גבי מחזיק בנכסי הגר דתוהי בה אינשי שיעשה בהן דבר מצוה וינצל מעיה"ר, (ס' דברי שיח עמוד תקמ"ז). שאלו לרבינו אם יש לדאוג מפני עין הרע על אחד שהוא בחור צעיר וכבר עושה סיום הש"ס ויקנאו בו אמר רבינו שיבחנו ויראו שאין מה לקנא בו (מנחת תורה פ"ג קל"ב). חתן לפני חתונתו שאל שברצונו להדפיס לקראת נישואיו קונטרס חידושי תורה אלא שחושש מעין הרע, וביטל רבינו זצ"ל את דבריו ואמר על הדפסת חידושי' לא שייך כיום כלל עיה"ר והלואי שהיו אנשים מקנאים באלו שמחדשים חידושי' וירצו ג"כ לחדש חידושי' (תא שמע ח"ח עמוד קכ"ב). ולא' שזכה ללמוד עם בנו בשבע השנים לפני בר מצוה שלו ש"ס, ובכל פעם שסיימו מסכת מגיל חמש וחצי הקליט אותו עונה על שאלות רבות על המסכת שנלמדה, ושאל מרבינו האם כדאי להראות חלקים מההקלטות האלה במסיבת הבר מצוה שלו, שמצד אחד זה יכול לגרום לחיזוק גדול לבני ולמשפחות אחרות ומאידך אולי יש לחשוש לקנאה עין הרע ואולי גאווה שתיכנס ללבו של בנו, וכתב לו רבינו זצ"ל תתפלל שלא יזיק, (ס' פותח את ידך עמוד תר"ז).

(המשך המאמר אי"ה בשבוע הבא)

אם צריך לחשוש מעין הרע

נשאל רבינו זצ"ל האם צריך לחשוש לעין הרע, והשיב כי בכ"ד בחז"ל חששו מעיה"ר (ברכות נ"ה ב' סוטה ל"ו ב' ב"מ פ"ד א'), והחז"א ח"מ (עמוד רנ"ה לקוטים ב"ב סימן כ"א) כתב וז"ל, יהבו ביה רבנן עינייהו ונח נפשיה, מסודות הברירה כי האדם במחשבתו הוא מניע גורמים נסתרים בעולם המעשה ומחשבתו הקלה תוכל לשמש גורם להרס ולחרבן של גשמים מוצקים וכדאמר (פסחים נ' ב') כיון דנפיש אפחזייהו שלטא בהו עינא, ובב"מ (פ"ד א') לא מסתפי מר מעינא בישא, ושם (נ' ב') פרידה אחת יש לי ביניכם, ושם (ק"ז א') לא תזבין ארעא דסמיכתא למתא, ע"ש. ורואים שיש לחוש בדבר (כל משאלותיך עמוד קע"ז).

ואבא היה אומר לחש נגד עין הרע, והחזון איש היה שולח אליו, ואבא אמר לי שאין בלחש זה השבעות ושמות כלל רק תפלה ולא רצה לגלות מהו, כי אמר שמי שמסר לו את הלחש אמר שאם יגלה לאחרים לא יועיל, (שם עמוד קע"ה), אמנם בשנותיו האחרונות היה הקה"י נמנע מכך, וספר רבינו שבהיותו ילד בקש מאביו הקה"י שילמדו את הלחש כנגד עין הרע ואמר לו אביו אם יגלה לו שוב לא יועיל והוסיף הקה"י שאותו לימד יהודי זקן מביאליסטוק ואמר לו היהודי שכבר לא זקוק ללחש הזה ויכול לגלות לו. (ארחות רבינו ח"ג עמוד ק"ג אות י"ט). ובחיוך הוסיף, טוב שלא סיפר לי אחרת היו באים אלי אלף איש ביום, (מנחת תורה פכ"ט עמוד רצ"ב).

והביא רבינו זצ"ל, הגמ' במס' ב"ב (ק"ח ב') עצה טובה קמ"ל דאיבעי ליה לאינשי לאיזהורי מעינא בישא, והיינו דקאמר להו יהושע דכתיב ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה אמר להו לכו והחבאו עצמם ביערים שלא תשלוט בכס עין רע, ע"כ. ומבואר שצריך לחשוש מעין הרע, (דולה ומשקה עמוד ח"כ). ובאבות (פ"ב מט"ז) דעין הרע מוציא את האדם מן העולם, ואף בבני יוסף שאין שולט עין סבר יהושע דלמיחש מבעי (דעת נוטה ויחי סי' קמ"ח).

סגולות נגד עין הרע

נשאל רבינו זצ"ל, האם יש סגולה נגד עין הרע ומה יעשה המפחד מעין הרע, והביא הגמ' במס' ברכות (נ"ב ב') האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא בישא לנקוט זקפא דידא דמינא, (פירש"י, זקפא גזל) בידא דשמאליה, וזקפא דידא דשמאליה בידא דמינייה, ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני מזרעא דיוסף קאחינא דלא שלטא ביה עינא בישא שנאמר בן פורת יוסף בן פורת עלי עין אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר' יוסי ב"ר חנינא אמר מהכא וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטת בהן אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם, ע"כ. וא"כ מצינו בגמ' עצה להנצל מעין הרע, (דולה ומשקה שם) ואמר רבינו זצ"ל שכל אחד לומר אני מזרע יוסף שכל ישראל נקראו זרעו שנא' בני יעקב ויוסף (תהלים ע"ז) שכלכלם ברעב כדאי' בסנהדרין (י"ט ב') וי"א דזה צורת הלחש עי' מהרש"א (שם), בשעה שאומרים הכהנים שלום תיקן תפילה לעצמו בזה"ל ויהי רצון שיהיו כל חלומותי עלי לטובה ושלא ישלוט בו עין הרע כי מזרעא דיוסף קאחינא, (כל משאלותיך פ' וישב עמוד קנ"ט)

נשאל רבינו זצ"ל, אדם אחד מצליח מאד וחושש מעין הרע מה יעשה והשיב במסכת ברכות (נ"ה ב') אמרו כי מי שחושש לעין רעה של עצמו לחזי אטרפא דנחיריה בשמאליה דופן השמאלי של חוטמו, ופעם אחת ראו את הגה"צ רבי אליהו דושינצר זצ"ל בשמחה סוגר עין אחת כל הזמן וכששאלוהו על כך השיב כי ממולו יש וילון יפה וחושש שיתן בו עין רעה ולכן סוגר עין הימנית כדי שיראה צד האף השמאלי של יתן עין רעה, ושם בגמרא אמרו כי מי שחושש מעין הרע של אחרים לנקוט בוהן ימין בבוהן שמאל ולימא וכו' ויעשה כך (דרך שיחה עמוד ע"ז). בענין חתן שחשש מעין הרע, אמר לו רבינו זצ"ל, שיאמר מהגמרא מגילה (נ' א') 'עניא דבי טבחי שמינא מינא', וכן היה מורה רבינו להרבה לומר זה אם חוששים מעין הרע (מנחת תורה עמוד ס"ה), ואע"פ שבש"ס

מדור זה נכתב לעילי נשמת אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ד יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

פרשת פנחס - רבינו אלחנן בונם וסרמן הי"ד בעל 'קובץ שיעורים' (י"א תמוז תש"א)

פרשת מטות מסעי - חמיו של רבינו מרן הגרי"ש אלישיב זי"ע (כ"ה תמוז תשע"ב)

פרשת דברים ובין הזמנים - רשכבה"ג רבי חיים עוזר גרודין'נסקי (ה' אב ת"ש)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

הרה"ג ר' צבי כגן זצ"ל (ה' תמוז תשמ"ט)

בוטנים ל'שהיינו'

כאשר עלה ארי מבבל, מרן הסטייפלר עלה ממדינת רוסיה לארץ בחדוש ניסן תרצ"ד, קיבלו את פניו מספר בחורים שלמדו בישיבת 'בית יוסף' בבני ברק בראשות ראש הישיבה הגאון רבי מתתיהו שציגל, (שהוא זה שסידר את האישורים הנצרכים לעלייתו של מרן הסטייפלר לארץ ישראל. ועל פי התוכנית הסטייפלר היה מעותד לומר את השיעור בישיבת בית יוסף, כפי שאכן היה שנים רבות). אחד מאותם בחורים היה צעיר נמרץ בשם רבי צבי כגן, שופע טוב לב ושמחה תמידית שקיבל את פניהם בכבוד ובחדוה. מאז התיידדו מאוד מרן הסטייפלר ושאר בני משפחתו עם רבי צבי. לימים סיפר רבי צבי כיצד הרשים אותו המפגש הראשון עם רבינו, שהיה אז ילד כבן שש.

"כאשר הסטייפלר ורעייתו הרבנית יצאו מבטן האוניה עם שלושת ילדיהם, המתנתי להם על שפת הים, והכנתי לילדים 'בוטנים' כדי להמתיק להם את בואם".

"והנה חיימקה' הקטן נטל ממני בשמחה את הבוטנים, אך במקום להכניס לפה ולאכול, הוא תיכף הכניס אותם לכיסו, תוך כדי שהוא מכריז להוריו "הנה, יש לנו שהחיינו לחג הפסח".

"התברר, שהילד שלא הכיר כלל את מין הקטניות הלז, היה סבור לתומו שזה סוג פרי הגדל בארץ ישראל, ואם כך כבר יהיה על מה לברך 'שהחיינו' לכבוד יום טוב. ולא ידע כלל שמנהג האשכנזים לא לאכול דבר זה בפסח..."

פרסום ראשון ובלעדיו:

רבינו (מימין) רוקד בשמחת נישואיו של רבי נתן מלינובסקי, כשבאמצע נראה רבי צבי כגן ז"ל שמח ומשמח - שנת תשל"ג

כבר נהיים סבא

עברו שנים רבות, רבינו גדל ונהיה לאיש, ובהגיע יומו הגדול הוא נשא אשה והקים בית, וכעבור תקופה נולדה לו בת, ובהמשך גדלה ורבינו זכה להשיא את בתו הגדולה. והנה בשנת תשל"ב נולדה

הנכדה הראשונה לרבינו, הוא פגש ברבי צבי וסיפר לו בשמחה שהנה בשעה טובה נולד לו נכדה.

נענה לו רבי צבי בצחות: אהה, אינגלאך נָען זיידעס (הילדים נהיו כבר סבא...).

מתי נולדת

כשבנו של רבי צבי היה נכנס לרבנו הוא נשאל על ידו בבדיחות: האם נולדת בפורים או בשמחת תורה?... (כי רבי צבי פעם אמר לרבינו שילדיו נולדו בזמנים שמחים, ואכן בנו אחד נולד בשמחת תורה והשני בתחילת סוכות).

ופעם הוסיף רבינו: "זכורני שבאותה 'שמחת תורה' היתה חסרה מעט השמחה לעומת כל השנים, כיון שבהעדר ר' צבי כגן - לא היה מי שישמח וישמח"

רבי צבי כגן, רבי זלמן סורוצקין, האדמור מאו'רוב בעל 'אש דת'

"זה תשאל את רבי חיים..."

סיפר בנו רבי אברהם כגן: בבית הכנסת שהיה בבית החזון איש היה פרוכת שהיה מצויר עליה אריה מצד אחד, ונשר מצד שני, כמו הציורים שהיה על גבי היריעות במשכן (עין רש"י שמות כ"ו א'), ופעם רבי צבי שאל את החזון איש באיזה צד היה האריה ובאיזה צד היה הנשר.

והחזון איש ענה לו: גיא צו חיימקה (זה תשאל את חיים, כשכוונתו היה לרבינו)

רבי צבי כגן (מימין) זמן קצר לפני הסתלקותו, במחיצת רבינו זי"ע (משמאל)

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✡ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 ☎ 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 **שלוחה - 1586**

קהילות 073-2757000 **שלוחה - 4310**

שיח אמונה

בפצותי שיח

דבר המערכת

עומדים אנו באמצעו של חודש תמוז, אשר בי"ז בו צמים, וממנו מתחילים ימי בין המצרים, ימים שהצרו בהם לישראל, עת בו נוטל כבוד מבית חיינו, נזר תפארתנו - בית המקדש.

בגליון זה ראינו לנכון לבכות ולו במעט, את לכתו של רבינו מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוקלה"ה, וכבד הזהירו חז"ל (שבת ק"ה ב') אודות המתעצלים בהספידו של חכם, ולכך תבוא תקוותנו, שבמעט הדברים שכתבנו אודות הקשר עם הרב זיע"א, נצא לכל הפחות מגדר 'מתעצלים', ובאמת תלמידיו הרבים לאלפים, ודברי תורתו המתבדרים תדיר בבי מדרשא, הם הם זכרוננו, ותנצב"ה.

מלבד מאמר הזכרון, מתפרסם בגליון זה לראשונה, התכתבות נדירה בין הרב זיע"א לבין הגרי"ז דיסקין זצ"ל, חותנו של מרן רה"י זצוקלה"ה, העוסק בענייני 'עיקבתא דמשיחא'.

ימי בין המצרים הבאים עלינו, ויהפכו בעז"ה מינון לשמחה, נקבעו בחז"ל, גם כימים שצריכים להזהר בהם מסכנה, וכפי שנופסק: 'צריך לזהר מי"ז בתמוז עד ט' באב שלא לילך יחידי מד' שעות עד ט' שעות משום שבהם קטב מרירי שולט; ולא יכו התלמידים בימים ההם' (או"ח, סי' תקנ"א, ס"ק י"ח) וי"א שמר"ח תמוז צריך לזהר מדברים של סכנה (ביאורו"ל שם ד"ה צריך וכו'), וכנודע שבזמנים אלו חוששים יותר, וכן הורו גדולי הפוסקים שבכל דור ודור, לגבי עניינים שונים.

ועל כן, ראינו לנכון להרחיב את היריעה אודות ענייני סכנה, שהיה רגיל הרב זיע"א, להזהיר אודותם בכל עת, כאשר חלקם מקורם מדינא דגמרא, וחלקם אף נפסקו להלכה (עי' יו"ד סי' קט"ז), ויש מהם שנכתבו ע"י רבי יהודה החסיד בספר חסידים ובצוואתו. עסקנו ונגענו בגליון זה בעניינים אלו עד כמה שידנו יד כחה מגעת, ויש בדברים אלו, גם כדי לטעת בליבנו יראת שמים טהורה, עד כמה חייב כל אדם להקפיד גם על דינא דגמ', ודקדוק ההלכה עד היכן הוא בכל פרט ופרט, וכבר קבעו חז"ל (חולין י"א) 'חמירא סכנתא מאיסורא'.

נישא תפלה לא-ל גומל עלינו כי לא תצא תקלה ומכשול ח"ו מתחת ידינו, ותהי ידינו אמונה לשוח בשיח אמונה, ויהא רעוא שדפי הגליון שכבר מתקבלים בשקיקה בכל תפוצות ישראל, יוסיפו להעביר מתורת הרב זצ"ל, ויהפכו הימים הללו בקרוב ממש, מינון לשמחה, ומאבל ליום טוב, בביאת גוא"צ, אמן.

המערכת

דברי אבל וזכרון בהסתלקות רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל

אבל כבד בהסתלקותו של רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל

יריעה נרחבת על הקשר הרוחני, והכבוד ההדדי בין רבותינו רועי ישראל זצוק"ל לקראת ימי השלושים לאבל הנורא עם סילוקו של רבינו מרן ראש הישיבה הגרי"ג זצוק"ל, נביא קצת עובדות והנהגות על הכבוד הרב והייחס בין עיני העדה זה לזה, במשך שנים רבות.

בימי נערותם

הקרבה בין רבותינו החלה כבר מתקופת לימודם בישיבת לומז'א, כפי שסיפר הרב זצ"ל: 'כשהגעתי ללומז'א בפתח תקוה בהוראת דודי ה'חזון איש', הוא ציווה עלי לדבר בלימוד עם הבחורים הטובים בישיבה. בין השמות ציין 'החזון איש' את רבי גרשון ואמר לי: 'דאס איז דער דמות פון די ישיבה' [זוהי ה'דמות' של הישיבה].

אמנם, סיים הרב זצ"ל ואמר בענוותנותו: 'אני לא העזתי לגשת אליו, כי רבי גרשון נחשב בשעתו העילוי של הישיבה, והיה בחינה של 'יראת הרוממות' לגשת אליו'.

המשך בעמוד 2

שיחת התלמידים

עדויות מהקודש פנימה, מבאי ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנכתבו לעלון 'שיח אמונה' על ידי תלמידיו והתברורות של הרב זצוק"ל,

הרה"ג רבי אלחנן בלוי שליט"א, ראש ישיבת דעת משה

ברוך שבחר בהם ובמשנתם

ראשית, הנה איני לא ראוי ולא מבין לידע להספיד מי שראשו מגיע השמימה, רק אומר כמה דברים והרגשים שזכיתי לקבל ממנו בלמדי עמו כשבע שנים.

הן ידוע ומפורסם בכל העולם כח בקיאותו המבהיל בכל חלקי התורה.

בספר 'תולדות אדם' על הגאון הנורא ר' זלמן מוואלוז'ין [עמ' כב] מסופר, כי 'חכם אחד מארצות המזרח הגיע אליו ושאלו לאמר, הנה רבנו הרמב"ם שם מגמתו להעלים בחבורו שמות התנאים והאמוראים, כאשר כתב באגרתו

הגרי"א בלוי שליט"א אצל הרב זצ"ל

המשך בעמוד 4

את הרב, היה ביניהם כזה מין הערכה שזה פשוט היה בשבילנו שיעור מוסר חי כדי לראות את זה, גם בענייני הציבור יש נטייה לכל מיני אנשים לחשוב שהיו ביניהם חילוקי דעות, אני יכול להעיד שגם אם הוא חשב כך והוא חשב אחרת, תמיד זה הסתיים בדעה אחידה, אף פעם לא היה אצלם שיקול מה יחשבו עליהם וכדומה, אלא רק מה הקב"ה רוצה.

בשנת תשס"ב מרן רה"י יושב שבעה אחר פטירת רעייתו הרבנית רחל העניא אדלשטיין ע"ה, והרב, למרות תשישותו באותו יום, אך התאמץ מאד מפאת כבודו של מרן רה"י ועלה לנחם, בתום הניחום, בעוד רבנו ברכבו, חש שלא בטוב ופונה לבית החולים, שם נתגלה שעבר אירוע מוחי.

כמו"כ בשנת תשס"ה, התקיימה עצרת מחאה בהיכל ישיבת פוניבז', על כבודו של מרן רה"י זצ"ל, והרב חרג מהרגליו וסדריו, טרח והגיע, למחות על כבודו של מרן רה"י.

"בשמים מתחשבים בכל מילה של הדרך אמונה"

וכן ידוע כמה העריך מאד רה"י זצ"ל את הרב זצ"ל והתבטל אליו מאד, וכפי שכל עם ישראל שמע דברי קדשו בעת אשכנזיה דרבי: היום, זה וי לארעא דישראל, כאן זה גברא רבא, זה לא גברא רבא שיש עוד גברא רבא, **זה היה הגברא רבא היחיד של ארץ ישראל**, לא שחסר אחד אלא כעת אין גברא רבא בכל ארץ ישראל ובכל העולם כולו. כעת אין גברא רבא חסרה ההשפעה, ואם אין ההשפעה זה איום ונורא.

ובהזדמנות התבטא רה"י זצ"ל בפני תלמידו הגאון ר' ישראל יצחק הוניגסברג שליט"א, **שבשמיים התחשבו בכל מילה של מרנא הקה"י, וכמו זה מתחשבים בכל מילה של מרנא הדרך אמונה.**

ועובדה הייתה, בבחור שהיה צריך לנסוע לחו"ל מטעמים שונים, ופחד שמפני בעיות בענייני הדיחוי לצבא ישנו חשש מסוים שיפריעו לו לשוב ארצה, ורה"י זצ"ל אמר לו שלדעתו שישע לחו"ל ודיה לצרה בשעתה, אך אמר שלא רוצה שיסמוך על דעתו לבד, וביקש שישאל את שר התורה, והוא מלך פורץ גדר, **ומה שהוא יפסוק ככה יהיה בשמיים וככה יהיה בארץ**, וביקש שיחזור לספר לו על הכרעה, ולמעשה כן אמר שר התורה כדעת רה"י שסמך שכיוון לדעת שר התורה.

אחד התלמידים מספר, כי פעם שאל לראש ישיבה שאלה מסויימת, והראש ישיבה השיב: אני לא יכול לענות על השאלה, **תלך לרבי חיים, הוא שולט, הוא שולט על כל העולם.**

ובשיחה ברבים הסביר מרן זצוק"ל את פשר הדברים: נאמר במסכת אבות (ו, א) "כל הלומד תורה לשמה נותנת לו מלכות וממשלה". מלכות הוא מרצון העם ואילו ממשלה היא בעל כרחם.

"הכח של ר' חיים - מלכות וממשלה"

אצל רבי חיים, הסביר הראש ישיבה, רואים הן את המלכות בכך שהוא תלפיות והכל באים לבקש ממנו עצה וברכה והכרעתו של דעת תורה

כמו כן סיפר הרב זצ"ל שזוכר איך שהגיעו הגאון רבי צבי יהודה אדלשטיין עם בניו הגדולים ללומז'א והושיבם במזרח, והוסיף בהתפעלות: **מרן החזו"א אמר שהם חוננו ע"י אביהם בצורה נכונה ויש להם סברא ישרה**. וכן **שדברו בישיבה שהם הגיעו לאחר שסיימו את הש"ס עם אביהם.**

כל אימת שהיו נפגשים הרב ומרן רה"י, היה הרב רגיל להזכיר בחביבות את ביקורם בישיבת לומז'א אז בשנים הללו.

הערכה עצומה כל השנים

קשרי המשפחה של הרב עם מרן רה"י היו עוד לפני שנים, בנישואי בן מרן רה"י - הגרצ"י שליט"א, עם בת הגר"ש ברזם זצוק"ל חתנו של מרן בעל הקה"י וגיסו של הרב, כמו"כ לאחמ"כ נישאה נכדתו של הרב [בת חתנו הגרא"ד אפשטיין שליט"א] עם נכדו של מרן רה"י [בן לחתנו הגר"א גרבוז שליט"א].

כמו כן הרב היה מפליג מאד בשבחו של הראש ישיבה, ואחז שהוא מופלג בדורו, ובענייני הנהגת הציבור מאז פטירת רשכבה"ג מרנא אילת השחר זצוק"ל, מכתבים שהיה חתום עליו מרן רה"י היה חותם עליו שר התורה, וסמך עליו במאד מאד, הרב גם היה מדבר בשבחו של רה"י על הערלכקייט הגדולה שלו.

וכל השנים הפליג שר התורה בשבחו, ועודד לשמוע ולקבל תורה מראש הישיבה, וכפי שהעיד נכדו של הרב, הרה"ג ר' יעקב ישראל קניבסקי שליט"א: 'כאשר אבא שלי עלה לישיבת פוניבז', הרב אמר לו יש לך ממי לקבל, תלך לקבל מר' גרשון, היה ביניהם הערכה עצומה כל השנים, מאז שאני זוכר את עצמי ילד קטן, בשמחות אצלינו בבית היו הולכים לרבי גרשון, שהייתי בן שלוש, ולפני הבר מצווה שלי ועוד הרבה הזדמנויות הלכנו אליו.'

'גדלו תמיד בבית שזה גדול שסבא אוחז ממנו, זה הגדולים שלנו, במהלך השנים ככל שגדולי ישראל הקודמים הלכו לעולמם, וכל המצב שנהיה, ברור שנהיה ביניהם את הקשר הזה גם יותר בענייני ציבור, יותר בדברים שקשורים לכלל, זה היה תמיד מדהים לראות את ההערכה הגדולה שהייתה ביניהם.'

"אני הייתי צריך לבוא אליכם"

עוד סיפר: 'פעם בערב שביעי של פסח, בעת שנכנס רה"י לביקור בבית מרן שר התורה, התרומם סבא לכבודו, ושאל שוב ושוב: **"מדוע טרחתם לבוא אלי, אני הייתי צריך לבוא אצלכם"**. מרן רה"י השיב כי אינו רוצה להפריעו מלימודו, אלא בא כיון שההלכה מורה להקביל את פני הרב ברגל, ודברו בלימוד במשך דקות ממושכות. בסיום הביקור שוב אמר סבא: אינכם צריכים לטרוח לבוא אלי.'

עוד שח נכדו של הרב: 'אני זוכר שהייתה איזו שאלה רפואית בענין אחיו מרן ר' יעקב אדלשטיין זצ"ל האם לעשות איזה פעולה רפואית מסוימת, ור' גרשון הגיע ורצה לשמוע מה ר' חיים אומר. בעת שנכנס, סבא שאל אותו בשביל מה באתם. אז הוא אומר לו כדי לבוא ולשאל וכו'. והרב סימן לו בפליאה, אתה בא לשאל אותי, אני צריך לענות על דבר כזה אתה יודע לבד, ומאידיך רבי גרשון מתפלל שברור הוא צריך לשאול

במעמד סיום הש"ס המרכזי של דף היומי בהיכל י"ד אליהו

בעצרת על כבוד של מרן רה"י זצוק"ל בהיכל ישיבת פוניבז'

בביקור של מרן רה"י זצוק"ל בבית הרב זצוק"ל בחוץ הפסח

רבינו הקה"י זיע"א בנישואי בת הגר"ש ברזם זצוק"ל גיסו של הרב זצ"ל, עם החתן הגרצ"י אדלשטיין שליט"א בן מרן רה"י זיע"א

"ב'ארחות יושר' יש דברים שהדור צריך חיזוק בהם"

ובפרט ספר "ארחות יושר" שהוא ספר המתאים בדיוק לצורכי הדור, דברים שהדור צריך חיזוק בהם, כפי שכתב מרן ר' חיים בהקדמה שם.

בהזדמנות אחרת הזכיר שוב רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל בשיחתו את המעלה ללמוד בספר 'ארחות יושר', וסיפר על משא ומתן שהיה בינו ובין הרב זצוק"ל:

"ספר ארחות יושר למרן הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [זצוק"ל], יש בו הרבה דברים נפלאים הנוגעים למעשה לבני דורנו, ואמרתי להגר"ח (שליט"א) [זצוק"ל] כי יש הרבה דברים המתחדשים ומעשים שבכל יום שצריך לכתוב עליהם, כגון בחינוך, שיש הורים המכבידים על הילדים יותר מכוחם, וכשמכריחים את הילד ללמוד או להתפלל זה גורם לתוצאה הפוכה, וכבר היו מעשים בילדים שסרו מהדרך מפני שהוריהם דחקו אותם וחינוכם בכפייה".

העיד מרן רה"י זצוק"ל: "ותיכף הראה הגר"ח (שליט"א) [זצוק"ל] כי הדברים מפורשים באבות דרבי נתן סוף פרק כ"ו, 'אדם שיש לו בן ולא למד תורה מאביו והלך ולמד תורה מאחרים הרי חנופה מבקש', וכתב על זה בראשון לציון "פירוש, הרי חנופה מבקש ואביו לא חנף לו אך התגאה כנגדו לכן לא זכה ללמוד ורצה בזה שהאב יחניף לבנו למען הביאו ללימוד התורה", והיינו שאם הבן אינו מצליח בלימודו אצל אביו וכשלומד אצל אחרים הוא מצליח, הסיבה היא מפני שהוא מבקש חנופה ויחס טוב, והאב מרוב דאגתו לבנו, אינו מחניף לו, אלא מלחץ אותו וכופה עליו ללמוד, ואילו המלמד מחניף ונותן לו יחס טוב, לכן אצל המלמד הוא מצליח ולא אצל האב".

"ודבר זה מצוי אצל הורים צדיקים, שרוצים שגם הילדים יהיו צדיקים כמותם, ומחמת זה הם מכבידים על הילדים יותר מכוחם, או שמכריחים אותם ללמוד ולהתפלל, ואינם מבינים שחינוך בכפייה אין בו תועלת, ואמר הגר"ח (שליט"א) [זצוק"ל], כי זהו חיסרון בשכל הישר, שלא מבינים שאי אפשר לחנך בצורה כזאת".

ישר כח למכון 'דרך אמונה' על הסיוע בהכנת המאמר

היא, והן את הממשלה בעל כרחם של הרשויות והעולם החופשי. לדוגמא, נקט מרן זצוק"ל, רבי חיים לא רצה שרחוב לנדא יהיה פתוח בשבת, כדי שלא יהיה מעבר מרמת גן לבני ברק וכך נהיה, למרות שהחילונים מתנגדים בנחרצות לכך! זה הכח של רבי חיים מלכות וממשלה.

ובהזדמנות אחרת התבטא בפני שואל שביקש את עצתו: אם אתה רוצה רוח הקודש תלך לרבי חיים.

כשאחד התלמידים תיאר באוזני מרן זצוק"ל לפני כמה שנים את סדר לימודו המפליא של רבי חיים, ועל הסיום הגדול של כל התורה כולה שנערכת על ידו מידי ערב פסח. דפק מרן זצוק"ל ברגש על השולחן, ואמר: "אשרי הדור שרבי חיים בתוכו!".

ובעת שישב רה"י זצ"ל שבעה על בנו רבי שמעון יוסף שאל את הרב זצ"ל בעת שהגיע לנחמו, שאלות בהלכה שנגעו לו לאותו זמן.

רה"י זצ"ל גם הפליג בשבחו של הספר ארחות יושר, וזלה"ק [הובא דרכי החיזוק, הדרכה עמ' תקי"ז]:

"ספרי המוסר נותנים הדרכה ומגלים את האמת, מה שידוע ושוכחים את זה, כמו שכתב המסילת ישרים בהקדמתו שיש דברים ידועים שבני אדם שוכחים אותם, כי כך הטבע ששוכחים את מה שנוגע לחיי הנצח.

תורה ומצוות ומעשים טובים זה דברים שאדם שוכח כי הנשמה נמצאת בתוך גוף, והם כמו שני אנשים, שהגוף דורש את מה שמתחשק לגוף והנשמה רוצה את שלה, והיצר הרע של טבע הגוף חזק מאוד, והספרי מוסר נותנים את ההדרכה בזה.

תורה ומצוות ומעשים טובים זה דברים שאדם שוכח כי הנשמה נמצאת בתוך גוף, והם כמו שני אנשים, שהגוף דורש את מה שמתחשק לגוף והנשמה רוצה את שלה, והיצר הרע של טבע הגוף חזק מאוד, והספרי מוסר נותנים את ההדרכה בזה.

אבל יחיד עשי לך מפעל 'שיח התורה'

בעת ניהולם האבלים לפטירת הרב זצ"ל

עודד רבינו מרן ראש הישיבה זצ"ל את הגר"ש קניבסקי שליט"א לפתוח את מפעל 'שיח התורה' לע"נ אביו הרב זצ"ל, הדרך אותו, ודבר על הזכויות הגדולות שיצאו מכך.

עם כלות השבעה לפטירת הרב זצ"ל

עם כלות השבעה להסתלקותו של הרב זצוק"ל, התקיים במעונו וברשותו של רבינו מרן ראש הישיבה זצ"ל, מעמד כבוד התורה, לפתיחת מסלולי הלימוד 'שיח התורה', שעל ידי מכוון 'שיח אמונה' בנשיאות בנו הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א. מעמד היסוד התקיים בהשתתפות מרן ורבנן שליט"א חברי מועצות גדולי התורה, רבני הקהילות ובני וחתני מרן זלה"ה.

במרכז המעמד חתמו במעמד קריאת הקודש שהוקראה על ידי בנו של הרב זצוק"ל הגר"ש קניבסקי שליט"א, כשבקריאתם כתבו גדולי ישראל שליט"א: "כאשר זה עתה הושברנו בהסתלקותו של רשכבה"ג רבינו שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל, אשר כל הדור נהנה ממנו עצה ותושיה, בודאי נכון וראוי הדבר שכל אחד ואחד יקבע סדרי לימוד לעילוי נשמתו הטהורה, ובזה יוסיף זכויות לנשמת רבינו בגנוי מרומים, לכן דבר גדול עשו ב'שיח אמונה' לייסד את 'שיח התורה' סדרי לימוד לעילוי נשמתו הטהורה, בסדר הש"ס, וגם בספריו הרבים, ובדרכי הלימוד שלו".

בסיום הש"ס הראשון של 'שיח התורה'

כתב רבינו מרן ראש הישיבה זצ"ל מכתב ברכה ארוך במיוחד, שהוקרא במעמד הסיום ע"י חתנו ראש ישיבת 'ארחות תורה' הגאון רבי איתמר גרבז שליט"א.

בתוך מכתבו כתב מרן זצ"ל: "שמחה גדולה היא כאשר זכו לסיים את הש"ס לעילוי נשמתו של שר התורה מרן רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוק"ל, בלימוד הרבים ע"י 'שיח התורה' שנוסד ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א, לקבוע סדרי לימוד לעילוי נשמתו הטהורה, בסדר הש"ס, וגם בספריו הרבים, ובדרכי הלימוד שלו".

בסיומו לימוד 'ארחות יושר' בהיכלי הישיבות

כתב רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל מכתב מיוחד, בו כתב: "ובודאי יש בזה נחת רוח לנשמת מרן זצוק"ל בגנוי מרומים, וימליץ טוב על כל המתחזקים".

י. גרשון ארלשטיין
ראב"ד 17, בני ברק
בס"ד סיון תש"ס
לכבוד הקהל הקדוש המתכנסים לשמחה על מצוה למנחה של תורה, שלי ודב שמים.
שמחה גדולה היא כאשר זכו לסיים את הש"ס לעילוי נשמתו של שר התורה מרן רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוק"ל, בלימוד הרבים ע"י 'שיח התורה' שנוסד ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א, לקבוע סדרי לימוד לעילוי נשמתו הטהורה, בסדר הש"ס, וגם בספריו הרבים, ובדרכי הלימוד שלו, קראו לנו עליכם דברי תורה במיוחדות (א) אשריכם בתלמודי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, קראו לנו עליהם במיוחדות, אף אין זה שומות תורתך כל היום היא שיתדע ונו, ואף שישום זה הוא בשומות, אף אין זה שומות שומות לתלמידים כמו ששומות נשמות, אלא זו שומות רוחנית, שהיא תוספת באיכות שכולם שומות בש"ס, ולכל אחד מן הלומדים יש חלק בש"ס שיש.
בדאי זכות גדולה הוא להשתתף בסדרי הלימוד והחיזוק ע"י 'שיח התורה', כל איור פמה שליבו חפץ, והוא גם זכות הטוב שאנו חייבים להחזיר לרבי חיים זצוק"ל על מה שהספיע על כל הניבוי בחיים חיותו, לחוסף זכויות עצמות בעולם הבא לנשמתו בגנוי מרומים, כי אין סוף לתענוגי העולם הבא, שעליהם נאמר וישעיה ס"ד (ג) עין לא ראתה אלקים וזולתו, ובדאי יהיה מלץ יושר על כל העושים לזכותו, ויהי רצון שידוב כל אחד ואחד מכלל ישראל לנשום בתורה, ולקיים את כל דברי התורה, ולקיים טובים ומאודים.

תשובת הרב זצ"ל, להגרי"ז דיסקין זצ"ל,
חמיו של רבינו מרן ראש הישיבה זצ"ל

חותנו של מרן רה"י זצוקלה"ה, היה הגאון רבי יהושע זעליג דיסקין זצוק"ל, רבה של פרדס חנה, ממקורביו של החזו"א, והיה גאון ובקיא נפלא, לפני למעלה מחמישים שנה, היה זקוק למקור בחז"ל, על מאמר הנפוץ בין חסידי סלונים, בענייני עקבתא דמשיחא, באותה העת ככל הנראה היה זה בשנותיו האחרונות בהם התגורר, בדירה מתחת דירתו של חתנו, ברחוב ראב"ד 17, לשם היה ממוען המכתב, בפרסום ראשון ונדיר, הגלויה מובאית כאן לפניכם:

מכתב השאלה

ב"ה לג בעומר. כבוד רב וברכה מרובה.

אולי יוכל כת"ר שליט"א שיעמידנו על מקור מאמר חז"ל הנפוץ בין חסידי סלונים בשמו של הגאון רבי משה מידנר זצ"ל כי בעיקבתא דמשיחא יהיה הנסיון כמו לגבי אליהו בהר הכרמל רק האש תרד בצד הבעל ר"ל ואשרי למי שיעמוד אז בנסיון". המקור באיזה מדרש או ילקוט?

תשואות חן ורגשי הכבוד וההערצה

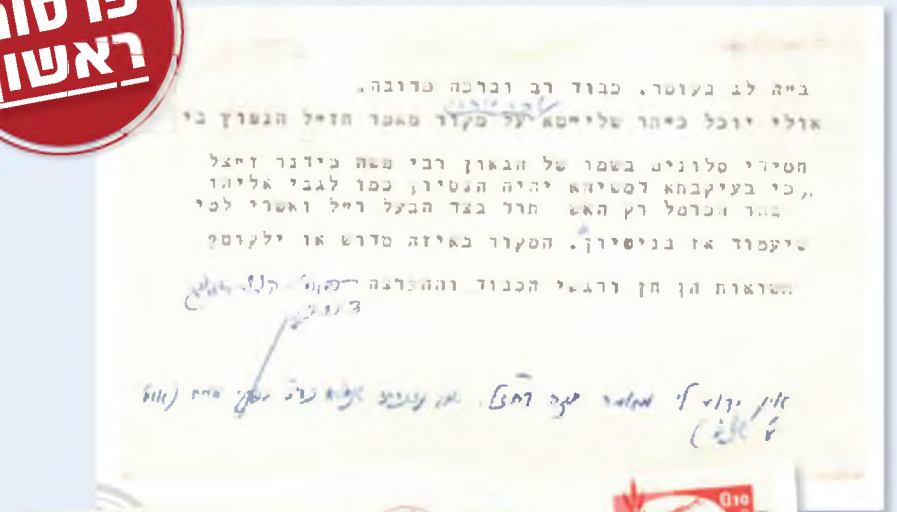
יהושע זעליג דיסקין

תשובת רבינו:

אין ידוע לי מאמר כזה בחז"ל. שוב נזכרתי שנמצא כע"ז בפרקי משיח (או"מ ע"שצ"ב).¹

1 לפנינו ציטוט מהמכתב שם:

נתתי נקמתי באדום, ספינות מארץ ישראל עתידיו לילף לאדום, וישראל אומר מה לנו ולאדום, שנאמר מי יבילני עיר מצור מי נחני עד אדום, וישראל הולכים וחונים על צור מ', ובסוף מ' יום עומדים בעת קריאת שמע, ואומרים שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד, וחומות המדינה נופלות, והמדינה נכבשת מפניהם (ובוחרים) בתורה כל כסף וזהב, והשאר שושים אותה משם לרומי, ומביאים כלי בית המקדש, ומלך נחמיה המשיח יצא עמהם, ובאים לירושלים, וישראל אומרים למלך הערביים, בית המקדש שלנו הוא, קח כסף וזהב ותניח בית המקדש, ומלך הערבים אומר, אין לכם במקדש הזה כלום, אבל אם אתם בוחרים לכם בראשונה קרבן כמו שהייתם עוסקים מקדש, וגם אנחנו מקריבים, ומי שנתקבל קרבנו, נהיה פולגו אומה א', וישראל מקריבים ואין מתקבלו, לפי שהשטן מקטרג לפני הקב"ה, ובני קדר מקריבין ומתקבלין, שנאמר כל צאן קדר יקבצו לה, באותה שעה הערביים אומרים לישראל, בואו ותאמינו באמונתנו, וישראל משיבים אותם, אם אנו הורגים ונהרגים ואין אנו כופרין בעקר, באותה שעה חרבות נשלפות, וקשתות נדרכים, ונחצים נזקקים, ומפילים חללים, משער אפרים, עד שער הפנה, ונחמיה נהרג עמהם, והנמלטים מהם יברחו למדבר מואב, ולארץ בני עמון, ושם עמדו פליטי ישראל ההם, ויעשה השם להם שם נסים, ומעין יצא להם מתהומות, שנאמר יגרו בך נדחי מואב, ויאכלו שם שרשי רתמים מ"ה ימים, ובסוף מ"ה ימים יצמיח שם אליהו, ומלך המשיח עליו, ושם יבשר להם אליהו ויאמר להם מה לכם פה ישראל, וישראל משיבים ואומרים, אבדנו, נחרבנו, ואליהו אומר להם, קומו כי אליהו אני, וזה מלך המשיח, ואינם מאמינים, לפי שבא נחמיה ונהרג, והוא אומר להם שמה אתם מבקשים אות כמשה והם אומרים הן, באותה שעה יעשה ז' נסים וכו'...

מרן דה"י זצוק"ל בביאור מבקור בבית הרב זצוק"ל

הרב זצוק"ל בניהום אבנים אצל מרן דה"י זצוק"ל
בביתו בנו הרש"י זצ"ל

בשמות ברית לנכד מרן דה"י זצוק"ל בין מרן והקהילות יעקב זצוק"ל

הלכות דברים האסורים משום סכנה ודברים הקשים לשכחה

א[נזהר מאד בגילוי (עי' מעש"ד סי' צ"ה) גם בספק גילוי (עי' חולין ט' ב' ועי' בסמוך אות ב') והקפיד גם על ט"ה (עי' בסמוך אות ג') ולכן מגולה ואמר שאם יש על החלב עור מלמעלה אין לחוש לגילוי שאילו ה' נחש מנקר ה' ניכר בעור (נ' דהיינו ששמו עד שנעשה העור), ופ"א ה' במקרה סגור והתיר אע"ג ששם ה' מגולה בפנים (ועי' רמב"ם פ"א מרוצח ה"ג דבעינן בדק וצ"ע ואולי מפני הקורא אין הנחש נכנס) ורמ"ג כ' בשמו שגם על נטילה במים מגולין הקפיד (דלא כמ"ב בס' ק"ס סק"ג ועי' ע"ז ל' ב') ואף אם ה' על האש הקפיד עד שיעלה הבל (ר"א הורבין ז"ל משמו ועי' רמב"ם פ"א מרוצח ה"ח).

ב[שאלתי אם אפשר להקל בספק מים מגולין כיון שבזמננו אין מצוי נחשים ורק טענת המחמירים שהתקנה נשארה א"כ הוי כמו כל ספק דרבנן לקולא שאין כאן ספק סכנתא והשיב שא"א להקל כי התקנה נשארה כמו שהיתה בימי חז"ל (דלא כהפ"ת סי' קט"ז סק"ג בשם הח"ס).

ג[אמרתי לו אולי אפשר להקל בט"ה בגילוי כמ"ש בגמ' (עי' ע"ז ל' א') גבי ג' יינות שאם נתנו לתוכו דבר שמשנה טעמו אין בו משום גילוי והשיב אולי, ולמעשה החמיר לעצמו (ועי' רמב"ם פ"א מרוצח ה"ז).

ד[שמעתי שנשאל הרי מוכרי החלב אין נזהרין בגילוי ואיך קונה מהם והשיב מה שאין רואין אין חוששין (עי' חולין ב"ז ב') ועי' מכות כ"ג ב' דחזינן מחזקינן (וכו').

ה[שמעתי שה' מכסה בנייר וסומך ע"ז לענין גילוי (ועי' בירור תרומות פ"ח ה"ב ה"ג מכוסה ואינו פקוק אסור וצ"ע ועי' בתוספתא דתרומות פ"ז ה"ג ג' אחרת).

ו[פ"א ה' לו יין מגולה וצוה לתתו לקהל באיזה שמחה (עי' יו"ד סי' קט"ז ס"א) אך כמדומה שאמר להודיע שזה מגולה.

ז[גיסי הגר"ש ברזם צ"ל הביא לפניו פרי מנוקד לשאול אם מותר והתיר ואיני יודע אם משום שלא חש לניקור או שהכיר על הנקב שאינו מנחש.

ח[ראיתי שאכל ב' ביצים והשאיר מעט מהשני' וא"ל שהטעם משום זוגות ושאלתי אם על כל דבר מקפיד בזוגות והשיב כיון שבביצים אמרו בגמ' (פסחים ק"י ב') שהיא הלל"מ מקפיד ע"ז (ועי' בחזו"א אר"ח בהערותיו על פסחים שם).

ט[אוכלין שתחת המטה אף שבביתו הקפידו שלא לאכל צוה ליתנם לשיבה ואמר שאסור לאבדם כיון שמדינא מותרים (עי' מ"ב סי' ד' סק"ד ובפ"ת יו"ד סי' קט"ז סק"ד ה' ובכתר ראש סי' פ' וע"ש בהערה) ור' זרח שפירא נ"י כתב לי ששאלו על

הרב זצ"ל בלימוד כשהכנסו שלצידו מוסה מפני חשש גילוי

אוכלין שתחת המטה והשיב לו שמותר באכילה.

י[אמרו בשמו שאוכלין שנפלו תחת המטה אפ' ביום ואין עלי' אדם ישן ג"כ הוא בכלל אוכלין שתחת המטה ולא רצה להשתמש בזה (עי' תורת חיים שבועות דף ט"ו ד"ה ריב"ל ובד"ת סי' קט"ז סק"ח) אמנם בס' אור הנר מרש"פ שטינברג ז"ל הביא בשם מרן דהא דאוכלין ומשקין שתחת המטה אסורין הוא דוקא בשישן עליהן וצ"ע (ועי' בחי' רעק"א יו"ד קט"ז ובפ"ת שם ועי' ברמב"ם פ"ב מרוצח ה"ה).

יא[מאכל שמעורב בו שמן דגים [מרגרינה] מותר לאכלו עם בשר שבטל ברוב אף שהוא סכנה (רב"צ במבשר ז"ל ועי' פ"ת יו"ד סי' קט"ז סק"ג ועי' לעיל סי' י"ט אות י"ד).

יב[בחדר האמבטי' והמקוה שבביתו החזיקו שם כ"פ אוכלין וגם מלחו שם בשר.

יג[העידו בשמו שאמר שמש"כ בצוואת ר"י החסיד שלא לעשות מקוה בביתו הוא דוקא עם מקום זיעה וכו' אבל לא בית טבילה לבד (וכן בביתו ה' מקוה לטבילה).

יד[שמעתי שהזהיר שלא לילך למקוה עם נר דלוק (כמ"ש בפסחים ק"ב ב' ועי' מ"ב סי' ער"ה סק"ז).

טו[ביצה קלופה שעבר עלי' הלילה (עי' גדה י"ז א') אמר שאם הביצה מעורב עם דבר אחר אין לחוש (ועי' בסמ"ק סי' קע"א שהביא סברא זו).

טז[ח' צריכה שימור אמר דהיינו כל שבעה (רמ"ג, ועי' מ"ב סוף סי' רל"ט והראוני בתשו' מהרש"ל סי' מ"ה משמע דהיינו כל שלשים).

יז[ראיתי שהקפיד שלא לילך יחידי אפ' ביום וה' מבקש תמיד ממי שילוהו (עי' בברכות נ"ד ב' דת"ח צריך שימור בלילה וכן שם מ"ג ב' אמרו ת"ח אל יצא יחידי בלילה וכו' במג"א סי' רל"ט סק"ז ועי' בירור פ"ב דשבת ה"ו ולא יהלך אדם בדרך לעצמו אבל התם הוא מסתמא חוץ לעיר) ועי' סי' ט"ו אות ט"ז בענין לישן בחדר יחידי ועי' אבות פ"ד מ"ג ועי' קה"ר פרשה ד' ס"ט.

יח[שמעתי שנשאל אם לנסוע באוירון או מוטב באני' שהסכנה פחותה והשיב באוירון הסכנה פחות זמן (ועי' סי' י"ד אות י"א).

יט[העתק אגרת ממרן, הנני חושב לנכון לחדול העישון (סיגריית) כי קשה העישון הזה לכלי הנשימה.

כ[לא הקפיד כלל ללמוד בליל תקופת טבת (שקורין גיט"ל) (ואמר הטעם שאין לומדים משום שהתניקות לא הלכו אז לבית רבם שנתייראו מהגוים שהם שיכורים ביום אידם וכן אי' בטעמי המנהגים לקוטנים סי' י"ט בשם לקוטי הפרדס וע"ש עוד טעמים).

שיח יצחק

מדברי גאב"ד רמת אלחנן מרן הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל

המחשיך את הבית.

והצעתי את הספק לפני גיסי מרן הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [זצוק"ל], והשיב, שיקצוץ, אבל יעשה עם העץ איזה מצוה כגון פמוט לנרות שבת קודש, וכששאלתי, אם יעשו מזה עץ לשריפת חמץ, או מקל לאפיית מצות, האם זה גם טוב, השיב לי, שגם זה טוב, אבל עדיף לעשות מזה פמוט, שהרי הפמוט נקרא 'נר' וגם ע"ז קאי הברכה של להדליק 'נר' שבת ו'נר' חנוכה, והוא יותר שייך לגוף המצוה, ממקל של שריפת חמץ, או אפיית מצות.

ווי העמודים וחשוקיהם גליון ס"ו, עמ' כ"ה ואילך, ע"ש עוד בהרחבה.

ניתן להאזין לשאלות אקטואליות קצרות מתורת גאב"ד רמת אלחנן שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל, בקו 04-3760582

אילן סרק המחשיך על בית, האם מותר לקוצצו

שאלה. אדם שרוצה לקצוץ אילנות סרק שגורמים לו לחושך בביתו, ומסתירים את קרני השמש המאירים את ביתו, האם הדבר מותר או לא?

תשובה. מעיקר הדין אין איסור לקצוץ אילנות סרק, כמבואר בפסוק להדיא (דברים כ' כ') 'רק עץ אש תדע כי לא עץ מאכל הוא' וגו', ומבואר שאילנות סרק אין בהם איסור, אלא שבפסחים (נ' ב') מבואר שקוצצי אילנות טובות אינן רואין סימן ברכה לעולם, ובפשטות אילנות טובות הכונה אילן מאכל, וכן משמע הלשון אילנות 'טובות', אלא שבפסקי תוס' שם מבואר שהכונה על אילן סרק, וכנראה שלא גרס מילת 'טובות', ולפי דבריו יש להסתפק, האם מותר לצורך, כגון במקרה הנ"ל, לכרות עץ,

שיחת התלמידים

ונטען [ח] שכתב 'ראיה לדברנו, שהרי רבא הוציא זוג שעושין בו הסרבל וכו'.

ורבנו הגר"ח בספרו 'קריית מלך' על הרמב"ם [עמ' רפז] כתב ע"ז, 'והוא פלא, שנמצא הרבה פעמים, ומעתיק כ"ב מקומות שמזכיר רבנו הרמב"ם שמות תנאים ואמוראים.

הגר"י ויטן שליט"א פירסם מעשה נפלא על רבנו, שבא אליו אדם אחד ושאלתו בפיו כי בני משפחתו לוחצים עליו לקרוא שם בנו הנולד לו 'צבי' על שם אחד מדודיו, אך דא עקא שהיה אותו צבי אדם שאינו הגון ולא רצה לקרוא בנו ע"ש אדם זה. אמר לו הגר"ח שיקרא לו צבי ויחשוב בדעתו שקורא ע"ש רבנו צבי מבעלי התוספות.

אחר ששמעו מקרוביו שקרא לבנו צבי באו ושאלוהו איך הנך קורא לבנך ע"ש מי שאינו הגון. אמר להם לא על שמו נקרא אלא ע"ש ר' צבי בעל התוס'. המה שמעו כן תמהו היכן נזכר ר' צבי בעל התוס', שלחו ושאלו לבקיאם, ונמנו וגמרו שאין ולא אחד מבעלי התוס' שנקרא צבי, וכנראה שגגה יצאה מלפני השליט. פנה אותו אדם לרבנו ושאלו לאמור היכן נמצא כתוב שמו של ר' צבי בעל התוס'. אמר לו הגר"ח הבא נא מסכת ביצה, ופתח בדברי הגהות אשר"י סוף פ"ד, ושם איתא 'ועוד אומר ה"ר צבי דיש לדחות וכו', ובסוף כתוב 'העתק מן התוס'. הרי מצאנו ר' צבי בעל התוס'.

ללמד לבני יהודה קשת

רבנו רצה להנחיל לדור הצעיר את השאיפה לדעת כל חלקי התורה, ושזו בושה היא שלא לדעת איזה דין מדיני התורה.

זכורני שכאשר למדנו בירושלמי שגם רוק מכשיר לקבל טומאה, שאלתיו הרי ישנם רק שבעה משקין המכשירין, ולכאורה רוק אינו אחד מהם. השיב לי בתמיה גדולה, וכי לא למדת מסכת מכשירין [פ"ו מ"ה] 'תולדות למים היוצא מן העין מן האוזן מן החוטם מן הפה'.

אחר זמן למדנו במשנה [תרומות ה, א] 'ואם טמאים היו אותן החולין יאכלו נקודים או קליות', והיינו שבכה"ג הם יבשים ולא הוכשרו לקבל טומאה ונשארת התרומה בטהרתה. ושאלתיו, הרי כאשר אוכל הרוק שבפיו מכשיר, וכיצד לא נטמא. אמר בתמיה גדולה, וכי לא למדת מסכת עירובין [צט]. שמבואר שם שרק אם היפך ברוק להוציא מפיו מכשיר אבל בלא היפך טהור.

ואף כי ידע רבנו שלא למדתי עדיין מסכתות אלו, אך בתגובה זו עודד ללמוד ולדעת ולשאוף להיקף בתורה.

ופעם אחת נשלחתי ע"י חכ"א לשאלו, האם למ"ד שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, מטהרת השחיטה מידי נבלה. ומיד כששמע השאלה התחיל לומר בקול גדול, 'אמר רבי אבא לא לכל אמר ר"ש שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, מודה ר"ש שמטהרתה מידי נבלה', [חולין פה:] והיה נשמע שבזין גדול הוא שלא לדעת גמ' מפורשת.

בקיאות עמוקה המגלה נסתרות

והנה ציוני המקורות אינם רק מראה מקום בעלמא לדברים מפורשים, אלא ע"ז גילה רבנו את עומק הדברים, וכן דברים נסתרים אשר רק לימוד בבקיאות ועיון כחידא מביא להם. ולדוגמא אספר מה שזכורני, באחד ממבחניו אשר היה עורך לנו בכתב ידו בסיימנו ללמוד מסכת, שאל להביא ראיה ממסכת פאה אם נוהגת מצות פאה בעבר הירדן. דבר זה אינו מפורש כלל מסכת פאה, ומקורו לחיוב פאה בעבר הירדן היה ממה שאמרו בפאה [ד, ה] 'של בית נמר היו מלקטין על החבל ונותנין פאה מכל אומן ואומן', וכתב הרע"ב, של בית נמר, שם מקום, כדכתיב [במדבר לב] 'את בית נמרה', ובית נמרה היה מקום שכבשו בני גד ובני ראובן בעבר הירדן. [ועי' רמב"ם פ"א ממתנ"ע הי"ד גבי חול' וע"ש בדרך אמונה סקפ"ד].

וכאמור נתפרסם רבנו בכח בקיאותו המבהיל. אמנם כאשר יצא לאור ספרו המפורסם דרך אמונה, אז הראה את ידו החזקה בסברא, וחידש מהלכים חדשים בסוגיות אשר היו בבחינת מת מצוה, ושם הראה כחו הגדול לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, ולגלות מטמונים בהבנה ישרה וסברא נפלאה, עד שהפך לספר יסוד בזרעים הן ללומדים והן לבעלי ההלכה.

ושמעתי שהחזו"א אמר למרן הגר"ש אלישיב על חתנו רבנו הגר"ח, שהוא בדורנו בבחינת אחד הגדולים המפורסמים שעמדו לכלל ישראל בעבר. והגר"ש השתומם על כך, ואמר לעצמו אפשר שהכוונה על הגדלות בבקיאות. אך כאשר יצא הדרך אמונה אמר מרן הגר"ש עתה מבין אנכי את כונת החזו"א.

וזכה לכל זה משמאי עקב עמלו הגדול והנורא בתורה, אשר לא פסק פומיה מגירסא, והיה פרוש מכל עניני העולם עד אשר לא ידע דבר מלבד התורה, והיא לבדה היתה משוש חייו, ולא רצה להכניס לראשו וידיעתו שום דבר מלבד תורה, 'דבאתרא דניעול בשרא וכוורי ליעול יקא...' [שבת קמ:].

הגרא בלן שליט"א אצל הרב זצ"ל

צוחק מי שצוחק באחרונה

בצעירותו היו שאמרו שהוא 'מופשט', אמנם הוא היה הפתוח ביותר בתורה והם היו מצומצמים בתורה, והרואה במשקפי האמת יראה מי המצומצם ומי הוא בעל ידיעות הנרחבות, היכן שצריכים לדעת והיכן שקונים בהם קנין נצח.

הנה הרי גם המבקרים אינם יודעים מהמתרחש במקומות הרחוקים, כמו הפוליטיקה של אוסטרליה וכדו', אך אינם חשים חסרון בכך כיון שאין זה שייך להם, והוא כעולם אחר בעבורם, והם בקיאים רק בהיות העולם בו הם חיים. ורבנו לא חי בעולם שהם חיו אלא בעולמות העליונים של עבודת ה', וכל עניני העולם הזה, גם אלה שבקרבנו, היו בעיניו כענייניה של ממלכת אוסטרליה, ולכן לא שם לבו ודעתו עליהם כלל, אלא עמל להיות רחב אופקים בעולמות שלו - עולמות של תורה וקדושה.

וסיפר לי חכ"א שרצה למסור שעורים בתורת הנסתר והיו שלענו לו, והתייען עם מרן הגר"ח. אמר לו הגר"ח גם אני בנערותי לגלגו עלי אבל צוחק מי שצוחק באחרונה.

ויש להמליץ ע"ז את המקרא 'ותשחק - ליום אחרון'. ומזה ילמד כל אדם שירא לשנות מצבו, כגון אם הוא אינו מתמיד, או אינו רציני בלימוד, וכשרוצה להשתנות חושש ממה שיאמרו עליו הגם פלוני בצדיקים וכדו', אמנם יזכור כל אחד כלל זה - צוחק מי שצוחק באחרונה.

סיני ועוקר הרים

והנה אמרו חז"ל [ברכות ח.]. 'מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד'. וכתבו המפרשים שהארון היה אמה וחצי על אמותיו וחצי, והוא רמז לת"ח שירגיש תמיד שאינו שלם אלא עדיין באמצע הדרך. ובעיון יעקב [מבעל החק יעקב על הלכות פסח וש"ת שב יעקב, נדפס בעין יעקב] ביאר, דהאורך רומז לבקיאות בתורה והרוחב לעמקות [ועי' כלי יקר], ומי שמתחכם רק באחת מהמעלות הללו הרי הוא חצי. אבל מי ששלם בב' הבחינות הללו הוא הת"ח השלם, וזהו ד' אמות של הלכה, דהאמה וחצי רוחב עם שני אמות ומחצה אורך הם ביחד ד' אמות.

ושמעתי לבאר במה שאמרו 'בלבד', כמו שהכותב המחאה מוסיף לאחר הסכום את המילה 'בלבד', כדי למנוע ממקבל השיק לכתוב עוד תוספת, ואף שא"א להוסיף אלא כמה אגורות מקפידים לכתוב 'בלבד', כדי שאפילו אגורות לא יטול ממנו שלא כדין. כן הקב"ה אין לו בעולמו אלא ד' אמות בלבד, הד' אמות של הלכה שהם ללא כל תוספת, אפילו לא בבחינת כמה אגורות.

וכמה נאים הדברים לאמרם על רבנו הגר"ח זללה"ה שהיה מושלם בהיקף ידיעת התורה באופן מפליא ממש, וכמו שחזינן בספריו את הכח להוציא

ועל רבנו הגדול יש להמליץ שהתייחס לכל עניני העולם הזה ככלי חרס שהוא מצד עצמו אינו שווה כלום ואין להתייחס אליו, אבל ה"בית קבול" של העולם הזה כמה יקר הוא, וכמה תורה ועבודת ד' יש למלאות בו, והא החלק החשוב של העולם.

האדם השמח ביותר

והנה היו שחשבו, שמי שהוא מתמיד גדול כמותו ופרוש כמותו בודאי הוא אדם עצוב ולחין, ויושב כל היום כאבל פן יכשל בביטול תורה. ונשאלתי על כך מבחורים יוצאי ישיבות תיכוניות שלא הכירו גדולי ישראל מקרוב, וחשבו שכל גדולי ישראל עצובים וסגורים וכדו', ושאלוני כמי שלמד עמו האם אמנם כך הם פני הדברים. והשבתי להם שמעולם לא ראיתי אדם שמח כמותו, והוא מרוצה מכל רגע כיון שעושה את רצונו וחפצו לעשות רצון בוראו, כמו שאמרו חז"ל [אבות פ"ב מ"ד] 'עשה רצונו כרצונך', ותמיד נחמד ונעים להיות במחיצתו.

בחלק מהתקופה בה למדנו התקיים השיעור בשעה עשר בערב, ולפעמים היה קשה לי להשתתף בשיעור מחמת הצורך להשתתף בחתונות המתקיימות משעה זו [ערב אחד בקשתי ממנו לבטל את השיעור בערב זה, ולמחרת נלמד כפליים. השיב לי, וכי גם ארוחת בוקר מוכן אתה לבטל היום ולאכול מחר פי שתיים?], פעם אחת נעדרתי מהשיעור מחמת השתתפותי בחתונה בירושלים. למחרת למדנו במשנה בדמאי [ו, ד], 'רבי ישמעאל אומר הקרנתי שקיבל שדה מירושלמי, מעשר שני של ירושלמי, וחכמים אומרים יכול הוא הקרנתי לעלות ולאכלו בירושלים'. ואמר לי לכאורה צ"ע מה סברת רבי ישמעאל, והרי כאשר יסע לחתונה בירושלים יכול לאכול את הפירות, אלא על כרחך שאין נוסעים לחתונה בירושלים.

אחר זמן עברנו ללמוד אחר תפלת וותיקין, ואירע פעם שלא השכמתי לתפילת וותיקין והפסדתי את השיעור. למחרת כאשר נכנסתי לחדר הלמוד אמר בקול רם את המשנה במסכת מדות [פ"א מ"ב] 'בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן על משמרתו'.

והנה אמרו חז"ל [סנהדרין קז:] 'תניא אמר רבי שמעון בן אלעזר, יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת', מבואר כאן כלל בחינוך, שצריך לנהוג בשמאל דוחה וימין מקרבת, ובפשטות הכונה שפעמים יש להשתמש בשמאל דוחה ופעמים בימין מקרבת, והכל לפי הענין והצורך, אולם רבנו חידש חידוש נפלא בכך ששילב כאחד את השמאל הדוחה עם הימין המקרבת.

בלמדנו בתחילה מסכת ברכות וסדר זרעים, ביקש שנכין את הנלמד לפני השעור, וכך היינו בעניינים, ובשעת השעור שאלנו שאלות על הנלמד. אך כאשר סיימנו סדר זרעים אמר שבתקופת החזרה שערנו [שאחריה ערך לנו מבחן בכתב על הנלמד] נבוא אליו ונלמד ירושלמי זרעים. אולם את הירושלמי לא היה שייך להכין [מאחר וישנם גירסאות רבות ופירושים שונים ולא ידענו באיזה דרך יבאר רבנו], ומאחר והלמוד נעשה בהספק מהיר [ב' דפים בעשרים דקות] חדלנו מלשאל. רבנו תמה ע"ז ואמר, מעתה אשלם לכם על כל שאלה לירה, הדבר היה בזמן שכבר הוחלף המטבע והלירה לא היתה יוצאת בהוצאה, אך רבנו עודד אותנו ע"י כך להתאמץ להבין ולהקשות. וכמה חכמה יש בזה, שהגם שמצד אחד דרבן אותנו להקשיב ולהשתתף ולשאל, מ"מ המחשבה לא תהא תפוסה בכסף כיון שהיה זה פחות משו"פ. ופ"א אמר בצחות, שאם נשאל שאלות רבות נוכל לקנות מזה את הדירה עבורנו.

ישר כח לעורכי ספר 'אריד בשיחי' על הסיוע בהכנת המאמר

ממרחבי הש"ס וכל התורה מהלכים חדשים ועמוקים, והיה בבחינת סיני ועוקר הרים כאחד, ומצטרף לזה ה'אלא ד' אמות של הלכה בלבד' שהכל היה בלא כל תוספות וחייבור לענייני העולם הזה כלל וכלל.

פרישות מכל הבלי העולם הזה

ובפרשת זאת הברכה [דברים לג, י] נאמר 'יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ישימו קטורה באפיך וכליל על מזבחך'. וצ"ב מדוע הוזכרו דוקא קטורה וכליל [עולה] ולא שאר קרבנות כחטאת אשם שלמים ומנחה.

ושמעתי מהגר"ש שכטר שליט"א לבאר, דהנה לעיל [שם ט] כתיב 'האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו', וכתב בתרגום יונתן, 'נפקין שבט לוי לפולחן משכן זימנא ומתפרשין מן משכניהו, אמרין לאבוהון ולאמתהון לא חמיתנון, וית אחוהון דלא בני תלתין שנין לא אשתמודעון יתהון, וית בניהון לא ידעין, מטול דקיימין עשרין שנין במטרתהון במימרח, וקיים פולחן קודשך נטרי'. הרי מבואר שהתורה נוקבת את שכרם על כך שפורשים מכל עניני העולם ואפילו ממשפחתם ושכיניהם, ועוסקים בהתמסרות מלאה בעבודת גבוה. ושכרם הוא שיקריבו קטורת ועולה שכולם לגבוה ואין בהם חלק הדיוט כלל, משא"כ שאר קרבנות שיש בהם חלק הדיוט לכהנים או אף לבעלים. ובשכר התמסרותם היתירה ופרישותם מעניני העולם זכו ל'יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל', שנעשו מורי ההוראה ומלמדי התורה לכל העם.

כמה נכונים וניתנים דברים אלו להאמר על רבנו הגר"ח, אשר פרש והתנתק מכל הבלי העולם הזה, ולא שם מגמתו אלא בעסק

עבודת הבורא, ולכן זכה ל'יורו משפטיך ליעקב', שנעשה הפוסק הגדול, הן בספרו שונה הלכות, בו הציל את פסקי חזו"א מלהשתכח, שקודם לכן היו מסורים רק בידי הלומדים הגדולים שידעו לרדת לעומקם של דברי רבנו החזו"א, והוא הוציא מתוך דברי החזו"א העמוקים אשר נאמרו בביאור הסוגיות, את דעתו להלכה. והוא אסף כעמיר גורנה את פסקי החזו"א וסדרם על סדר המ"ב, וכל פסקי החזו"א המפורסמים היום בספרי המלקטים, מכחו וכח כחו הוא דאיתין. והן בספרו דרך אמונה בו הוא עצמו נעשה לפוסק ומוציא דינים מחודשים מעומק הסוגיות.

וכמו כן זכה ל'תורתך לישראל' להפיץ תורה בישראל בספריו הרבים, וכן לבאר ולפרסם כמה מן המסכתות הקטנות אשר לא היו ידועות לצבור הלומדים מלבד כמה ת"ח מופלגים, כגון מסכתות ציצית, תפילין, מזוזה, כותים, גרים, עבדים, ברייתא דסוד העיבור ועוד, ופירשם עד שכל צורב יכול להבינם וללמדם.

והנה כתב רבנו בספרו טעמא דקרא על דברי המשנה בחולין [פ"א מ"ו] 'טהור בכלי חרס טמא בכל הכלים טמא וכו', יש ליתן טעם למה כלי חרס טמא מאוירו ולא מגבו, ובשאר הכלים להיפך. וגם מצינו שבכלי חרס גם מחובר לקרקע טמא וכגון תנור כמו שכתוב בשבת קכ"ה א', ולא מצינו כן בשאר כלים [ועיין רפ"ב באהלות]. גם כלי חרס אין לו טהרה במקווה. והענין, דשאר כלים יש להם חשיבות מצד החומר שלהם, ולכן הכלי טמא, אבל כשמשמש עם הקרקע אז גם הקרקע חלק מהכלי, וקרקע אי אפשר לטמאות דהוא קרקע עולם, ולכן גם הכלי טהור, שהוא לבד אין ראוי. אבל כלי חרס אין לו שום חשיבות מצד עצמו שהוא עפר, ורק מצד התוך שלו שהוא משמש ולכן רק תוכו טמא אבל גבו טהור, שרק התוך הוא חשיבותו, ולכן לא שייך טהרה במקווה, שהרי אין טמא אלא תוכו [ומה שמוציא טומאה מגבו הוא כמו יד], ואי אפשר להטביל תוכו, ורק נתיצה שמבטל התוך מטהרתו. ולכן גם המחובר לקרקע טמא, שהרי התוך לבד לא שייך אצלו מחובר לקרקע ודו"ק'.

ספק סכנה כדי להנצל מודאי סכנה

ותאמרו אסתר להתך וגו' כל עבדי המלך ועם וגו'. הנה אסתר השיבה לו כדן כי אסור להכניס א"ע לספק סכנה כדי להציל חברו מודאי סכנה כמ"ש הפוסקים עי' פ"ת יו"ד ר"ס רנ"ב והשיב לה מרדכי אל תדמי בנפשך להמלט וגו' וא"כ גם את בודאי סכנה ושפיר מותר לך להכנס לספק סכנה להנצל מודאי סכנה וזהו שאמרה אסתר אח"כ וכאשר אבדתי אבדתי כי אם אני בין כך בודאי סכנה אין לי לחוש לספק סכנה של עתה

טעמא דקרא. אסתר ד' "

סכנה כשקמים מהשינה

הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא. פירש"י עומדין שחרית ומתגברין כלביא וכארי לחטוף מצות, הנה לביא הוא ארי קטן כמ"ש רמב"ן, וכשקמים מהשינה סכנה לקום מיד, כמ"ש גיטין ע' ב', לכן אמר כלביא יקום לאט כארי קטן ואח"כ כארי יתנשא, ולקמן כתיב כרע רבץ כארי וכלביא מי יקימנו, הקדים הארי ללביא בשכבו משום שהולך לשכב כארי בכחו, אבל אח"כ נרדם לאט כלביא קטן, דמעשיו לאט שא"א להרדם מיד.

טעמא דקרא, בלק

איסור גילוי בחלב אשה

ותפתח את נאוד החלב ותשקהו. ובמדרש (מובא ברוקח הפטרת בשלח) מלמד שהוציאה לו דדיה והניקתו. נראה דדריש מדכתב ותפתח דפשיטא דפתחה והו"ל לומר ותשקהו מנאד החלב ועוד וכי לא ה' יכול לפתוח מעצמו ולכן דרשו שגילתה לו דד' והניקתו וזה היא היתה צריכה לעשות. ויש להביא ראיה מכאן שבחלב אשה נמי איכא איסור גילוי וכמו שיש איסור גילוי בחלב בהמה (כדתנו בפ"ח דתרומות מ"ה) דהא קרי ל' הכא חלב.

טעמא דקרא, שופטים

הרב זצ"ל מהבד דבש ללא חשש גילוי, ובו השתמש במשך ימים נוראים ומועד ירח האיתנים

בענין צוואת ריה"ח בענין שמות חתן וחמיו,
כלה וחמותה

ואזרחות טובל קין נעמה. היא היתה אשתו של נח, כמש"כ רש"י ומקורו במד"ר כאן פכ"ג ס"ג. ולפ"ז שם אביו של נח ושם חותנו היו שונים ששניהם היה שםם למך. והנה בצוואת ריה"ח (סכ"ד) מזהיר ששם החתן וחמיו וכן שם הכלה וחמותה לא יהיו שוים. ואילו בגמרא סוטה י' ב' איתא אמר שמואל סבא חמוה דרב שמואל בר אמי משמיה דרשב"י וכו', ובמנחות כ"ט ב' רמי בר תמרי

גנזי שיח

רשימה מכתב יד הרב זצ"ל בעניני גילוי

השוותה משקין מגולין שעבר עליהן הלילה דמו בראשו מפני הסכנה (דא"ר פי"א) (וע"ש גי' הגר"א דל"ג שעבר עליהן הלילה)

חמשה דברים העושה אותן
דמו בראשו וכו' והשותה
משקין מגולין (ואולי צ"ל מזוגין כמו
בגמ') שעבר עליהן הלילה כו' ה'

דברים העושה אותן דמו בראשו (מדרש שלשה וארבעה או"מ ע' תקל"ט)

[illegible]

בני הוי זהיר שלא תשתה
מים מגולים בלילה כי כמה
מקטריגים משתכחים בעולם
ובהם יוקשים בני אדם וחסרים
כדגים הנאחזים בפח (צוואת ר"א
הגדול סי' ס"ב)

א"ר סוף סי' ק"ע בשם השל"ה
דאף שכ' הטור דהאידינא נהגו
להקל במשקין שנתגלו מ"מ שום

להקל במשקין שנתגלו מ"מ שומר נפשו ירחק מהם וקדוש יאמר לו

לאחר מחסור שנמשך לאחרונה, ולרגל הביקוש הרב הופיע ונדפס מחדש

ספר דעת נומד

חלק ב' - הלכות ציצית

תשובות רבינו מרדכי הגד"ח קניבסקי זצוקללה"ה שגלקטו מתוך עשרות אלפי תשובות שהשיב בכתב ידו

וגופו על ידו ב"ג נפה בתוספת מקודות וביאורים, בעריכת תלמידי חכמים מופלגים רבני 'שיח אמונה'
בראשות בנו הגדל "ש קניבסקי שליט"א

להשיג בבית מרן זצוק"ל או בחנויות הספרים המובחרות

לכמויות: מכון שיח אמונה 03-3077700

רשימות תלמידים בענייני שמירת הנפש

מכתבי נכדו של רבינו הגר"מ שטיגל שליט"א, בעמח"ס 'שמירת נפש'

סיפר לי ששם יד ביתו של החפ"א נטעו שני דקלים בשני צידי הדרך, ושאל לחפ"א אם מותר לעבור שם, וענה לו שכיון שאין מקפידים היום אין חשש, שהרי אביי יירש את כל המליקים, ומה שהעולם אין נלהר בו, אין קפידא. ושאל אותו הרי יש דברים שנפגעים בהם אם היום כמו לעבור בין שתי נשים. ואמר החפ"א שבמה שנפגעים יש ליפטר, אבל במה שאין נפגעים אין קפידא.

שאלתי, שביט'א עירובין יח: כתוב אחורי ארי ולא אחורי אשה, והרי חמירא סכתא מאיסורא. והשיב, מה איסורא דצ' עבירות ואח"כ אחר, יתכן שאין הכונה כפשוטו שהוא בחשש סכנה מהארי, רק באו לומר שעדיף להיות במצב כזה מאשר במצב כזה [א"ה]. ע' טעמא דקרא עה"פ וילק מנוח וכו'.

שאלתי, אודות מה שאמרים בשם שאל ליקח קרוב בשידוך עד דור חמישי. ואמר לי, בקרובים אין איסור אך כו סכנה, ואמרת, לענין ט' מוכר ענין של קורבה עד חמישי בחמישי. והוסיף שבס' לר"א קלצקין מאד מחמיר בזה אפי' בקורבה מאד רחוקה משום חמירא סכתא.

וסיפר, שפלפולני יש מחר באמריקה שרצה לישא את בת דודתו, ושאל אותי ואמרת שאל כדאי כיון שיש בזה חשש סכנה. ועבר על הצוה, ונשא אותה. וכל הידידים שנולדו לו הם בעלי מומין.

שאלתי, אחד שואל אם להציע שידוך לבחור בן 31 בחורה בת 27 אבל הם בני דודים. והשיב, יש בזה סכנה, ור"א קלצקין בספרו מאד מחמיר בנישואי קרובים. והוסיף וסיפר לי את הסיפור הנ"ל.

שאלתי, האם יש קפידא כשהשמות של אבי החתן ואבי הכלה שווים אבל אחד מהם כבר לא בחיים. והשיב, יש בזה סכנה לא כדאי ליכנס בזה.

הרב א"ש יוכלו נכנס בענין ספרו שמואל להוציא על החפ"א, ודברו בכמה ענינים. וסיפר הר"ח שהחפ"א אמר שצוואת ר"י החסיד שאל ליקח מחותנים בשמות שווים כמו שמוס עין הרע, שכולם אמרים ששני ברצ"ק השתדכו.

והוסיף וסיפר, שמכיר אחד שהיו שות המחותן והחתן שוים, ושניהם היו בשם בער'ל ממש כמו המקרה אצל החפ"א, ולבסוף עשו את השידוך, ולאחר כמה שבועות אשתו נפטרה, ואחרי כמה חודשים הוא נפטר, באותה שנה.

שאלתי, יש הצעת שידוך שהמזדבר והמזדברת הם שלישי בחמישי, האם ניתן לעשות השידוך. ואמר, שלישי בחמישי זה מדי רחוק, ואפי' להציע נדמה לי שזה כשר, ועכ"פ בשידוכים אפשר להקל. והוסיף, אמורים בשם אבא שהתיר שלישי בשלישי, וכשנשאלתי אמרת שחמישי זה ודאי טוב [א"ה]. ע' אה"ע בסדר היט' סו"ס קנ"ד, בסע' ב'.

שאלתי, אם יש בתא המטען באוטובוס אוכל ואדם נרדם למעלה אם כו שאלה של אוכלין תחת המטה, ואמר כו שאלה וכדאי ליפטר בזה. ושאלתי אם רק מה שתחת הישן אסור או שכל הדברים בפס"ב נאסרים דהכל נהי' כמו מטה גדולה. ואמר, מטה זה לא, אלא שיתכן שא"צ תחת המטה אלא תחת הישן אם אסור, ולכן רק מה שתחת הישן אסור ומה שצד לא נאסר.

שאלתי, אדם הנוסע מחוץ לעיר באופן שצריך לומר תפילת הדרך, ויודע שבהמשך הנסיעה עובר במקום שנעשה קצת מקום סכנה שאף יש חיוב דא' של תפילה בעת צרה, האם ימתין מלומר תפילת הדרך עד שיגיע לשם. ואמר, מיד כשיוצא פרסה הוא מתחייב בתפילה"ד, ולא ימתין לשם, ושם יוכל להתפלל תפילה אחרת.

שאלתי, בהא דתפילה בעת צרה דא' (א.ה. בתקופה ששלחו הערבים טילים על תושבי הדרום) האם מה שמבקשים בשמו"ע, כיון ראה בעניינו, שמה קולנו וכדו' כמו גם דא', או

שהתפילה דרבנן, ורק מה שמוסיפים, כמו אמירת תהלים וכדו' כמו דא'. והשיב, מה"ת אין נוסח מה לומר, ומה שמתפלל על הצרה כה דא', ויס מה שבתפילת שמו"ע, ולא רק התוספות.

ושאלתי למה לא יביאו תהלים, במקום אחרי התפילה, לפני קדיש תתקבל, שהרי יש חיוב מה"ת להתפלל בעת צרה, ואמר, אין חיוב על נוסח מסויים לאמרו ולכן לא עושים כן.

שאלתי, ישנם עשירים מופלגים שסוברים שומרי ראש לשמירה, וחלק מתפקידם שאם יורים על העשיר צריכים להטן עליו באופן ולקבל בעצמם הכדורים. ויש א' ששואל האם מותר לו ליקח פרנסה כפאת שיש בה קצת סיכון. והשיב, שלא לקחת עבודה כפאת, משום הסכנה. ושאלתי האם לצורך פרנסה עולים באינן ונוסעים בספינה אל שיש קצת סיכון. ולא קיבל הטענה. והוספתי לשאול, אם יורים על העשיר, האם מחויב השומר ליכנס תחתיו. ואמר, שלא יכנס בזה ולא יהי' שאלות.

שאלתי, מי שקילע ביצה אחר שהתחיל הלידה, ומאד מקולע עד הבוקר האם נאסר כמב' ביט'א נדה יב. או דרך אם הי' מקולע כל הלידה אסור. ואמר, הבאתי ראיה למה הייתה מיועלת בלידה או מקצת הלידה, ורואים שכשכתוב לילה הכוונה כל הלידה, שהרי הוצרך התנא לכתוב לילה או מקצת לילה, וא"כ ביצה קלופה בלידה הכוונה כל הלידה. ושאלתי, אפשר לסמוך על זה. וזחק ואמר, כך הבאתי ראיה.

שאלתי, בני הקטן קם מוקדם ונאע בתוך מחר שוקולד קודם שנאע ידיו האם כל הקופסה נתפסת ברוח רעה, או דסי' להוריד את החלק העליון בן נאע. ואמר, אפשר ליטול ידיו למאכל, ואמרת לי דבר רק שא"א לרוחצו. ואמר, כו שאלה אם מספיק להוריד מקום הנגיעה, ויס בכיכר לחם, אם נאע במקצתו כו שאלה אם סי' לחתוך מקום הנגיעה. ויס בחתול שטעם ממאכל כו שאלה. ואמרת, הא לא במ"ב סי' ד' ס"ק י"ד כ' דאין לאסור המאכל שנאע בו בדיעבד. ואמר, מי שרוצה לסמוך ע"פ יכול לסמוך. (א.ה. אמר לי הר"ד קולצקי דקטן למעשה סמך ע"פ שיקלע היכן שנאע ויוריד השאר).

שאלתי, האם בשלושת השבועות אפשר לנסוע לים באופן שנפגעים בזה ליכנס עמוק. ואמר, ע"פ דין מותר ליסוע עד תשעת הימים, אבל לא היו מיעצים, כל שנה קורה סכנות בשבועות אלו וזה לא כדאי, לא היו מיעצים ליסוע.

שאלתי, ביט'א שבת מ: מובא הא דאסור להניח על כריסו כלי עם מים חמים שחא ישפך ויסתכן. האם באופן שמחזיק הכלי בידי מותר, דומיא דכלי סכור שמותר כמובא במ"ב סי' שכ"ו ס"ו, דאין חשש סכנה, וה"ה כשמחזיק אין חשש. ואמר, אל כה"כ אסור דפתאום יכול לעופכו וישפך. ושאלתי, א"כ אדם ששותה כוס תה רותח אסור להחזיק הכוס ולהניחה על רגלו. ואמר, על הרצל לא אסור, ורק על הבטן שצריך בשביע הרפואה לשכב קצת כחן אסור.

שאלתי, הי' אצלי היום בעל מלאכה וסתם בטעות נקב שהשארנו בפתח שנסתם ביט'א צוואת רבי יהודה החסיד שלא לסתום פתח לאמרי, וכשאמרנו לו על זה, הוא אמר שמחר יסדר את זה, האם ניתן לחכות למחר או שכדאי לסדר את הענין היום. ושאל, האם דרים באותו חדר, והשבתי בחיוב. ואמר, אם כך כדאי לסדר היום.

שאלתי, יש א' שסיפצו לו את הדירה, והי' בקיר אחד שני חלונות, וסתמו חלון אחד לאמרי בלי להשאיר נקב, האם צריך לעשות שם נקב. ואמר, אם השאירו שם חלון אחד יתכן שכל מספיק כי יש לשדים היכן לצאת.

שאלתי, האם יש להקפיד שלא להראות צורת שחיטה ע"ס האצבעות כמו שמקפידים שלא להראות ע"ס הצוואר. ואמר, מה אתה צריך להראות על האצבעות תראה על מקל. ואמרת, פגמים רוצים להראות כמו שיש קנה ווסט ומראים ע"ס האצבעות. ואמר, תקח מקל ותראה שם את הכל.

מדברי מרן רבנו הקהלות יעקב זללה"ה בעניני סכנה

זצוק"ל הי' משיב כנ"ל שאין זה שיווי שמות, והוסיף הגרא"ז ש'הנה לרבי משה מרדכי אפשטיין זצוק"ל היו שלושה חתנים שנקראו רבי משה... ומכל מקום הוסיף מרן הרב שך זצוק"ל: 'תשאלו את ר' יעקב' [מרן הסתייפלר זצוק"ל].

והלך אבי המדוברת לכבוד רבנו הקה"י זצוק"ל והציע לפניו את השאלה, והוציא רבנו זצוק"ל מארון הספרים את הספר חסידים, והראה לו שכתוב שם בצוואת רבי יהודה החסיד שמי ששמותיהם שוים לא ישתדכו ביניהם, ואמר השואל לרבנו: 'אבל הלא אין השמות שוים ממש, שלאחד יש שני שמות ובאופן כזה הלא נחשב שזה שם אחר, והלא כששני השמות שוים ממש גם רבנו מורה ובא לפעמים שיוסיפו לאחד מהם עוד שם ובזה פלטינו מחשש שיווי שמות, וכן שכן בנידון דידן שמלכתחלה כן הוא שלאחד יש שני שמות, ועוד הוסיף השואל: 'וגם הלא אין עומדים עכשיו בתחילת ההצעה, אלא שכבר החליטו לגמור היום בערב, ואם אכן אין זה שיווי שמות למה לא יגמרו?', והשיב רבנו: 'מה איכפת לכם כל כך לגמור את השידוך הזה, והאם חושבים אתם שאין בחורים טובים בישיבות, היום אין זה בעל' יש ב"ה בחורים טובים מופלגים בישיבות, ואם לא תגמרו את השידוך עם בחור זה, הנה במשך ארבעה שבועות תוכלו לגמור שידוך עם בחור טוב אחר, ומה לכם להיכנס בחששות?', ויהי הדבר לפלא בעיני השואל.

וחזר אצל כבוד מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, וסיפר את כל אשר אמר לו רבנו, ושאל מכבוד מרן זצוק"ל, שאולי אחרי שמרן אמר שזה בסדר אם כן אולי זה נוגע למחלוקת הראשונים בע"ז [דף ז'] אם גם בחכם שהתיר אמרינן שאין חברו רשאי לאסור [דומיא דהמבואר שם בברייתא בחכם שאסר שאין חברו רשאי להתיר], והשיב לו כבוד מרן זצוק"ל: 'לא מפני חשש שיווי שמות, אמר לכם ר' יעקב שלא לעשות את השידוך, כי ברור שאין בזה חשש שיווי שמות, וגם ר' יעקב מורה הרבה פעמים להוסיף שם לאחד מהם, וכבר אין זה שיווי שמות, אלא שמהשמים שמו את הדברים בפיו, שיאמר לכם ששידוך זה איננו טוב עבורכם, ומה ששמעתם ממנו הרי זה כאילו שמעתם ברור מן השמים, ששידוך זה איננו בשבילכם, והודיע אבי המדוברת את כל הדברים הללו להצד השני שרבנו הקה"י זצוק"ל, הורה לו שהשידוך אינו טוב בשביל שני הצדדים, כביאור כבוד מרן זצוק"ל, וסיים המספר: 'היום עברו ארבעה שבועות מאז, והיום בערב בשעטומ"צ, עומדים לגמור שידוך אחר, והלא כך אמר רבנו במשך ארבעה שבועות תוכלו לגמור שידוך אחר עם בחור טוב'...

פני רבינו הקהלות יעקב ח"ב, עמ' ל"ב

תשכ"א, מו"ר שלח את בנו הגר"ק להרב הראשי של פ"ת הגר"ב ז"ל שישפיע ויפעל ברבנות הראשית [הוא הי' חבר שם] שלא יצטרכו לענות למונים, ופעל ברבנות שהוציאו החלטה: מי שאינו רוצה להפקד מטעמית ישוחרר מהדבר, הר"ב ביקש את המקורות לאיסור ומו"ר שלח עם בנו הגר"ק שליט"א.

בשנת תשל"ב שוב התעורר פולמוס גדול סביב המפקד שערכה המדינה, ומרן בעל הקה"י זע"א ביקש לתלות מודעה אותה ניסח בביהמ"ד לדרמן, הגרא"מ הורביץ זצוק"ל העתיק את נוסח המודעה כדי לשלוח אותה לעיתון 'המודיע', כאשר הרב זע"א כתב על צידה שנוסח זה הוא ע"פ בקשת אביו זע"א.

[אציין את המקורות לאיסור למנות שהיו בפני מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל], ברכות דס"ב ע"ב, יומא דכ"ב ותוס' ר"ד שם, רמב"ן עה"ת ריש במדבר ופ' הנצי"ב שם, אורה"ח הק' פ' כי תשא, פאת השלחן וחת"ס אסור לשלוח מספר אנשי הכוללים לממונים בחו"ל, שו"ת כת"ס חיו"ד סי' ק"ו בשם אביו הגאון החת"ס ז"ל בכתב נמי איכא איסור מ"א סי' קנ"ו ס"ק ב'].

ארחות רבינו החדש ח"ג

י'מהשמים שמו את הדברים בפיו, שיאמר לכם ששידוך זה איננו טוב עבורכם'

יום אחד סיפר לי ת"ח יקר אחד שליט"א: לפני ארבעה שבועות עמד אברך אחד בבני ברק לגמור שידוך לבתו עם בן ישיבה אחד, ביום שעמדו לגמור נתעוררה להם שאלה של שיווי שמות של אבי המדוברת והמדובר, הי' להם שם שוה, ולאחד מהם הי' עוד שם נוסף, ונכנס אבי המדוברת לכבוד רשכבה"ג מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, לשאול על זה, והשיב לו: 'זה לא נקרא שיווי שמות ולא על זה ציוה רבי יהודה החסיד, וכשהיו שואלים כזאת לרבי איסר זלמן

שיחת חולין

מהנעשה והמתחדש בעניני דיומא

זצוק"ל, ידידות שהחלה עוד משנות לימודם בישיבת לומז'ה בפתח תקוה, בעת שנעשו מחותנים עם צאצאיהם, והמשיכה במשך כ-80 שנה בענייני הכלל והפרט, בענייני הציבור ובענייניהם הפרטיים. בכל עת שנפגשו נקל היה לראות את ההערכה ההדדית המיוחדת, כך שבוודאי יש בנותן טעם ללמוד בספרו של מרן שר התורה זצוק"ל לעילוי נשמתו הטהורה של מרן ראש הישיבה זצוק"ל, בדרך המוסר שהתווה והדריך כל ימיו, ואשר על כן, יוקדש סדר הלימוד בספר 'ארחות יושר' במפעל 'שיח התורה' גם לעילוי נשמתו הטהורה של מרן ראש הישיבה רבינו ירחמיאל גרשון בן רבי צבי יהודה זע"א.

כמידי חודש בחדשו, ניתן לקבל ב'שיח אמונה' את לוח הלימוד במפעל 'שיח התורה' לחודש תמוז, ובתוכו סדר הלימוד בספר 'ארחות יושר' הנלמד כעת גם לע"ז מרן ראש הישיבה זצוק"ל.

להצטרפות לאלפי הלומדים, ניתן להרשם בטלמסר של מכון 'שיח אמונה' 03-308-5000 בשלוחת 'שיח התורה' שלוחה 2, וכן בעמדות 'נדרים פלוס' בחיפוש 'שיח התורה'. לקבלת סדרי הלימוד ולקבלת פרטים נוספים ניתן לפנות למכון 'שיח אמונה' בדוא"ל se3077700@gmail.com

בני משפחת ומקורבי הרב זצוק"ל השתתפו בשמחה של מצוה שיש בה הערכה והוקרה לנאמנו ויד ימינו של הרב זצוק"ל עשרות בשנים, הגאון רבי ישעיהו אפשטיין שליט"א, בעת שמחת השבע ברכות לרגל נישואי ביתו שח"י שהתקיימה בבית הרב זצוק"ל.

בשמחת המצוה השתתפו ונשאו דברים בני משפחת הרב זצוק"ל, מרן הגר"ש שטיינמן שליט"א, הגר"ז ברוורמן שליט"א, הגר"ד אפשטיין שליט"א והגר"ש קניבסקי שליט"א. דברי ברכה נשאו גם הגר"א ברוידא שליט"א והגר"ג הוניסברג שליט"א, כיבד את המעמד בנוכחתו ראש עיריית בני ברק הרב אברהם רובינשטיין הי"ו ושלוחא דרבנן הרב יצחק פינדרוס הי"ו.

לקראת מלאות ימי השלושים להסתלקות רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל, שהרבה לעורר על חשיבות לימוד המוסר, ועמד בקשר רוחני עם מרן

שר התורה זצוק"ל כ-80 שנה, תוקדש זכות הלימוד בסדר הלימוד בספר 'ארחות יושר', גם לעילוי נשמתו הטהורה של רבינו ירחמיאל גרשון בן רבי צבי יהודה זע"א.

כנודע לכל, הידידות רבת השנים של מרן ראש הישיבה הגר"ג זצוק"ל עם מרן שר התורה הגר"ח

מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלו

רבני מפעל 'שינא' עלו להזמין את בנו של הרב זצ"ל, הגר"ש קניבסקי שליט"א לקראת המעמד הגדול סיום הרמב"ם

בבית הרב זצוק"ל התקיים מעמד פתיחת כולל דרך אמונה בשכונה הותיקה בבית שמש - בר אילן, בנושאות בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

תלמידי ת"ת יסודות הגיעו לבית הרב זצוק"ל לבחינה ושמיעת דברי ברכה מפי בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

תלמידי ישיבת הכותל הגיעו לבית הרב זצוק"ל וזכו להבחן ולהתברך מפי בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

קבוצת תלמידי ישיבת 'אור דוד' בירושלים ליוצאי ארה"ב, נכנסו לחדר הלימוד של הרב זצ"ל וקבלו את ברכתו של בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

מכינה לשיבה קטנה כלל חסידי ברכפלד מודיעין עילית הגיעו לבית הרב זצוק"ל לבחינה ושמיעת דברי ברכה מפי בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

[illegible]

השבוע ממשיכים לומדי "בדרקו 8 דפים כיום" בסדר מועד

בסיום מסכת סוכה ופתיחת הלימוד במסכת ביצה, כאשר בני העלייה שהתרחכו ספסליהם מאז הסיום השתקיים בערב פסח, עמלים דבר יום ביומו באופן מעורר השתאות, על שמירת דפי גמרא, לפי העמלגה שנהגו בעצמו רשכבה"ג מרן שר התורה וצוק"ל במשך רבות בשנים.

[illegible]

'בדרכו'	'מותרות'	'שיח ההלכה'	'ירושלמי'		'משנתית ש"ס בשנה'	'מסיים לזכרו'	'לעילוי נשמתו'	'בהנהגתו'
לימוד כל התורה בשנה אחת כפי שנהג מרן זצוק"ל	להגות בספריו ובתורתו של מרן זצוק"ל	כלימוד הלכות שבת בשנה אחת	סדרי לימוד קבועים בשני מסלולים כולל הנמסר בשיעור לע"נ מרן זצוק"ל הנמסר ע"י בנו הגר"י ש שליט"א	סדר הלימוד הנמסר בשיעור לע"נ מרן זצוק"ל הנמסר ע"י בנו הגר"י ש שליט"א	לסיים את ששה הסדרים בשנה אחת	אלפי ש"סים שנלקחו ללימוד לע"נ מרן זצוק"ל בשנה זו	לימוד בכל יום זיום של פרקי משניות ואמית תהילים	במיוחד לנשים לקבל ולהקפיד להתפלל שלוש תפילות ביום

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

617

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • בלק תשפ"ג

מה בין תלמידי אברהם אבינו לתלמידי בלעם הרשע

'תרתי גיהנום', כי מלבד הגיהנום בעולם הבא, המידות הרעות נותנות להם גיהנום גם בעולם הזה.

ואפילו הנאת העולם הזה שלם זה גם כן גיהנום, כמו שכתוב (דברים ז, י) ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו, ופירש רש"י בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבדו מן העולם הבא, שאם יש להם איזה מעשים טובים קצת, מן השמים נותנים להם שכר המצוות בעולם הזה נכי כל מה שהם עושים זה שלא לשמה, ועל שלא לשמה לא מגיע עולם הבא, אלא רק עולם הזה, כמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה בסוף מכות, והעולם הזה שהם מקבלים הוא גיהנום בשבילם, כי הם אוכלים את כל הזכויות בעולם הזה, ומחמת זה אחר כך יישארו בגיהנום, וכבר אין להם זכויות לצאת מהגיהנום. וזה הכירו יורשים גיהנום ויורדים לבאר שחת.

והנה לשון המשנה הוא 'תלמידי' של אברהם אבינו, ולהבדיל תלמידיו של בלעם הרשע, כי כדי לקבל את ההשפעה צריכים להיות 'תלמיד', ולאברהם אבינו היו תלמידים שקיבלו ממנו את ההשפעה ולמדו ממעשיו, וממילא היו מושלמים במידות טובות ובכל מה שזה גורם.

ובאמת רואים עוד את ענין המידות שכתוב אצל בלעם (כב, כא) ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו, ופירש רש"י מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה, שחשב הוא בעצמו, למרות שהוא היה הנביא של אומות העולם והכי חשוב שבהם, הוא לא התבייש בעצמו לחבוש את אתונו, ולמרות רדיפת הכבוד שלו, פה הוא התבזה! מפני שהייתה בו גם מידת השנאה, ומידת השנאה התגברה על מידת הכבוד, שלמרות שהוא רוצה כבוד אבל הוא מוותר על כבודו בשביל השנאה, כדי ללכת לקלל את ישראל.

ולעומת זאת באברהם אבינו כתוב כשהלך לעקידת יצחק (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו, ופירש רש"י ויחבוש הוא בעצמו ולא ציווה לאחד מעבדיו שהאבהה מקלקלת השורה, ע"כ. והיינו למרות שהוא היה אדם נכבד מאד, כמו שכתוב (שם כג, ו) נשיא אלוקים אתה בתוכו, ולכאורה זה זלוזל בכבודו, ואין זה כבוד הבריות, והיה צריך להרגיש איזה פחיתות הכבוד, אבל אברהם אבינו מגודל אהבת השם שהייתה לו, חשב את חמורו בעצמו, ולא הרגיש שום פחיתות כבוד בזה.

זכות אברהם אבינו הצילה מקללת בלעם

ורש"י בפרשת בלק ממשיך ומביא שהקב"ה אמר לבלעם: רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו, ע"כ. והיינו שאתה לא תצליח לקלל את ישראל, מפני שאברהם אביהם כבר קדם אותך, והוא גם כן עשה את מה שאתה עושה. וצריך ביאור מה הקשר ומדוע זו סיבה שהקללת לא יתקיימו.

והענין בזה, כי הרי בלעם היה עם השנאה הגדולה ביותר לישראל, והוא היה יודע דעת עליו, וקללותיו היו מתקיימות, כמו שכתוב (כב, ו) כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר, ועם שנהא כל כך גדולה ששנה את ישראל היה חשש שיקללם בקללות קשות העולות להתקיים. ובאמת אמרו חז"ל (סנהדרין קה, ב) שכל הקללות לבסוף נתקיימו, ומה שכתוב (דברים כג, ו) ויהפוך השם אלוך לך את הקללה לברכה, זה רק על בתי כנסיות ובתי מדרשות, שבוה הוא לא הצליח, על תורה הוא לא הצליח עם הקללות, ונשאר זכות התורה בישראל, ולכן נשאר הקיום של כלל ישראל.

ועל זה אמר לו הקב"ה כי למרות השנאה הגדולה שלך והסכנה הגדולה לעם ישראל מהקללות שלך, כבר קדמך אברהם אביהם, שהוא גם כן חשב את חמורו ועשה מעשה של עקידת יצחק שהיה למעלה מן הטבע, שהרי זה היה הניסיון העשירי, שבשילוב היה צריך לעבור קודם את כל הניסיונות כדי שיגיע לדרגה שהיה לפני העקידה, וכל הניסיונות הקודמים היו ההכנה לחיזוק המדרגה הרוחנית של אברהם אבינו, עד שהגיע לדרגה כזו שהאבהה מקלקלת השורה בעקידת יצחק.

והזכות הזו של אברהם אבינו היא זכות האבות שיש לכלל ישראל, שכל המעלות של האבות קיימות גם בכלל ישראל, וגם המעלה הזו של אהבת השם עד כדי מסירות נפש כמו בעקידה, זה קיים בכלל ישראל בכל הדורות, ומכוח הזכות הזו שיש בכלל ישראל – לא יועילו הקללות.

עיקר מעלת האדם תלויה במידות

*שינוי בפרקי אבות (ה, יט) כל מי שיש בו שלושה דברים הללו הוא מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע, ומה הם שלושת הדברים: תלמידיו של אברהם אבינו יש להם עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, עין טובה, ורוח נמוכה היינו ענווה, ונפש שפלה – בלי תאוות, ואילו תלמידיו של בלעם הרשע הם להיפך, עם עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, עין רעה זה קנאה, ורוח גבוהה זה גאווה, ונפש רחבה זה תאוות. אלו הם שלוש מידות, שהם ההבדל בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע.

ומשמע שעיקר ההבדל הוא לא במצוות ובמעשים טובים, אלא בתכונות ובמידות, מפני שעיקר המעלה של האדם זה המידות שלו, ומידות רעות הם הדבר הכי גרוע, ואמנם יש תרי"ג מצוות, אבל המידות הם השורש, וכל התרי"ג מצוות תלויים במידות.

ידוע מה שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה, מפני מה לא נכתבו בתורה מצוות על כל ענייני המידות, וביאר כי המידות הם היסוד וההקדמה לכל התורה, ולא שייך קיום התורה בשלמות בלי מידות טובות.

והיינו מפני שהמידות מלוות את האדם בכל מעשה שהוא עושה, ואם המידות אינן בשלמות, אזי בכל מעשה שאדם עושה מוכרח להיות איזה נגיעה משהו שהמידות מלוות אותו, ולא כל אחד מבין ומרגיש את זה, אבל ידוע שכך המציאות, שהמידות מלוות את כל המעשים של האדם. ולכן אם חסר בשלמות המידות חסר בשלמות כל המצוות.

האפשר בעוה"ז של תלמידי אברהם אבינו

ואמרו בהמשך המשנה שם, מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, והנה כבר אמרו קודם שההבדל ביניהם הוא במידות, אבל כאן באו לשאול מה ההבדל למעשה, בתוצאות, מה הרווח ומה ההפסד? ועל זה אמרו: תלמידיו של אברהם אבינו אוכלים בעולם הזה ונוחלים בעולם הבא, היינו שתלמידיו של אברהם אבינו זוכים גם לעולם הבא וגם לעולם הזה. ולכאורה היכן רואים שזוכים לעולם הזה, הרי יש בעלי מידות טובות שאינם עשירים, ומהו העולם הזה שלהם?

וביאר התוספות יום טוב, כי מה שאמרו אוכלים בעולם הזה, הוא על דרך מה שאמרו בהרבה מקומות אשרך בעולם הזה, כגון באבות ריש פרק ד' איזהו עשיר השמח בחלקו שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשרך וטוב לך אשרך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, כי על ידי שאדם שמח בחלקו הוא כבר מאושר, ואפילו שאינו עשיר בממון, אבל הוא מאושר ושמח בחלקו. וזהו העושר האמיתי, שלא חסר לו כלום.

ואילו מי שיש לו מידות רעות לא שייך שישמח בחלקו, כי המידות הרעות הם קנאה ותאוות וכבוד, וממילא הרי זה "רקב עצמות" (משלי יד, ל) וכבר אין לו הנאה מהעולם הזה, ואף אם יש לו הנאה אכילה ושתייה, הוא באמת לא נהנה, כי הרקב עצמות הוא יותר גדול מזה, אבל תלמידיו של אברהם אבינו הם בעלי מידות טובות, וממילא אשרך בעולם הזה!

וכן גם כשלומדים תורה אשרך בעולם הזה, כמו שאמרו באבות פרק ששי כ' היא דרכה של תורה וכי' ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשרך בעולם הזה. וכתוב גם (משלי טו, טו) וטוב לב משתה תמיד, שמי שהוא 'טוב לב' בעל מידות טובות, תמיד הוא שמח עם מצב רוח טוב. וזהו 'אוכלים בעולם הזה', שהם תמיד מאושרים ושמחים בעולם הזה.

תלמידי בלעם הרשע – גיהנום בעולם הזה

אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשים גיהנום ויורדים לבאר שחת, והיינו שני דברים: גיהנום ובאר שחת, ופירש בתוספות יום טוב כי זה מכון כנגד האמור למעלה, וכמו שתלמידיו של אברהם אבינו אוכלים בעולם הזה ונוחלים בעולם הבא, כך תלמידיו של בלעם הרשע להיפך, יורשים גיהנום גם בעולם הזה! וכמו שאמרו בגמרא (יומא עב, ב) שיש

* מתוך שיחה שנאמרה בישיבת פוניבז', פרשת בלק תש"ס.

הדרך למידות טובות – תורה וחזיון האמונה

אבל היסוד והשורש לאהבת השם בדרגה כזו הוא רק על ידי מידות טובות, ואם יש מידות רעות אין זה שייך, כי **אם יש אהבת עצמו שזה הטבע, האיך שייך לאהוב אחרים, הרי הוא אוהב את עצמו קודם!** וצריך קודם שתבטל האהבה העצמית, ואז שייך שיגיע גם לאהבת השם, שהיא דרגה גבוהה מאד כמו שהאריך בחובות הלבבות.

כללו של דבר, היסוד של כל המעלות זה המידות הטובות, אבל לא פשוט להגיע לזה, והעצה היא תורה תבלין, ואמנם גם עסק התורה אינו פשוט ואינו קל כל כך, ולכן צריכים גם חזיון האמונה, וכשהאמונה היא בשלמות אזי יש פחד מביטול תורה. ולמעשה צריכים לזכור שהתורה היא החיים

ממש, 'כי הם חיינו', והיא ההצלה היחידה מהיצר הרע. אין מי שאין לו יצר הרע, והעצה היא רק תורה וחזיון האמונה.

ואמנם לחזיון האמונה צריכים לדעת את כללי ענייני האמונה, ולזה יש ספרי יראה ומוסר שאם לא לומדים אותם לא יודעים, ובמסילות ישרים בהקדמה כתב שרוב דבריו פשוטים ויודעים, אלא שהעלם מהם מצוי והשכחה רבה, אמנם יש בהם גם הרבה דברים לא פשוטים, שמי שלא לומד אותם לא יודע אותם, וחסר לו בידעת האמת והכרת המציאות האמיתית שלא להיות 'מסנוור'. ולימוד המוסר הוא הדרך לכך.

יהי רצון שנוכח!

לימוד לעילוי נשמה

כל השנים בהספדים על גדולי הדור היה רבינו זללה"ה מעורר ללמוד לעילוי נשמתם, והיה אומר כי זהו מחויב הכרת הטוב שלנו כלפיהם. עתה עם מלאות השלושים להסתלקותו, נביא מתוך דברים שנשא לאחר הסתלקות מרן הגראי"ל זללה"ה. ויהיו הדברים להתעוררות לעשות כן גם לעילוי נשמתו.

שהרי הוא לא יכול לעסוק בתורה עכשיו, כי במתים חפשי, אבל אם אלו שחיים עוסקים בתורה בגללו, לזכותו, זה כאילו שהוא לומד, ומזכים אותו בזכות התורה, מזכים אותו בגן עדן ועולם הבא על תורה, **ובודאי שהוא יהיה מליץ יושר על מי שמזכה אותו, שעוסק בתורה לעילוי נשמתו.**

ובאמת אמרו חז"ל שהתורה היא תבלין ליצר הרע, ובמשנה ברורה סימן א' כתב שאמנם כל תורה היא תבלין, אבל בפרט תורת היראה שבספרי המוסר, זה התבלין הכי חזק נגד היצר הרע, וזה דבר שצריך חזיון, לעסוק גם בספרי מוסר, וסיפר לי אתמול אדם אחד, שאחרי שהוא התחיל ללמוד קצת מוסר בכל יום, הוא מרגיש שחיי השתנו ונהיה בן אדם אחר, כקטן שנולד! זוהי התועלת הגדולה שיש בלימוד המוסר, והציבור לא כולם יודעים את התועלת הגדולה ואת החשיבות של הדבר הזה.

ואם לעילוי נשמת רבינו יתחזקו גם בלימוד המוסר, זה גם כן דבר גדול מאד, והוא יהיה מליץ יושר עבור כל הלומדים בעזרת השם.

(כינוס לומדי ישיבה על קברו)

סיום ששה סדרי משנה לעילוי נשמת מרן זכרוננו לברכה, זה דבר גדול מאד, כל התורה שבעל פה כלולה במשניות, כל מה שיש בגמרא כלול במשנה, וכך אמרו בכתובות דף ס"ט שכל הברייתות של רבי חייא ורבי אושעיא יש להן מקור במשניות, וגם הרבה סתרי תורה רמוזים במשניות.

אם כן, ראשית זוהי זכות גדולה לאלו שלמדו את המשניות, דברי תורה של משניות, והרי את המשניות מבינים יותר בפשטות, ואת הגמרא לפעמים קשה להבין, אבל משניות יותר קל להבין, ויש יותר הבנה במה שלומדים, ובתורה שבכתב גם כשלומדים בלי הבנה מקיימים מצות תלמוד תורה, ואפשר לברך ברכות התורה, אבל תורה שבעל פה צריך להבין מה שלומד, ומשניות לומדים עם יותר הבנה. וכן אמר המגיד לבית יוסף שילמד הרבה משניות.

וכאן שלמדו משניות לזכות ולעילוי נשמת מרן זכרוננו לברכה, בודאי שהוא יהיה מליץ יושר על כל אלה שלמדו, וזה דבר גדול מאד. ועכשיו שימשו הלוא ללמוד, לא רק משניות, אלא גם גמרא, וגמרא זה קצת יותר קשה, וכל מה שלומדים ומתאמצים יותר ויותר, מה שיותר מתאמצים בהבנה זה דבר גדול והצלחה גדולה בתורה.

(סיום ש"ס משניות בישיבת אמרי משה)

עשו כאן סיום הש"ס לעילוי נשמת רבינו ראש הישיבה, ובעצם הרי אדם גדול כמו שהוא היה, עם כל כך הרבה זכויות, בודאי יש לו גן עדן ועולם הבא שאין לשער, ומה חסר לו שלומדים עוד לעילוי נשמתו.

אבל העניין בזה כי אין סוף לתענוגי העולם הבא, ואם עושים סיום הש"ס בגללו, נמצא שהוא הגורם שעוסקים בתורה, כי בזכותו התעוררו לזה, ויש לו זכות עסק התורה של כל הלומדים, שהוא המזכה את הרבים בזה, והוא זוכה בזה לעוד ועוד תענוגי העולם הבא שאין להם סוף.

והרי הוא, רבינו הגדול, היה מדבר כל כך הרבה על זיכוי הרבים, וזה היה אצלו דבר כל כך חשוב מאד, רק זיכוי הרבים, לזכות את הרבים, שאחרים יעשו מעשים טובים, ובחובות הלבבות (שער אהבת השם פ"ו) כתב שאין לשער הזכות של זיכוי הרבים, שאפילו אדם עם כוחות כמו מלאך שיעשה הרבה מעשים טובים, אין לו את הזכויות של מזכה הרבים, כי כמה שהוא יכול לעשות בעצמו הרי זה רק אחד שעושה, ואילו מזכה הרבים יש הרבה שעושים מכוחו, וכל אחד משפיע על אחרים.

והוא באמת היה משתדל בזה מאד, ועשה הרבה פעולות של זיכוי הרבים, ולכן באמת אנחנו חייבים, **כיון שאנו זכינו, שנהנינו ממנו, והוא נתן לנו והשפיע עלינו הרבה, אנו חייבים להחזיר לו!**

ולכן מה שסיימו את הש"ס לעילוי נשמתו זה באמת דבר מצוין שצריכים לעשות את זה, וצריכים להמשיך הלאה ללמוד ולדעת ש"ס, וכאן מסתמא כל אחד לקח איזה מסכתא או כמה דפים, אבל אפשר גם שכל אחד יגמור את הש"ס, כי יש הרבה זמנים פנויים שמתבזבזים מתוך סקרנות, ואם רק מנצלים את הזמן אפשר לגמור ש"ס, לאט-לאט בלי מאמצים מיוחדים, אוכלים וישנים ונחים כמה שצריך ואפשר להתקדם בש"ס.

ואם עכשיו נתעורר ללמוד יותר ממה שלמדנו, זה גם כן זיכוי שאנו מזכים את רבינו בעוד הרבה תורה, וזה עוד עולם הבא ועוד גן עדן שאין לשער, כי אין סוף לגן עדן ואין סוף לתענוגי העולם הבא.

(סיום הש"ס בישיבת ארחות תורה)

תלמוד תורה כנגד כולם, עסק התורה זה הדבר החשוב ביותר, שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, כנגד כולם! וכאן שלמדו תורה לעילוי נשמת רבינו, יש בזה שני דברים, הא' עצם לימוד התורה שהוא דבר גדול מאד לנו, ובי' שזה גם לעילוי נשמתו, ומזכים אותו,

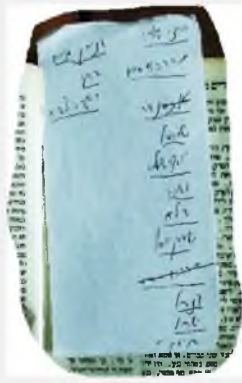
רבינו היה רגיל להביא בשם המשגיח רבי יחזקאל לוויןשטיין שהיה אומר שכל מה שלומדים בעולם הזה לעילוי נשמת הנפטרים, שולחים להם בזה 'חבילות' לעולם הבא.

והוסיף וסיפר: שמעתי מאבא זכרוננו לברכה, שרבי יושע בער (הבית הלוי) אמר לבנו רבי חיים: 'ביום שאינך לומד משניות לטובת נשמת, אל תאמר עלי קדיש'.

גם לבני משפחה ששאלו במה להתחזק בשנת האבל על אביהם, אמר רבינו: ללמוד משניות.

ורבינו בעצמו היה לומד בכל יום בקביעות משניות לעילוי נשמת קרוביו ורבותיו, והיה רושם את השמות על דף קטן, ובכל תחילת פרק משניות היה מכוון באות הראשונה לשם אחד מהנפטרים שיש בשמו את אותה האות, ולאחר הלימוד העביר קו על אותיות השמות שכבר למד.

בתמונה כאן נראית אחת הפתקאות בה רשם רבינו כמה מהשמות שלמד לעילוי נשמתם, ביניהם רבותיו: רבי יוסף שלמה כהנמן, רבי שמואל רוזנבסקי, וכן רבי אברהם חיים כהנמן, רבי אברהם אבא גרוסברד, ועוד מקרובי משפחתו, וכן גלמודים שלא היה מי שילמד עבורם.

לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת **מלכה שרה מוגילינסקי** ע"ה
ב"ר יהודה ז"ל
נלב"ע י"ז בתמוז תשע"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית
מרת **שולמית אדלשטיין** ע"ה
בת הג"ר מרדכי שמואל זצ"ל
נלב"ע ט"ו בתמוז תשי"ד - תנצב"ה

לע"נ רבינו הגדול מרן רבי **ירחמיאל גרשון**
ב"ר **צבי יהודה אדלשטיין** זללה"ה
נדבת משפחת הג"ר **שלום צבי הכהן שפירא** זצ"ל
לרגל הירצאות י"ג תמוז - תנצב"ה

מנחת דבר פרשת בלק

מרבנו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתרה (כ"ב ה')

כתב רש"י דהיה מתבאבא ואמר לו עתיד אתה למלוך. וא"ת מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על גוי רשע כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אלו היו לנו נביאים חזרנו למוטב העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות.

מוזכר שבלעם היה נביא לגוים כמכרע"ה, ולכאול' יש להבין, אם הגוים רוצים נביא כזה חשוב כמכרע"ה למה נבחר דוקא בלעם שהיה שפל אנשים ובעל תאוה כזה גדול שהוא מהגורעים ביותר שבאומות. למה לא לקחו גוי מכובד בעל נימוסים מהחשובים שבהם שגם הגוים יתייחסו אליו כראוי לנביא.

והת' לפום ריהטא שהרי הנביא עולה במדרגתו כדי שיראה מראות אלוקים ויבין את גדולתו ומצד שני רואה הנביא הגוי את שפלות עצמו והזלזול בכל תאוותיו ושאר ענייניו הבהמיים, ודבר זה יכול לגרום לגוי שהוא מכובד וחשוב, לרצות מיד להתגייר ולהפוך ליהודי כדי לזכות לקרבת ה'. וממילא לא יהיה יותר נביא לגויים רק לרגע אחד, והרי הם בקשו נביא קבוע לאורך זמן, לכן הוצרך הקב"ה לקחת אדם שהוא מתחתית המדרגה שגם אם יראה את כל גדלות ה' וישראל וקרבתם אליו וטובותם עדיין ירצה להשאיר בתאוותיו ובשפלותו ולא יחפץ להתגייר.

את שבעת המזבחת ערכתי ואעל פר ואיל במזבח (כ"ג ד')

כתב רש"י דאברהם לא העלה אלא איל אחד. ואולי יתכן לומר כך שבלעם נשתבח בעצמו בב' דברים, חדא בבניית המזבחות שבנה הוא לבד כנגד כל המזבחות שבנו כל האבות. ותו ענין הקרבנות, דכלפי אברהם אבינו בהקריבו בעת שבנה המזבח הקריב רק איל אחד, הנה הוא בלעם על כל מזבח שבנה הקריב פר ואיל, ולא ה' יכול בלעם להזכיר גם קרבנותיהם של יצחק ויעקב [וגם לא של אברהם], דלא נודע כמה ומה ואימתי הקריבו. ורק כלפי אברהם שנודע מה הקריב ורק אז בפעם ההיא, הוא שנשתבח בלעם בעצמו בקרבנותיו שהקריב באותו פעם, פר ואיל שלו כנגד איל בלבד של אברהם אבינו בפעם ההיא.

התייצב כה על עולתיו (כ"ג ט"ו)

במלאכת שלמה מסכת תענית פ"ד מ"ב כתב בשם רש"י שגם בעולת ציבור צריך שיעמדו הבעלים על הקרבן בשעת ההקרבה (אף שאי"צ סמיכה) דהא כתי' התייצב על עולתיו. והנה פשוט שבלעם לא קיים 'דין' עמידה, אלא שלמדו משם צורת ההקרבה, שכך הוא עיקר ההקרבה שהבעלים מקריבו. ואף שמצינו שהקריבו קרבן לנכרים בלי שעמדו על גביו, כגון בקרבנות ששלחו מלכי נכרים. אי"צ קושיה, שגם בישראל אין הדבר מעכב. ועוד, יתכן שהיו שולחים קרבן שיהיה קרבן ציבור ולא שיהיה הקרבן שלהם.

אלא שיש לדון ברא' זו, שהנה עובד כוכבים אינו בר הרצאה, כמו שאמרו בזבחים מ"ה א' שלא שייך בהם ריצוי ציין. [וידוע להשיב בזה על הקושי' אם כהני שלוחי דידן, איך מקריבים קרבנות עכו"ם שאינם בני שלוחות, שכיון שאינם מתכפרים הקרבן לא קרב עבורם ואי"צ שלוחות. וכבר דנו אם יש שינוי בעלים בקרבנות עובדי כוכבים. שיתכן כיון של"ש בהם ריצוי אינם בעלים בקרבן ('מתכפר') אלא הם מקדיש בעלמא]. וא"כ גם עמידה על הקרבן לא שייך בהם שאינו קרב עבורם. ואמנם לפי מה שחידש הגר"ז בערכין שיש עוד ענין בעלות בקרבנות, 'מביא' הקרבן. לכאול' שייכא בעלות כזו גם בנכרי. ויתכן לדון שהעמידה תלויה במביא.

וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו (כ"ה ז')

פירש רש"י וירא פינחס - ראה מעשה ונוצר הלכה אמר לו למשה מקובלני ממך הבעול ארמית קנאין פוגעין בו א"ל קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונוקא. מיד ויקח רומח בידו.

וכתב הרמב"ם (בפי"ב מאיסור"ב הל"ד) כל הבעול כותית כו' אם בעלה בפרהסיא כו' אם פגעו בו קנאין והרגוהו הרי אלו משובחין וזריזין, ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא וראה לדבר זה מעשה פנחס בזמרי.

וכתב הגרע"א דבגוי' קנאים פוגעים והו"ל קם לי' בדרכה מיני', אבל כותים הרבה מהם נתגיירו לש"ש ולא ידעין מי הם וכיון דאנן לא ידעין ואין קנאין פוגעין בו אינו בכלל חיוב מיתה.

והנה לא נחית הגרע"א לנידון דספק קם לי' בדרכה מיני' אי פטר, וכנידון הנודע בזה, [ומשום די"ל דספק דפטר לא מהני לפטור ודאי חיוב], אלא דין ודאי קאמר הגרע"א ולכאול' יל"ד בזה.

דאולי בספק שהיא גוי' כיון שהדבר אינו נודע לעלמא בודאות אינו בכלל דרגת חילול השם דקנאין פוגעין בו אף אי לקושטא גוי' היא. מיהו צ"ת.

והנה מצינו בכהן ששימש בטומאה דלוקה בב"ד אף דאחיו הכהנים פוצעין מוחו בגזירין כדתנן בסנהדרין פ"א ב' ולא אמרי' דליהוי בזה קם לי' בדרכה מיני' דפוטרת מיתה ממלקות. ולכאול' הוא כנ"ל דאין כאן עונש או דין הריגה על האדם אלא מעשה קנאות לכבוד שמים שנתחלל במעשה שנעשה על ידו, ובכה"ג לא אמרי' קם לי' בדרכה מיני'. ועי'.

ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו (כ"ה ז')

יש לדון בענין קנאין פוגעין בו, דאינו עונש על האדם או דין הריגה עליו כרודף [אף דעיקרו משום הצלת הנרדף], אלא מעשה

קנאות לכבוד שמים שנתחלל במעשה שנעשה על ידו, דילמא אינו בכלל הענשים הפוטרים מדין קם לי' בדבריה מיני', ואף אי נקוט דיש בזה קם לי' בדבריה מיני', (וכדחזינו מדברי הגר"ע א' בח' פ' אלו נעורות), הנה כיון דאינו עונש לא שייך לדון קם לי' בדבריה מיני' בו רק כשישנו בפועל [וענין שוגג דתנא דבי חזקי' לא שייך בזה], ולכך בספק קם לי' בדבריה מיני' לא שייך לדון דין קם לי' בדבריה מיני'. [ויל"ע בעיקרא דענינא בלשון הרמב"ם בסה"מ צ"מ ל"ב ויל"ל].

ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו (כ"ה ז')

רע"א דן בריש פרק אלו נעורות, הבא על הכותית איך יהא לה קנס, הרי יש בו פטור דקים ליה בדבריה מיני' לפטור גם בשוגג, כיון שבמזיד קנאים פוגעים בו. וכיוצא בו יש לשאול במועל בכלי שרת, הא תנן סנהדרין פ"א. הגונב את הקסוה אחיו הכהנים פוצעין את מוחו בגזירים, ולכא' גם המועל בשוגג יפטר כיון שהוא עון שיש בו מיתה.

ויש לתרץ בשניהם דלא דמי לשאר חייבי מיתות שוגגין, ששם החטא המחייב במיתה קיים גם בשוגג. אבל דין קנאים פוגעים בו או אחיו הכהנים פוצעין את מוחו, המזיד והמרד הוא עצם החטא שנהרג עליו. ובשוגג אין זה עון המחייב מיתה ולא שייך בו דין חייבי מיתות שוגגין. [והנה דין בועל ארמית הוא רק בפרהסיא, ויל"ע (לסברת רע"א) בצנעא מאי, אם הפרהסי' הוא צורת החטא או תנאי בעלמא.

וכעין זה יש לדון כיוצא בזה בסוטה שהמים המאחרים באים בה לצבות בטן ולנפיל ירך למיתה. ואף שהיה נראה שהוא בדיקה בעלמא ולא עונש. הרי רע"א כתב ביבמות דף נח: שעדות לענין השקאה הוי דיני נפשות ולא מהני בה עדות מיוחדת. ושמא חשיב עונש גם לקלב"מ, ואף שבין כך הזנות הוא פוטר ממון, מ"מ נפקא מינה במקום שלא התרו בה ודינה כחייבי מיתות שוגגין. וכשישקו אותה היא כמזיד גמור ואיתעביד החומרא. ועיקר דברי רע"א שהיא עדות נפשות לדין עדות מיוחדת צ"ב שהרי המיתה היא בידי שמים ואין ביד מקבלים את העדות כדי להעניש.

ובמצוות עשה שכופין עד שתצא נפשו, גם אם היא מיתה ממש (ואם צריך לה בי"ד, עי' קצות ונתיבות ריש סי' ג'), נראה שאי"ז עונש אלא הצלה מן החטא. שהרי לא נכתב עונש זה בתורה. ובכל ענין זה ע"ע בספר ח' הגרד"ל כתובות עמ' רצ"ד.

ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו (כ"ה ז')

בהגהות מרדכי ביבמות פרק החולץ כתב, מצאתי תשובה מרבינו אברהם הגדול, על יבמה שנפלה לפני מומר, שמא אינה צריכה אפילו חליצה. כי הרי זה יבמה במקום ערוה דקנאין פוגעין בו. דגם הנבעלת לארמאי קנאין פוגעין בו. עד כאן דבריו. חידש בזה שלשה ענינים, א. שדין קנאים פוגעין בו אינו רק בישראל ונכרית אלא גם בנכרי הבא על בת ישראל (ואין אומרים קרקע עולם היא או שיש בה קולא לענין כי יסיר). ב. שדין קנאין פוגעין בו הוא גם במומרת או במומר (ולולא דבריו הוא היתר גמור. ועי' שלדבריו גם מחלל שבת בפרהסיא דינו כמומר). ג. שהוא נחשב ערוה לפטור מיבום (אף שיבום יכול ליעשות בצנעא).

ויש לעי' אם גם מומר ומומרת נהרגים ע"י קנאים עם הישראל כנכרי, ואם יש בהם המיתה שחידש הרמב"ם (פי"ב מאיסור"ב) משום תקלה כבהמה. שאף שלענין איסור עשאו כנכרים, הרי אסור להורגם. ואם נאמר שגם בהם יש מיתה זו צריך עיון כשישבו בתשובה. וכעין זה דנו בנכרית שנתגיירה שיבטל דין המיתה של תקלה שנתחדש ברמב"ם. (ויש לדון בעיקר הדבר אם גם בישראלית הנבעלת לנכרי נאמרה הלכה זו שנהרג בשעת מעשה שאין האיסור 'נעשה' בו. אבל מ"מ לרמב"ם לכ' נהרג משום תקלה כבהמה הרובעת).

וידקר את שניהם וגו' (כ"ה ח')

בסנהדרין פ"ב א' איתא דאילו נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו שהרי רודף הוא. והקשו האחרונים (יעו' חזו"א חו"מ סי' י"ז סק"ד) והא יכול פנחס להציל את עצמו בפרישה ואחר שפירש תו אין רשות לזמרי להורגו ולא גרע מיכול להצילו באחד מאיבריו, וע"ש מה שתירצו. ויש לתרץ עוד דמבואר בגמ' דהיכא דיצרו תוקפו חשיב אונס ויל"ד אם ה' תחילתו מזיד ולבסוף יצרו תקפו אי חשיב המעשה כאונס. ואי נימא כן אפ"ל דה"ל ב' זמרי דלבסוף יצרו תקפו וה"ל כאונס ומה"ט אינו חייב אילו הרג לפנחס דהא לא ה' יכול לפרוש שה' אונס, ואע"פ שהוא ה' אונס ה' מותר לפנחס להורגו כדין בועל ארמית כיון שה' מזיד בתחילתו והכניס עצמו לזה.

אבל אין נראה לתרץ דאין זמרי מחויב לפרוש כדי להציל עצמו באחד מאיבריו דאינו מחויב לנהוג כנגד רצונו כשאחר רודף אחריו למונעו מקיום רצונו, דזה לא שייך במעשה זמרי שהוא מעשה האסור ובלא"ה חייב עפ"י דין לפרוש.

פרפראות לחכמה

חידה לפרשת בלק - על מי לא גזרו טומאת ידים (לחד מ"ד)?

תשובה על החידה לפרשת חוקת - היכ"ת שאשה כשרה ואיש פסול? תשובה אם אשה מקריבה בבמה ולוי אינו מקריב לוי' אינה בכלל לוי (ואף דלכ' היא בכלל לוי לביזה ולפן תעזוב ומיהו אי הוה בכלל לוי לענין שיר (למ"ד בכלי) עי'. (עי' חולין קל"ב לענין כהנת ודו"ק).

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור

רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת בלק תשפ"ג

הלכות תפילה בציבור

מתוך שיעור שנמסר ע"י מרן רבינו שליט"א בשבוע שעבר לתלמידיו לומדי ואברכי כולל 'תשובות והנהגות'

גדר מעלת תפילה בציבור

נראה לבאר יסוד חובת תפילה בציבור, שמעיקר חובת התפילה אינו רק להתפלל אלא גם לדאוג שהתפילה תתקבל **ברצון** למעלה, שהלא תפילות במקום קרבנות תיקנום, ומאחר שבקרבן גדר המצוה הוא **הרצונו**, א"כ גם בתפילה עיקר החיוב אינו רק להתפלל אלא גם לדאוג לרצונו והיינו שהתפילה תתקבל ברצון למעלה. ולכן צריך להתפלל בציבור כדי לפעול שהתפילה תתקבל למעלה ע"י הציבור וכדאיתא בגמ' בברכות (ח' ע"א) "אימתי עת רצון בשעה שהציבור מתפללין".

ויסוד הדברים יש ללמוד מדברי הרמב"ם (פ"ח מהלכות תפילה ה"א) שכתב וז"ל, "תפלת הציבור נשמעת תמיד ואפילו היו בהן חוטאים אין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, **לפיכך** צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור, ולא יתפלל ביחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור", עכ"ל. והרי מבואר בלשונו שכתב 'לפיכך', שטעם חיוב תפילה בציבור הוא משום שהתפילה בציבור נשמעת יותר.

ועפ"ז נראה בזמנינו צריך להשתדל ביותר להתפלל בציבור יותר מהדורות הקודמים, שהרי בזמנינו אין אנו מכוונים בתפילה כראוי, ואם יתפלל ביחיד קשה הדבר מאוד שתפילתו תתקבל, וכדאיתא בגמ' בתענית (ח' א) שתפילת היחיד אינה נשמעת אלא אם משים נפשו בכפו, וכמו כן בגמ' בסוטה (ל"ג ע"א וברש"י שם) איתא שהמתפלל ביחיד צריך את מלאכי השרת שיסייעו לו בתפילתו אבל המתפלל בציבור אינו צריך סיוע ממלאכי השרת, וכיון שכן מי יאמר זכיתי לבבי, ועלינו לזוהר ביותר בזמנינו להתפלל בציבור כדי שתפילתנו תתקבל.

ב' דינים בתפילה בציבור

בלשון הרמב"ם משמע שיש שני דינים, "תפילה בציבור" ו"תפילת הציבור", שהרמב"ם כתב (פ"ח מהלכות תפילה ה"א) שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, ולפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור. ואח"כ כתב (בה"ד) "כיצד תפלת הציבור יהיה אחד מתפלל בקול רם והכל שומעים", ומשמע מלשונו **שתפילת הציבור** הוא רק כשיחיד מתפלל ותשעה שומעים, [והיינו כמו שמקובל בכמה ארצות אצל הספרדים שרק הש"צ מתפלל וכולם שומעים אותו], וזהו מדרגה גדולה יותר מכל תפילה של עשרה יחד.

וביאור הדבר, שכשאחד מתפלל והכל שומעים מן הש"ץ, כל

התפילה היא תפילת הציבור ממש והרי זה דומה ל'קרבן ציבור', אבל בכל תפילה בציבור בלחש הרי רק מתחילים יחד אבל אין מתפללים יחד מילה במילה, אלא דמהני משום דהעת רצון נמשך, ואינו נחשב כ'תפילת הציבור', אלא הוי תפלת יחיד שמקובל ומרוצה כיון שמתפלל בציבור.

חזרת הש"ץ בזמנינו

והנה לפי דברינו נמצא שתפילת 'חזרת הש"ץ' יש לה מעלה גדולה יותר מתפילה בלחש, שחזרת הש"ץ היא 'תפילת הציבור', והיא יותר מ'תפילה בציבור', אבל כל זה הוא דווקא כשיש באמת תשעה שומעים, אבל בזמנינו בעוה"ר מסיחים דעת מהש"ץ ואין שומעים כל מילה כדקדק, ואינו נחשב אפילו כ'תפילה בציבור'.

ומכאן יש לעורר שיש להשתדל מאוד שיהיו תשע שומעים שישמעו את חזרת הש"ץ, וכל אחד יש לו להשתדל להיות מהשומעין, שבזה זוכים ל'תפילת הציבור' שמעלתה גדולה יותר מכל תפילה בציבור.

להתחיל תפילת שמונ"ע עם השליח ציבור

יחיד שבא להתחיל תפילת שחרית יחד עם הש"ץ, נראה שהדבר תלוי, שאם יש עשרה שומעים כל תיבה ותיבה בחזרת הש"ץ, הרי"ז בגדר 'תפילת הציבור' ואף עדיף יותר מכל תפילה בציבור, אבל בזמנינו שבעוה"ר אין תשעה שומעים, אין להתפלל עם הש"ץ, שתפילת הש"ץ בזמנינו אינו בגדר תפילה בציבור.

אם מועיל ששה שלא התפללו בציבור ארבעה שהתפללו

מרן הגר"ז זצ"ל החמיר בתפילה בציבור שצריך עשרה שיתחילו יחד ואין מספיק בששה, ולא שייך בזה רובו ככולו כשם שלא שייך לומר שמספיק שיהיה בכוס

רוב רביעית, גם כאן ציבור היינו עשרה מתפללין יחד דוקא,

ובאחרונים יש מבוכה גדולה בדין זה, ולהלכה נראה דתפילת ששה אינו בגדר 'תפילת הציבור', אבל עכ"פ הוא בגדר 'תפילת היחיד בציבור', וגם זה נחשב כתפילה בציבור.

ומיהו נאה הדבר ויאה שעכ"פ יתעסקו הארבעה בתפילות אחרות וכגון בתהילים או באשרי ובא לציון וכדו', שבשעה שעשרה מתחננים לאלוקינו ית"ש, השכינה נמצאת יחד עמהם.

מלשכת המזיז

הדרכה ללימוד ההלכה ע"מ להורות

בשיעור שמסר מרן רבינו שליט"א לפני קבוצת תלמידיו כולל תשובות והנהגות הלומדים ענייני הלכה כסדר הש"ע ע"מ להורות, הוסיף מרן רבינו שליט"א דברי הדרכה מיוחדים ללימוד הלכה ע"מ להורות, וכה היו דבריו:

[א] יש טועים לחשוב כאילו יש שתי תורות, "תורת הלומדות" ששייך רק לבני ישיבות, ועוד תורה היא "תורת ההלכה" ששייך לבעלי בתים, אבל זהו טעות גדולה שעיקר מעלת לימוד ההלכה, הוא דווקא ללמוד בעיון להבין כל דבר לעומקו, ולהמשיך אח"כ לסכם הדברים עד ההלכה למעשה ומכאן זה להוציא דינים ולהקיש וללמוד דבר מתוך דבר או לחלק בין דין לחבירו, ובלמוד כזה מוכח שאינו בונה מגדלים פורחים באויר ללא יסוד אלא כל לימודו הוא עם יסוד איתן עד שיכול להורות ממנו אח"כ, אבל בלא עיון היטב בשורשי הסברות, הרי הוא בגדר בונה בניינים בלי יסודות שאפשר להפיל הוראותיו בקל.

[ב] כדי שהלימוד יוציא פירות להלכה למעשה, צריך לבדוק כל סברא במבחן המציאות עם דוגמאות ברורות להלכה, ולבדוק אם הדבר מסתבר ומצטייר בעולם המעשה להלכה. ולא כאותם שיכולים לומר דברים שאין להם אחיזה בפועל במציאות, אלא יש לבדוק אם הדבר מסתבר ומצטייר בעולם המעשה להלכה.

הדרכות והנהגות

לא להיות 'ספוג' בהשקפה

[א] במשנה באבות (ה, טו) "ארבע מדות ביושבים לפני חכמים", והראשון הוא ספוג שסופג את הכל (ופירש"י "יש תלמיד משונה שלבו רחב לשמוע אבל אינו רחב כל כך שיוכל להבחין בין עיקר לטפל"), והעיר רבינו שזהו הארה ולימוד לענייני 'השקפה', שצריך להתבונן בשכל ולקבל מגדולי הדור ולא לספוג הכל... (מתוך שיעור בפרקי אבות שנמסר בשב"ק חוקת תשפ"ג, מתוך רשימות נכדו הרה"ג ר' אהרן בהגר"ח"ע).

כששואל צריך רק לשאול כענין ותו לא

[ב] במשנה באבות (ה, ז) "שבעה דברים בחכם - שואל כענין ומשיב כהלכה", וביאר רבינו שכתוב כך בדווקא, דבשעה ש"משיב" צריך לענות עפ"י הלכה, אבל כששואלים אין צריך אלא "שישאל כהלכה" ותו לא... [אגב הוסיף אחד המשתתפים "את רבינו שואלים גם לא לענין" ורבינו אישר את דבריו ונהג]. (מתוך שיעור בפרקי אבות שנמסר בשב"ק חוקת תשפ"ג, מתוך רשימות נכדו הרה"ג ר' אהרן בהגר"ח"ע).

אי אפשר להיות מורי הוראה על סמך מבחנים בלבד

[ג] אודות מה שמקובל היום בהרבה מקומות לחלק תעודות הוראה על סמך מבחנים, העיר רבינו בספרו 'חכמה ודעת' על התורה פרשת יתרו, [ורמז לזה בדרשה במעמד 'אדירי התורה' וחלוקת תעודות הוראה שע"י מפעלי תורה לשינון וחזרה של קהילת ראתמיסטריווקא], שבאמת אי אפשר להסמך מורי הוראות על סמך בחינות בלבד, אלא צריך 'סייעתא דשמיא', וכמבואר בפרשת יתרו - בשעה שיתרו ביקש "שרי עשרות" וכו' שישפטו את העם, ואמר למשה רבינו ע"ה "איעצך ויהי אלוקים עמך", והרי שהדרך להצליח להיות מורי הוראה בישראל הוא רק על ידי "ויהי אלוקים עמך" והיינו סייעתא דשמיא.

ולכן אמר רבינו, שרק מי שמלא וגדוש ביראת שמים, ומתפלל כראוי, ומלבד זאת גם חוזר על לימודו, ומשמש תלמידי חכמים, הוא ראוי להוראה.

ובענין זה יש לציין מה שהעיר רבינו בספרו 'פשת ועיון' ברכות, שמאחר שגדולה שימושה של תורה יותר מלימודה, - ואי אפשר להיות מורי הוראה על סמך לימוד בלבד בלא שימוש ת"ח, א"כ ראוי לציין בתעודת ההוראה ש"שימש אצל חכם פלוני", ובלא זה חסר בהתעודת ההוראה.

גזיזת ה'סימנים' בתקופת הרישום

[ד] בחר תימני המעוטר ב'סימנים' - פיאות כמנהג בני תימן הבולטים בראשו כמסורת תימן, שאל את רבינו השבוע, שהוא עומד להיבחן לשיבה גדולה שמפריע להם בהנהלת הישיבה שהוא יילך בסימנים כתימנים באופן גלוי, ושאל אם ראוי ומותר לו לגזוז הסימנים.

והשיב רבינו שלא יגזוז הסימנים האלו, דמעלין בקודש ואין מורידים.

עובדות והנהגות

מעשה רב - הנהגות מן שליט"א

המבחנים על כל התורה בצעירותו

שח בפנינו הגאון רבי מאיר הוניגסברג שליט"א מבוגרי ישיבת חברון מאותה תקופה שרבינו למד בה: "בשעה שהגיע רבי משה שטרנבוך ללמוד בישיבת חברון, למדו בישיבה כמאה עשרים בחורים, והגעתו לישיבה עשתה רעש גדול כי ידעו שהגיע עילוי גדול - והיה נקרא בפי כל "הלונדנער עילוי".

רבים מבני הישיבה באו לשאול אותו שאלות כדי לבדוק אם הוא באמת יודע את כל הש"ס והראשונים ויסודות האחרונים כפי שאמרו עליו, והיו שואלים אותו שאלות בכל מקום והוא היה עונה דבר דבר על בוריו. בין אותם בחורים ה"בוחנים" ניגש פעם בחור אחד והקריא לשון שנראה כלשון הרמב"ם ושאל את רבינו "היכן נמצא הרמב"ם הזה", רבינו השיב לו על אתר, "בדפוס שלנו - דפוס ווילנא, אין כזה רמב"ם".

פעם אירע שנשאל איזה שאלה שהתשובה הייתה בספר "משנה למלך", והוא לא ידע להשיב, וחלשה דעתו כשאמרו לו שנעלם ממנו משנה למלך, אמנם לאחר מכן הוברר כי קטע זה במשנה למלך לא הודפס בכל מהדורות הדפוסים, ובמהדורת הדפוס שהייתה תחת יד רבינו בלונדון לא הודפס קטע זה. (ע"כ מעדותו של הגאון רבי מאיר הוניגסברג).

בקיאותו בירושלמי

כידוע, הגר"א דסלר זצ"ל ביקש מרבינו שליט"א שיהיה בקי בתלמוד ירושלמי, ואכן רבינו כבר היה בקי בתלמוד ירושלמי בימי בחורותו. מפליא לראות את רבינו לומד "דף היומי" ירושלמי מידי יום, שברגע אחד גומר הדף מתחילתו לסופו, ומעביר אצבעו בתוך רגעים מספר מראשית העמוד לתחתיתו.

וסיפר הנכד (ר"א בהגר"ח"ע) שבמסגרת הלימוד היומי של מרן רבינו שליט"א בדף היומי הירושלמי, אירע פעם שלא זכר רבינו היכן אוחזים במסגרת הדף היומי, ולבנתיים התחיל ללמוד בדף מ"ב, ובתוך זמן קצר מאוד - עד שביררו מקורביו היכן אוחזים, כבר אחז רבינו בדף נ'.

משנן סימנים של קצות החושן בעל פה

סיפר אחד מתלמידי ישיבת חברון מהימים שלמד רבינו בישיבת חברון, (הרב כהן, אביו של הרב אהרן ר"מ בסניף אשדוד), את הנהגת רבינו בסדר שלישי בישיבה: היה רבינו מסתובב מצד לצד בישיבה ומשנן בעל פה סימנים בקצות החושן בעל פה.

וכן סיפרו בני משפחת רבינו, כי בימי בחורותו היה רבינו לומד הרבה בספר קצה"ח, והיה מסמן לעצמו ראשי פרקים

מכל סימן כדי שבהילוכו בדרך כשהיה חוזר לא ישכח את סדר הקצות.

והג"ר אליהו שטרנבוך זצ"ל ראב"ד אנטווערפן סיפר שראה את רבינו חוזר תשובות הריב"ש בעל פה על הלשון, והוסיף עוד שלא רק תשובות הריב"ש אלא גם תשובות אבני נזר היה חוזר בעל פה.

מצטט קטעים שלימים בעל פה בספרו של ר' חיים נאה

שח הגאון רבי אליהו וייספיש שליט"א בעמחב"ס הסוכה וארבעת המינים, שבזמן שחיבר את חיבורו והיה נצרך לדעת את דיני השיעורים כגון כזית וכביצה וכו' שזהו מהדינים הסבוכים שבתורה, עמל ויגע בספר של רבי חיים נאה על שיעורי תורה, וחיפש לו רב בזה, עד שהחליט ללכת לרבינו לשכונת רוממה כי ידע שמסתמא רבינו בקי היטב בסוגיא סבוכה זו, והעיד הגאון רבי אליהו הנ"ל כי מפליא היה לראות את שליטת רבינו בסוגיא הסבוכה הזאת, ושלט בסוגיא כאילו למד אותה הרגע, וציטט בעל פה קטעים שלמים מתוך ספרו של הגר"ח נאה בסוגיא זו, והוסיף הגר"א וייספיש, שרבינו האיר לו וביאר לו כל דבר המוקשה בעניינים אלו, ובזכות זה היה יכול לכתוב את ספרו בעניין השיעורים.

קושיות מכל הש"ס

סיפר הג"ר שמריהו אריאלי זצ"ל שבימי בחורותו כשלמד בישיבת פוניבז', מסר חבורה בפתיחת הזמן בפני חבריו בישיבה [וכתקנת הגאון מפוניבז' בשנים ההם שבני הישיבה ימסרו חבורות בתחילת הזמן על מה שלמדו בבין הזמנים], וישבו הגאון מפוניבז' יחד עם עוד כמה מתלמידי הישיבה לשמוע את דבריו, והנה לפתע הגיע בחור בלתי מוכר והתערב בלימוד ושאל קושיות מכל הש"ס, ונרעד ר' שמריהו מתוקף הקושיות ולא ידע מה להשיב, עד שנחלצו לעזרתו הגאונים האדירים ר' שלומקה ברמן ור' יעקב אדלשטיין, והדבר עורר רעש גדול בישיבה שהגיע בחור בלתי מוכר והוא שולט בכל מרחבי הש"ס בהיקף עצום, עד שלבסוף נתברר שקוראים לבחור הזה "דער לונדנער עילוי" דכבר פקיע שמיה בכל מרחבי עולם הישיבות כעילוי מופלג, והלא הוא מרן רבינו שליט"א.

שיעור מדרש הגאון רבי אשר ייים שליט"א

קדושת בית הכנסת ובית המדרש

"מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" (כ"ד ה').

"אמר ר' יוחנן מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, בקש לומר לא יהיה להם בתי כנסיות ובתי מדרשות, אמר מה טובו אהליך יעקב" (ילקוט תש"ע).

הנה אמרו חז"ל (מגילה כ"ט ע"א) "ואהי להם למקדש מעט, אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל". ולכאורה משמע מלשונות אלו דקדושת בית הכנסת וקדושת בית המדרש בחדא מחתא מחתינן להו, ודינו של זה כדינו של זה. אך באמת חזינו דחלוקים הם גם בהלכותיהם וגם בקדושתם, ונבאר פשר דבר.

א. בין קדושת בתי כנסיות לקדושת בתי מדרשות

נחלקו אמוראי (מגילה כ"ו ע"ב) בקדושת בית הכנסת וקדושת בית המדרש, איזה מהן גדול מחבריה:

"אמר רבי פפי משמיה דרבא מבי כנישתא לבי רבנן שרי, מבי רבנן לבי כנישתא אסרי. ורב פפא משמיה דרבא מתני איפכא. אמר רב אחא כוותיה דרב פפי מסתברא, דאמר רבי יהושע בן לוי בית הכנסת מותר לעשותו בית המדרש ש"מ. דרש בר קפרא, מאי דכתיב (מלכים ב' כ"ה ט') 'וישרף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים ואת כל בית גדול שרף באש', בית ה' זה בית המקדש, בית המלך אלו פלטרין של מלך, ואת כל בתי ירושלים כמשמען, ואת כל בית גדול שרף באש, ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר מקום שמגדלין בו תורה וחד אמר מקום שמגדלין בו תפלה".

הרי שנחלקו אם קדושת בית הכנסת גדולה מקדושת בית המדרש, ותלו מחלוקת זו במה שנחלקו ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי בפירוש הפסוק "ואת כל בית גדול שרף באש", חד אמר בית שמגדלין בו תורה (בית מדרש) וחד אמר בית שמגדלין בו תפלה (בית הכנסת), עיי"ש.

ולהלכה נפסק (רמב"ם הלכות תפילה פ"א הי"ד, שו"ע או"ח סי' קנ"א) שמותר לעשות מבית הכנסת בית מדרש ולא מבית מדרש בית כנסת, כי בית מדרש קדושתו למעלה מקדושת בית הכנסת. וכיצא בדבר מבואר בשולחן ערוך (יו"ד סי' ר"ט סעיף ב') שמוותר לשנות נדבת בית הכנסת לבית המדרש ולא להיפך, ושתי הלכות אלה עולות בקנה אחד, ושני צדדים הם של אותה מטבע.

ב. קדושת בית מדרש של יחיד

אמנם מבואר בשולחן ערוך (או"ח סי' קנ"א ס"ב), דאין קדושת בית המדרש אלא בבית מדרש דרבים ולא במקום מדרש של יחיד, וז"ל השו"ע: "ויש אומרים שמה ששינו בקדושת בתי מדרשות, ר"ל של רבים דומיא דבית הכנסת, אבל יחיד הקובע מדרש בביתו לצרכו אין לו קדושה כל כך".

ויש לעיין במה שכתב דבית מדרש של יחיד אין בו קדושה כל כך, ומשמע דממכל מקום יש בו קדושת בית המדרש, אלא שאין בו קדושה גמורה, ויש לעיין האם קדושתו פחותה משל בית הכנסת או שווה לו.

ונראה לכאורה דזה ספיקת המגן אברהם (סי' קנ"ג סק"א) שנסתפק אם מותר לעשות מבית הכנסת בית מדרש של יחיד או לאו עיי"ש, וכוונתו להסתפק אם קדושת בית מדרש של יחיד פחותה מקדושת בית הכנסת, ולכן אין לעשות מבית כנסת בית מדרש של יחיד דאין מורידין בקודש, או שקדושתו שווה לקדושת בית כנסת.

והנה המגן אברהם בקיצור דבריו ציין לשני מקורות, לסי' קנ"א ס"ב, ולסי' צ' ס"ח. ובמחצית השקל ביאר עומק כונתו, דלכאורה יש סתירה בין שני מקורות אלה, דבסי' קנ"א המובא לעיל משמע דבית מדרש של יחיד קדושתו פחותה מבית כנסת של רבים, שהרי כתב שם דבבית מדרש של יחיד אפשר שיש להקל בתשמישי החול שנאסרו שם בסעיף א' בבית כנסת. אבל בסי' צ' כתב השו"ע דראוי להתפלל בבית מדרש יותר מבית כנסת, ושם לא חילק השו"ע בין בית מדרש דיחיד ודרבים, משמע דאף בית מדרש דיחיד קדוש מבית הכנסת עיי"ש.

והנה הר"ן במגילה (ז' ע"א מדפי הר"ף, ד"ה אבל אם מכרו ספר תורה) נסתפק במה שאמרו דמעלין בקודש ואין מורידין, האם מותר לשנות מקדושה לקדושה כאשר שוין הם, דאין כאן מעלין בקודש, אך מאידך גם אין כאן מורידין. ומדברי הר"ן ורבינו אפרים שהביא מבואר דס"ל לעיקר דדוקא מעלין בקודש מותר, אבל אסור לשנות בשוה, עיי"ש. אך הבית יוסף (סי' קנ"ג) הביא בשם רבינו יונה ומהר"ם אבוחבב דבשוה מותר, וכן דייק מדברי הטור שם. ובשולחן ערוך (שם בסעיף ד') הביא את שתי הדעות, ועיי"ש בט"ז (סק"א) ובמג"א (סק"ד).

ולפי זה ספיקת המגן אברהם אם מותר לעשות מבית הכנסת בית מדרש דיחיד יש לפרשו בשתי פנים, א', אם בית מדרש דיחיד שווה לבית הכנסת, ואז אסור לשיטת הר"ן, או שמא עדיף ממנו ואז מותר לכולי עלמא. ב', אפשר שהספק אם בית מדרש דיחיד שווה לבית הכנסת ואז מותר לשיטת רבינו יונה, או שמא פחות הוא מקדושת בית הכנסת ואסור. ובשו"ת כתב סופר (או"ח סי' י"ח) האריך עד למאוד בסוגיא זו, וכתב דבית מדרש דיחיד שווה בקדושתו לבית הכנסת עיי"ש.

ובגוף הראיה שהביא המג"א (להבנת המחצית השקל) דבית מדרש דיחיד פחות בקדושתו מבית הכנסת שהרי בסי' קנ"א מבואר דאין איסור לעשות בו שימושי חול, באמת יש לדחות דאין זה משום פחיתות בקדושתו, אלא משום דכיון דאיירי בביתו של היחיד (כל השו"ע "יחיד הקובע מדרש בביתו לצרכו"), מותר לו לעשות בו תשמישי, וכעין מש"כ השו"ע (שם סעיף א') דתלמידי חכמים מותרין לאכול ולשתות בביהמ"ד מדוחק [וכתבו הפוסקים דת"ח הקבוע בביהמ"ד לעולם הוי דוחק]. והרמ"א נקט דבבית המדרש שרי אפי' שלא בדוחק. ועיי"ש במשנ"ב. ומקור השו"ע הוא ברמב"ם (פ"א מתפילה ה"ו), וכתב הכס"מ ובב"ד דמקורו במה שאמרו במגילה (כ"ז ע"ב) דביהמ"ד חשיב ביתא דרבנן, וצ"ע. ועיין בזה להלן אות ז'.

לעילוי נשמת

ת.נ.צ.ב.ה.

מרת מלכה מחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

הרה"ח ר' משה בן משה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

הוצנח ע"י בנם ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לוס אנג'לס

ג. בתי כנסיות ובתי מדרשות דידן

והנה בבאר היטב (סימן קנ"ג סק"ב) הביא בשם שו"ת דבר שמואל (סי' שמו), "דבית כנסת דידן שקובעין שם מדרש בלמוד שעה אחת, דינו כבית מדרש ומותר לעשותו מדרש". ויסוד דבריו, דהרי חז"ן דבימי קדם נהגו לייחד בתי כנסיות לתפלה בלבד ובתי מדרש לתלמוד בלבד, מקום תורה לחוד ומקום תפלה לחוד, אבל בבתי כנסיות שלנו שגם לומדים בהם תורה הרי הם כבית מדרש.

אך בשו"ת דברי מלכאל (ח"ה סי' כ"ה) כתב דאין דין בית מדרש אלא בבית שמגדלין בו תורה (כמבואר במגילה שם), ולא די במה שלומדין קצת בוקר וערב ובשאר שעות היממה בית המדרש עומד שומם, ומשום כך לא התיר לעשות מבית כנסת בית מדרש אלא אם יתחייבו להחזיק לכל הפחות עשרה מופלגי תורה ולספק להם כל צרכם שילמדו בקביעות בבית מדרש זה, ע"ש.

ולפי זה אין דין בית המדרש בזמנינו אלא במקום שיש בו ישיבה או כולל אברכים, או בית מדרש שרוב שעות היום יושבים בו לומדי תורה כמבואר.

ד. בתי תשב"ר

והנה נחלקו האחרונים ב"חדר" של תשב"ר אם יש בו קדושת בית המדרש. בשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ז סי' ל"א) נקט שאכן יש בו דין בית המדרש, דהלא על הבל פיהם של תינוקות של בית רבן שאין בו חטא קיים העולם כמבואר בשבת (ק"ט ע"ב), ומה לן אם לומדים שם גדולים או קטנים. אך בשו"ת לבושי מרדכי (או"ח מהדורא תניינא סי' מ') כתב דאין בחדר תשב"ר קדושת בית המדרש, משום שאין אומרים בו דבר שבקדושה, מה שאין כן בבית המדרש שיש בו "אמן יהא שמיה רבה דאגדתא" שעליו העולם עומד (סוטה מ"ט ע"ב), ועוד דבלשון חז"ל קראו לת"ת דתשב"ר בית הספר ולא בית המדרש, ע"ש.

ולכאורה דבריו תמוהים, דכי משום שקראוהו בית הספר גרע, והלא בצדק קראוהו בית הספר כדי להבחין בינו ובין בית המדרש, אך מה זה ענין לקדושתו והלכותיו. ומה שכתב עוד שאין אומרים בו דבר שבקדושה, גם זה תמוה, דהלא פשוט שקדושת בית המדרש מעלתה משום קדושת התורה ותלמודה, ולא משום שאומרים שם דבר שבקדושה שהוא מעמוד העבודה ולא מעמוד התורה, וצע"ג בדבריו.

אך מטעם אחר יש להסתפק בזה, דאף שיש סגולה מופלאה בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן, מכל מקום אין זה עיקר תלמוד תורה אלא גדר חינוך לעתיד, ועיקר גדר תלמוד תורה הוא בתלמוד תורה של גדולים שהגיעו לפלגות ראובן (עי' גיטין פ"ט ע"ב) ויודעים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, משא"כ בתשב"ר, ועדיין צ"ע.

ה. שערים המצויינים בהלכה

איתא בברכות (ח' ע"א):

"אמר רב חסדא, מאי דכתיב (תהלים פ"ב) 'אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב', אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות, והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב בית המקדש אין להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ואמר אביי, מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא, לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גריסי."

הרי דמצוה להתפלל במקום תלמודו, ועדיף מתפלה בבית הכנסת. ובשולחן ערוך (או"ח סי' צ"ה) כתב המחבר, דאין זה אלא אם יש תפלה בציבור בבית המדרש, אבל תפלה בציבור בבית הכנסת עדיפה מתפלה ביחיד בבית המדרש. והרמ"א שם כתב, דאם קובע תלמודו שם עדיף להתפלל שם אף ביחיד, ולא להתבטל ולילך לבית הכנסת להתפלל בציבור.

ויש לעיין אם גם הלכה זו משום מעליותא דבית המדרש, או שמא אין זה אלא דין בסגולת התפלה.

ולכאורה נראה דאין זה ענין למעליותא דבית המדרש על בית הכנסת, דהלא לשון הגמ' שם "אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה מבתי כנסיות ובתי מדרשות", הרי לן דשערים המצויינים בהלכה עדיפי מבתי מדרשות, וכבר נתקשו בזה האחרונים, ופירשו בכמה דרכים.

א. המהרש"א כתב, דשערים המצויינים בהלכה הם בתי המדרש שבהם לומדים הלכה פסוקה, והיא מעלת התלמוד כמו שאמרו (ב"מ ל"ג ע"א) "הלומד מקרא מזה ואינה מדה, משנה מדה ומקבל עליה שכר, גמרא אין לך מדה גדולה מזו", וברש"י שם משום שההוראה למעשה יוצאת מן הגמ', ועל זה אמרו אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה.

ולפי דבריו נמצא דיש ג' חלוקות בהלכה זו, בית הכנסת המיוחד לתפלה, למעלה ממנו בית המדרש המיוחד לתלמוד מקרא או משנה (או גמרא בזמנינו באופן שאין בה נגיעה להלכה), שערי הלכה שהיא למעלה משניהם בחביבותה.

אמנם לכאורה נראה דאין זה אלא מעלה וחביבות ונפקא מינה לגבי תפלה, אך לא מצינו שיהא אסור למכור כולל שעוסקין בו בהלכה ובדמיו לעשות בית מדרש, דמצד קדושת החפצא כל בית תלמוד קדושת בית המדרש יש בו, ואין חילוק מה ובאיזה דרך לומדים בו, ודו"ק בזה.

ובשו"ת שבט סופר (או"ח סי' ל"ח) הביא את דברי המהרש"א, וכתב דלפי דבריו בית המדרש שלומדים רק מקרא ומשנה אין קדושתו גדולה מקדושת בית הכנסת, וכל מעליותא דבית המדרש על בית כנסת אינו אלא בבית מדרש שלומדים בו הלכה. אך באמת נראה טפי דג' מעלות יש בזה ולא ב', וכל בית המיוחד לתלמוד תורה בית מדרש הוא, אלא שיש מעלה יתירה בשערים המצויינים בהלכה על בית מדרש דמקרא ומשנה. אמנם באמת נראה לכאורה כדבריו לעיל, דאין זה מעלה בקדושת ההפצא, אלא חביבות לגבי תפלה באותו מקום, כמבואר.

ב. הכתב סופר (או"ח סי' יח) כתב, ד"שערים המצויינים בהלכה" הוי בית מדרש דרבים, ומה שאמר "יותר מבית כנסיות ובתי מדרשות" היינו בית המדרש דיחיד, שקדושתו שווה לבית הכנסת דרבים ע"ש, וכך משמע שם ברש"י שפירש "מצויינים בהלכה" היינו מקום אסיפת רבים. ובעיקר הדין בקדושתו של בית מדרש דיחיד לעומת בית הכנסת כבר דנתי לעיל בדברי השו"ע והמגן אברהם.

ג. בפירוש הר"ף על העין יעקב (להגר"י פיטו זצ"ל) כתב ד"שערים המצויינים בהלכה" הוא מקום שמיחד גם לתורה וגם לתפלה, וקדושתו עליונה משום שיש בו תרתי לטיבותא תורה ותפלה גם יחד. אך פירוש זה אינו מתיישב בלשון חז"ל ועיקר שבו חסר מן הספר.

ולכאורה נראה כדברי המהרש"א, דיש מעלה בשערי הלכה שמהם יוצאת הוראה למעשה לדעת את הדרך נלך בה ואת המעשה אשר יעשו. ויש לדבריו גם בית אב בדברי רבינו יונה בברכות (ד' ע"א מדפי הר"ף), ז"ל שם:

"אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב הקב"ה שערים המצויינים בהלכה וכו', כלומר הפסוק לא בא להשימיענו שאוהב הקב"ה שערי בתי הכנסיות משערי בתים אחרים, שזה דבר פשוט הוא ומה חידוש יש בזה. אלא ודאי רוצה לומר שאוהב הקב"ה שערי ציון מכל בתי כנסיות ובתי מדרשות, וכמו שאוהב בית המקדש יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות, כך אוהב השערים המצויינים בהלכה כלומר ששם קביעות התורה וההוראות בכל יום יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות שלומדים בהם לפי שעה דרשות או פסוק, מפני שהמקומות הקבועים הם במקום בית המקדש כדאמרין מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, וכמו שהמקדש חביב יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות כך מקום קביעות התורה חביב משאר בתי כנסיות ובתי מדרשות שאינם קבועים". עכ"ל.

הרי שכתב לחלק בין "קביעות התורה וההוראות", ובין מקום שלומדים "דרשות או פסוק", וכדברי המהרש"א.

אך באמת נראה עיקר בדברי רבינו יונה, שעיקר כוונתו לחלק בין מקום שלומדים בו בקביעות למקום שלומדים בו לפי שעה, ונראה דיש מדבריו מקור למה שכתב בשו"ת דברי מלכאל שהבאנו לעיל דמעלת בית המדרש אינו אלא במקום שבו לומדים בקביעות ברוב שעות היום, ולא במקום שלומדים שעה מועטת. אך לדעת הדברי מלכאל במקום

ז. אכילה ושינה בבית הכנסת ובית המדרש

והנה אף דקדושת בית המדרש גדולה מקדושת בית הכנסת, יש הלכות שלגביהן חמור בית הכנסת מבית המדרש, דמבואר בשולחן ערוך (סי' קנ"א ס"א) דאסור לאכול בבית הכנסת ובית המדרש אלא בדוחק, ואסור גם לעשות בהם שאר תשמישיו. והרמ"א שם חולק על השו"ע לגבי בית המדרש, וכתב דמותר אף שלא בדוחק, ובמשנה ברורה (שם סק"ח) כתב דהוא הדין בשאר התשמישים שאסורים בבית הכנסת, מותרים בבית המדרש לדעת הרמ"א ע"ש.

וכן גם לגבי שינה, שמבואר בשו"ע (שם סעיף ג) דאסור לישן בבית הכנסת אפילו שינת ארעי, ובבית המדרש מותר אף שינת קבע לת"ח ותלמידיהם (ע"י משנה ברורה שם סקט"ז).

ומקור דברי השו"ע הוא ברמב"ם (פ"א מתפילה ה"ו), וכתב הכס"מ ובב"י דמקורו במה שאמרו במגילה (כ"ז ע"ב) דבית המדרש חשיב **ביתא דרבנן**, ומשום כך מותר לעשות בו צרכיו וצרכי תלמודו על אף קדושתו הגדולה.

ונראה ביסוד הדברים, דכך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן, הרי שאין תורה ללא אכילה, שתיה ושינה, וכל אלה **דרכה של תורה** הם ובית המדרש הוא גם בית לדרכה של תורה, ומיועד הוא לכל הנצרך לת"ח ותלמידיהם, דו"ק בזה.

ח. בענין שיחה בטלה בבית המדרש

כתב הרמב"ם (הל' ת"ת פ"ד ה"ט):

"אין ישינים בבית המדרש וכל המתנמנם בבית המדרש חכמתו נעשית קרעים קרעים, וכן אמר שלמה בחכמתו וקרעים תלביש נומה, ואין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה בלבד, אפילו מי שנתעטש אין אומרים לו רפואה בבית המדרש ואין צריך לומר שאר הדברים, וקדושת בית המדרש חמורה מקדושת בתי כנסיות."

וכן הוא בשו"ע (יו"ד סימן רמ"ו סעיף י"ז):

"אין משיחין בבית המדרש אלא בדברי תורה. אפילו מי שנתעטש, אין אומרים לו רפואה בבית המדרש. וקדושת בית המדרש חמורה מקדושת בית הכנסת."

וכתב שם הפרישה ומובא בש"ך (ס"ק ט"ז):

"וכתב הפרישה אפשר דזהו דוקא בימיהם שלא ראו מספריהם לחוץ כל שכן שלא היו משיחים אבל עכשיו דבלאו הכי אין נזהרים אומרים רפואה."

אך ה"ט"ז (סק"ו) דחה את הדברים בתוקף רב, וז"ל:

"ולא היה לו לכתוב דבר זה לבדות קולא מלבו דאף דמצינו בא"ח סימן (פ) (ע"י) סברא כזו לענין חתן שקורא ק"ש עכשיו כיון שגם שאר בני אדם אינם מכונים היינו משום שנמשך מזה דבר טוב שיקרא ק"ש מה שאין כן כאן שמשך מזה דבר מגונה שהשומע סבר מדחותה עכשיו לומר רפואה הותרה הרצועה וישיח גם כן שיחה בטלה וכבר אנו מזהרים בזה בעונש גחלי רתמים ח"ו ע"כ אין להשגיח בזה להקל ואדרבה יהיה הרב מזהיר ע"ז וילמדו ק"ו לאיסור שיחה בטלה והמרה בכבוד התורה ה"ז מכובד ומשובח."

ובשו"ע הרב (הל' ת"ת פ"ד סעיף י"א) הלך בעקבות ה"ט"ז להחמיר, ע"ש.

וכל זה אפילו לגבי אמירת רפואה, (ובזמנינו נהגו לומר בארמית אסוסא), ולכו"ע אסור לשיח שיחה בטלה בבית המדרש, ואנה אנו באים בהלכה זו, וצ"ע ג' במה שכולם נהגו בזמן הזה להקל ראש בשיחה בטלה בבתי מדרשות ובבתי כנסיות, ולכאורה אין בזה שום צד היתר.

ושנים מגדולי האחרונים עמודי ההלכה נדרשו לשאלה זו, ערוך השלחן (או"ח סימן קנ"א סעיף ה') ומסגרת השלחן על קיצור שו"ע (סימן ג' סעיף א').

בערוך השלחן כתב:

"ויש לתמוה על מה שעכשיו מקילים לדבר בבהכ"נ ובבה"מ אחר התפלה כמה דברים של חול ונעשה כהיתר ונ"ל דס"ל כשיטת הרמב"ן שיתבאר דבתי כנסיות של בבל על תנאי הן עשויות אפילו בישובן לדבר שמוכרחין לכך ואנחנו חושבים זה להכרח כל אחד לפי עניינו."

ובמסגרת השלחן כתב:

שלומדים רק לפי שעה אין כלל קדושת בית המדרש, אך בדברי רבינו יונה נראה דבאמת יש בו קדושת בית המדרש, אלא שיש מעלה יתירה בבית מדרש שלומדים בו בקביעות להחשב "שערים המצויינים בהלכה" האהובים יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות.

וכדברי רבינו יונה משמע גם בלשון המחבר בשו"ע (סי' צ' ס"ה) שכתב "בית המדרש קבוע קדוש יותר מבית הכנסת ומצוה להתפלל בו יותר מבית הכנסת", הרי **דבקביעות** תליא מילתא.

ונראה עוד מלשון השולחן ערוך דשערים המצויינים בהלכה אכן היא מעליותא בקדושת בית המדרש, וכלשונו "קדוש הוא יותר מבית הכנסת", ולא רק מעלה בסגולת התפלה שהיא מתקבלת בבית המדרש. ולכאורה כך מפורש גם בדברי רבינו יונה, שפירש את דברי חז"ל שכשם שהקב"ה אוהב את בית המקדש יותר מבתי כנסיות ומדרשות, כך אוהב הוא את מקום לימוד ההלכה, ומהדמיון לבית המקדש מוכח שהמעלה היא בגוף המקום.

ונראה דרך כשנפרש מעלת שערים המצויינים בהלכה משום **קביעות התלמוד** הוי מעלה בעצם בית המדרש, אך להבנת המהרש"א דמעלת שערים המצויינים היא משום **דרך התלמוד**, אין זה אלא מעלה לגבי קבלת התפלה, אבל לא דין בקדושת בית המדרש, ודו"ק בכל זה כי קצת מאד.

והנה נסתפקתי אם יש קדושה בחדר ב"ד, דהנה מחד גיסא בדרך כלל בבית דין אין לומדים ומפלפלים בהלכות, אך מאידך גיסא אין כמותו שערים המצויינים בהלכה, שכל עניינו הוא בבירור ופסיקת ההלכה.

ונראה דאכן חדר ב"ד קדושה יש בו מטעם זה, ועוד אפשר דמטעם נוסף יש קדושה בחדר ב"ד, דהנה בברכות (ו' ע"א) איתא:

"אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק, מנין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הכנסת, שנאמר (תהלים פ"ב א') 'אלהים נצב בעדת אל', ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם, שנאמר 'אלהים נצב בעדת אל', ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם, שנאמר (שם) 'בקרב אלהים ישפוט'."

ומזה נראה דאכן יש קדושה בחדר ב"ד שבו משרה הקב"ה את שכינתו ויושבים בו בכדי לעסוק בדבר הלכה ולהרבות שלום בעולם.

ו. קדושת עזרת נשים

נחלקו האחרונים לגבי עזרת נשים שבבית הכנסת, מה גדר קדושתה, ושלש דעות בדבר.

א. דעת החכמת אדם (הלכות עבודת כוכבים כלל פ"ו סעיף ט"ו), שאין בה קדושה כלל.

ב. בראש יוסף לבעל הפרי מגדים (מגילה כ"ח ע"ב) כתב, דקדושת עזרת נשים שווה לקדושת בית הכנסת. וכן כתב בשו"ת חלקת יואב (או"ח סימן ד'), והוכיח ממה דנוהגים להדליק בעזרת נשים אורה ביום טוב, והרי הדלקת נר ביום טוב מותרת רק משום דהוה צורך קצת דכתיב "באורים כבדו ה'" (ע"י פסיקתא פסקא כ"א וע"י שו"ע או"ח סי' תקי"ד ה'), ועל כרחך שאף עזרת נשים יש בה קדושת בית הכנסת. ובטעם הדבר כתב, דהוא מכיון דאף נשים חייבות בתפילה דרחמי ניהו.

ג. בשו"ת דברי חיים (ח"ב או"ח סי' י"ד) כתב, דאף דיש קדושה בעזרת נשים שהרי נשים חייבות בתפלה, מכל מקום קדושת עזרת הנשים גדולה מקדושתה, משום דיש הרבה דברי קדושה הנוהגים בבית הכנסת ואינם נוהגים בעזרת נשים כגון תקיעת שופר, נר חנוכה, וקריאת ארבע פרשיות דנשים פטורות מהם משום שאלו מצוות שהזמן גרמן, ע"ש. וכעין דבריו בסגנון אחר כתב בשו"ת צמח צדק (או"ח סי' כ'), דקדושת בית הכנסת עדיף משום שיש בו ארון קודש וספר תורה ע"ש. ומכל מקום למדנו מדבריהם דעיקר קדושת בית הכנסת נוהגת גם בעזרת נשים כיון שהן חייבות בתפלה, אך מכל מקום יש קדושה יתירה בעזרת הנשים.

ובדעת החכמת אדם צריך לומר, דכל יסוד קדושת בית הכנסת אינו אלא משום תפלה בציבור, דזה גדר בית הכנסת שהוא מקום מיועד ומיוחד לתפלת הציבור, וכיון דאין תפלה בציבור בנשים ואין הן מצטרפות לדבר שבקדושה, אין בעזרת הנשים קדושת בית הכנסת.

וכבר הארכתי בזה בשו"ת מנחת אשר (ח"א סי' ח'), ע"ש היטב, ואכמ"ל.

המדרש כדי לדבר שיחה בטלה מסתבר טפי שימנעו מכך ויסיפו לעסוק בתורה, וצ"ע, והכל לפי הענין.

וגם שנים מגדולי ההוראה בזמנינו, אריות שבחבורה הגאון רבי יוסף ליברמן והגאון רבי נתן גשטטר זצ"ל דנו ביניהם בשאלה גדולה זו. בשו"ת משנת יוסף בעניני בית הכנסת (סימן כ"ה) ובשו"ת להורות נתן (ח"א סימן ו'), עי"ש.

והגר"נ הביא שם את דברי הרמ"א (סימן קנ"ד סעיף ה' בשם תרומת הדשן):

"ונהגו ליהנות בכמה הנאות מדברי קדושה, כגון מטפחת של ספרים ושלחן שבבב"נ ומעילים של ס"ת, וכתבו הטעם משום דכיון שנהגו כן, ואי אפשר ליהדר, לב ב"ד מתנה עליהם מעיקרא, כדי שלא יבאו בני אדם לידי תקלה, ואף על גב דלא התנו כאילו התנו דמ"י."

ועיין באריכות דבריהם, ועדיין צ"ע, ואשרי מי שיכול להחמיר בזה, ותהי משכורתו כפולה מן השמים.

"וצריך עיון על מה שנהגו עכשיו לדבר בבית המדרש ואין נזהרין בזה אפילו המדקדקים, ואפשר שלזה מהני תנאי שהתנו עליו מתחילתו, דאפשר שאין זה קלות ראש כל כך כמו אכילה ושתייה וליכנס בחמה מפני החמה דלא מהני עליהם תנאי בשובן כל זמן שלא נחרבו כמבואר במג"א סימן קנ"א סק"ד ובחיי"א כלל י"ז."

הרי ששניהם כתבו ללמד זכות דכיון שאי אפשר הו"ל כאילו התנו תנאי להתיר שיחה בטילה.

ואף שכתב המגן אברהם (סימן קנ"א סק"ז) דשחוק וקלות ראש לא מהני תנאי, נראה דשיחת חולין בעלמא אינה בכלל שחוק וקלות ראש, ודברי ליצנות וקלות ראש ודאי שאסור.

ועוד כתב במסגרת השלחן דאפשר שהקילו משום ביטול תורה כשם שהקילו באכילה ושניה.

ויש לתהות ולפקפק בסברא זו דנראה טפי שאם יצטרכו לצאת מבית

♦ דברי אגדה ♦

מה טובו אהליך יעקב

"מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל"

(כ"ד ה').

"אמר רב אלעזר מברכותיו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו בקש לומר לא יהא להם בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר מה טובו אהליך יעקב" (ילקוט רמז ש"ע).

ולכאורה הדברים פלא וכי לקח בלק את בלעם להלחם בכוללים, או לפגוע בשיבות, והלא בלק מצפה מבלעם שיקלל את ישראל, את העם כולו אנשים נשים וטף מזקן ושבע ימים עד לעולל ויונק, וא"כ מה נטפל בלעם לבתי כנסיות ובתי מדרשות.

אלא שידע בלעם בחכמת נבואתו דכל עוד בתי הכנסיות ובתי המדרשות עומדים על תלם, כל עוד קול התורה בוקע ועולה, אין כל כח בעולם שיכול לקעקע ביצתם של ישראל, רק אם יצליח לבטל מהם בתי מדרשות ובתי כנסיות יוכל גם לשארית הפליטה.

ראה נא מה שאמרו (ברכות ס"א ע"ב) במשלו של רבי עקיבא שאמר לפפוס בן יהודה:

"למה הדבר דומה לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום אמר להם מפני מה אתם בורחים, אמרו לו מפני רשתות שמביאים עלינו בני אדם אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם, אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות אתה לא פקח אתה אלא טפש אתה ומה במקום חיותנו אנו מתייראים במקום חיותנו על אחת כמה וכמה."

התנא הגדול רבי עקיבא מאיר את עינינו להבין ולהשכיל דאין לנו קיום אלא כל עוד עוסקים אנו בתורת ה', ואם חלילה נפרוש

הגה"ח הכ"מ שזכה לשמש את כ"ק מרן אדמו"ר בעל הדברי יציב זצ"ל ולהיות יד ימינו עשרות בשנים. רוצה אני לספר לכם על המפגש הראשון ביניהם. אבי מורי הגיע לאושוויץ עם הוריו וכל המשפחה בחג השבועות תש"ד. בו ביום נשלחו אביו ואמו וחמשה הילדים לתאי הגזים ונרצחו, למחרת היום הגיע כ"ק האדמו"ר זצ"ל. כאשר שמע אבי מורי שכ"ק האדמו"ר נמצא בצריף הסמוך אליו התאמץ תוך כדי סיכון ועבר לשם להיות קרוב לאדמו"ר.

הוא ניגש לאדמו"ר ואמר לו כמה התאמץ וכמה שמח הוא להיות לידו. גער בו האדמו"ר ואמר לו "די מיינסט ס'וועט דיר העלפען, ס'וועט דיר גארניש העלפען" (אתה חושב שזה יעזור לך, זה לא יעזור לך במאומה). הגיב אבי מורי ואמר ודאי שזה יעזור לי יהיה לי עם מי לדבר בלימוד. כ"ק האדמו"ר חזר ושאל, "בחור ביסט אין אוישוויץ אין די ווילסט רעדן אין לערנען" (בחור אתה באוישוויץ ואתה רוצה לדבר בלימוד), והשיב אבי מורי, "אויב מען וועט נישט רעדן אין לערנען ווי אזוי וועט מען דאס איבער לעבן" (אם לא נדבר בלימוד איך נשרוד). כ"ק האדמו"ר התרגש לראות בחור צעיר בעמק הבכא שזה עתה איבד את בני משפחתו והוא רוצה לדבר בלימוד, ואכן התחילו לפלפל בסוגיא דמצוות צריכות כוונה. כ"ק האדמו"ר חיבקו באהבה, ולא זהו ידו מתוך ידו כל תקופת השואה, ושימש כיד ימינו והמשיכו לדבר בלימוד קרוב לחמישים שנה.

אבי מורי בהיותו בחור צעיר הבין שללא תורה אין תקווה לאחרייתם, ועם ישראל ללא תורה אין סיכוי להישרדות.

כי היא חייכם ואורך ימיכם

וכך ראינו בתולדות ימי עולם של עם עולם, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, וכל רשעי האומות שרצו להרוג ולהשמיד ולאבד, עוד טרם טבחו בישראל שפכו חמתם על העצים ועל האבנים, על בתי הכנסיות ובתי המדרשות, עוד טרם החלו הנאצים ימ"ש להרוג בישראל, ראש פרעות אויב היה "ליל הבדולח" שבו החריבו ושרפו מאות בתי כנסיות ובתי מדרשות, וכך בכל דור ודור כל המיצר לישראל נלחם בתורתו, ואע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי, שאלה הן הם נשמת ישראל ורוח אפיו ורק באובדנם יאבד ישראל. וכבר סיפרתי כמה פעמים על אבי מורי

מערכי תורה

בלק

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

קל מוציאם ממצרים

כששלח בלק את המלאכים לבלעם כתוב (כ"ב, ה') שאמר להם לומר 'הנה עם יצא ממצרים וגו'. וברש"י להלן (כ"ג, כ"ב) על הכתוב שבלעם אמר 'קל מוציאם ממצרים', פירש 'אתה אמרת הנה עם יצא ממצרים, לא יצא מעצמו, אלא האלקים הוציאם'. ומבואר שהיה דין ודברים בין בלק לבלעם, אם ישראל יצאו ממצרים מעצמם, או שהקב"ה הוציאם. ובפשוטו כונתם, דאם יצאו מעצמם, אז אפשר להרע להם, אבל אם הקב"ה הוציאם, אז בודאי שגם בעתיד ישמור ויגן עליהם, ולא תצלח להרע להם.

אכן נראה לומר בזה עוד, דהדין ודברים שהיה בין בלק, אם יצאו מעצמם או שהקב"ה הוציאם, דהנה בברית בין הבתרים נגזר על בני ישראל להיות במצרים ארבע מאות שנה, ורק אח"כ יזכו בארץ ישראל, וכמו שכתוב בפ' לך 'ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה', ורק אז, דור רביעי ישובו הנה, ופירש רש"י שם, דלאחר שיגלו למצרים יהיו שם שלשה דורות, והרביעי ישובו לארץ הזאת. אבל באמת לא היו ישראל במצרים אלא רד"ו שנה, [וכבר פירש רש"י שם, וכן מבואר במדרשים כמה טעמים בזה], ועל כן סברו האומות שישראל יצאו ממצרים קודם זמנם, והרי כן מצינו להדיא בחז"ל שפרעה אמר למשה רבנו, שעדיין לא הגיע סוף הזמן של ד' מאות שנה שנגזר עליהם, ועל כן היו סבורים שעדיין אין ישראל יכולים לכבוש את ארץ ישראל, ואין להם תקומה, וכמו שמצינו בדברי חז"ל שבני אפרים יצאו קודם הזמן, ונהרגו. ולפי"ז יש לפרש דזהו הדין ודברים שהיה בין בלק ובלעם, אם יצאו מעצמם או שהקב"ה הוציאם, דבלק סבר ד'עם יצא ממצרים' מעצמו יצא, מכיון שהיה זה קודם זמנם, ועל כן אינם ראויים ליכנס לארץ, והשיב לו בלעם, 'קל מוציאם ממצרים', וכיון שהקב"ה הוציאם, אז ראויים ליכנס לארץ ישראל ולא תוכל להם.

כלחוך השור את ירק השדה

כתוב (כ"ב, ד') שמואב אמרו 'עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור את ירק השדה', פירש רש"י, כלחוך השור, כל מה שהשור מלחך אין בו סימן ברכה. יש לפרש בזה, דהנה אשכחן בב"ק דף ג' ע"א דיש גוונא דשן דלא מכליא קרנא, ופירש רש"י שם, דהיינו שאע"פ סופו לחזור ולצמוח, אבל מ"מ אינו חוזר לצמוח כתחילה.

ועל פי זה נראה לפרש דזהו שאמרו מואב על בני ישראל, שילחכו סביבותם כלחוך השור, דהרי באמת מצווים ישראל באיסור ד'אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה' כדכתיב בפרשת דברים (ב', ט'), אמנם בגמ' בבבא קמא דף ל"ח ע"ב איתא, שלא אסר להם אלא מלחמה, הא אנגריא להשתעבד בהם עביד בהו, ועל כן בזה היו בטוחים מואב שישראל לא יעשו בהם מלחמה, אבל אכתי חששו שיעשו עמהם אנגריא, וזהו שנקטו למשל את לחיכת השור, כלומר שאע"פ שלא מכליא קרנא בלחיכתו, מ"מ הוא גורם נזק, וכמו כן אע"פ שלא יעשו עמהם מלחמה, מ"מ חששו שישתעבדו עמהם.

ויך את האתון במקל

הנה בלעם הכה את האתון ג' פעמים, אכן יש לדקדק שבשתי ההכאות הראשונות לא הוזכר במה הכה בלעם את האתון, אלא כתוב בסתם 'ויך בלעם', וכן 'ויוסף להכותה', רק בהכאה השלישית הוזכר שהייתה זו הכאה במקל, וכמו שכתוב (כ"ב, כ"ז) 'ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל'. ונראה לבאר דחלוקים הם ההכאות הראשונות מההכאה השלישית, דהנה בהכאה הראשונה כתוב בפסוק 'ויך בלעם את האתון להטותה הדרך', ובהכאה השניה כתוב 'ויוסף להכותה', ומזה דחשיבא הוספת מכה הרי דהכאה זו כהכאה הראשונה שהיא להטותה הדרך, אולם בהכאה השלישית כתוב 'ויחר אף בלעם ויך את האתון', הרי שהייתה הכאת חרון אף. וביאור הדבר שהכאה זו באה בתורת עונש. וכן מבואר גם להלן שכתוב שבלעם אמר 'לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך', והרי הריגה בודאי שאינה באה אלא בתורת עונש ולא בשביל להטותה הדרך. וא"כ גם ההכאה הייתה באותו גדר של המיתה שהוא בתורת עונש.

לפי"ז י"ל דלכן רק במכה זו ציינה התורה שהייתה זו הכאה במקל, כי בעונש יש לפרט איך ובאיזה אופן היה העונש, משא"כ בהכאות הבאות להטותה הדרך שבהם העיקר הוא התוצאה שהוכתה, בהם אין צורך לפרט באיזה כלי הייתה הכאה, שאין זה אלא היכ"ת בעלמא.

מן ארם ינחני בלק

כתוב (כ"ג, ז') 'וישא משלו ויאמר מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם לכה ארה לי יעקב וכו'. צריך ביאור מה רצה בלעם לומר בהקדמה זו שהגיע מארם לבקשתו של בלק, ומה ענין כל ההקדמה הזאת.

ונראה לבאר בזה, דהנה בתרגום יונתן (פסוק ה') כתוב, ומבואר כן בחז"ל, דבלעם הוא לבן. והנה לבן כרת ברית עם יעקב אבינו, כמפורש בסוף פרשת ויצא, שהקימו מצבת אבן לגלעד, ואמר לבן עד הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה וגו', והרי כאן בא בלעם לעבור על הברית להרע לישראל. וכבר כתבו הראשונים דלכן נענש שנלחצה רגלו אל הקיר, דהיה זה האבן שהעמיד לגלעד שנפרע ממנו, על מה שעבר על השבועה. [ואולי לזה כיוון רש"י (פסוק כ"ד) שכתב, דסתם גדר של אבנים הוא, וצריך ביאור מה ר"ל בה שהיה זה גדר של אבנים. ואפשר לומר דאתא לאשמעינן שהיה זה גדר של אבנים, שנעשה בו דין מגדר האבנים, שהעמיד לגל].

ולפי"ז יש לבאר דמה שהקדים בלעם, היה בתורת התנצלות והסבר איך הוא עובר על הברית, וע"ז אמר דאינו בא מחמת עצמו, אלא רק נענה לבקשתו של בלק, ואינו אלא שלוחו של בלק, וזהו שאמר, 'מן ארם ינחני בלק', והוא זה שבקשני 'לכה ארה לי יעקב', ולכן לא חשיב זאת שעובר על הברית.

ובזה יש לבאר לישנא דקרא שאמר לכה ארה לי, דרצה לומר בזה, שהוא עובר בלק, ולא בעבורו, והיינו כמו שנתבאר שזהו שבא בלעם לומר בזה. אמנם האמת שבלעם לא קילל רק בשליחות בלק, ובשנאתו ורשעתו הוסיף לקלל יתר ממה שבלק ביקש, וכמו שכתב רש"י בפסוק י"א שבלק אמר ארה, ובלעם אמר קבה, ובלק אמר ואגרשנו מן הארץ, ובלעם אמר וגרשתי, שבלעם היה שונאם יותר מבלק.

ויהפוך ה' את הקללה לברכה

בפרשת כי תצא (כ"ג, ד'-ז') כתוב, לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' וגו', ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך, ולא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוֹקֶיךָ. צריך ביאור מפני מה נזכר בתוך כדי נתינת הטעם להאיסור שהוא מפני ששכר את בלעם, כל הענין דלא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם, ולכן היפך הקללה לברכה, והלא זהו ענין בפני עצמו, בתולדות מעשה בלעם, ומה זה שייך להאיסור שנאסרו עמוֹן ומואב.

ונראה לבאר בזה, דהנה הרי הקללות נהפכו לברכות, וא"כ אחר שנהפכו לברכות, נמצא דבאמת לא קללה יש כאן, אלא ברכה יש כאן. ואמרו"ר הגאון זצ"ל היה מביא ששמע מאא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל דאיתא בחז"ל שמה שישאל ניזונין בעוה"ז, הוא מברכותיו של בלעם, אבל ברכת האבות הם נעלים מאד, ורק בעוה"ב יהיה שייך לזיון מאותם ברכות, וא"כ לכאורה לא מגיע להם ליענש על מה ששכרו את בלעם, ולמה נאסרו לבא בקהל מחמת ששכרו את בלעם.

והנה ברש"י בסנהדרין דף ק"ו ע"א הביא מדרש, שבלעם אמר כארזים, כלומר שאין עומדין במקום מים, ושכינה אמרה עלי מים. הוא אמר כנחלים שפוסקין לפעמים, יצאה בת קול, אמרה, נטיו. הוא אמר כגנות, אמרה בת קול, עלי נהר. הוא אמר כאהלים, יצאה בת קול ואמרה, נטע ה'. ומבואר שבאמת בלעם אמר דברי קללה, ורק שהקב"ה הוסיף על דבריו ושינה אותם, ובזה נהפכו דברי הקללה לברכה. ולפי"ז נמצא דבאמת בלעם קילל, רק שהקללה נתהפכה לברכה.

ונראה דעוד מבואר בזה, דהנה בגמ' שם איתא אמר רבי אבא בר כהנא, שכל הברכות של בלעם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, ולכאורה צריך ביאור, דאחר שנהפכו לברכות, א"כ לא היה קללה כלל, ומהו שאומר שחזרו לקללה. ומבואר שגם אחר שנהפכו לברכה, חשיב שיש קללה, אלא שנתהפכה, ולכן שייך שתפסק ההפיכה לברכה, וממילא תחזור לקללה. ומבואר בזה עוד, דההיפוך לברכה, לא היה היפוך פעם אחת, ושוב ממילא הוא ברכה ולא קללה, אלא לעולם יש קללה, ותמיד צריך להופכה, ועל כן אם ההיפוך מפסיק, ממילא הוא חוזר לקללה.

מעתה נמצא דבאמת בלעם קילל, וקללתו הוא דבר קיים, ורק שהקב"ה מהפך תמיד את קללתו לברכה, ועל כן גם אחר ההיפוך לברכה, נחשב שהקללה קיימת, אלא שהיא מתהפכת לברכה. אשר לפי זה יש לבאר דזהו שבא הכתוב לומר, דלא תאמר דבסופו של דבר נמצא דבלעם לא קילל, וא"כ אין מקום לעונשם ע"ז, דהאמת היא דבלעם קילל, אלא דלא אבה ה' אלוֹקֶיךָ לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלוֹקֶיךָ, דאמנם כן דבסופו של דבר נהפכו הקללות לברכה, אבל בלעם מצד עצמו הוא קילל, ומה שנהפכו הקללות לברכות, אינו מפסיק מיניה שם קללה, אלא נחשב שיש קללה, והקב"ה מהפך אותה לברכה, ואשר על כן שפיר נחשב בלעם למקלל, ולכן ראויים עמוֹן ומואב ליענש על מה ששכרוהו לקלל.

ויש להוסיף דבזה מדויק לשון הכתוב 'ויהפוך ה' אלוֹקֶיךָ לך את הקללה לברכה', ד'לך' הוא דהיפך הקללות לברכה, ולא להציל את בלעם ושוכריו. מעתה מבואר היטב למה נכתב דבר זה כאן, דזהו המשך לטעם האיסור, דבא לבאר בזה דכיון דבלעם באמת נחשב למקלל, ורק שהקללה עצמה נתהפכה לברכה, על כן שפיר ראויים עמוֹן ומואב ליענש על שכירותו.

הן עם כלביא יקום

פעם אחת נקראו חכמי ישראל לדון עם חברי המלוכה בעיר פטרבורג בענייני אמונה ודת ישראל, בראש הרבנים עמד הגאון רבי איצלה מוואלוז'ין זיע"א, ובראש חברי המלוכה עמד מיינסטר, אותו מיינסטר היה הקטגור, כשפתח את דבריו, פער פיו לבזות את עם ישראל, שהם שפל ובזוי, ולמה נברא עם שפל כל כך. כשמוע הרבנים דברי חירוף וגידוף על עם ה', זלגו עיניהם דמעות ובכו במר נפשם, ולשמע אוזן דאבה נפשם, ואולם הגאון רבי איצלה ישב ופניו שוחקות, כראות הקטגור הראשי כן, שאל את רבי איצלה מהו פשר השחוק ששוחק, ענה לו רבי איצלה ואמר וכי למה לא אשחוק, והרי בשומעי את דבריי אני רואה את תקות עם ישראל מתגשמת לנגד עיני, הלא בלעם הרשע אמר 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל קל', והיינו, שיבא הזמן והעת שיאמרו המקטרגים על יעקב וישראל הם המה עם ישראל, מה פעל קל, על מה ולמה פעלם ה', ואז בעת אשר יאמר כן, כתוב בהמשך הפסוקים 'הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא' וגו', דהיינו שאז ירום ויתנשא קרן ישראל.

[שלמה המלך אמר שגם הוא לרוב חכמתו היא רחוקה ממנו - ואעפ"כ מקיים את זה - כי גזירה היא מלפני המקום].

יש וורט ידוע מגדולי האדמו"רים: ועוד תני בר קפרא אילו היה נותן בה קורטוב של דבש - אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה. ולמה אין מערבים בה דבש?... מפני שהתורה אמרה!!! ומה התשובה והרי עדיין קשה למה התורה אמרה?... אלא היא גופא זה כבר לא מעניין אותי... אני לא הולך עם השכל שלי, אלא רק ע"פ מה שהתורה אומרת. וזהו התיקון של חטא העגל יואין לך רשות להרהר אחריה.

הבריאה כפופה לתורה!

והנה דברנו גם בשבת שעברה, שזה מה שמשה רבינו אמר אצל קורח, "ואם בריאה יברא ה'" - לשנות את הטבע, ולמה צריך לשנות את הטבע?... אילו היו לנו בבת אחת מאתיים חמישים התקפות לב, ומאתיים חמישים סירנות של אמבולנס, ותוך חמש דקות קול דממה דקה... כולם נפטרו... היו עוד ספיקות למישהו!!! למה צריך לשנות בשביל זה את כל הבריאה?...

אלא - זה היסוד האמור - קרח, הלך עם השכל. טלית שכולה תכלת, קל וחומר שתהיה פטורה מן הציצית, שהרי על חוט אחד קטן אמרו שהוא דומה לים וים לרקיע עד כסא הכבוד, וכ"ש כשכולה תכלת. בית מלא ספרים - קל וחומר שיהיה פטור מן המזוזה, אומר לו משה רבינו - לא הצבע תכלת מזכיר, אלא התורה חוקקת את חוקי הבריאה, וגם כשאין לזה שום מקום בשכל, חוט קטן קבל צווי מהתורה "למען תזכרו" והוא מזכיר, טלית שכולה תכלת שאין לה צווי מהתורה אינו כלום. התורה קדמה לבריאה, איסתכל קודשא בריך הוא באוריינתא וברא עלמא, היא חוקקת את חוקי הבריאה!!! אם היו מתים כל המאתיים וחמישים בבת אחת - וזהו, זהו אמנם דבר פלא שמראה טוב טוב איפה האמת, אבל היו מבינים שהקב"ה תובע את ייקרא דמשה. אבל הוא רצה להראות להם את התשובה הניצחת, שאין פה הבנות של שכל לפי הבריאה הקיימת... אין בריאה שאני מתכופף לה... אלא יש דבר ה', והבריאה מתכופפת לדבר ה'. ואם היא צריכה להשתנות - אז יברא ה'! והבריאה משתנה...

וזה מש"כ האוה"י על הפסוק (שמות יד, כז) וישב הים לפני בוקר לאיתנו - לתנאו הראשון, שהקדוש ברוך הוא התנה עם מעשה בראשית שיהיו כפופים לתורה וללומדיה.

מין הרב שך זצ"ל אמר פעם, שהגמ' בחולין (ז, א) אומרת שרבי פנחס בן יאיר הלך לפדיון שבויים, פגע בו נהר גינאי, אמר לו רבי פנחס - חלוק לי מימד, אמר לו, אתה הולך לעשות רצון קונך, ואף אני הולך לעשות רצון קוני, ופרש"י (ד"ה רצון קוני) 'שכל הנחלים הולכים אל הים'. אמר לו חלוק לי, ואם אין אתה חולק לי, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם!!! וחלק לו. אח"כ בשביל היהודי שהלך לטחון חיטים למצות, ואח"כ בשביל הישמעאלי שליווה אותם, שלא יאמר 'כך עושים לבני לוויה', בא וראה כמה נפיש כוחו של רבי פנחס יותר ממשה רבינו. ובמפרשים כתוב שזה היה אחרי מתן תורה לכן היה לו כח רב כל כך. (ועי' באוה"י הנ"ל)

שאל מין הרב שך, הרי הנהר טען טענה נכונה... זהו רצון קוני שאני אהיה נהר שנוסע לים ולא להיחלק. למה רבי פנחס בא עם גזירות ומכריח את הים להיחלק?... הוא לא ענה לו תשובה לטענתו הצודקת לכאורה.

אין לך רשות להרהר אחריה...

בתחילת הפרשה כתוב, "וזאת חוקת התורה", מביא רש"י: 'לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה? לפיכך כתב בה חוקה, גזרה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה'.

הם שואלים שתי שאלות: מה זה המצוה הזו שע"י הזאת מים נטהרים, ומלבד זאת, מה טעם יש בה? כמש"כ שהיא מטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים, לכן הקב"ה אמר שזה חוק. בילקוט שמעוני כתוב באופן דומה: 'תמן תניין כל העוסקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין בגדים והיא עצמה מטהרת טמאים!!' אלא אמר הקב"ה חוקה חקקתי, גזירה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזירתי! רש"י מוסיף - 'אין לך רשות להרהר אחריה' מה שלא כתוב בילקוט.

והנה שלמה המלך אומר (קהלת ז, כג) "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". ופי' חז"ל דקאי אפרה אדומה. שלמה המלך חיפש למצוא מה טעם של דבר, רק הוא ראה שזה רחוק מהשגתו. אבל הוא כן חיפש... אז רואים שאין איסור להרהר אחריה ולנסות להבין טעמו של עניין, רק שלא תמצא את הטעם.

וצריך להבין מה מיוחד פה באיסור הזה?... ומה תוספת היא על דברי הילקוט, שהקב"ה אומר - גזירה גזרתי ואי אתה רשאי לעבור על גזירתי, אבל מהי התוספת הזו של "אין לך רשות להרהר אחריה"?...

והתשובה פשוטה: רש"י בסוף הפרשה של פרה אדומה מביא מדרש אגדה מיסודו של רבי משה הדרשן, 'פרה אדומה - משל לבן מלך שטיף פלטין של מלך, אמרו תבא אמו ותקנח הצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל', (חטא העגל).

אז מבואר פה שפרה אדומה זה כפרה על חטא העגל.

והנה עם מה התחילו לחטוא בחטא העגל? איך זה קרה?... כשבן אדם מתחיל לעבוד עם השכל שלו, ומה שלא מבין לא קיים ולא נכון, שזו היתה שיטתו של אריסטו כמוש"כ הרמב"ן. היו להם כמה קושיות, משה אמר שהוא יבוא ביום הארבעים בשעה השישית. וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר (שמות לב, א), ופרש"י בושש - בא שש, ומשה עדיין לא הגיע. ומשה רבינו הרי הוא סימן לאמת, משה אמת ותורתו אמת, אם הוא לא בא - סימן שיותר הוא כבר לא יבוא... ומלבד זאת - השטן הראה לעם ישראל כמין דמות משה שנושאים אותו באויר רקיע השמים... כנראה משה רבינו נפטר ולכן הוא לא בא. אז הם חיפשו תחליף והגיעו לעגל - רחמנא ליצול.

אבל איפה התחיל הפגם?... בזה שהם רצו להבין בשכל שלהם, ולראות בעיניים שלהם, ואם הוא לא רואה - הוא מסיק מסקנות... פה נפלתם!

פרה אדומה - עניינה הוא בדווקא בלי להבין... נגד השכל ונגד ההיגיון, אבל הקדוש ברוך הוא אמר! אני לא מבין שום דבר, אבל כך אני עושה.

ולכן רש"י מביא פה הלכה מיוחדת: 'ואין לך רשות להרהר אחריה', ולמה?... כי זהו חלק מן התיקון שיש לנו על חטא העגל. אפילו שאני לא מבין ולא יודע, אני עושה זאת רק בגלל שהקב"ה ציוה! דבר פשוט וברור.

שפתאום הם ככה מעריכים אותנו? ... פתאום נהיינו חכמים ונבונים!...

אומר רבי משה פיינשטיין: ונקדים: בזמנו, כשבני ברק התחילה, היה פה מדבר שממה... רק רחוב רבי עקיבא עם כמה צריפונים עלובים וכל הזמן היה קופץ החשמל... וכאשר באו אל מרן החזון איש אנשי עסקים לשאול אותו איפה כדאי להשקיע, אמר החזון איש לכולם, תקנו קרקעות בבני ברק, והיו שהנידו ראש, מה הוא מבין בכלל במסחר... מילא בהלכה, אולי גם ברפואה, אבל במסחר, בני ברק זה מקום תוהו ושממה, מאבד מעותיו לדעת...

ומה היה בסוף? ... מי שלא שמע לחזון איש - אוכל את עצמו. ומי ששמע לחזון"א - מחתן את הנינים שלו מהקרקעות שהוא השקיע פה...

אומר רבי משה פיינשטיין, הגויים בהתחלה צוחקים לנו, איזה טעם יש בזה... אבל עובר זמן והם קולטים שדווקא זה מה שעוזר לנו... דוקא בזה שיהודי מכניע את עצמו ומתכופף גם בלי להבין, רק בגלל שהקדוש ברוך הוא אומר... ולמה אין מערבין בה דבש, מפני שהתורה אמרה! דוקא בגלל זה אנחנו מצליחים! אוי... רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה! כמה היה לך שכל ששמעת לחזון איש... כמה היה לך שכל ששמרת את החוקים... כי זה מה שהצמיח את כל עם ישראל!

הנקודה הטובה שבתוך הרע - הופכת...

והנה במדרש רבה בפרשה כתוב (יט - א) **זאת חוקת. זה שאמר הכתוב מי יתן טהור מטמא לא אחד. כגון אברהם מתרח, חזקיה מאחז, יאשיה מאמון, מרדכי משמעי, ישראל מעובדי כוכבים, העולם הבא מעולם הזה, מי עשה כן? מי ציוה כן? מי גזר כן? לא יחידו של עולם!?**

מה כתוב פה... יסוד נורא! בספר 'מליץ יושר' של רבי ראובן מלמד (תלמידו של רבי יחזקאל לוינשטיין) יש דבר מאד מעניין, אך נקדים קודם כל לומר דבר בשם הדוד רבי אליהו מישקובסקי זצ"ל: מצאנו בחז"ל (שבת י, א) כל דיין שדן דין 'אמת לאמית' וכו', ומה זה הביטוי הזה, וכי יש אמת שאינה לאמית?!! אם כן אינה אמת אלא שקר... אמר הדוד: העולם מורכב מארבעה יסודות אש, מים, עפר, ורוח. ואין דבר בעולם שאינו מורכב מארבעת היסודות! גם האש מורכבת מארבעת היסודות רק היסוד העיקרי שלה זה אש. אותו דבר מים, המרכיב העיקרי זה מים, אך גם שם יש את ארבע היסודות.

אמת - ייתכן והיא מורכבת גם מדברים שאינם אמיתיים לחלוטין, כמו שראינו אצל יעקב אבינו, אנוכי, עשו בכורך. והכוונה אנוכי יעקב, ועשו הוא בכורך. אך אמת לאמית פירושה - שלקחתי רק את החלק של האמת מתוך האמת, אמת לאמית!!

והנה יש פה דבר מעניין, אברהם נולד מתרח. איך אנחנו מבינים?... תרח זה שיא הרע ואברהם זה שיא הטוב, זה בכלל לא נדבק, אבל מה אפשר לעשות זה אבא שלו...

הסבא מקלם מביא לפרש את הפסוק (דברים ל, ד) "אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלוֹקֶיךָ ומשם יקחך". שגם אם יש ליהודי נקודה טובה אי' רחוקה מאד, גם את זה הקב"ה לוקח, וכשזוכה מזה מתעלה עד למעלה. הרבה פעמים רואים יהודי שנתון כבר בשיא של טומאה ופתאום הוא מתהפך... ולדוגמא, היה לנו את ר' אורי זוהר זצ"ל, עד גיל ארבעים היה בשיא של לכלוך וטומאה וכשהוא סיים את תפקידו בעולם - לא היה אדם קדוש כמוהו! מרן הרה"י ר' גרשון אדלשטיין זצ"ל היה קורא לו בחיבה 'הזוהר הקדוש'!...

ושומא עלינו להבין איך קורה כדבר הזה?... וזה כהמבואר אשר בכל יהודי יש ניצוץ של קדושה, וכשהוא מתחיל להבעיר אותו זה מתלבה ומתלבה עד שזה הופך אותו ללפיד בוער של קדושה, אכן,

אלא אמר מרן הרב שך: הוא לא בא לאיים חלילה... הוא רק אמר לנהר, כל מה שאתה נבראת, וכל הבריאה כולה בכלל - נבראה לצורך התורה ולומדי התורה. כך מבואר בחז"ל במקומות רבים, ע"י רש"י ריש בראשית, אם אתה לא חולק לי מימד, ואתה מפריע לתורה - אין לך זכות קיום בכלל... **ממילא** אתה מתייבש...! כשגדול הדור אומר לך לחלוק אתה חייב לחלוק, כך התנו אתך, אם אתה לא מוכן לשמוע אין לך זכות קיום, כי אתה נבראת רק **לעזור** לתורה לא **להפריע**...

הבריאה שמחה ונהנית להתכופף לתורה...

מבואר בפסוק שהיתה תביעה על משה רבינו, "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם". ומה היה החטא?... שהקב"ה אמר לו **ודברתם** אל הסלע, ומשה **הכה** אותו.

והנה ידועה השאלה, מה ההבדל?... הרי גם ע"י הכאה זהו נס גמור. והנה בילקוט מצאנו מדרש פלאי, הרי גם לפני מתן תורה כתוב שלא היה מים לעדה לשתות ברפידים ואמר לו הקב"ה להכות בסלע ואיתא שם ודברתם אל הסלע, והכיתם לא נאמר, א"ל כשהנער קטן רבו מכהו ומלמדו, כיון שהגדיל בדיבור הוא מיסרו. כך אמר הקב"ה למשה כשהיה הסלע קטן הכית אותו שנא' והכית בצור, אבל עכשיו ודברתם אל הסלע שנה עליו פרק אחד והוא מוציא מים מן הסלע. והדבר צריך תלמוד שהרי וודאי א"א לומר על הסלע צעיר שהגדיל.

וננסה להבין עפ"י פשטו של מקרא, וניקח משל: אם יש תרופה מרה, ילד קטן מסרב לקחת אפילו שתסביר לו שזה סכנת חיים, הוא לא יקח את התרופה עד שתכה אותו! אחרי שהוא קיבל מכות - הוא הבין!... לא. רק לו אין ברירה - וגם לנו אין ברירה, זו סכנת חיים... אבל אדם גדול לא צריך להרביץ לו... הוא קולט שזה סכנת חיים, הוא יקח את התרופה ויגיד לך תודה רבה!!

לפני מתן תורה - עדיין לא היו כפופים לתורה, אז ממילא מכים את הסלע כמו ילד קטן שמכים אותו, עד שהוא יוציא מים. אין ברירה...

אבל אחרי מתן תורה כתוב בילקוט מה היה משה צריך לעשות?... לומר לפניו פרק אחד או משנה אחת, ברייתא אחת - והסלע זב מאליו... הקדוש ברוך הוא רצה להראות פה את כבוד התורה ואת הייקרא דאורייתא! ודאי שאם תכה את הסלע הוא יוציא מים, אין לו ברירה... כמו הנהר שחלק את מימיו לרבי פנחס אין לו ברירה. **אבל הקב"ה רצה להראות שאחרי מתן תורה כל הבריאה מתכופפת לתורה, אם אומרים ברייתא אחת או משנה אחת - לא צריך מכות, זה ההנאה שלו! זה הכיף שלו... זה השמחה שלו להיות כפוף לתורה... איזה קידוש ה'...**

עומדים שם מינימום שלש מליון איש שלשונם דבקה לחיכם מרוב צמא, ופתאום מגיע משה רבינו ואומר שם איזה שאלה בלימוד, וההרים רקדו כאילים... הם קופצים ביחד איתו, והמים זבים בשצף קצף כולם מקבלים 'מקלחת צוננת' של מים זכים ונקיים... איזה קידוש ה'... להראות כמה הבריאה שמחה עם הקושיה... איזה יופי להיות כפוף לתורה... זה כל ההנאה שלי, וכל האושר וכל השמחה שלי... ואת הקידוש השם הזה - - - הפסדנו.

להתכופף - בלי להבין...

אומר מרן הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל כתוב בפרשת ואתחנן (ד, ו), "ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה, ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה".

ואיך פתאום ההשקפה שלהם השתנתה מן הקצה אל הקצה?... והלא בפרשה שלנו רש"י הראשון מביא שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל, הם לועגים לנו וצוחקים עלינו... מה קרה

אם הוא משאיר את עצמו בטומאה, הוא נשאר בטומאתו. אך אין כזה דבר אדם רע שכולו רע! בכל רע יש גם חלק טוב, אולי קטן, אבל זה קיים!

אם יהיה נדחך בקצה השמים - יש יהודי עם איזה מחשבה טובה אך הוא רחוק רחוק רחוק, הקב"ה מסייע לו שעם המחשבה הזו ועם כח של רצון - הוא יכול להתהפך!

לתרח - היתה איזו נקודה אחת טובה, אברהם לקח אותה, הוא עמד בנסיון ושבר את כל הרע - ומה הוא נהיה אברהם. וככה זה בכל אחד! זה נורא ואיום... כך מביא רבי ראובן מלמד.

וככה זה גם בבחורים, יש לפעמים בחור שמרגיש אני כבר מיואש... ממה אתה מיואש?... עם נקודה 'אחת' טובה - אתה יכול להתהפך מן הקצה אל הקצה! אין רע מוחלט, אין כזה דבר... רק צריך להשכיל לנצל את הנקודה הטובה.

להתהפך זה רק עם דף גמרא!

ובעניין הזה עצמו יש פה הערה גם של רה"י רבי משה שמואל שפירא זצ"ל מבאר יעקב בספרו 'זהב משבא', עיין שם.

ונאמר מהלך דומה: כתוב בתרגום יונתן על הפסוק - "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון, תבנה ותכונן עיר סיחון" - "על כן יימרון בחידתא מתולייא [בחידת המושלים], אמרין צדיקיא דשלטין ביצריהון, איתו ונחשוב זיינא דעובדא טבא כולו קביל אגרא ואגר עובדא בישא כולו קביל זיינא יתבני וישתכלל דמיתער ומשיח באורייתא".

תבנה ותכונן עיר סיחון - מלשון להשיח בדברי תורה. יש כאן שתי בחינות, יש שתי אפשרויות למה שכן אדם יכול להיות: אומר ר' ישראל סלנטר - בן אדם נולד עם טבעים רעים, מצד אחד, הוא יכול לשלוט עליהם, אמנם אני רוצה ללכת לרע אבל אני שולט בעצמי ואומר לא! אך כשיהודי זוכה - הוא מתהפך ונהיה טוב! וכבר בטל ממנו הרע.

שואל הנצי"ב בהעמק דבר: אם הוא שולט ביצרו, למה הוא צריך לעשות חשבון, הוא כבר שולט! אלא - כל אחד מבין - בשליטה, יש בתוכי גם את הרע, אך אני שולט עליו, אך בכדי שהוא לא יהפוך לשולט עליו, כי הרי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום וא"כ אם אתמול התגברתי, היום אני כבר יותר גדול והיצה"ר אף הוא יותר גדול ונלחם בחזקה, אם אני רוצה להצליח אני צריך לעשות חשבון ולחזק את עצמי.

מרב הראש ישיבה מסביר, אנשים שראו את מעמד הר סיני, אמרו נעשה ונשמע, איך הם הגיעו לחטא העגל כ"כ מהר, עלובה כלה שמזנה תחת חופתה... אלא ודאי שהם קבלו עול תורה ואמרו "נעשה ונשמע", אבל הם לא לקחו בחשבון שכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, ואחרי מתן תורה - היצר הרע הוא הרבה יותר גדול, וממילא הם לא הכינו לזה כלי זין, ולכן הם נפלו.

גם אלו ששליטים ביצרים צריכים תדיר "בואו חשבון", מה שהתגברתי אתמול, לא בהכרח שאתגבר היום, אדרבה, היום זה הרבה יותר קשה... היצה"ר גודל יותר ויותר. לזה נדמה כהר ולזה נדמה כחוט דק... כדאיתא בחז"ל.

אבל יש אפשרות נוספת: להתהפך!!! ולהתהפך זה רק עם דף גמרא, אתבני ואישתכלל, אני נבנה... אני נהיה אדם השלם שהפך את עצמו... וזה רק מאן דמיתער ומשיח באורייתא... התורה הופכת בן אדם. עמל התורה הופך בן אדם. וכמו שדרשו חז"ל "זאת התורה אדם כי ימות באהל" - אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. ואומר החזו"א, מה זה ממית עצמו?... ממית את כל רצונותיו ומאוייו הפשוטים, אני רוצה רק את מה ה' אלוהיך שואל מעמך... אדם כזה - הופך להיות אחרת! עמל התורה משנה אותו... וע"ז מוסיף החזו"א "ואמנם מיתה זו תחיה בעליה".

ויש ראייה לכך, כתוב בגמרא בסוף חגיגה: "א"ר אבהו אר"א תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהם קל וחומר מסלמנדרא, ומה סלמנדרא שנוצר באש הסך מדמה אין אור שולטת בו, תלמידי חכמים שכל גופן אש דכתיב הלא כה דברי כאש נאום ה' - על אחת כמה וכמה..."

ושואלים: איפה כתוב בפסוק שתלמידי חכמים הם אש?... כתוב **דברי** כאש! מה זה שייך לגוף של ת"ח?... אלא כתוב פה שתלמיד חכם הופך להיות חפצא של דברי. הוא מתאחד ונהיה חלק אחד עם התורה.

ובחפץ חיים בהקדמה לליקוטי הלכות כותב, שלכן התורה נמשלה לדבש, כי כתוב ברא"ש (פ"ז דברכות) שמה שנכנס לתוך דבש מתבער והופך להיות דבש, אף הלומד תורה - הוא נהיה חלק מן התורה, וממילא דעתו היא 'דעת תורה'. הסטייפלר היה אומר על הרב שך, וכן על מרן רה"י, שהמחשבה הראשונה שלהם זה 'דעת תורה'.

וזה פשוט, כי ברגע והאדם הופך להיות חלק מן התורה, אז זה המחשבה שלו.

וההיפוך הזה מגיע על ידי מיתער ומשיח באורייתא. אז בן אדם הופך להיות אדם אחר.

אדם כי ימות באהל...

שמעתי פעם בהספד, שהסבירו מה זה נקרא 'אדם שכולו תורה', בנוהג שבעולם אדם שחותכים לו את הורידים - יוצא לו דם. אדם שהוא ת"ח, אם חותכים לו את הורידים, יוצא לו משם קצות ורעק"א... יוצא לו תורה...

סיפר לי הרה"ג ר' שמואל גריינימן, שרבי חיים שמואלביץ בסוף ימיו היה מחוסר הכרה, ולפעמים הוא היה חוזר על עצמו באותו משפט כל הזמן, [ובדרי"כ המשפחה היא שהיתה צמודה אליו ורק פעמים הרשו לתלמידיו המבוגרים לעמוד לידו].

פעם, מספר הרב גריינימן, זכיתי לעמוד לידו עם בחור נוסף, ור' חיים שמואלביץ כל הזמן חזר לעצמו, הכל זה הכל הבלים... הכל הבל הבלים... הכל הבל הבלים... וכך חזר על עצמו הרבה פעמים. החליט הבחור לנסות... ואמר לו הראשיב"ע! מליארד דולר זה הבל הבלים?...! והרה"י חוזר באותה מנגינה שוב ושוב, הכל הבל הבלים...

הראש ישיבע, וילה גדולה שבע קומות עשרים חדרים, זה גם הבל הבלים... ושוב הרה"י חוזר על עצמו - הכל הבל הבלים, הכל הבל... וכך היה עם עוד כמה דוגמאות כאלו.

עד שהוא שאל - הראש ישיבה, ללמוד ולדעת ש"ס ולעמול בתורה, זה גם הבל הבלים?...! תוך כדי שהוא מחוסר הכרה הוא ענה לו באידיש בשתי מילים שהשאירו אותו פעור פה. אתה חותך לו את הורידים - יוצאת תורה...

וזה מה שכתוב, תבנה ותכונן עיר סיחון, ע"י עסק התורה אתה מתהפך. ומי שלא מאמין - שינסה...

הרה"י ר' גרשון היה אחת הדוגמאות לכך... אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו.

באבות דרבי נתן (ריש פרק ד') כתוב, על שלשה דברים וכו' על התורה כיצד, הרי הוא אומר "חסד חפצתי ולא זבח, ודעת אלוקים מעולות", מכאן לעולה שהיא חביבה מזבחים מפני שהעולה כליל לאישים. ותלמוד תורה חביבה לפני המקום מעולות לפי שאם אדם למד תורה יודע דעתו של מקום, נאמר "אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא".

אתה הופך להיות חלק אחד עם התורה - ואתה כבר יודע דעתו של מקום... זו הדרגה הכי גבוהה שיכולה להיות... בהכל אתה חיצוני, פה אתה אחד! וזהו העומק של קודשא בריך הוא וישראל ואורייתא חד הוא.

וככל החזיון והמראה הגדול הזה ראינו אצל גדולי ישראל שחסינו בצילם ולאחרונה אצל מרן רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל. אני חושב שבגלל ענוותנותו של מרן הרה"י ר' גרשון, הוא הסכים למות כמה שבועות קודם... היה מתאים לו למות השבוע... שני רועי ישראל מתו, גם מרים וגם אהרן... וגם אדם כי ימות באהל - - -

הרה"י של מיר הגרני"צ פינקל אמר פעם שהוא מצטער שאין לו את חוש הציור, היות ויש לו ציור יפה שעלה בראשו לציירו... והתפלאו מה יש לו כבר לצייר... שאלו אותו מה הרה"י היה רוצה לצייר?... אמר לו בחור ישיבה שלומד דף גמרא עם סטנדר... אין ציור יפה הימנו...

ולנו יש ציור יותר יפה.

ואני חושב שמצוה בכל בית לתלות את הציור היפה הזה... והיא התמונה האחרונה של מרן הרה"י ר' גרשון זצ"ל בביה"ח לאחר התקפת לב אוהז בידו את הדף של המראי מקומות כשלאפו מכשיר הנשמה והוא חלוש כולו, אך מוסר שיעור...! ככה לומדים...!!! ולכתוב ליד זה - "אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה".

אמר רה"י ר' נתן צבי פינקל:

והנה בגמרא כבר כתוב לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש אפילו בשעת מיתה. והרמב"ם מביא את זה בהלכות תלמוד תורה (פ"ג) ומוסיף שנאמר אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו **באהלי החכמה**.

יש דבר מיוחד בבית מדרש... לא רק ללמוד, אלא בבית מדרש... זו מצוה עד הרגע האחרון... לימוד של בית מדרש... תפילה של בית מדרש... זה עולם אחר בכלל... וכך מתוך שיעור לישיבה - כשביה"ח הפך לביהמ"ד עלה בסערה השמימה.

אפילו בשעת מיתה...

והנה הגרמ"ש שפירא זצ"ל מבאר שמה שכתוב בחז"ל לעולם אל ימנע אדם את עצמו מתלמוד תורה אפילו בשעת מיתה, יש אנשים שעושים את זה "מעבר יבוק", למות מתוך כלות הנפש... אבל זה לא מעבר יבוק, זו מצות תלמוד תורה רגילה שיש כל יום וכל היום! רק היא ממשיכה אפילו בשעת מיתה, האהבה לתורה לא נגמרת...

אני רוצה לומר לכם פשוט יפה:

יש סיפור מבהיל על ר' זלמלה מואלוז'ין. כשר' זלמן היה חולה את חליו האחרון - הוא היה תשוש בלי כח, אך הוא למד ולמד ולמד ללא הרף. אמרו לו שינוח קמעא... אמר להם - אולי כעת זה זמן המיתה, וברמב"ם כתוב שאפילו בשעת מיתה אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש.

והיה קשה לי, ואם זה לא זמן המיתה, וכי אז אין עכשיו את החיוב הרגיל של תלמוד תורה. מילא אם זה "מעבר יבוק" - אז

צריך למות מתוך תלמוד תורה, אך החיוב הרגיל - מה המיוחד של שעת מיתה?... אם יכול חייב ללמוד.

אומר לכם פשוט: [מי שיש לו השגות יכול לומר לי...] בעצם, אדם צריך ללמוד כל היום וכל הלילה ללא אוכל ושינה. רק ללמוד! אלא מה, אומרים שהחפץ חיים, אם הוא היה רואה שהבחורים בישיבתו יושבים ללמוד עד שעה מאוחרת מידי, הוא היה מכבה את האור, כי גם מחר יש יום...

אז צריך גם לאכול - כדי שמחר יהיה כח ללמוד, וצריך לישון כדי שמחר יהיה כח ללמוד. אבל אם זה שעת מיתה - אין לי עניין לנוח ולאכול, בשביל מה? בשביל מחר?! מי אמר שיהיה מחר... וזה אמר רבי זלמליה, אולי כעת זו שעת מיתה, א"כ בשביל מה לנוח...?

ואכן - כך היה - שהוא נפטר מאותו חולי, והוא זכה לתפוס עוד כמה דפי גמרא... כל כך פשוט.

טוב לי תורת פיך...

ונסיים בדבר אחרון:

מובא בספר 'לתתך עליון' מעשה שהיה פעם בשמחת תורה בישיבת פוניבז' ריקודים סוערים, ככל עולם הישיבות. שנה אחת - באמצע הריקודים - המשגיח ר' יחזקאל לויןשטיין עזב את הריקודים. שאל אותו אחד המקורבים למה המשגיח עזב את הריקודים...?

אמר לו המשגיח, בקלם - מאד שנאו את השקר. מה שרים כעת?... "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף"... אכן - כך הם פני הדברים!... אני נותן לך כעת מליון דולר באמת זה באמת פחות חשוב לך מאשר דף גמרא!...

הבחור הנ"ל קיבל חלישות הדעת... הוא סיפר את זה לרב מפוניבז', אמר לו הרב מפוניבז' תגיד למשגיח, אם תבוא לכל בחור, ואפילו בטלן שבבחורים ותאמר לו, אני נותן לך מליון דולר, בתנאי ששבוע אתה לא פותח דף גמרא... לא משנה, לא חומש, כלום...!! אף אחד לא יסכים...

זה אכן אמת. ור' יחזקאל חזר לרקוד...

אז בעצם בואו נבין, המשגיח צודק, והרב מפוניבז' צודק, ומה האמת?... אז איך אתה מתבטל... רק מה בשעת מעשה לא חושבים. תחשבו, וזה התשובה, להתחיל ללמוד בלי להתבטל בכלל...

לע"נ

מרת **בת שבע בריטה זאבי** ע"ה

בת הר"ר **יצחק דרזי** זצ"ל

נלב"ע ו' תמוז תשס"ז

תנצב"ה

לע"נ

רבי **מאיר מיימון בן רחל ואברהם פרץ** זצ"ל

ת"ח רב פעלים לתורה וחסד ולא מחזיק טיבותא לנפשיה

נלב"ע א' תמוז תשפ"ג

תנצב"ה

לע"נ

הר"ר **משה אריה גבריאל**

בן הר"ר **אהרן נויברט** זצוק"ל

נלב"ע ט' תמוז תשע"ח

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בביש"ה"ק

ידיעת התורה ע"פ ההשתקקות של האדם

ומלבד זאת יש לעיין על עיקר לשון המשנה, שכאשר דיברה על מי שקשה לשמוע ומהר לאבד, לא כתבה שהוא טיפש וכיוצא בזה אלא רק שחלקו 'חלק רע'. ולכאורה עד כמה שלפני כן עסקנו בחכם, כעת אנו אומרים לדבר על הפכו, ומהו אותו 'חלק רע' שראה התנא לנכון להשמיע בפנינו.

ב. לאוקמי גירסא סיעתא מן שמאי היא:

ואכן בחז"ל מצינו בכמה מקומות שהטפשים שלא זכו לדעת ותבונה, יכולים לבוא כביכול בטענה על האומן שעשאן - בינה ודעה לא ניתנו בי מן השמים. ועם כל זה התורה מחייבת אותם לעשות את שלהם, ומלמעלה נותנים בידם דעה בינה והשכל. בספר משלי (כ"ד, כ"ט) אומר שלמה "אל תאמר כאשר עשה לי כן אעשה לו אשיב לאיש כפעלו", ולפום דיהטא מדובר על ענינים שבין אדם לחבירו, שהאדם לא יקום ולא יטור להשיב לאיש כמעשהו, אולם בגר"א פירש שהמקרא מדבר על בין אדם למקום - "שאל יאמר האדם שאעשה להקב"ה כאשר עשה לי, שהוא ברא יצה"ר ואני אלך אחריה..."

וממשיך הגר"א ומבאר שמדובר על אדם שלא זכה לבינה יתירה, ולכאורה היה בידו להשיב לקב"ה שאין עליו תביעה, כי "כמו שפעל אותי בחסרון השכל ולהיות עם הארץ, כך אני עכשיו, שאיני יודע כלום..." אך בכל זאת אין ביד האדם רשות לטעון כן - "אלא תיגע עצמך בתורה, וה' יסייעך, וכמו שאמר יגעי ומצאתי".

ובגמרא בנדרים (ל"ח, א') למדו חז"ל מהפסוק 'ככלתו לדבר אתו' שבשעה שעלה משה על הר סיני ללמוד את התורה מפי הגבורה, בתחילה היה ללמוד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה. ולכאורה כל כמה שלא נתפרש הטעם היינו אומרים שלעולם אין צריך טעם מדוע ניתנה התורה למשה במתנה. ראשית כל הרי מדובר במשה רבינו אדון הנביאים, ומה יש לדמותו לכל אדם אחר אשר על פני האדמה. ומלבד זאת היה צורך למסור בידו את התורה כדי שילמדה את בני ישראל לדורות עולם, ואלמלי היתה התורה נמסרת לו במתנה מי היה מקבל אותה בסיני.

אולם בירושלמי בסוף הוריות (פ"ג ה"ח) נאמרה אותה לשון במדוייק, ש"כל אותן אולם יום שעשה משה בהר היה ללמוד תורה ומשכחה ובסוף נתנה לו במתנה", אך שם מוסיף הירושלמי מילתא בטעמא: "כל כך למה, בשביל להחזיר את הטיפשים". נמצא שהיה טעם מיוחד מדוע משה שכח את התורה בכל פעם מחדש, ומדוע התורה ניתנה לו במתנה - כדי לנחם את ליבם של הטיפשים, שלא יאמרו מה לנו להתייגע בחינם והרי מכליל הכל משתכח, אלא כשם שמשה היה חוזר ולומד אף שהיה משכח ובלבד שיהיה לו התורה כולה ניתנה לו במתנה, כך אצל כל אדם יתכן שבסופו של דבר יזכה למתנת שמים ממעל.

ומהו הביאור בדברים, יעויין היטב בחובות הלבבות שער חשבון הנפש פרק ג', שם בחשבון הכ"א כתב בארוכה שהדרך להשיג דבר מה מכל המעלות תלוי בכמה שלבים: שהאדם ישתוק וירצה בכל ליבו, שיוציא את הרצון אל הפועל ויעשה את כל מה שבכוחו, וכמו כן גם יאמין שלבסוף יזכה להשיג את מה שברצונו.

וזוהי תחילת לשונו שם: "והאחד ועשרים, חשבונו עם נפשו על מה שיש ביכולתו ממעשה העבודה, ולהרגיל בה ולהתמיד עליה וכו', ואח"כ ישתדל להוסיף על מה שיש ביכולתו, ויכסוף לו בליבו, ויעלה אליו במחשבתו, וישאל מה-ל לעזור ולאמצו על יותר ממה שיש ביכולתו... וכשיתמיד על זה, ימציא לו הבורא בקשותיו ויפתח לו שערי ידעיתו, ויחזק שכלו ואיבריו לעמוד במצוותיו אשר למעלה מיכולתו מדרגה אחר מדרגה".

רבנו של עולם אינו דורש מהאדם דברים שהם למעלה מכוחותיו, אבל מאידך רצונו הוא שהאדם יעשה את כל מה שבכוחותיו. וילעשות את הכל' כלול משניים: גם לעשות הכל בפועל, וגם לרצות להשיג עוד בלי להסתפק בפחות. אם האדם רק יעשה בלי לרצות, או רק ירצה בלי לעשות - זה וזה לא תעלה בידו, וכמו שיתבאר להלן, כי רצון הקב"ה הוא שהאדם יביא ויקריב את עצמו לקבל דברים חדשים, וכל עוד שהאדם נותר במקומו - מה יזכה אותו לפרוץ למקומות אחרים.

ברם אחרי שהאדם עשה את כל מה שהוא יכול מצידו, ביקש להשיג יותר, השתדל להוסיף עוד יותר ואף התחנן לפני הקב"ה שיעזור לו עוד יותר, כאן מגיע מעשה ההשלמה מצד הקב"ה והוא פותח לפני האדם את כל השערים - להשיג גם דברים שהם למעלה מיכולתו.

בגמ' בברכות (נ"ב, ב') למדו חז"ל מן הפסוק שיצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום ומבקש המתיו, ואלמלי הקב"ה עוזרו אין יכול לו. ולכאורה השאלה מתעוררת כיצד הדבר יתכן, הרי כח הבחירה מחייב שיהיו שני כוחות שקולים בתוך האדם - כח של טוב וכח של רע, ואם כח הטוב אינו ניתן להשגה מצד עצמו בלי עזרה עליונה מהקב"ה, ואילו כח הרע מתגבר על האדם השכם והערכ, היכן יש כאן כח של בחירה שווה בין טוב ובין הרע.

אלא שמאידך גיסא אכן הסברא נותנת ש'אלמלי הקב"ה עוזרו אין יכול לו', שכן כח הרע הוא כח רוחני של 'הוא השטן הוא מלאך המוות', ומוני יהיה כח ביד האדם להתגבר עליו בלי עזרת שמים. ומה שנותר להבין הוא רק מה נותר ביד האדם, אם כל ההתגברות על היצר היא כח עליון שאינו מסור בידו להטותו לכאן ולכאן. וביאר הגר"א (מובא שם בליקוטי אגדות על הש"ס) "שחכמינו ז"ל כיוונו בזה לעיקר גדול ונכבד אשר כל אושר הצלחת האנושי תולה עליו", והוא, שאמנם ההצלחה לגבור על היצר לא תתכן בלי עזרת הקב"ה, אך מה שנדרש מן האדם הוא להתחיל ולעשות כל מה שבכוחו, "והש"י"ת הוא בוחן לב וחוקר כליות להבין מתי עשה האדם

"ארבע מדות בתלמידים; מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו, קשה לשמוע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו, מהר לשמוע וקשה לאבד חכם, קשה לשמוע ומהר לאבד זה חלק רע" (ה', י"ב).

א. לא כל האדם שוין:

ארבעת המידות שמונה המשנה בתלמידים הן ארבע רמות של קליטת החכמה, שאינן אמורות דוקא בתלמידים הלומדים מפי רבם, אלא בכל מי ששונה ולומד. יש את המידה הראשונה של 'מהר לשמוע ומהר לאבד' שהיא גרועה יותר מאשר 'קשה לשמוע וקשה לאבד', שכן מי שממהר לאבד, גם אם הוא ממהר לשמוע, מכל מקום שוכח הכל מיד, ואם כן "מה תועלת במה שמבין ויודע מהרה, הרי הכל נשכח", כלשון רבינו יונה, ולכן "יצא שכרו בהפסדו".

לעומת זאת מי שקשה לשמוע וקשה לאבד, שכרו מרובה על הפסדו, "כי אף שיבוא לו בטורח גדול אינו שוכח אחר שידע", אך גם הוא אינו משתווה למעלה העליונה הבאה במשנה של מי ש'מהר לשמוע וקשה לאבד', אשר מצד אחד ממהר לקנות את החכמה, ומצד שני אינו שוכח את מה שקנה, שהוא אכן קרוי חכם וזוכה לחכמת התורה.

המדרגה האחרונה שבמשנה היא המידה הגרועה ביותר של 'קשה לשמוע ומהר לאבד', שמעיקרא לא עולה בידו מאומה, ועל מידה זו אומרת המשנה 'זה חלק רע'. ולכאורה יש לתמוה מה באה המשנה ללמדנו בכל דבריה, הרי הקב"ה גוזר על הטיפה מה תהא עליה, ומה ביד האדם לעשות אם נברא טיפש או קשה הבנה. האם פתאום ישתנה שכלו כאשר יידע שחלקו הוא חלק רע, והאם יועיל לו להבין שיצא שכרו בהפסדו... ובשלמא אם היתה המשנה מלמדת בכל זאת מה עליו לעשות היתה לו איזו דרך מוצא, אולם המשנה רק גוזרת ואומרת שזה חלקו ונחלתו.

ולענין זה כתב רבינו יונה דנפקא מינה בכה"ג שיש אפשרות לפרנס רק אחד מן השניים, או את הזכרן או את השכחן, ולא יודעים את מי להעדיף. שמכיון שחלקו של השכחן רע מן הזכרן, עדיף לשלוח את הזכרן לבית התלמוד ויתקיים תלמודו בידו. אולם לענין עצם הלימוד, ודאי שחיויב תלמוד תורה שווה בשניהם, "ושניהם לא יניחו עצמם מלימוד התורה, כי יש להם שכר טוב בעמלם".

ובאמת לגופו של דבר מצינו בכל מקום בחז"ל שאין חילוק בין הזוכר לשוכח, ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון את ליבו לשמים. ובמדרש בשיר השירים (פרשה ה' אות ב', וכו') "במד"ר פר' מצורע) הביאו משל ל"קרטל נקוב ששכרו בעליו פועלים למלאותו מים", דהיינו סל מחורר של המים נשפכים ממנו כלעומת שבאו, "אומר הטפס מה אני מועיל - מכניס בזו ומוציא בזו, והפקח אומר ולא שכרי אני נוטל, ולא שכר כל חבית וחבית אני נוטל מבעל הבית"... ועל זה בא הנמשל כלפי לימוד התורה: "הטפס אומר הריני לומד תורה ומשכחה, מה אני מועיל, והפקח אומר ולא שכר יגיעה נותן לי הקב"ה..."

אם כן מביאר שלא אמור להיות אכפת לו לאדם עד כמה הוא זוכר וכמה הוא יודע, אלא לעולם לגירסא איניש ואע"ג דמשכח, כי אנו עמלים ומקבלים שכר, והשכר אינו לפי התוצאה אלא לפי הפעולה - כמה האדם עמל ויגע ועושה את מה שביכולתו.

ועיניין במדרש במשלי (פרשה י') על הפסוק (שם י', ג') "לא ידעיה ה' נפש צדיק" שאמרו: "זה תלמיד חכם, כל זמן שמתעסק בחיים מתוך דברי תורה אם נתעלם ממנו דבר אחד או פרק אחד מתלמודו, בשעת פטירתו מן העולם אינו נפטר מן עולמו עד שמלאכי השרת באין וסודרין אותו לפניו, בשביל שלא יחא לו בושות פנים לעתיד לבוא לפני הקב"ה, לכך נאמר לא ידעיה ה' נפש צדיק".

ממילא, אף אם כל ימיו האדם לא ראה ברכה בעמלו ולא זכר מאומה ממה שלמד, כל זה אינו נוגע לשכר המתוקן לו בעולם הבא, ועוד קודם פטירתו יבואו מלאכי השרת ויסדרו לפניו את כל תלמודו - וכך ימצא את שולחנו ערוך לפניו ויהיה בידו פתוחו פה בישיבה של מעלה.

אך עדיין הדברים קשים לענין עובדא, כיצד אומרים לו לאדם שלא יהיה אכפת לו כמה הוא זוכר ובלבד שיטול שכר יגיעה, והרי סוף סוף קשה שאלתו של הטיפש - 'מה אני מועיל'... אני לומד ולומד, ומרגיש כלי נקוב שלא מחזיק כלום. האם הרגשה זו אמורה להתבטל כאשר יש ציפיה לשכר שיבוא?

אדרבה ואדרבה, לענין עבודת עבד נצטוונו במפורש בתורה (ויקרא כ"ה, מ"ג - מ"ו) "לא תרדה בו בפרך", ומהי עבודת פרך? לא כאשר האדון מעביד את העבד ימים שלמים, ולא כאשר הוא מעמיס על שכמו משאות כבדים, אלא כמו שלמדנו חז"ל והביא שם רש"י: "מלאכה שלא לצורך, אל תאמר לו החם לי את הכוס הזה והוא אינו צריך, עדור תחת הגפן עד שאבוא..."

ופשוט מינה, שהעבודה הקשה ביותר שהאדם אינו מסוגל לעשותה היא לא עבודה קשה במובנה הגופני, אלא עבודה כזו שעשויה לחינם - 'מלאכה שלא לצורך', עד שאפילו לגבי עבד הקניי לאדונו אסרה התורה על האדון להעבידו בפעולה שאינו נצרך לה. כי האדם אינו יכול לעשות דברים חסרי משמעות. מוטב לו לאמץ את עצמו יותר מכפי יכולתו ובלבד שיראה כיצד הוא יוצר ויש פירות מעמלו, ואם יראה כיצד ראשון ראשון מכל מפעלו מתרוסס ופי תהום בולעו - זוהי 'עבודת פרך' שקשה יותר מכל עבודה שבעולם.

אם כן יש לתמוה איזו תרופה יש למי שממהר לאבד, ומה יועיל לו שכר היגיעה שיקבל לעתיד לבוא, סוף סוף כעת אין פעולתו לפניו ונראה לו שכל יגיעו לריק.

את שלו ומה בכוחו לעשות, וכשרואה שכל אשר שהיה לאל ידו לעשות כבר עשה, ואין בכוחו לעשות יותר וכל חשקו אל הטוב, אז ילוה אליו העזר אלוהי ממרומים ויגמור בעדו וישלים מה שחסר ממנו וזולת זאת לא ישלח לו עזרו מקודש". ועל פי זה ביאר הגר"א ששיעור העזרה משמים תלוי בשיעור העבודה מצד האדם, וכאשר האדם הגיע למדרגה כזו של 'אין יכול לו' - "שכבר בא עד קצה גבול יכולתו ואין לאל ידו לעשות יותר" אז הקב"ה יבוא לעזרתו, "אלום אם יש לו יכולת עדיין לעשות יותר ממה שעשה כבר ואינו עושה - גם ה' לא יעזור לו". עולה אם כן שהצלחת האדם תלויה בשני הצדדים, מצד אחד ביד הקב"ה, אך מן הצד השני שהוא הרצון הראשון - ביד האדם. מצד האופן הטבעי של העולם לא אמור להיות שהאדם ישיג יותר ממה שביכולתו להשיג, ואם הוא נברא טיפש - הוא אכן ישאר טיפש, אבל אם האדם לא משאיר את עצמו ביד 'מה שהוא יכול' אלא עושה כל טעיקי שבעולם להשיג יותר ממה שהוא יכול - אם במעשים ואם בהשתוקקות וברצון, אף משמים ינהגו עמו באותה צורה להרחיב את קצה גבולו.

ג. הרחב פיך ואמלאהו:

כבר הבאנו מלפנים את דברי הגמ' בבבא בתרא (ק"ט, א') ובסנהדרין (ח', א') על בנות צלפחד, ש"ראויה היתה פרשת נחלות ליכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן", וכיוצא בזה אמרו בספרי פרשת בהעלותך (פסקא ס"ח) והובא שם ברש"י (במדבר ט', ז') על פרשת הטמאים שביקשו לעשות פסח שני, ש"ראויה היתה פרשה זו להאמר על ידי משה שכאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמרו על ידיהן, שמוגלגלין זכות על ידי זכאי".

ולא נתבאר לפנינו בדברי חז"ל מה היתה הזכות הגדולה כל כך בבקשתן של בנות צלפחד לקבל נחלה, או במשאלתם של האנשים הטמאים להקריב את הפסח. וכי מאי שנא מכל יהודי שרוצה לקיים מצוה, שלא מצינו עליו דבר נשגב כל כך, שכמעט ולא היה אי מי שזכה אליו במשך כל הדורות - שפרשה שלמה בתורה תאמר על ידו, ומאמר פי הקב"ה יזקף על שמו.

וכתב בזה השפת אמת שבקשות אלו שונות מכל בקשה אחרת, כיון שאדברה, מצד המציאות הפשוטה - אין מקום כלל לבקשות כגון אלו. עד כמה שהתורה קבעה שדוקא בן מקבל נחלה ולא בת, איזה תורת טענה יש לבוא ולתבוע 'תנה לנו אחוזה?' אמנם הגמ' בב"ב מארייה שם לכאר מה היתה סברתן של בנות צלפחד, אבל אחרי ככלות הכל, ודאי שהיתה בטענתן סברא מיוחדת שלא היתה עולה מאלה.

ואף יתירה מזו לגבי האנשים הטמאים לנפש אדם, שבאו לכאורה כנגד כל צורת התורה וביקשו לזכות במצוה לאחר זמנה. הן אמת שהיו אוסרים ומה היה בידים לעשות, אבל איזו הוה אמינא יש במוחם שיזכו לקיים מצוה שכבר אינה קיימת בזאת השנה על פי דיני התורה. התחת אלוקים הם שיחדשו מצוה חדשה, ובאיזו זכות הם מגיעים וטוענים טענה משונה כל כך - 'למה נגרע'.

אלא היא הנותנת, אותם אנשים ידעו שמצד כל סברא שבעולם אין להם דרך להשיג את מה שביקשו דרך להשיג, אבל אף על פי כן רצו להשיג יותר ממה שהם יכולים, ובאו ושאלו וביקשו בכל זאת - 'למה נגרע', אנחנו רוצים גם את מה שאין לנו ואת מה שלא קיים אצלנו.

גם בנות צלפחד וגם האנשים הטמאים לא באו כלל עם זכות טענה, ומלכתחילה לא חשבו שניתנה להם רשות בעל דין, אבל הם לא היו מסוגלים אחרת, ובאמת לא היתה להם טענה אחרת מלבד 'למה נגרע'. אך דוקא לכן נתקבלה בקשתם. כי כאשר האדם מגיע עד קצה יכולתו, ובאמת אין לו אפשרות להשיג יותר, אבל שאלתו ובקשתו היא להשיג דוקא את היותר - נותנים לו משמים את אותו מחסור אשר יחסר לו.

ועל כך מחדשת התורה, שאם לא מוותרים, אלא דופקים על הדלת ומתחננים בכל זאת 'למה נגרע', זוכים לתורה חדשה' שאכן לא היתה מחדשת בלעדי כזו טענה. ומה שאמרו חז"ל ש'זכו אלו שתאמר על ידיהן' הכוונה כפשוטה, שכל הפרשה שנכתבה בתורה היא כביכול 'תורה חדשה' שהתחדשה רק בעקבות אותו רצון של בנות צלפחד והאנשים הטמאים, כלשון השפת אמת שם, ולכן נקראה כל הפרשה על שמו, משום שאלמלי אותו רצון ששאף להשיג גם את הפרשה הזו - לא היתה הפרשה מתחדשת, והמתנה שניתנה משמים נקבעה כל כולה לפי מה שהם באו והעמידו מצידיהם.

"בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו", קבעו לנו חז"ל, ובזה נכלל שנותנים לאדם את כל משאלותיו לפי הרצון שאותו הוא מביא מצידי. אם הוא רוצה את מה שהוא יכול לקבל - נותנים לו את מה שהוא יכול לקבל, ואם הוא רוצה יותר - נותנים לו יותר. אך כדי לרצות יותר האדם צריך לעשות את כל מה שהוא כבר יכול, ועל ידי כך מוליכים אותו משמים ומוסיפים לו כוחות לעלות עוד למעלה ממדרגתו, וכפי שכבר הבאנו מדברי רבינו יונה על המשנה דלעיל (ב') 'שכר מצוה מזה'.

והם הם הדברים שנותנו לנו חז"ל בברכות (נ', א') "הכתב הרחב פיך ואמלאהו, ההוא בדברי תורה כתיב", אשר בזה מבואר לנו בכפליים: ראשית כל הקב"ה אינו מוריק על האדם שפע סתם כך, אלא רק לפי כלי הקיבול של האדם - ה'פיך'. אם האדם מסוגל לקבל רק מידה מסוימת, הוא יקבל בדיוק את אותה מידה, ולא טיפה אחת יותר. אך מאידך גיסא מבואר דבר נוסף, שכלי הקיבול עצמו יכול להשתנות ולהתרחב יותר ממה שהיה. אתמול היה לאדם כלי קיבול אחד, וכיום יש לו כלי קיבול אחר, שאננם אינו מסוגל לקבל יותר ממה שהוא יכול, אבל הוא יכול כבר לקבל יותר מאמשי.

וכיצד יכול כלי הקיבול להתרחב? 'הרחב פיך ואמלאהו' - ההוא בדברי תורה כתיב'. כאשר מדובר בדברי תורה, האדם עצמו הוא זה שיכול להרחיב את כלי הקיבול של עצמו. אם הוא עושה יותר ומבקש יותר, ככל שהוא מרחיב את עצמו כך מתרחבים הכלים שבידו. אחרי שהוא ימצא את הכלי עד גדותיו ולא ישאר יותר מקום, אז ימסר דינו לשמים, וכעת ירחיבו את הכלי עוד ועוד, הכל לפי הביקוש ולפי הרצון.

מעתה אם נבוא ונשאל מה מידת זכאותו של האדם לתורה, התשובה תהיה אחת: לפי החלק שנקבע לו משמים. אכן כנים הדברים כמו שאמרנו בתחילה, שלכל אחד יש חלק משלו בתורה, ואף אחד אינו יכול לזכות לתורה יותר ממנת חלקו. יש אדם עם חלק של 'מורו לשמוע וקשה לאבד' ויש אדם עם חלק של 'קשה לשמוע ומור לאבד', יש אדם שנולד עם קשה שולד אחרת, הכל לפי מה ששורר עליו איזה

חלק יהיה לו.

אבל אף על פי שהדבר נתון לשיעורים, כל אחד לפי חלקו, עדיין נותר מקום ביד האדם לקבוע את החלק עצמו. יותר מהחלק הוא לא יקבל, אבל הוא קובע את מידת החלק... היה לו חלק אחד שאיתו הוא נולד, והוא מוסיף והולך להגדיל את החלק ולקבוע גדרים חדשים, עד שמשמים יתנו לו עוד ועוד חלקים שלא היו איתו עד הנה. על כן מדקדקת המשנה בלשונה ואומרת: "קשה לשמוע ומור לאבד - זה חלק רע", ולא נאמר 'טיפש' כמו שנאמר קודם 'חכם', כיון שאף אם האדם נברא טיפש, יש בידו לשנות את החלק שניתן לו ולברוא מעצמו בריה חדשה עם כוחות אחרים, ואם בכל זאת הוא נשאר באותו מקום של טבע בריאתו של 'קשה לשמוע ומור לאבד', אין זה אלא מחמת ה'חלק הרע' שאיתו הוא נוצר, ולא מחמת שכך היה מוכרח להשאר.

ד. כל אשר תמצא ירך לעשות בכוחך עשה:

פעמים רבות מגיעים בני התורה וטוענים בפניהם: אני רוצה להשיג יותר ולגדול תלמיד חכם, אבל מה אעשה שקשה לי. הכוחות שלי לא נותנים לי להיות יותר ממי שאני, ואלו כוחות כבר יש לי. המציאות מוכיחה מה נוח ומה גבורתי, לא זכרון ולא חכמה, ואינו יכולת יש לי לגדול ולהצליח. זו ההרגשה שמקנת בלבבות רבים, 'כי כבוד ממך הדבר', אני רוצה אבל קשה...

אך התשובה לכל זה היא, שכאשר האדם עושה את מה שבתוך החלק שלו - באמת הוא לא מסוגל להגיע ליותר מהחלק שלו, ואין לו מעיקרא את הכלים להשיג יותר. אבל החיוב שלו הוא להגיע ולכבוש עוד חלקים, שעל ידם יהיו לו יותר יכולות, ועל ידם תתבטל טענתו מכאן ולהבא ולמפרע.

החובות הלבבות שם בסוף דבריו מסיים ואומר (ורצוי לעיין בכל אורך דבריו), שכאשר האדם עושה מעבר ליכולתו וגם רוצה להשיג עוד יותר, "יעזרוהו האלוקים לעשות מה שהוא למעלה מיכולתו, אשר הוא הפרי העליון והטובה הנכבדת מאת האלוקים... כמו שארז"ל (לעיל ד', ט') כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר".

כשאמרו חז"ל 'עוני' אין הכוונה דוקא לעוני גשמי, אלא לכל קושי שיש לאדם. וכאשר האדם עובד דוקא מתוך הקושי ומיעוט היכולת, וכל מבטו ומגמתו היא להשיג את הכל - סופו לקיים את התורה מעושר ולמלא את ידו בכל מה שיחפוץ. ואכן כבר מצינו מעשים שהיו, ואין כאן המקום להאריך, על כאלו שלא היה בכוחותיהם כלל לגדול תלמידי חכמים, אבל בכל זאת לא ויתרו ושגגו בכל כוחם 'רוצה אני', ולבסוף היה שמום כשם הגדולים.

וכיון שכן, שוב אין טענת אונס ואין מקום פטור, כל אחד ואחד יכול להשיג את הכל, אך כל זה דוקא אם אכן יבוא וישיג את הכל. כי רק אם האדם לא יחפוץ ולא יסתפק בפחות מהשלימות אז הוא יבוא ויקבל את השלימות. ו'שלימות' פירושה כפשוטה, ידעת על התורה כולה בלי להפיל דבר, ואם חסרה וול שורה אחת - הרי שחסר בכל עיקר ה'שלימות'.

'ידעת כל התורה' שאלה כל אחד צריך לשאוף היינו כל התורה הנותנה בידינו מדורות עולם - הש"ס בבלי וירושלמי, השולחן ערוך וכל היוצא באלו, לא לפי החלקים שניתנו לאחרים ובאו בכתובים, שהם כבודם במקומם מונח, אלא לפי החלק שניתן לאדם, כפי הבנתו הוא וכפי דרכו הוא.

אדם לעולם לא יכול להרגיש שיצא ידי חובתו כל עוד שהוא מצידי לא בא ועשה את הכל. וכפי האמור, אין זה תלוי במעשים ותו לא אלא במידת הרצון שיש לאדם, שבאה וזועקת 'למה נגרע' - ועל ידה האדם מוכיח שחלקו אינו מספיק לו, הוא זקוק והוא מוכרח לקבל יותר.

חז"ל כבר למדונו ואמרו (נדה ע', ב') "מה יעשה אדם ויחכם - יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו", וזה לא לפני ש"ירבה בשיבה וימעט בסחורה", ללמדך דהא בלא הא לא סגי, האדם צריך לעשות כל אשר בכוחו, כי עצם העשייה מוכיחה על מידת הרצון, אך מידת הרצון מחייבת שהאדם יתחנן בפועל ויבקש רחמים, ומשמים לא נותנים לו עד שיאמר רוצה אני, יתפלל וישתוקק וירצה באמת.

רק לפני ימים מועטים פגש בי אברך אחד ואמר לי כי יש לו טענה כלפי. מדוע? בשיחה שאמרת לי לאברכים השתמע ממני כביכול אברך שלא לומד לכל הפחות עשר שעות ביממה יש עליו תביעה... השבתי לאותו אברך, לא טעית, אכן זו היתה כוונת הדברים... שאל אותי האברך - כיצד אפשר? הרי מדובר בבעל אשה ובנים שריחיים בצווארו, ומלאכתו אימתית נעשית... אך אני הבהרתי לו: אכן כן, מדובר באברך שמטופל במשפחה. הלא אם היה מדובר בבחור - הרי שהיה עליו ללמוד ארבע עשרה שעות... ואם אתה שואל מה עם צרכי המשפחה, וכי כל אלו לוקחים יותר משמונה שעות ביממה... אלא מאי, אמר אותו אברך, פוק חזי מה מקובל, כולם סוברים שזה דבר קשה... שבתו ומרתיו לו, אם כן אף אתה עצמך מודה שהדבר מצד עצמו לא אמור להיות קשה. הרי כאמור, לא חסר זמן... אלא מה שעליך לומר הוא לא שזה קשה, כי אם שאתה לא רוצה...

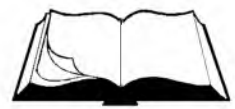
ובאמת, אם האדם היה באמת רוצה - לא היה שום דבר קשה. כי לא דורשים מהאדם יותר מכוונותיו, אלא דורשים ממנו להביא את עצמו למצב בו יקבל יותר מכוונותיו. המקסימום שאלי האדם צריך להגיע הוא המינימום, ורק כשיביא את עצמו אל המקסימום - אז יהיה המקסימום המינימום של המדרגה הבאה. אך לעולם לא מדובר על דברים קשים, כי אם על מסירת הלב שכוללת רצון אמיתי, ואם האדם אינו רוצה - אכן הכל ייחשב בעיניו כ'דבר קשה'.

אין זה אומר שהכל מתנהל על מי מנוחות ובפתע פתאום היצר עוזב את האדם, היצר הוא מלך זקן שנשאר קיים ולא נח לרגע, על אחת כמה וכמה כשהאדם מתחיל להתרגל בעבודה הרי כל ההתחלות קשות והיצר עושה כל מה שבכוחו כדי להרפות את ידי, אולם כל הכובד הוא רק לרגע - ואחרי שהוא לא נבהל, אלא באמת מוסר את עצמו ואת כל מה שביכולתו - הוא מקבל עוד ועוד יכולות אחרות, בלי שאף פעם יהיה לו דבר 'קשה' או בלתי אפשרי.

זוהי הדרך שאותה לימדונו רבותינו 'אשר כל אשר הצלחת האנושי תולה עליו', וראוי לכל בן תורה לשנן את הדברים ולהשיבם אל ליבו, שכאשר ראה הקב"ה "שכל אשר שהיה לאל ידו לעשות כבר עשה, ואין בכוחו לעשות יותר וכל חשקו אל הטוב, אז ילוה אליו העזר אלוהי ממרומים ויגמור בעדו וישלים מה שחסר ממנו".

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 500

צום י"ז בתמוז, הלכות בין המצרים

תמוז תשפ"ג

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן ראש הישיבה

רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוקל"ה
נלב"ע י' בסיון תשפ"ג

צום י"ז בתמוז

אכילה לפני עלות השחר

בליל שבעה עשר בתמוז מותר לאכול ולשתות. חובת הצום מתחילה בפועל מעלות השחר (ש"ע סי' תקי"ג סעיף ב'). אם הלך לישון בליל התענית, אסור לו לאכול - אפילו קם לפני עלות השחר - אלא"כ התנה לפני השינה שיאכל לאחר שיקום, אבל לשתות מותר, אפילו לא התנה על כך. ולכתחילה ראוי להחמיר ולהתנות גם על שתיה (ש"ע סי' תקס"ד ומשנ"ב סי' ק"ו).

ואם עבר ואכל לפני עלות השחר אע"פ שלא התנה על כך לפני שנתו לא הפסיד תפילת "ענונו". וכן מותר לעלות לתורה ולישא כפיו אפילו במנחה ולהיות ש"ץ (ע"י "שבט הקהתי" ח"א סי' ק"פ). מחצי שעה לפני עלות השחר, אסור להתחיל לאכול יותר מכביצה פת או מזונות (משנ"ב סי' פ"ט סי' כ"ז), פירות ושתיה או תבשיל מחמשת מיני דגן מותר אפילו הרבה (סי' רל"ב סי' ל"ד), ובשעת הדחק יש להקל אם הוא נצרך לזה לצורך התענית ("תשובות והנהגות" ח"ב סי' ת"ד).

שטיפת הפה

אין לשטוף את פיו במים בבוקר, ובמקום צער מותר לעשות כן, אך יזהר ביותר לכפוף ראשו ופיו כלפי מטה, כדי שלא יכנסו מים לגרונו (משנ"ב סי' תקס"ח סי' ק"א).

להתרחץ

מותר לרחוץ אפילו את כל הגוף בתענית (ש"ע סי' תקי"ג סעיף ב'). אך נוהגים להחמיר שלא לרחוץ כל גופו במים חמים (שעה"צ שם סי' ח').

קטנים

קטנים אינם חייבים לצום אך אם יש בהם דעת להתאבל, ראוי לחנכם שיאכלו רק מאכל פשוט, כדי שיתאבלו עם הציבור (משנ"ב סי' תקי"ג סי' ק"ה).

כיבוס בגדים - משא ומתן של שמחה

מותר לכבס בתעניות, אבל בתענית של י"ז בתמוז ועשרה בטבת אולי יש למעט משום משא ומתן של שמחה ("חוט שני" הל' שבת חלק ד' עמ' שפ"א, ומקורו מ"ביאור הלכה" סי' תקנ"א סעיף ב' בשם "אליה רבה" ופמ"ג, דאפשר יש להחמיר ב"ז בתמוז ועשרה בטבת כמו מר"ח עד התענית, וכוונתו רק ב' תעניות אלו, שזה משום אבילות על החורבן, וגם בדברים שאסור מעיקר הדין).

ויש סוברים שמותר בכל אלו (הנהגות "דעת תורה" שם, שיש טעות סופר בדברי ה"אליה רבה", ואין שום מקור לדין זה).

שכח - ואכל או ברח על אוכל

אם טעה ושכח שהיום צום ואכל, אסור לו להמשיך לאכול, שמי שאכל שום יחזור ויאכל שום? (משנ"ב סי' תקמ"ט סי' ג') אם כבר ברח על דבר מאכל - אסור לו לאכול ממנו, אלא יאמר מיד "ברוך שם וגו'" ("שערי תשובה" סי' תקס"ח סי' א').

מי שבטעות אכל או שתה ביום התענית צריך לגמור התענית וא"צ להתענות ביום אחר, אלא"כ כוונתו לכפרה (וכן איתא במהרי"ל שצויה לאחד להתענות אח"כ לכפרה), (משנ"ב סי' תקס"ח סי' ח').

לצום או ללמד

שאלה: בתענית ציבור, אם המלמד ב'חדר' יצום לא יהיה שייך ללמוד גמרא עם הילדים, ויצטרפו לקחת ממלא מקום (וכמובן שאז הילדים לא ילמדו כ"כ טוב, ואין ה'חדר' מרוצה מזה). האם המלמד יבוא ל'חדר' ללמד ולא יצום, או שעדיף שיצום וישאר בביתו וה'חדר' יקח מלמד אחר?

תשובה: בודאי תקנת חז"ל במקומה עומדת, ואין להקל בזה, וה'חדר' יקח מלמד אחר (בעל "שבט הלוי" זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל).

לכבד חילוני בשתייה

שאלה: נעשתה ביקורת עירונית בבית ספר חרדי בתענית, וכרגיל כשהמבקר נמצא בבית הספר לאורך כמה שעות מכבדים אותו בשתייה, בפרט שצריך למצוא חן בעיניו כדי שלא יעשה קיצוצים

בתקציב. האם מותר לכבדו בכוס שתייה היות שממילא הוא לא צם?
תשובה: אין שום היתר לתת לו לשתות, ויש בזה משום "לפני עורר", ויש בזה חילול השם אם נותנים לו לשתות, ויש להסביר לו שהיום הוא יום תענית, ואסור לנו לשתות, ולכן לא ניתן לכבדו בשתייה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

חזרה בתשובה

חייב כל איש לשום אל לבו ביום התענית ולפשפש במעשיו ולשוב בתשובה, כי אין העיקר התענית אלא הכנה לתשובה, וכן אותם אנשים ההולכים בטויל ובדברים בטלים, תפסו הטפל והניחו העיקר (משנ"ב סי' תקמ"ט סי' א').

נתינת צדקה

נוהגים לתת צדקה במנחה ביום תענית, כדאיתא בגמרא (ברכות ו'): אגרא דתעניתא צדקתא. ויש נוהגים לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן לעניים בערב (משנ"ב סי' תקס"ו סי' י"ב בשם "אליה רבה").

קריאת התורה

אין להעלות תורה לא בשחרית ולא במנחה את מי שאינו צם, או את מי שאין בדעתו להשלים את התענית, ובדיעבד אם קראוהו, אם הוא ת"ח ומחמת אונס אירע שלא התענה וצר לו לומר להם כדי שלא יהיה חילול ד' בדבר, יכול לסמוך בשעת הדחק על המקילין לעלות. כשהתענית חלה בימים שני וחמישי בשחרית לכ"ע אם קראוהו יכול לעלות, אבל לכתחילה לא יקראוהו. (ש"ע סי' תקס"ו סעיף ו', ומשנ"ב סי' ק"ט וסי' כ"א).

אמירת "ענונו"

חולה שאוכל ביום התענית לא יאמר "ענונו" ("ביאור הלכה" סי' תקס"ה ד"ה בין יחיד). מי שאכל בשוגג, יכול לומר "ענונו", מכיוון שהוא חייב בדין לצום, ויאמר "ביום צום התענית הזה" (משנ"ב סי' תקס"ח סי' ג', ועי' שו"ת "שבט הלוי" ח"ה סי' אות ד'. שמיישב הסתירה בזה).

קטן שאינו צם לא יאמר "ענונו" במנחה (דגם גדול אינו אומר "ענונו" אם אינו צם, ולא שייך בזה חינוך, שו"ת "שבט הלוי" ח"ח סי' קל"א).

אמר "ענונו" ב"שמע קולנו", וטעה וסיים "ברוך וכו' העונה בעת צרה" במקום לסיים ברכת "שמע קולנו" - אם נזכר תוכ"ד, יכול לומר מיד "שומע תפילה" (שו"ת "שבט הלוי" ח"ח סי' קל"ב) - אם נזכר לאחר כ"ד יחזור ל"שמע קולנו" ("ביאור הלכה" סי' קי"ט סי' ד"ה אם דילג).

ש"צ שאינו צם

אפילו אם יש עשרה מתענים בבית הכנסת, צריך שגם החזן יהיה בין המתענים, כדי שיוכל לומר ברכת "ענונו" (סי' תקס"ו סי' ה'). ואם אין חזן אחר כתב ה"ט"ז שאין לומר חזרת השי"ן כלל. אולם עיין ב"שער הציון" (שם סק"י"ט) שתמה עליו, מהיכי תיתי לומר כן וכתב דעכ"פ עדיף לחזור חזרת השי"ן ויזכיר "ענונו" ב"שומע תפילה".

חולה שצריך לאכול, אינו יכול להיות ש"ץ בתענית ציבור (שם סעיף ה'), אך אם הוא נוטל רק כדורים או תרופה מרה, הוא נחשב לצם ("ביאר היטב" סי' תקס"ו סי' ז') וכן אם אכל רק פחות מכשיעור, נחשב לצם. ואפילו עשה כן כמה פעמים (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

ש"ץ - מי שלא נתמלא זקנו

בתענית ציבור, לא יהא ש"ץ אלא מי שנתמלא זקנו, ואין להקל בזה אפילו ע"י מחילת הציבור (משנ"ב סי' נ"ג סי' כ"ב).

אולם בשיבות לצעירים לא צריכים להזהר, שהרמ"ם או המשגיח יהיו ש"ץ. כי מאחר וכולם צעירים, לא שייך בזה כבוד הציבור, וגם הבחורים יכולים להיות ש"ץ (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

כהן שאינו צם

כהן שאינו צם אינו יכול לישא כפיו במנחה ("לוח א"י" צום גדליה, בשם הפמ"ג, וכ"ה ב"מהזיק ברכה" קונטרס אחרון סי' קכ"ט סי' א', הגר"ח קניבסקי זצ"ל), ויש סוברים שיכול לישא כפיו ("מקור חיים" סי' קכ"ז סעיף ה', וכן הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל).

דיני חתן וכלה בתענית ובבין המצרים

חתן וכלה בתוך שבעת ימי המשחה חייבים להתענות ב"ז בתמוז, דאיתי אבילות דרבים ודחו רגל דרבנן, ועוד ביחיד מקרא מלא דיבר

הכתוב (תהילים קל"ז, ו'): "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" ("ביאור הלכה" ריש סי' תקמ"ט בשם ריטב"א).

חתן וכלה שמתחתנים ביום ט"ז בתמוז ערב התענית יתענו ביום חופתם וגם ביום התענית ("אגרות משה" או"ח ח"א סי' קס"ז), ואם אין בכוחם להתענות בשניהם יתענו רק בתענית ציבור, ועכ"פ יתענו ביום חופתם כמה שעות אם אפשר.

כשיש חתן בביהכ"נ אומרים סליחות עד הרחמים והסליחות (כן המנהג ברוב המקומות, ועי' משנ"ב סי' קל"א ס"ק כ"ז כ"ח), אבל החתן עצמו אינו אומר סליחות כלל (שע"ת סי' קל"א ו"לוח א"י"י חודש חשוון), ואומרים "אבינו מלכנו" ("ערוך השולחן" סי' קל"א סעיף י"ז).

האשכנזים נוהגין שלא לעשות נישואין מ"ז בתמוז ואילך (רמ"א סי' תקנ"א סעיף ב'), אבל אם עושים נישואין ב"ז בתמוז ביום מותר להמשיך את הסעודה וריקודים בליל י"ז בתמוז כרגיל (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א תש" קס"ח ובשו"ת "רבבות אפרים" סי' שצ"ה, "ארחות רבינו" ח"ב עמ' קכ"ח), וכן נוהגים הרבה בזמננו מכיון שיש ב"ה שפע של חתונות וחוסר באולמות, ומעיקר הדין מספיק שהחופה והייחוד יהיו לפני השקיעה, וממילא חל חיוב סעודה ושמחת חתן (הגר"י קרליץ זצ"ל).

א"א שאין כוון כ"כ לעשות סעודת שבע ברכות בליל י"ז בתמוז, ואם עושים יעשו קצת שינוי מרגילות, אבל במוצאי י"ז בתמוז ושאר ימי בין המצרים עושים כרגיל ("הליכות שלמה" מועדים פ"ח סק"ח), אבל אין לנגן בכלי זמר בין בליל י"ז בתמוז בין בשאר הימים, ולכתחילה יש להחמיר ולקיימה ללא ריקודים ומחולות, וללא "שמחה יתרה" אלא בשירה בפה (שו"ת "שבט הלוי" ח"ג ס"ס קנ"ז, וכן ב"ארחות רבינו" ח"ב מובא שמרן הסטיפלער זצ"ל הורה כך בשמחת "שבע ברכות" שנערכה לאחר י"ז בתמוז).

יש מבני ספרד הנוהגים לעשות נישואין עד ר"ח אב (שו"ע סי' תקנ"א סעיף ב'), ומותרים לעשות סעודת שבע ברכות כרגיל אף לאחר ר"ח ואף עם בשר ויין אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב (עי' שו"ע ורמ"א שם סעיף י').

בן ספרד שעושה נישואין בבין המצרים, י"א דמותר לבן אשכנז להשתתף, כיון שהחתן עושה לפי מנהגו, אבל ירקוד פחות מהרגלו (הגר"י אלישיב זצ"ל), וי"א דאסור לבן אשכנז להשתתף בו (הגר"י קרליץ זצ"ל).

החתן והכלה אסורים בכל איסורי בין המצרים ולכן אסור לגלח בימים אלו ולא לשמוע ניגונים בכלי שיר.

חתן בשבעת ימי המשתה ההולך לכותל, דעת רוב הפוסקים שפטור מקריעה (מהרי"ל הל' שמחות, כנה"ג, "שדי חמד" אבילות סי' רט"ו, שו"ת "זרע אמת", חכמ"א כלל קנ"ד ס"ד, והגר"י אוערבך זצ"ל).

מדיני בין המצרים

כל דיני בין המצרים מתחילים כבר בליל י"ז בתמוז ("ארחות רבינו", הגר"י אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל)

תוכן האבילות

כל הלכות האבילות שנוהגים בבין המצרים ומר"ח עד לאחר ת"ב יסודם הוא להרגיש חורבן בית המקדש ולהצטער עליו.

שמחות ושירה

גם לפי מנהג האשכנזים עורכים סעודת אירוסין.

ריקודים ומחולות אסורים מ"ז בתמוז ואילך, אפילו בסעודת אירוסין (משנ"ב ס"ק ט"ז).

נוהגים שלא לשמוע שירה ונגינה מכלי כגון נגן או טייפ, אפילו כשלא שומעים שם תזמורת (וואקל), אפילו שירי רגש, ואפילו שירים על חורבן בית המקדש (הגר"י אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל, והגר"י קרליץ זצ"ל). גם לבני ספרד שנוהגין נישואין עד ר"ח, שלא במקום מצווה נוהגין שלא לשמוע מוסיקה ("כף החיים").

מותר לשיר בפה אפילו בציבור (כגון בעת "סנטוחה" בשיבה), ומ"מ ימנע בשירה (הגר"י אלישיב זצ"ל).

מותר לעשות סעודת בר מצוה בבין המצרים ויש לשיר רק בפה בלי תזמורת (הגר"י אלישיב זצ"ל). ולבני ספרד מותר אף ע"י כלי שיר במקום מצוה.

בקידוש לבנה מותר לרקוד ולשיר "טובים מאורות" (הגר"י קניבסקי זצ"ל).

בן אשכנז רשאי לנגן בשמחת נישואין של בן ספרד לאחר י"ז בתמוז עד ר"ח אב, אם זו פרנסתו ("ביאור הלכה" ריש סי' תקנ"א בשם פמ"ג). וכן מצינו בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' שס"ח) שנשאל על אחד ששלח את בנו ללמוד מוסיקה, ונעשו אבילים ר"ל. ושם כתב שאם לימוד זה הוא לצורך פרנסה – מותר, אבל אם הוא סתם בתורת זמר – אסור בכל השנה (עי' שם, ועי' שו"ת "זכר לשמחה" סי' ס"ז).

אבלה במסיבת "סוף שנה"

וכעין זה הורה לי הגר"י אלישיב זצ"ל, שלגנת או מורה אבלה, ר"ל, מותר להשתתף במסיבת "סוף שנה", אף אם יש תזמורת, אם אי אפשר שאחרת תחליף אותה, מכיוון שזוהי פרנסתה.

אבל בחורה מהכיתה שהיא אבלה, ר"ל, אינה רשאית להשתתף בתזמורת ובחגיגה של מסיבת "סוף השנה" מכיוון שאין לה היתר של צורך פרנסה.

תספורת

האשכנזים מחמירים לא להסתפר מ"ז בתמוז, והספרדים מחמירים רק בשבוע שחל בו תשעה באב (שו"ע סי' תקנ"א סעיף ג', רמ"א ס"ד).

האיש והאשה שווים באיסור זה, אך לאשה הצריכה לספר שערותיה לצורך כיסוי הראש – מותר (משנ"ב ס"ק ע"ט).

שאלה: האם איסור הגילוח בין המצרים הוא רק על שערות הראש או על כל שערות הגוף?

תשובה: איתא בשו"ע (יו"ד סי' שצ"ז סעיף א') אבל אסור לגלח שעריו אי שיער ראשו וא' שיער זקנו וא' כל שיער שבו, ואפילו של בית הסתרים וכו', עי' שם. הרי מבואר שמדיני אבילות אסור גילוח על כל הגוף, וא"כ בין המצרים שגזרו בדיני אבילות מסתבר שגזרו על הכל, בין לאיש ואשה (הגר"י קרליץ זצ"ל).

תספורת לבני ספרד בישיבות אשכנזיות

שאלה: בני ישיבות ספרדיים שאיסור תספורת אצלם נהוג רק בשבוע שחל בו ט"ב, הלומדים בישיבות אשכנזיות, האם מותרים להסתפר בשלושת השבועות?

תשובה: יש סוברים שמותר להם להסתפר ואין בזה משום "לא תתגודדו", כיון שידועים בזה דעות המחבר והרמ"א (הגר"י אוערבך זצ"ל, "הליכות שלמה" פרק י"ד אות ו'), ויש סוברים דמן הראוי שינהגו כמנהג המקום, לא להסתפר ולהתגלח בשלושת השבועות, וכן אם באמצע בין המצרים נוסע לביתו ואח"כ חוזר לשיבה לא יסתפר בביתו (הגר"י אלישיב זצ"ל).

קציצת צפרניים

מותר לקצוץ צפרניים עד השבוע שחל בו תשעה באב (עי' משנ"ב ס"ק כ'), שפליגי רק בשבוע שחל בו תשעה באב).

ברכת שהחיינו

טוב שלא לברך ברכת "שהחיינו" בימי "בין המצרים" על פרי או מלבוש, אבל מברכים על מצוות כגון מילה ופדיון הבן (שו"ע שם סי' י"ז).

בשבת אין להחמיר בזה, ובר"ח אב הדין כמו בשבת (משנ"ב ס"ק צ"ח, ושע"צ שם)

על הולדת בת בימי "בין המצרים" ודאי מברך "שהחיינו" (בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

פרי חדש שאי אפשר לשומרו עד שבת מפני שיתקלקל, אפשר לברך עליו "שהחיינו" ולאכול (משנ"ב ס"ק ק"א) וכן חולה שנוקק לפרי חדש רשאי לאכול אולם לא יברך עליו "שהחיינו" (שם ס"ק צ"ט).

קניית חפצים, בגדים חדשים ומתנות

אין לרכוש רכב בימי בין המצרים משום שצריך לברך עליו "שהחיינו". וכל זה אם אין לו משפחה, אבל אם יש לו אשה ובנים מותר מכיוון שאז הברכה היא "הטוב והמטיב" (סידור "עמודי שמים" להיעב"ש מובא בשע"ת סי' תקנ"א ס"ק י"ט, שו"ת "אגרות משה" ח"ג תשי"פ).

וכן מותר לקנות עגלה חדשה לתינוק עד ר"ח אב, מכיוון שהברכה עליה היא "הטוב והמטיב" (הגר"י קרליץ זצ"ל). וכן מותר לרכוש מזון עד ר"ח אב, מכיון שישמש את בני המשפחה, והברכה תהיה "הטוב והמטיב" (שו"ת "אגרות משה", בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

בגדים או חפצים שאין מברכים עליהם "שהחיינו" בשעת הקניה אלא בשעת הלבשה או תחילת שימוש ("מאמר מרדכי" סי' רכ"ג סעיף ה', "בן איש חי" פרשת ראה סעיף א'), מותר לקנותם עד ר"ח אב, אם ישתמש בהם רק אחרי תשעה באב (הגר"י קרליץ זצ"ל והגר"י קניבסקי זצ"ל).

בגדים שאין מברכים עליהם "שהחיינו" כגון: נעליים, ביגוד בסיסי, גרביים וכד', מותר גם ללבושם. בספר "לקט יושר" (לתלמיד "תרומת הדשן") כתב דנהגו אצלם לא לקנות מ"ז בתמוז אפילו בגדים שאין מברכים עליהם "שהחיינו", ע"כ. והיינו דאף שמצד הדין מותר לקנותם עד ר"ח (שמא אסור מן הדין כדאיתא ברמ"א סעיף ז'). מ"מ החמירו מצד הרגשתם שאין זה יאה לקנות בגדים חדשים בזמן אבילות לעם ישראל, וראוי להתבונן בזה.

ברכת "שהחיינו" בערב שבת

שאלה: מי שיש לו בגד חדש לכבוד שבת, האם צריך להמתין ולברך לאחר קבלת שבת, או יכול לברך מיד?

תשובה: מכיון שלובשו לכבוד שבת זה נחשב כאילו הוא כבר לובשו לצורך שבת, ויכול לברך ברכת "שהחיינו" מיד כשלובשו, אפילו עדיין לא קיבל עליו שבת (הגר"י קרליץ זצ"ל). ויש סוברים שאין לברך ברכת "שהחיינו" עד לאחר שקיבל עליו שבת (הגר"י קניבסקי זצ"ל).

רחיצה ומקום סכנה

מותר להתרחץ בים ובבריכה עד ר"ח אב, וגם מי שלא היה בים עד אז יכול להתרחץ בים לאחר י"ז בתמוז, אלא שיש להיזהר שלא להיכנס למקום סכנה (בעל "שבט הלוי" זצ"ל). וכן יש להיזהר בימים אלו מללכת למקום סכנה.

טיולים

לכתחילה יש להימנע מלעשות טיולים בין המצרים, היות שזהו זמן אבילות לעם ישראל (הגרא"ל שטינמן זצ"ל).

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע
בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"ב וכו' ב.
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
או בטל'
0527129867

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינור שליט"א

רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

דברי הספד והתעוררות על רבן של ישראל רבינו מרן הגאון הגדול והקדוש רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצוקללה"ה שנאמר בימי השבעה

ופעם אחת שבחו לפניו את אחד הבחורים שהיה הגבאי של המקומות בימים נוראים בישיבה, ואמרו עליו שהוא יודע בעל פה את כל המקומות של כל הבחורים, אמר על זה ראה"י, אם יש לו כזה כשרון מיוחד של זכרון שינצל זאת לתורה...

ויש דבר מאוד חשוב שצריך לדעת כשמדברים על ראה"י זצ"ל, שכשנפטר מרן החפץ חיים זצוק"ל היו עליו הרבה הספדים בכל העולם, ואמרו שההספד הכי טוב שהיה, שהחפץ חיים היה מתנהג כמו כל אדם אחר אגיל, שהיה אוכל כמה שצריך וישן כמה שצריך, אבל שאר הזמן רק למד ולמד ולמד, וכך גם אפשר לומר על ראה"י זצ"ל, שלימד אותנו שעל האדם לדאוג שיהיה לו כוחות, ולא להתאמץ יותר מהכוחות שיש לו, והמטרה היא רק למען דבר אחד, ללמוד וללמוד וללמוד.

דרך הלימוד

והדרך הלימוד שראה"י זצ"ל היה מורה כל הזמן, להספיק עוד ועוד דפים, לסיים את המסכתות, ושמעתי מאחד שפעם שאל את מרן הגראמ"מ שך זצ"ל על דרך הלימוד, וענה לו הרב שך, שכמו שרבי גרשון מוסר שיעור כך צריך למסור את השיעורים, שאחרי שמבינים לא להתעכב אלא להספיק עוד ועוד.

והיה פעם מלמד בחיידר מסוים בב"ב שאחד מנכדיו של ראה"י זצ"ל למד אצלו, ויום אחד באו כמה מהחורים וטענו על המלמד שאינו מלמד מספיק בעיון את התלמידים, אלא לומד בהספק גדול, ולאחר כמה ימים ראה"י ניגש אליו ברחוב וחזק אותו, שרק ככה צריך ללמוד, להספיק עוד גמ' ועוד רש"י ועוד תוס', ולא להתעכב יותר מיד.

ובחול המועד סוכות תשמ"א נפטר המשגיח הגה"צ רבי בן ציון במברגר זצ"ל, וכשברא ראה"י זצ"ל לנחם את בניו, סיפר להם שהרי פעם בישיבה לא היה מתקיים שיעורים בעשרת ימי תשובה, ורבי בן ציון זצ"ל חידש את אמירת השיעורים לבני שיעור א' וב', ואמר להם ראה"י זצ"ל שכל שנה כיון שלא היה שיעורים הוא היה עסוק בקניית ארבעת המינים, והשנה כיון שהיה עסוק בהכנת השיעורים הוא לא התעסק עם ארבעת המינים, אבל עם כל זה היה לו את ארבעת המינים הכי מהודרים שהיו לו כל השנים, משום שמי שמקבל עליו עול תורה, זוכה לסייעתא דשמיא בכל חפציו.

וידוע גם כן דרכו של ראה"י זצ"ל שכל אחד צריך ללמוד לפי טבעו, והיה אומר על מה שכתוב בפסוק בתהילים (י"ט - ט') "פקודי ה' ישרים משמחי לב", איך יודעים שמה שלומדים זה "פקודי ה' ישרים"? כשהלימוד הוא "משמחי לב", שהלימוד חייב בשמחה, וסיפר חתנו הגאון רבי דוד לוי שליט"א מראשי ישיבת פוניבז', שכששאלו את ראה"י

על הגמ' (ברכות דף ס"ד ע"א) שנשתפקה מי עדיף, האם סיני או עוקר הרים וע"ש, ואמר ראה"י זצ"ל שלמשה כל אחד צריך ללמוד לפי מה שמושך אותו, מי שמושך אותו צורת הלימוד של סיני שילמד כך, ומי שמושך אותו צורת הלימוד של עוקר הרים שילמד כך, אך כמובן שיהיה כפי דרך הלימוד הנכונה.

וכן בשביל שהלימוד יכנס לעצמות, זה רק על ידי שלומדים בחשק ובשמחה, ופעם סיפר מרן הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל שכשהיה בחור הגיע פעם אחת למרן החזון איש זצ"ל, ושמע איך שהחז"א חזר על קושיא מסוימת כמה וכמה פעמים, וכשנכנס לחז"א שאל אותו מה היתה הקושיא, אמר לו החז"א שזו קושיא של הגמרא בעצמה, אבל זה קושיא כל כך גישמאק שקשה לו להתנתק ממנה..., כשלומדים באופן כזה, אז הלימוד נכנס לעצמות, וחיים את התורה, ויש חשק ללמוד עוד ועוד.

עמוד העבודה

והנה מי שזכה לראות את ראה"י מתפלל הרי הוא ראה איזה דביקות היה לראה"י בתפילה, ודרכו של ראה"י היה לשים את האצבע בסידור, כשהיינו ילדים היו אומרים לנו לשים אצבע בסידור, אבל מבוגרים כבר מתביישים לשים אצבע בסידור... אבל ראה"י ברום גילו כיון שידע שזה עוזר בכוונה, אז התפילה היא תפילה אחרת, ולכן כל יום בכל התפילות היה שם אצבעו בסידור, [וכן מובא בשם הגר"א (אבן שלמה פ"ט אות ג' בהגה')] שיש עצה לכוונה בתפילה, על ידי שמתפללים בתוך הסידור].

ענוה

ובתחילת פרקי אבות כתוב שעל שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, ואצל ראה"י היה שלימות של תורה עבודה וגמילות חסדים, והנה היסוד של גמילות חסדים ומידות טובות הוא ענוה, שעל ידי שהאדם לא מחשיב את עצמו הרי הוא מכבד את כולם ומחפש רק את טובת הזולת, וראה"י זצ"ל חזר למידת הענוה, וכמו שדיברו כבר איך שראה"י ברח מהכבוד ומהפרסום, וכשבאתי לנחם

בחו"ל מסופר על גוי אחד שבא לפני ירמיהו הנביא ואמר לו מדוע אתה בוכה על חורבן בית המקדש, הרי אין זה נכון לבכות על מה שכבר היה, ענה לו ירמיהו, איני בוכה על מה שהיה, אלא על מה שעכשיו חסר לנו, שבבית המקדש היה לנו קשר בחוש עם הבורא עולם, ומשם יצאה הוראה וקדושה לכל כלל ישראל, ועכשיו חסר לנו את כל ההשפעה הזאת, ועל זה אני בוכה.

ראש הישיבה זצ"ל, אין זה בכיה על העבר, אלא בכיה על העתיד, איך נמשיך במצב של החיסרון הגדול שכעת אנו נמצאים בו, ועלינו לדעת תחילה מה זכינו ומה היה לנו, ומה הדרך שראה"י זצ"ל הלך בה כל חייו, ואיך אנו נשתדל ללכת בדרכיו. אין הכוונה שברגע אחד נהפוך להיות בדרגות של ראה"י זצ"ל, אלא אפילו אם נתחזק בפרט אחד, או אפילו בנקודה אחת ממה שהוא היה מורה לנו ומעורר על זה, כבר יהיה תועלת גדולה, הן לנו שנתחזק בדרכיו, והן לראה"י זצ"ל שזה יהיה לו נחת רוח בגן עדן.

איתא בחז"ל (מדרש רבה פרשת ואתחנן) על הפסוק בקהלת (ה' - ט') "אהב כסף לא ישבע כסף" - אוהב תורה לא ישבע תורה, והכוונה בדבריהם לומר שהקב"ה הטביע בבריאה שיש תאוה מיוחדת לכסף, וכמו שרואים אנשים עשירים בעלי הון, שיכולים בכספם לחתן ברויה את צאצאיהם למשך כמה דורות, ועם כל זה הם ממשיכים לרדוף אחרי כסף להוסיף עוד ועוד, ויש להם ממש רעב וצימאון לזה, אכן התפקיד שלנו לנצל את אותו רעב לרוחניות [וכמו שהגמ' במכות (דף י' ע"א) דורשת פסוק זה על משה רבינו], שלעולם לא תהיה הרגשה של שובע ברוחניות, ורק נרצה להוסיף עוד ועוד, וזה הטעם שהפסוק כתב זאת על הכסף לרמז שזה טבע שיש בבריאה שיהיה תאוה ורצון לכסף, אלא שעלינו לקחת את הטבע הזה ולהשתמש בו לרוחניות, ולהוסיף עוד ועוד תורה בצימאון והשתוקקות.

ובאמת אדם שרוצה לצמוח ולגדול, זה רק על ידי שיהיה לו שאיפות גדולות וגבוהות, וכמו שהיה אומר מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל שזאת הסיבה שמונעת מהאדם לגדול, כיון שהוא לא שואף מספיק לגדלות, אלא הוא מרוצה במצבו כמו שהוא. ומרן הרב מפוניבז' זצ"ל היה אומר שהנה אנחנו רואים איך שילד קטן כל הזמן גודל וגודל עד שהוא מתבגר ואז הוא מפסיק לגדול ונשאר אותו דבר, והסביר מרן הרב מפוניבז' זצ"ל שהסיבה לכך, משום שילד קטן יש לו כל הזמן שאיפות לגדול ולגדול, אך כשהוא מתבגר כבר נחלש לו השאיפות להמשיך לגדול ולכן הוא נעצר.

עמוד התורה

וראינו אצל מרן ראש הישיבה רבי גרשון זצ"ל את השאיפות והצימאון שהיה אצלו, וכבר בילדותו כשהגיע לארץ ישראל מרוסיה, הוא היה יתום מאמא, וישב הוא ואחיו מרן הגאון הצדיק רבי יעקב זצ"ל יחד עם אביהם יום בלי שום הפסקה של בין הזמנים, ולמדו כך מהבוקר עד הערב ברציפות, אך עם כל זה חשב ראה"י שכיון שאין להם אמא ועליהם מוטל לדאוג לכל צרכיהם, אם הם ילכו ללמוד בישיבת לומז'א בפתח תקוה הם יעשו יותר שטייגען, והלך אביהם רבי צבי יהודה לבדוק את הישיבה, וראה שם את כל המופלגים שלמדו שם כמו רבי שמואל רוזובסקי ורבי משה שמואל שפירא ורבי מרדכי מן ועוד, והם הלכו ללמוד שם, עד שרבי צבי יהודה התחנן בשנית והרבנית הסכימה בחפץ לב לקחת על עצמה את כל עול הבית ולדאוג להם, ואז הם חזרו ללמוד עם אביהם, עד שמרן הרב מפוניבז' זצ"ל פתח את הישיבה, וביקש מהם לבוא ללמוד בישיבה, ובתחילה רבי צבי יהודה סירב, וטען שעליהם להספיק ללמוד עוד ועוד, ובישיבה יתכן שילמדו לא בהספק נכון, ואמר להם הרב מפוניבז' שרבי שמואל זצ"ל הוא יהיה המגיד שיעור וימסור שיעורים דף אחרי דף כל יום, ואז הם הלכו ללמוד בישיבת פוניבז'.

זה היה כל הזמן המחשבות והשאיפות שלהם, איך להוסיף עוד תורה, ואיך יהיה יותר שטייגען ועליה במדרגות התורה. וכך היה מנצל כל רגע ללמוד עוד ועוד, ולהוסיף עוד ועוד תורה, ודרכו היה, שבעת הארוחה אחד מהנכדים היה ניגש והיה חוזר על הגמ' שלמדו בחיידר או בישיבה, ומלבד מה שראה"י רצה לנצל את הזמן ושלא יהיה ח"ו זמן של ביטול תורה, היה בזה ג"כ לימוד גדול לנכדים לראות איך צריך לנצל את הזמן.

וכעת נמצא מחברת של שיעורים שמסר ראה"י זצ"ל לפני כחמישים שנה בכולל מסוים, וזה היה שיעורים בעיון על מסכת חולין, והיינו מלבד מה שהיה מוסר שיעורים בנשים נזיקין, היה מוסר ג"כ שיעורים במסכת חולין בעיון. זה מראה עד כמה היה לו היקף בידיעת התורה שאין לנו מושגים כלל.

שאלתי את הבנים שיחיו על מה שמפורסם **שמרן החזון איש** זצ"ל התבטא על ראה"י שהוא בעל מום משום שאין לו יצה"ר לגאווה, ואמרו לי הבנים שיח' שהם בעצמם שאלו פעם את אביהם על זה, וענה להם ראה"י בענותו 'היום כבר התרפאתי ממום זה'...

והנה אמרו חז"ל (עי' **עירובין** דף י"ג ע"ב) 'כל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו וכל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו', ושמעתי פעם **ממרן הגר"ש רוזנבסקי** זצ"ל להקשות על זה שאם כן נמצא שהכבוד לא נמצא אצל אף אחד, שהרי למי שרודף אחר הכבוד אין לו כבוד כי הכבוד בורח ממנו, ולמי שבורח מן הכבוד גם כן אין לו כבוד כי הוא כל הזמן בורח מן הכבוד, ואצל מי אצל? נמצא הכבוד? וביאר הגר"ש זצ"ל, שהרגליים של הכבוד ממהרות לרוץ יותר מהרגליים של האדם, ולכן מי שבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו, הכבוד משיג אותו ויש לו כבוד. אצל ראה"י זצ"ל ראינו כל הזמן איך שהוא ברח מן הכבוד ומן הפרסום, והכבוד רק רדף אחריו, יותר ויותר אנשים מכל העולם באו לפתחו והמתינו למוצא פיו. ובני הבית סיפרו שבכל הנהגתו ראו את העניויות הגדולה שהיתה לו, שלא זוכרים אף פעם שביקש שיביאו לו משהו וכדו', אלא אלא עשה מעצמו מה שיוכל.

ולפני כחמישים שנה שאל **מרן הרב מפוניבז'** זצ"ל את ראה"י זצ"ל שהרי הסברות שהוא אומר בשיעור זה כל כך ישר ומכוון לאמיתתה של תורה, ואם כן מדוע אינו מוציא זאת לאור, ענה לו ראה"י בענותו שאם כבר היום זה ישר אז עוד כמה שנים זה יהיה עוד יותר ישר, ואכן זכה ראה"י שהיום ספריו ודברי התורה שאמר מופצים בכל העולם והוגים בזה תלמידי חכמים. ועוד סיפרו שפעם ראה"י אמר בחיי רבותיו זצ"ל, שהוא הולך ליישיבת צוות של הישיבה רק מפני כבוד הישיבה, אבל הוא לא מסוגל לומר שם את דעתו מפני כבוד רבותיו שיושבים שם.

ושמעתי ממלמדי חכם אחד, שכשהיה אצל על אחד מהוריו רח"ל, הוא היה ניגש לעמוד במעריב אצל ראה"י בבית, וכיון שראה"י היה מאריך בתפילה והציבור כבר סיים אז מטבע הדברים היה שם רעשים ודיבורים, וניגש אותו חזן לנכדו של ראה"י לומר לו שאין זה מכבוד התורה שמפריעים לראה"י להתפלל, וכששמע זאת ראה"י הוא אמר, שהוא לא שם לב בכלל שיש רעשים ודיבורים בזמן שהוא מתפלל, משום שבעת שהיה מתפלל הוא שקוע בכוונת המילים.

וכל השיח עם ראה"י היה בשאל העניויות והפשטות, סיפר לי אחד מפעילי **לב לאחים**, שלפני כמה שנים ראיתי עוד לבת ישראל שיכניסו אותה למוסד חינוכי, וראה"י התקשר אליו ושאל 'האם אני מדבר עם הרב...', מדבר גרשון אדלשטיין, אמר אותו פעיל בלב לאחים, 'זה צריך להיות הפוך משום שאני לא רב וראה"י הוא רב גדול'.

וכמו שמספרים על **הרעק"א** שפעם אחת הוא שלח מכתב ליהודי פשוט, וכתב שם על אותו יהודי תוארים מופלגים מאוד, ואותו יהודי נעלב ולא הבין מדוע הרעק"א כותב ליהודי כל כך פשוט תוארים שבכלל לא היו למידותיו, הוא הלך לרעק"א ושאל מדוע כך כתב לו הרעק"א, ענה לו הרעק"א שהוא חשב שזה הנוסח המקובל לכתוב היום בכל המכתבים שהרי גם לו כותבים כאלו תוארים...

ובזמן שראה"י **שישיבת פוניבז'** יורדת להתפלל בשבת באוהל **קדושים** מפני חילול השם, היו שבאו וטענו לראה"י שזה יכול לגרום שיחשבו שאנחנו מודים למפריעים ויהיה נזק ליישיבה וכו', וראה"י אמר שכיון שיש כאן שאלה של חילול השם אנחנו יורדים. ויש ללמוד מזה את גודל מידת הענווה של ראה"י, שלאחר שישים שנה שהוא כבר ראש הישיבה, הוא יוצא מהיכל הישיבה מפני שאנשים צעירים שעדיין לא נולדו כשהוא היה כבר ראש ישיבה..., ואמנם בסוף ראו כולם איך שהישיבה רק גדלה ונהיה יותר לימוד תורה, ונתקדם שם שמים.

וידוע עוד, עוד כמה שטענו לראה"י נהרג בעניונותו ולא להכביד על השני, וסיפרו שבשנים האחרונות הוא נמנע מלעזור לאנשים להכניס את ילדיהם למוסדות לימוד, ואף שבעבר היה עוזר בזה לכולם, ואמר משום שהוא מרגיש שבשנים האחרונות ששמו נתפרסם יותר, כשהוא היה מבקש ממנהלי המוסדות הם היו מרגישים מחויבים לו וזה מכביד עליהם, וראה"י היה מעונין לבקש ולשכנע אבל לא לחייב ולהכביד.

ושמעתי מאחד מנכדיו, שהוא שם לב שכשראה"י בירך ברכת המזון לבד היה מאריך לומר בשוש ובכוונה, אבל כשהיה עוד מברכים הוא היה מברך בלי להאריך מדי, והטעם בזה, משום שאפילו שראה"י רצה להאריך ולכווין יותר, הוא לא רצה שזה יהיה על חשבון השני, ולכן כשהיו עוד והיו מחכים לו שסיים את הברכה, הוא לא היה מאריך.

וסיפר **הגאון רבי דוד הילמן** זצ"ל שבעת שחיתן ראה"י זצ"ל את ילדיו, היו אנשים רבים שהביאו לו מעטפות עם צ'קים לעזור לו, וחלק גדול מהצ'קים ראה"י לא השתמש וקרע אותם, ואמר שהוא מכיר במי ששלח לו אותם שהם בני תורה שהם דחוקים בממונם, ושלחו לו רק מפני כבודו, וכיון שזה מכביד עליהם אין לו צרון להשתמש בזה. ובני המשפחה סיפרו שלפני כמה שנים היתה להם שמחה משפחתית בירושלים, והזמינו הסעה וסיכמו מראש על שעה המתנה, וכשהגיעו למקום אמר ראה"י שעוד ארבעים וחמש דקות כולנו חוזרים להסעה. והתברר אח"כ, שכיון שהם הגיעו להסעה באיחור של רבע שעה, ראה"י לא רצה שזה יהיה על חשבון הנהג אלא על חשבונם.

ושמענו מה שסיפר **בנו הגאון רבי ישראל** שיבדלחט"א בהספד בעת הלוייה, שפעם אחת לפני הרבה שנים בערב יום כיפור הוא היה אמור לבוא לאביו לבקש את ברכת הבנים, ואביו התקשר אליו ואמר לו שהוא יודע שהוא רוצה לבוא אליו לברכה, אבל למא צריך לטרוח, הרי אפשר דרך הטלפון, וזה מה שחשב ראה"י בערב יו"כ, איך לא להכביד על השני ואיך לעשות שיהיה לו יותר קל ונוח.

והיה פעם בחור ששאל את ראה"י זצ"ל קושיא טובה על מה שלמדו, וראה"י שאל לאחמ"כ בחבורה שמסר את הקושיא בשם אותו בחור, אך למחרת שמסר שוב חבורה של בני שיעור אחר, הוא שאל את השאלה ולא הזכיר את שמו של השואל, ואחד מנכדיו שאל אותו על כך, אמר לו ראה"י שלבני השיעור שהיום הוא מסר את החבורה יש בחור שיש רמת קירבה וקשר עם הבחור השואל, ויודע שאם אזכיר את השם של השואל זה יגרום לו חלישות הדעת, ולכן לא הזכרתי את שמו. ויש להתבונן בזה,

שראה"י תמיד דאג שלא לגרום על ידי שום חלישות הדעת או צער.

ושמעתי מאברך שבנו למד בישיבה, ופעם אחת ביום כיפור ראה"י קצת נחלש ועלה לאחד מהפנימיות בישיבה לשבת שם כמה דקות, וכשהגיע לאחת מן המיטות, ורצה לשבת הוא רצה לבקש רשות מהבחור שיושן על המטה, אבל הבחור היה באמצע

התפילה, אז הוא שאל איך קוראים לו, והתברר שהוא נכד של ת"ח גדול שלמד עם ראה"י בבחורותו **בישיבת לומז'א**, אז אמר הראה"י א"כ לבטח הוא היה מסכים לי..., ומיד במוצאי יום כיפור ראה"י דאג שימצאו את הבחור וימסרו לו שהוא מודה לו על כך שנהנה ממיטתו.

עין טובה

רק על ידי עין טובה אפשר להינצל מזיבור לשון הרע ולהישמר ממידות רעות, וכמו שכתוב בפסוק **בתהילים** (ל"ד - י"ג) "מי האיש החפץ חיים אהב ימים לראות טוב", שהאדם צריך שהוא יהיה כל הזמן בבחינת "לראות טוב", ושכל דבר רע הוא כלל לא יראה. והנה אצל ראה"י זצ"ל לא היה מושג של משהו שהוא לא עין טובה, וכל הזמן ראה"י ראה רק טוב על אחרים, וחייש איך אפשר לעזור לשני ולחזק אותו, ופעם היה בחור מהישיבה שרצה להתקרב לראה"י זצ"ל והוא בא לשאול אותו קושיא על דברי **הקצות החושן**, וראה"י שמע את הקושיא והתפעל ממנה ושיבח את הבחור שזו קושיא מאוד טובה, הבחור שמח בקרבו והלך לספר לחבריו את הקושיא ועל כך שראה"י התפעל מהקושיא הזאת, ואז התברר שכבר שבוע ראה"י דיבר על הקושיא הזאת בשיעוריו, וראה"י שרצה ליתן הרגשה טובה לבחור רק החמיא לו והתפעל כאילו שהבחור הביא לפניו את הקושיא.

וכע"ז עובדא הוה בבחור שלמד **בישיבת אור ישראל לצעירים**, ורצה להתקבל ל**ישיבת פוניבז'** ובא להבחן אצל ראה"י זצ"ל, והבחור אמר לראה"י במבחן חידוש שאומר **מרן הגר"ח הלוי** זצ"ל בספרו, וראה"י שמע זאת והתפעל וקם לראות את הדברים בספר כאילו שזו פעם ראשונה ששומע את דברי הגר"ח הללו מהבחור, וכשחזר הבחור ליישיבה, הוא ניגש לספר זאת ל**ראש הישיבה הגאון רבי יוסף רוזנבסקי** זצ"ל, אמר לו רבי יוסף, שאין ספק כלל שרבי גרשון ידע את דברי הגר"ח הללו, אך רבי גרשון רצה ליתן לך הרגשה טובה, ולכן כך הוא התנהג.

וכך ראה"י זצ"ל חיפש ובדק כל הזמן איך הוא יכול לחזק ולקרב אנשים, וסיפר לי אברך שבא ללמוד בישיבה מחוץ לארץ, שלאחר כמה שבועות שהגיע ליישיבה, ראה"י ניגש אליו בליל שבת והזמין אותו לבוא לאכול אצלו בסעודת ליל שבת, וכך כל כמה שבועות ראה"י היה מזמין אותו לבוא לאכול אצלו בסעודת ליל שבת, ודבר זה נמשך במשך שנים, גם לאחר שכבר התחתן ונולד לו ילדים, ראה"י היה מזמין אותו לבוא לאכול אצלו, ובדרך זו גרם לאותו בחור שיהיה לו הרגשה טובה בישיבה כשנמצא רחוק מהוריו. סיפר לי אחד מנכדיו, שכיון שהוא בכור, כל שנה ראה"י היה מתקשר אליו בר"ח ניסן והציע לו שילמדו ביחד חברותא כדי שיעשה סיום בערב פסח, ושנה אחת ראה"י לא התקשר אליו בר"ח ניסן, ובליל בדיקת חמץ קיבל הנכד טלפון מראה"י לשאול מה עם הסיום, והנכד אמר שלא הצליח לסיים, ראה"י קרא לו שעכשיו ילמדו את מה שנשאר לו לסיים, וכך הם למדו בליל בדיקת חמץ דף וחצי תוך שלש רבע שעה כדי לעזור לנכד. ואחד מנכדיו שלמד בישיבה סיפר לי, שילאחר התחתן הוא המשיך לבוא להתפלל בישיבה, ולאחר מעריב בליל שבת שאמר לראה"י 'גוט שאבעס', שאל אותו ראה"י היכן הוא הולך לאכול את הסעודה, אמר לו הנכד אצל ההורים, אמר לו ראה"י שאין זה כיבוד אב שהאב יחכה לו, ולשבוע הבא החליט הנכד שמדי אחרי מעריב הוא יצא בלי לומר 'גוט שאבעס' וכך לא יהיה עיכוב, וכשפגש אותו ראה"י אח"כ וסיפר לו הנכד מה שעשה, אמר לו ראה"י שעדיין זה לא מכובד שהאב צריך לחכות אפילו זמן קצר.

ליבם של ישראל

ועוד ידוע כמה מסר ראה"י זצ"ל את עצמו למען הבנים שקשה להם ברוחניות, ופעל רבות בדרכו לה הוררים שלא ירחיקו אותם, וישפיעו עליהם רק בדרך של כבוד וידידות, ושמעתי ב' עובדות מכלי ראשון על הענין הזה. העובדה הראשונה, באברך שרח"ל אחת מבנותיו התחילה לרדת מהדרך, והוא רצה להוציאה מהבית של תשפיע על שאר בני הבית שהיו ב"ה חזקים מאוד ברוחניות, אמר לו ראה"י אם אתה רוצה להפריד ביניהם תוציא את שאר בני הבית לדירה אחרת, אבל את אותה בת חס וחלילה מלהוציא אותה מהבית. והעובדה השניה, באברך שמצא אצל ילדו שהיה עוד לפני גיל בר מצוה סיגוריות במגירה שלו, והאב אמר לבנו שיצא מהבית שלא ישפיע לרעה על שאר בני הבית, ואותו ילד הלך לבית הכנסת **אהבת חסד**, וראה"י ראה אותו שם שפניו נפולות, ראה"י ניגש לשאול אותו בשלומו והוא סיפר לראה"י את מה שאבא שלו אמר לו, ראה"י לקח את הילד ביז והלך איתו ביחד לבית של הילד, ופנה לאביו ואמר לו שח"ו להוציא את הילד מהבית, ואם לא תכניס אותו לבית אז הוא יבוא לגור אצלי בבית...

ופעם בא אליו אברך שהחליט לעבור דירה לעיר אחרת לצורך פרנסה, והוא בא לבקש ברכה בשביל הילד שלו שיצטרך לעבור ישיבה קטנה שיצליח בישיבה החדשה, אמר לו ראה"י זצ"ל שידע שאם ילד לא מסתדר במוסד לימוד זהו גיהנם! וכיון שהשיקול לעבור הוא לצורך פרנסה, הרי פרנסה מן השמים, וזה לא השתדלות.

יסוד ההצלתה - לימוד המוסר

ומה הדרך להגיע לכאלו דרגות של מידות טובות, ראה"י בעצמו ענה על זה, על ידי לימוד המוסר, וכמו שבכל שיחה היה חוזר ומעורר על לימוד המוסר, שעל ידי זה שייך להגיע לכל המדרגות הגבוהות בעבודת השם ובבין אדם לחבירו, והוא ראש שכיון שזה האמת שלימוד המוסר הוא דבר הכרחי, חייבים לחזור על זה שוב ושוב, ושמעתי ממכמה גבאי בתי כנסיות ומדרשות שבשנים האחרונות ראו איך שיותר ויותר אנשים משתמשים בספרי המוסר, וההסבר לכך הוא שראה"י הרבה לדבר על חשיבות לימוד המוסר. אמנם, אנחנו לא נמצאים בדרגות של ראה"י זצ"ל, אבל עלינו לקחת לכל הפחות איזה נקודה, אפילו קטנה, כל אחד לפי כוחו, ולהתחזק בזה, ועל ידי זה נזכה אנחנו להתקדם ולהתעלות ברוחניות, ועכשיו יש סייעתא דשמיא מיוחדת לזכות בזה, וכמו שכתוב בספרים בשבעת סילוקי ש צדיק אפשר לזכות במדרגות והמעלות של הצדיק, ובה נגרום עילוי נשמה לראה"י זצ"ל.

ובסיום הדברים ניתן לקרוא על ראה"י זצ"ל את דברי **רש"י** בריש **פרקי אבות**, 'ולמה נאמר ומסרה ליהושע ולא לאלעזר ולפנחס ולא לשבעים זקנים המתנבאים במחנה, שלא רצה למוסרה אלא למי שהיה ממת עצמו מנעוריו באהלי החכמה וקנה שם טוב בעולם וזהו יהושע'.

נלב"ע י' סיון תשפ"ג - ת.נ.צ.ב.ה.

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

להסתכל ב'עיניים' של הקב"ה כדי לדעת רצונו

דרישות שרק אחר העיון והעמקה בדקות הדברים ניתן להסיק שאינם רצון הקב"ה להדיא, אלא "שאל העניין ההוא נוטה רצונו וחפצו יתברך שמו" (שם), וישנם דברים שאף שלא נאמרו מפורשות, מי שעובר עליהם הוא ממש בבחינת "יודע ריבונו ומתכוון למרוד בו" (רש"י בראשית כח, ט). ומכל אחד מצופה לעבוד את ה' כדרגתו, וכפי שנראה שעם הצדיקים מדקדק הקב"ה כחוט השערה. ומכל מאמין, ובפרט מאדם שהתורה העידה עליו כי הוא "יודע דעת עליון" (כד, טו), נדרש לעשות את החישוב הפשוט שאינו קשה להשגה, מה רצון ה' יתברך ממנו - האם לצאת ולקלל בניו אהוביו של מקום, או לסרב לבקשת בלק כפי שאמר לו הקב"ה בפעם הראשונה "לא תלך עמהם, לא תאר את העם כי ברוך הוא" (כב, יב) ואחר כך נרמז לו ברמזים עבים עם המלאכים ורגל האתון.

כשהאיסור אינו מפורש

הנלמד מזה הוא, כי החובה המוטלת עלינו היא לא רק לקיים את ציווי ה' שנאמר מפורשות, אלא להשכיל ולהבין תכלית רצונו.

ועל כך אנו מבקשים ומתחננים "וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו בלבב שלם". לעשות את רצונו ולא דווקא את ציוויו.

ופעמים רבות בחיים כשאדם תמך בינו לבין עצמו, היכן כתוב שדבר זה אסור, או שצריך לעשות כן. מבואר בדברינו שלמרות שלא כתוב כך מפורש בשום מקום, אך עליך להבין כי זהו רצון ה' ולקיימו בשלמות.

וכפי שמסיים ר' אלחנן וסרמן (שם) "דבר זה לעשות רצונו יתברך שמו, כל באי עולם מצווין ועומדין מתחילת ברייתן על זה. וכל הנמצאים נבראו לעשות רצון קונם, וכל פועל ה' למענהו (משלי טו, ד)".

ואכן כבר מצינו שנענשו בעונש חמור על תביעה מעין זו בחטא המתאוננים, שנענשו בחומרה "ותבער בס אש ה'" (במדבר יא, ג) למרות שלא נצטוו מפורש שלא להתמרמר ולהתאונן על מר גורלם במדבר.

ומתבארים הדברים במסילת ישרים (יח) "מה שאמרו זכרונם לברכה (ברכות יז, א) 'אשרי אדם שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו' העניין הוא כי הנה המצוות המוטלות על כל ישראל, כבר ידועות הן, וחובתן ידועה עד היכן היא מגעת. אמנם מי שאוהב את הבורא יתברך שמו אוהב את הבורא. אלא ויכוין לפטור עצמו במה שכבר מפורסם מן החובה. אלא יקרה לו כמו שיקרה אל בן אוהב אביו, שאילו יגלה אביו את דעתו גילוי מעט שהוא חפץ בדבר מן הדברים, כבר ירבה הבה בדבר ההוא ובמעשה ההוא כל מה שיוכל.

ואף על פי שלא אמרו אביו אלא פעם אחת ובחצי דיבור, הנה די לאותו הבה להבין היכן דעתו של אביו נוטה לעשות לו, גם את אשר לא אמר לו בפירוש, כיון שיוכל לדון בעצמו שיהיה הדבר ההוא נחת רוח לפניו ולא ימתין שיצוהו יותר בפירוש,

דיבורו והנהגתו של בלעם כפי המתבאר בתחילת הפרשה, מעוררים השתאות לנוכח דברי האמונה הבהירה והרצון להתבטלות מוחלטת לקיום רצון ה' יתברך.

"אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב, לא אוכל לעבור את פי ה' אלקי לעשות קטנה או גדולה" (במדבר כב, יח). כלומר, שום מומן שבעולם, ואפילו עצום ורב ביותר, לא יגרם לי לשנות בכח זה מרצון ה'.

ולכאורה תמוה מהי התביעה הגדולה כלפיו, והרי עם כל רצונו לגילוי ולציווי מפורש שלא לקלל את ישראל, אכן לא נאמר לו מפורשות שלא ללכת לקללם, ואם כן עשה רצון ה' בשלמות.

מבאר הגה"ק רבי אלחנן וסרמן (דברי סופרים א, כט) כי ישנם שלשה חלקי תורה:

א] הנקרא ציווי.
ב] הנקרא דיבור.

ג] שאין עליו לא צווי ולא דיבור אלא רצון ד' בלבד.
ולפי פשוטי המקראות נראה שזה היה עונו של בלעם הרשע... ובאמת ידע בלעם היטב שהליכתו לקלל את ישראל, הוא נגד רצון ה', ועם כל זאת לא חשש לזה כל זמן שלא היה לו ציווי מפורש שלא לילך. ועל כן אמר לא אוכל לעבור פי ד', כלומר דווקא אם יצוה אותי מפורשות, וזהו רשעותו.

ונראים הדברים מפורשים כן ברש"י "ויתר אף אלוקים כי הולך הוא - ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה לילך". כלומר למרות שידע שאין רצונו יתברך שילך לקלל את ישראל, כיון שלא שמע כן מפורשות מפי ה', קם והלך כעצת יצרו.

משל לילד שמתחנן לאביו להתיר לו לעשות מעשה מסוים, ורק לאחר הפצרות חוזרות ונשנות הסכים לבסוף.

אחיו הגדול שואל: מדוע אתה עושה זאת כנגד רצונו של אבא.

עונה הילד: זה לא נגד רצונו, אבא התיר לי מפורשות לעשות כך.

נענה האח הגדול כנגדו: אם רק תסתכל לאבא בעיניים, תראה בעצמך מהו רצונו. וכך מדויק ברש"י שבלעם ראה שהדבר רע 'בעיני' המקום.

וכך ביאר המשגיח הגה"צ רבי אליהו לופיאן את הפסוק "ועשיית הישר והטוב בעיני ה'" (דברים יח, יח), וביאר רש"י שהוא עשיית דברים "לפנים משורת הדין". ודייק כן שהרי לא נאמר בזה עשיית רצון ה' סתם בדרך הישר והטוב, אלא עשיית הטוב בעיני ה'. דהיינו, לקיים גם את הדברים שלא כתובים מפורש, אלא להסתכל לקב"ה כביכול בעיניים כדי להבין נכוחה מה ה' דורש מעמך.

ואף שדרישה זו לעשות את המובן בתכלית רצונו יתברך אף שלא נצטוו עליו בפירוש, מביא הרמח"ל בשער החסידות (יח), אך ברור הדבר שרמות שונות יש בזה, ואכן ישנן

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

צום י"ז בתמוז

בליעת תרופה בתענית

האם מותר לבלוע כדור תרופה בתענית.

כדור מותר ליטול מפני שאינו מאכל, אכן ליטול סירופ וכיו"ב אסור כיון שנידון כמשקה.

חולה אפילפסיה

מי שיש לו אפילפסיה שעוברת בתוך שנתיים, ובתקופה זו חייב ליטול תרופות שבלעדיהן מסתכן, האם חייב להתענות.

כיון שהרופאים טוענים שחולי זה אינו חולי הגוף, אלא רק למערכת העצבים שבמוח, יתכן והתענית לא מזיקה לו כלל, ויש להתיעץ ברופא.

בשונה ממי שהחלים מ'מוזנו' אך עדיין לא שב לאיתנו כבראשונה, שפטור מלהתענות למרות שהרופא אומר שהצום לא יזיקו, כיון שהוא בחולשה מחולי הגוף.

תענית יארצייט בסמוך לתענית

יום פטירת אביו חל באותו שבוע של התענית ויקשה עליו מאוד לצום ב' תעניות באותו שבוע, מתי עדיף שייתענה.

אף שחובת תענית ביארצייט היא מנהג (דמ"א יורה

דעה שש, ד) מדינא דגמרא (שבועות כ, ב) ואינה רק חומרא או הידור בעלמא, אך עדיף ממנה חיוב ד' תעניות, ולכן יתענה ב"ז בתמוז ולא ביארצייט.

ואם זו השנה הראשונה שאחר הפטירה יותר קל לפטרו (כעין החילוק המבואר במשנה ברורה רמ"ט, כב), ופחות מחויב לנסות ולהתאמץ לצום בשתי התעניות.

הלכה למעשה

אם לא רגילה לתת תחליפים, אינה מחויבת להאכילו בתחליפים ותשתה כפי הצורך להנקה. אך אם רגילה להאכילו אף בתחליפי חלב, תתענה ותשתמש ביום התענית בתחליפים.

טעות בתפילה

מתפלל טעה בתענית ציבור ובמקום לחתום בשמוע קולנו "שומע תפילה" אמר "העונה בעת צרה", האם צריך לחזור.

צריך לחזור כיון שממעט בזה בשבחו, כמבואר באשל אברהם (בוטשטש תקסו) שבאמירת "שומע תפילה" משבחו שבכל עת הוא קרוב לתפילתנו, ואילו באמירת "העונה בעת צרה" משבחו שעונה רק בעת צרה. וכן הורו הגרש"ז אויערבאך והגר"ח קניבסקי (אשי ישראל מוד הערה לה).

בין המצרים

לאחר שכבר עשו וורט וקנין על ענייני הממונות.

כיון שרגילים לעשות שוב שמחת 'תנאים', יכולים לעשות. ואם רגילים לרקוד, רשאים אף לרקוד, אך ימעטו קצת בריקודים. וכן מותר לרקוד לחתן בישיבה אחר אירוסיו (וכן לפלה בסמור) כפי הרגילות ואמנם ימעטו מעט בריקודים.

בגד חדש בלא 'שהחיינו' האם מותר לחדש בגד בלא לברך שהחיינו, כגון שכבר בירך בשעת הקנייה.

בשער הציון (תקטא, מוח) הכריע שמותר מפני שכל האיסור הוא לברך שהחיינו עד ראש חודש אב ולא השמחה שבחידוש. אכן דעת מרן הגר"ש אלישיב שרצוי שלא לחדש בגד בבין המצרים, כעין הנזכר בערוך השלחן (שם יח) "אנחנו מונעים עצמנו מללבוש בגד חדש חשוב מו"ז בתמוז".

בשבת יכול לחדש ולברך שהחיינו (בהכרעת המשנה ברורה תקטא, מוח), ויכול ללבוש את הבגד החדש כבר בערב שבת כרגילותו. אמנם מכנסיים וכל בגד שאין שמחה בחידושו יכול לחדש אף ביום חול.

עובד במאמץ רב

מי שעובד בעבודה הדורשת מאמץ רב, האם חייב בצום.

אין זה היתר לפטרו מהתענית. ואם קשה לו, שלא יבוא לעבודה ביום התענית.

נטילת אנטיביוטיקה

האם הנוטל אנטיביוטיקה נידון כחולה ופטור מלצום.

אם נחלש מחמת נטילת פטור. אך בלא זה אינו מוגדר כחולה כיון שנוטלים אנטיביוטיקה כתרופת מנע מזהיזום, ולא דווקא כמרפא לחולי.

מינקת במיעוט חלב

מינקת שמחמת הצום יתמעט חלבה עד שלא יספיק לתינוק, האם חייבת לצום ולתת לו תחליפים.

תחילת דיני האבלות

האם כליל י"ז בתמוז אסור לשמוע מוזיקה, למרות שעוד לא החלה התענית.

דיני אבלות בין המצרים מתחילים כבר מליל י"ז בתמוז, ואין זה קשור למה שהתענית מתחילה מהבוקר (שור"ת ח"ס שאל לחיד"א כד).

תזמורת וריקודים בשבע ברכות

האם מותר לרקוד ולנגן בכלי זמור בשמחת שבע ברכות בימי בין המצרים.

למרות שבבין המצרים נהגו איסור אף בריקודים ללא מוזיקה (משנה ברורה תקטא, מו), אך לצורך מצות שמחת חתן וכלה לא נהגו איסור במה שרגילים, שבהיעדרו תיפגם השמחה. ולכן ריקודים הותרו, אך כלי שיר כיון שלא רגילים בהם בכל שבע ברכות אסורים. אמנם במקום שרגילים תמיד לחגוג שבע ברכות עם כלי שיר, מותר אף בימי בין המצרים (עיוני הלכה - נישואין קטא).

שמחת 'תנאים'

האם מותר לערוך שמחת 'תנאים' בימי בין המצרים,

היכלות - הוא ספרו של ר' ישמעאל כהן גדול - ברוכים אתם לה' שמים ויורדי מרכבה אם תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישים ואומרים קדוש קדוש קדוש. ולמדו אותם שיהיו עיניהם נשואות למרום לבית תפלתם ונושאים עצמם למעלה. כי אין לי הנאה בעולם כאותה שעה שעיניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם באותה שעה אני אחז בכסא כבודי בדמות יעקב ומחבקה ומנשקה ומזכיר זכותם וממהר לגאלם".

אמנם טמונים בזה סתרי תורה, אך להאמור נראה שהנחת רוח הגדולה של הקב"ה היא כשמתכלים בעיניו לראות מה רצונו יתברך. והוא מה שמעורר את החסידים הגדולים שיורעפו על האדם בזה שהקב"ה הממהר את גאולתם.

אכן כל חיינו מלאים במצבים שונים, כאשר מחד פוגשים אנשים המחפשים כל דרך להימלט ממטלות וחייבים שונים ולכל הפחות למלא את חובתם הבסיסית ותו לא, ומנגד אנשים המתנדבים לכל דבר מוצאים זמן וכוח לעשות מעבר למחויבות ואינם מתעצלים בקיום עוד ועוד מעשים טובים.

יהי רצון שנוכח לקרבתו יתברך ולהבין מהו רצונו האמתי ולמלאו בשלמות, כפי שמבקשים אנו בשעת רעווא דרעוין "משוך עבדך אל רצונך", שנימשך לא רק לקיום הציווי המפורש ותו לא, אלא למילוי כל רצונו יתברך בשלמות.

או שיאמר לו פעם אחרת, ודבר זה אנחנו רואים אותו בעינינו שיוולד בכל עת ובכל שעה, בין כל אוהב ורוע, בין איש לאשתו ובין אב ובנו... שלא יאמר די לי במה שנצטוותי בפירוש, אלא ממה שנצטווה ידון על דעת המצנה וישתדל לעשות לו מה שיוכל לדון שיהיה לו לנחת... והוא הנקרא עושה נחת רוח ליוצרו".

הדרך לקבל יותר מהמגיע לו

ועלינו לדעת כי כיון שהנהגת הקב"ה במידה כנגד מידה, ממילא כפי שישתדל האדם לעשות "נחת רוח ליוצרו" גם במה שאינו חייב מעיקר הדין, אלא יוסיף לפנים משורת הדין בעשיית נחת רוח לפניו יתברך, כך יחזיר לו הקב"ה ובמידה כנגד מידה יגרום לאדם 'נחת רוח' ויעשה את רצונו למרות שלא מגיע לו כך מעיקר הדין.

וזהו שמבואר בסוכה (לה, א) "שיירי מצוה מעכבין את הפורענות", שהם התוספת על עיקר חיובו במצווה, ובכוחם לפעול כדי לעכב את הפורענות מעליו.

כלבישת ציצית שלמרות שלא מחויב בלבישת הבגד וכן יכול לפטור את עצמו מחיוב הטלת הציצית בבגד, על ידי שיחתוך אחד הכנפות, ובכל זאת מה שלובש ציצית ומכניס עצמו לחיוב, מראה בזה שמחפש לעשות נחת רוח ליוצרו, ולכן זוכה על ידה וניצול מדינה של גיהנם.

וכן הביא המשנה ברורה (קכח, ה) על זמן אמירת קדושה "כתבו בשם ספר

מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
111

הניסיון בדור המדבר ובכל דור – 'היש השם בקרבנו אם אין'?

פרשת בלק
תשפ"ג

בסלע שני יציאות של מים, גם אגם מים כעין שוקת, וגם מעיין של מים ששופע ממנו החוצה, ויוצא לכל בני ישראל.

הסלע שהיכה משה – הוא אותו הסלע שהיה בימי מרים

ונראה לי להביא ראיה לזה, שאותו מין אבן שהוציא מים בתחילה, ממנו הוציאו מים גם לאחר מיתת מרים.

שהרי משמע בתורה שההכאה על הסלע בפרשת חוקת, היתה על אותו הסלע ממש, שממנו יצאו מים בחיי מרים, שהרי לשון התורה היא שאמר השם למשה "ודיברתם אל הסלע לעיניהם – ונתן מימיו" ויש לשאול מה הכוונה, ודיברתם אל הסלע בהא הידיעה? ומשמע שידברו לאותו הסלע הידוע, ולא מובן, הרי לא פירש להם מיהו אותו הסלע שצריך לדבר אליו.

עוד יש לשאול, מה הכוונה 'ונתן מימיו' שמלשון זה משמע, שכביכול יש מים בתוך הסלע, וכאשר תדברו אליו, אז הוא יתן את המים שלו, והרי זה פלא, איזה מים יש בתוך הסלע? והיה יותר נכון לומר, ודיברתם אליו – ויוצא לכם מים, ומה הכוונה מימיו?

ובהכרח יש ללמוד מזה, שכוונת התורה "ודיברתם אל הסלע" שילכו משה ואהרן לאותו הסלע, ואז הוא יוציא את מימיו, ולמעין של מים, עכשיו כבר היה בו נביעה של מים, ועל זה נאמר שבעת כשהם ידברו אליו, הוא יוציא את מימיו שהיו בו עד עכשיו, בחייה של מרים.

ולפי זה אנחנו למדים, שאותו סלע ממש, שהוציא מים בימי מרים, הוא זה שהמשיך להוציא מים לאחר מיתתה, בזכות משה רבינו (תענית ב, ב) ועל שני מאורעות האלו אמר דוד המלך "ההופכי הצור אגם מים – חלמיש למעיניו מים" שאותו הסלע נקרא צור החלמיש, כלשון התורה בפרשת עקב שם, והוא היה לאגם של מים, ולמעין של מים, בשני פעמים, האחד ברפידים, והשני במדבר צין עם מיתת מרים.

וידוע מה שאמר האריז"ל לר' חיים ויטל, כשבא ללמוד ממנו תורת הקבלה, שבכדי שיהיה ראוי לכך, הוא צריך לשתות מבארה של מרים, ולקח אותו האריז"ל לימה של טבריה, והראה לו היכן בארה של מרים נמצאת, והוציא לו מים משם ושתה, ואז היה ראוי ללמוד ממנו תורה, עוד מצינו בסגולת המים של בארה של מרים, ברמ"א בשם הכלבו (א"ח רצט, י) "שבארה של מרים סובב כל מוצ"ש כל הבארות, ומי שפוגע בו וישתה ממנו יתרפא מכל תחלואיו"

לא האמנם בי להקדישני – היכן היה חוסר אמונה?

הנה בפעם השניה נאמר למשה שידבר הוא ואהרן אל הסלע, ויוצא להם מים, ולמרות זאת משה היכה את הסלע, והביא רש"י מחז"ל שאותו הסלע הלך והתערב עם שאר סלעים ולא הכירוהו, ולכן דיברו לסלע אחר ולא יצא ממנו מים, ושוב היכו עליו כמו בפעם הראשונה, ואז יצאו מים.

ונראה לי שסברתם של משה ואהרן היתה, שאין כל כך הבדל באיזה אופן יצאו המים, אם ע"י דיבור, או ע"י הכאה, ולכן ברגע שראו שאינם יכולים להוציא מים בדיבור, אז עברו מיד להכות אותו. וצריך להבין אם כן, מה היתה התביעה על משה ואהרן, ומדוע נחשב שיש כאן חוסר אמונה בהשם?

ואמנם נראה לי שהתביעה עליהם היתה, שהיו צריכים לדקדק בדבר השם, שבדיוק מה שנאמר להם, זה מה שצריך לעשות, ואם אמר השם להוציא מים בדיבור, כנראה שיש בזה ענין, שכן הקידוש השם עצום וחזק יותר, וכמו שאמרו חז"ל שאם היה מוציא מים בדיבור, יעשו ישראל ק"ו אם הסלע שומע בקול דבר השם, כל שכן אנחנו שיש לנו שכן ועונש שבוודאי נעשה את רצון השם.

וזה הכוונה "לא האמנתם בי להקדישני" והיינו שלא האמנתם שהדיבור של השם הוא בדיוק, ובדיוק כפי שאמר השם, כך רצונו לקדש את שמו בעולם, וכשלא מדקדקים בדבר השם לעשות בדיוק כפי שמצווה, זהו חוסר אמונה.

וכעין החטא הזה מצינו בספר שמואל (א יג, ח-יג) שאמר שמואל הנביא לשאול המלך להמתין לו בגילגל שבעה ימים, עד שיבוא להקריב את הקרבנות, ושאל לא המתין לשמואל והעלה את הקרבנות, וכשבא שמואל אמר לו מה עשית? וענה לו שאול, שהעם הלאדלל וברת, ולכן העליתי את העולה בעצמי, ויען שמואל ויאמר לו "לא שמרת את מצות ה' אלוך אשר ציווך" ולכן אמר לו שממלכתו לא תקום. הרי רואים שלמרות שהיו לו סיבות טובות למה לשנות ממה שנאמר לו, כיון שלא עשה בדיקדוק כפי שאמר לו השם, זה נקרא "לא שמרת את מצוות ה'"

שני פעמים הוציא השם מים מן הסלע במדבר

הנה מצינו שני פעמים, שבהם נצטווה משה רבינו להוציא מים מן הסלע, בפעם הראשונה כשהיו בני ישראל ברפידים נאמר בתורה בפרשת בשלח "ואין מים לשתות העם.. ויאמר ה' אל משה הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב, והכית בצור, ויצא ממנו מים ושתה העם, ויעש כן משה לעיני זקני ישראל" (שמות יז, א-ו) הנה בפעם הזו כשהיו ברפידים, נצטווה משה רבינו להכות בסלע ולהוציא ממנו מים, ואכן כך עשה.

והפעם השניה היתה, בסוף הארבעים שנה, כאשר הגיעו בני ישראל למדבר צין, ומתה מרים, והבאר שהלכה איתם ארבעים שנה בזכות מרים – כעת התייבשה, ואז נאמר בתורה "ולא היה מים לעדה.. וידבר ה' אל משה.. קח את המטה.. והקהל את כל העדה.. ודיברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו, והוצאת להם מים מן הסלע.. וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמיים, ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם" (דברים כ, א-יא) הנה בפעם הזו כשהיו במדבר צין, היה רצון השם לקדש את שמו, דוקא ע"י שמשו רבינו ידבר אל הסלע, ואמנם משה ואהרן לא דיברו אל הסלע, אלא היכו אותו כבפעם הראשונה ברפידים, ויצאו מים רבים.

הצור נהפך לאגם מים – והחלמיש למעיין מים

ועל שני המאורעות הללו, אומר אדונינו דוד בתהילים "ההופכי הצור אגם מים, חלמיש למעיניו מים" בואו וראו את כוחו וגבורתו של הקב"ה, שיוכל להוציא מים מצור ומחלמיש.

ויש להבין למה כפל דוד המלך את דבריו, ואמר גם 'ההופכי הצור אגם מים' וגם 'חלמיש למעיניו מים' ומדוע לא הסתפק בפעם אחת, ונראה שכוונתו היא לשני הפעמים הנ"ל שבהם הקב"ה הוציא מים מהסלע, בפעם הראשונה ברפידים, ובפעם השניה במדבר צין, וכנגד שני המאורעות הללו כפל דוד את לשונו, ששני פעמים הוציא השם מים מן הסלע.

ואמנם יש לדקדק עוד בפסוק בתהילים, שבפעם הראשונה אומר דוד המלך שהוציא מים מן 'הצור' ובפעם השנייה אמר שהוציא מן 'החלמיש' ומשמע שמדובר על שני סוגי אבנים, עוד הבדל אנו רואים, שבפעם הראשונה נאמר 'אגם מים' ובפעם השנייה 'מעיינו מים'. ולכאורה הרי אגם ומעיין הם דברים שונים, שאגם הוא מקום קיווי והתאספות של מים עומדים, ומעיין הוא מקור נביעה של מים שזורמים ונשפכים ממנו החוצה, ומה הטעם שבתחילה נקט אגם ולבסוף מעיין.

ולכאורה נראה ללמוד מזה שבפעם הראשונה דוד המלך מדבר על המעשה שהיה ברפידים, ששם נאמר בתורה שאמר השם למשה 'הכית בצור' ויצאו ממנו מים' הרי שהמים יצאו מהאבן שנקראת צור, וגם יתכן שאז לא יצאו המים מהסלע ונשפכו ממנו החוצה כמעין, אלא שנוצר גומא בתוך הסלע כמין שוקת רחבה, ושם היו המים עומדים, ומהם יכלו לשתות כל העדה ובהמתם, וזה הכוונה 'ההופכי הצור אגם מים' שבמעשה הראשון – הצור נהפך לאגם של מים.

ואמנם בפעם השניה לא נאמר בתורה מאיזה מין היה הסלע, אלא נאמר 'ויך את הסלע'.. ויצאו מים רבים' ויתכן שהסלע כאן לא היה צור, אלא היה סוג של סלע הנקרא חלמיש, ואז באותה הכאה, לא היה רק אגם של מים כבתחילה, אלא יצאו ממנו מים רבים [כלשון התורה] והיה הסלע כמעין המבעבע מים שנשפכים ממנו לכל סביביו, ועל זה אמר דוד 'חלמיש למעיניו מים' [וכמש"כ רש"י בתהילים (עח, טו) שהיו המים נמשכים אחריהם לכל חניית שבט ושבט]

ולפי זה נתבאר לנו הפסוק בתהילים, באופן נפלא, שהיו במדבר שני מאורעות, הראשון היה בצור, שנהפך לאגם של מים, והמאורע השני היה בסלע חלמיש, שנהפך למעיין נובע של מים רבים.

מוכה בתורה שצור וחלמיש – אבן אחד הוא

ואמנם שוב ראיתי שדברינו אינם נכונים, שהרי נאמר בתורה בפרשת עקב (דברים ת, טו) "המוציא לך מים מצור החלמיש" משה אומר לבני ישראל תראו איך השם הולך אתכם במדבר, והביא לכם מים מצור החלמיש! רואים מה בפירוש שצור וחלמיש הם אותו אבן, ולכן אמר 'צור החלמיש'.

ולפי זה בהכרח שכוונת דוד בתהילים, היא ג"כ על אותו אבן, שאותו מין של סלע נקרא צור וחלמיש, וממנו הוציא השם מים שתי פעמים, ומה ששינה דבריו, ואמר אגם מים – ומעיין של מים, צריך לומר שהיה

לא בטחו באלוקים – ולא האמינו בישועות

וינסו א-ל בלבבם – היכול לערוך שולחן במדבר?

מזמור ע"ח בתהילים נכתב ע"י אסף, כמו שנאמר בתחילתו "מזמור לאסף" ובו אסף מתאר את כל הניסים שעשה השם לעם ישראל במדבר, ובתוך דבריו אומר (מפסוק טו ואילך) "יבקע צורים במדבר וישק כתהומות רבה, ויוציא נזלים מסלע, ויורד כנהרות מים" הרי הקב"ה עשה להם כזה נס מופלא שהוציא מים מסלע, בכל זאת "ויוסיפו עוד לחטוא לו, וינסו א-ל בלבבם, לשאל אוכל נפשם" הם עדיין ניסו את השם וביקשו לחם ואומר "היכול א-ל לערוך שולחן במדבר" ומיד אח"כ תמה עליהם אסף "הן היכה צור ויזונו מים, ונחלים יסטופו, והם לא יוכלו לתת, אם יכין שאר לעמו" ומחמת זה "שמע ה' ויתעבר.. כי לא האמינו באלוקים ולא בטחו בישועות"

איך יתכן - שלא האמינו ביכולת השם?

הנה אסף מתאר לנו שאחרי שהשם הוציא מים מהסלע, היה חטא לעם ישראל, שלא האמינו באלוקים, וניסו את השם בלבבם, האם יוכל להביא להם מזון, ואח"כ ביקשו ג'כ בשר, וצריך להבין איך יתכן שעם ישראל באו לנסות את השם, האם יוכל לתת להם מזון? האם יוכל להביא להם בשר? הרי הם ראו בחוש שהקב"ה מוציא להם מים מסלע, וזה לא בריאה של יש מיש, אלא יש מאין, שבסלע אין שום לחלוחית, והקב"ה הוציא ממנו נהרות של מים, וזה בריאה חדשה שלא היתה קודם לכן, ואם הקב"ה יכול לייצר יש מאין, וכי הוא לא יכול להביא להם מן, או להגיד להם את השליו?

ואמנם התמימה הזו עצמה תמה אסף על עם ישראל 'הן צור היכה ויזונו מים' הרי ראיתם בחוש שהקב"ה מייצר יש מאין, והוציא נהרות של מים מתוך סלע יבש, ומי שיכול לעשות את זה, לא יכול להוציא להם לחם ובשר? אסף היה לועג לאותו דור, איך הם מנסים את השם? הרי זה טיפשות! לאחר שראיתם את יכולת השם לייצר יש מאין, אין לו שום מעצור מלהושיע, ויכול לייצר לכם הכל, ואיך שאלו 'הגם לחם יוכל לתת, אם יכין שאר במדבר?'

ולכאורה היה ניתן לפרש, שאכן אסף טען טענה טובה, ולא היה להם במה לנסות את השם, אחר שראו שהוא בורא יש מאין, ואמנם ביקשו לחם ובשר, אבל לא היה בזה נסיון אם יש ביכולת השם, כיון שראו במוחש את יכולתו.

ואמנם הדברים אינם נכונים, שהרי אנו מוצאים בתורה שאמר השם למשה "עַד אָנָּה יִנְאֻצִּי הָעָם הַזֶּה" והכוונה היא שהיתה טענה על עם ישראל שהם לא מאמינים בו, וכי"ב אמר דוד בתהילים "אֲשֶׁר נִסּוּנוּ אֲבוֹתֵינוּ בַּחֲנוּנִי גַם רָאוּ פִּנְיָ" הרי שהקב"ה אומר שעם ישראל ניסו אותי, ובחנו אותי, ומבואר שישאל חטאו בכך שניסו את השם, וכך ממשיך דוד ואומר "אַרְבַּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר, וְאוֹמֵר עִם תּוֹעִי לִבִּי הֵם וְהֵם לֹא יִדְעוּ דְרֶכִּי" במשך ארבעים שנה היה כביכול התקוטטות עם בני, מחמת זה שהם לא ידעו דרכי, וניסו אותי ובחנו אותי.

ויש לבאר בזה, שאמנם בני ישראל ראו את יכולת השם שמייצר יש מאין, ולא היה ספק ביכולתו להביא להם את כל הפצם, אבל הם רצו לראות את זה בעיניים, שהרי הם באו ממצרים, והיו עובדי עבודה זרה, ולא הכירו את השם, וכעת הקב"ה הראה להם את גדלו ואת יכולתו, והם ביקשו, ובאו נראה שגם לחם יוכל לתת במדבר, אנתנו רוצים לראות 'בעיניים שלנו' שהשם נותן לחם ובשר, ועל זה אמר השם "אֲשֶׁר נִסּוּנוּ אֲבוֹתֵינוּ, וּבִחְנוּנִי זֶה שֶׁהֵם מְנַסִּים אוֹתִי, וּבִחוּנִים אוֹתִי לִרְאוֹת בְּעֵינֵיהֶם אֶת הַיְּכוּלֹת שֶׁלִּי לַתֵּת לָהֶם, זֶה עֲצוּמוֹ חוֹסֵר אֲמוּנָה, וְעַל כֵּן אָקוּט עִימָם בְּדוֹר אַרְבָּעִים שָׁנָה.

היש השם בקרבנו אם אין

ואמנם התשובה הנכונה לכך, מבוארת בפרשת בשלח, היכן שצמאו בני למים, ונאמר שם בתורה "וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמִרִיבָה, עַל רִיב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעַל נִסּוֹתָם אֶת ה' לֵאמֹר, הֲיֵשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵינִי הַתּוֹרָה

בחיידוש הרשב"א שדבר חשוב לא נגרר אחר האיני חשוב – לענין ברכה

וטעם הדבר, כיון שחלוק דין קדימה של חביב ומין שבעה, לקדימה של שלם, שבחביב ומין שבעה, הקדימה שלהם היא מצד חשיבות הפרי, שמין שבעה וחביב זה מהות של פרי חשוב יותר, ולכן אינו נפטר בדרך גררא, אבל בקדימה של שלם, אין לשלם מעלה בעצם מהותו על החצי, שהרי גם השלם ברגע שיחידך איבד את מעלתו, וא"כ כל המעלה שלו הוא רק מצד הברכה, שראוי שהברכה תאמר על פרי שלם, ולכן אין סיבה שלא יפטר השלם בדרך גררא אחר החצי, שרק פרי שבמהותו חשוב יותר, אינו נגרר אחר הפחות ממנו, אבל שלם, שבמהותו אינו חשוב יותר יכול להיגרר אחריו. ועוד נראה חידוש לדינא לפי זה, שמי שיש לפניו שתי פירות, אחד חביב ואחד שלם, ששצריך להקדים את השלם לחביב, ונראה שאף שבהלכות קדימה צריך להקדים את השלם, מ"מ כיון שהחביב במהותו הוא פרי יותר חשוב מהשלם (ומקדים את השלם רק מצד מעלת הברכה על שלם) לכן החביב לא יכול להיגרר אחר השלם, כיון שהחביב חשוב יותר ממנו. ולפי"ז מי שיש לו תפוח שלם וחצי מנגו, שצריך להקדים לבדן על התפוח מצד שהוא שלם, יכול לאכול את המנגו רק אם כיון בפירוש שהברכה תחול על המנגו, אבל אם לא כיון להדיא שהברכה תחול גם על המנגו, הרי זה לא נפטר בדרך גררא, למרות שהיה בדעתו לאכול את המנגו. חידוש זה התחדש לי בליל שבועות בלדרמן ואז הלכתי מיד לרי חיים גריינמן צ"ל לשאול אותו, והסכים איתי, ואמר שזה דבר פשוט וברור.

לזכות וחתן הרב מיכאל גולדווירג לרגל נישואיו, יהי רצון שיזכה להקים בית נאמן בישראל, דורות ישרים מבורכים לבני עיר עדי:

להו' ירוצ שהצאות להילין גדולות מאד, ואנו נקוקים לתראות, כל מי אמצונין להשתתף – תפוא צליו פרכה, ולכרו מן השמים!

לרפואת

קרן בת שרה לרפואה שלמה בתוך שאר חולי ישראל
ולחזרה בתשובה שלמה
לעדי בת קרן ואופיר בן קרן אכיר

לעילוי נשמת הרב

מכלוף יוסף ב"ר שלום אבימילוב
צוקלי

לזכות נכד מוריני הרב שליט"א

חתן הרב יצחק אלקיים

לרגל נישואיו

יהי רצון שיזכה לבנות בית נאמן בישראל
דורות ישרים מבורכים לבני עיר עדי.

בלעם חגירא ופינחס ליסמאה

לכל אדם, בשנות חייו, מזדמנות התרחשויות וסיבות שיכולות להציבו במקום שבו יביא תועלת לכל סביבתו, פוטנציאל שיש רק לו. יש שידעו לתפוס את ההזדמנויות האלה, ויש ששבו לתרנגולות ולזוטות

פרשה שלמה אודות קורותיו, היה אמור להיות סמל מפואר לאומה, קברו היה הופך למאוזולאום המושך אליו המון עם, אולי היו קוראים ערים וארצות על שם בלעם הנביא, מן הסתם לדורות עולם היו הילדים נקראים על שמו.

והנה אכזבה. כל מורשתו מסתכמת בכך שהיה חגיר.

שכחו מנבואתו ויחידותו בעולם, שכחו ממעשיו. כל מה שזוכרים ממנו, אלו רגליו הפיסחות. אוי לה לאותה בושח. ייתכן שרצו להזכיר את שמו כך, כדי לצייר את ההיסטוריה שעם ישראל הרגו לחינם אדם חגיר וחסר יכולת.

ולדיהן ייאמר, כי לכל אדם תסתים קצבת חייו בעולם. איזה זכר ורושם יוריש, מה יכתבו עליו בית דין של מעלה.

והשאלה הזו נוקבת פי כמה וכמה.

פינחס ליסמאה

הערה שניה.

מבעו של אדם בכלל וקבוצה בפרט, לקחת פרט שלא מסתדר עם הרעיון הכללי ולעצב אותו מחדש. פעמים הוא יוצג כמשהו צדדי ולא מחייב, פעמים לא יוצג כלל ופעמים יוצג כעוין וכאויב.

בהיסטוריה שנכתבה בידי המואבים או המדינים, תיארו את דמותו של פינחס כ'פינחס ליסמאה'. לא רק שבלעם הוא איש פיסח ומסכן, אלא גם זה שהמית אותו, ליסמים חסר לב.

את המלחמה על בני ישראל, פתחו זקני מואב וזקני מדין. הם נועצו ברית יחדיו לאמר לכו ונשמידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, ישראל מעולם לא המיתו עם, אם הם יענו להם לשלום.

כעת אתם באים לחפש להשמיד את עם ישראל, מה ציפיתם שיתרחש, שיפשטו את צווארם לשחיטה לפניכם? ביקשתם מלחמה, קיבלתם והפסדתם. כעת תפסידו בכבוד! אבל המכתב מגלה ששמו של פינחס, שר הצבא במלחמה (רש"י שם) הפך להיות ליסמים!

דמותו של בלעם, עשויה להיות מורמת על נס בקרב שבעים אומות העולם. מעולם לא חוו אדם גדול כמותו שהגיע להשגות רוחניות גבוהות כמותו.

עשויה הייתה. בפועל, שום זכר לא נותר ממנו.

אבל מה לנו משתאים על אומות העולם שאין להם אלא תאוות החיים הרגעית ומה איכפת להם מנביא שקם להם, אם אין מגמתם לבקש קרבת אלוקות. מצדם יקומו עוד שבעים כמותו, יקומו ויפלו. לכל היותר יספרו את אגדותיו כסיפור דברי הימים וכעלילות של גיבור שהיה ונהרג.

אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם

והנה מעשה נפלא אודות מורשתו של בלעם, מעשה הראוי להתבוננות בכמה אנפי (סנהדרין קו):

'ההוא מינא' מתעניין אצל רבי חנינא, האם ידוע לו באיזה גיל מת בלעם, אולי כתוב זאת בפסוקים, אולי קבלה בידם מאיש לאיש. משיב לו רבי חנינא, 'מיכתב לא כתיב'. אין גילוי מפורש באיזה גיל מת, אולם ניתן לשער שהיה בגיל שלושים ושלוש או בגיל שלושים וארבע, שהרי כתוב 'אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם', ומי איש דמים יותר מבלעם, מסתבר מילתא שבמחצית ימיו – שבעים שנה – מת.

נהנה המין מהתשובה והודיע שאכן צדק בדבריו. יש בידיו הוכחה לסברה ששמע זה עתה, שהרי השיג את 'פנקסיה דבלעם', מכתב מהתקופה ההיא המתעד את קורותיו, ושם כתוב שבגיל שלושים ושלוש 'מת בלעם חגירא, כד קטיל יתיה פינחס ליסמאה'.

כותב מכתב זה, ככל הנראה מאז ימי בלעם, מציין שבגיל הזה מת בלעם החגיר בעת שהמית אותו פינחס הליסמים.

בלעם חגירא

והתואר הזה, 'בלעם חגירא', נפלא בעינינו עד למאור. אדם יחיד בתבל שזכה לגילוי נבואה, אדם שבספר הספרים הוכתבה

והמביכות וסביב תיאור דקדקני וחסר משמעות של הטיפוסים המשונים שפקדו את הבית. זה מה שלקחת ממנו?

הלך לדרכו

כי זה אופיים וטבעם של אומות העולם, אינם מתרוממים מהזדמנויות שנקרות בדרכם, יחיד היה יתרו ופרסמו הכתוב.

בלק ובלעם רואים שכל הבריאה מנותבת לצרכם של ישראל, מושגחים בעיני פקחא ובאהבתו ובחמלתו הוא גאלם. אנשים כאלו היו צריכים לאפס עצמם מחדש ולהיות אוהבי ישראל, אם לא לגייר את עצמם.

ומה תחת זאת, פסוק שלם שהיה נראה מיותר אלמלי דברינו אלה:

ויקם בלעם וילך וישב למקומו, וגם בלק הלך לדרכו. יש להם סעודה בערב, טיול מחר, משחק בעוד יומיים. זה הולך לדרכו וזה שב למקומו.

אראנו, ולא עתה. עכשיו אמשוך במיולים ובשעשועים.

השליחות שלך

לכל אדם נקרות הזדמנויות מיוחדות שמביאות את חייו לידי מיצוי השליחות שלשמה נמצא בהאי עלמא.

לא צריך למצוא כתב יד עתיק בשביל הייעוד שלך, זה יכולה להיות סייעתא דשמיא עם חברותא או מגיד שיעור פלוני, זה יכול להיות היכי תימצי לבאר סוגיא עמומה לאחרים ולמצוא בה טעם, זה יכול להיות הקמת מערכת שתסייע לרבים, מסגרת או אירגון, או כל בקעה אחרת שנועדה לגדר אותך.

אדם נמצא לצד אותה הזדמנות, מתפעל ממה שמתפעל, סוקר את מה שסוקר, מתעניין באיזה גיל היה פלוני וכמה סוסים היו במרכבה של הבעל שם טוב ושב לצנון וחזרת שגידל מאחורי הבית.

אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו, ויאכל חצי בשרו.
אל נא תהי כאותו מין שהלך לדרכו ושקע בתהום הנשיה.
אל נא!

אלא מאי, הליסמיות של פינחס בכך שלקח אומנותם והשתמש בחרב שהיא ירושה מאבותיהם. מה בכך, והלא הם עצמם באו עם אומנות אבותינו וביקשו לקלל את ישראל, מה הטרוניא כעת?

ובחלק הזה למדנו איך אנשים יעצבו סיפורים והתרחשויות כרצונם. מה שהיה הוא שיהיה, אותם אנשים ואותם יצרים, לפני שלושת אלפים שנה והיום, מאום לא השתנה.

פנקסיה דבלעם

סוחר עתיקות שישמע על תגליתו של אותו מין, היה מכה על קדקדו ומטיח בו, בצדק, על אולת ידו ושממון שכלו.

אתה מחזיק מסמך יחיד מסוגו בעולם, עתיק בן יותר מאלף שנה, ושם תיעוד מדויק מהאיש הכי חשוב לאומות העולם. מסמך כזה אמור לסקרן כל אומה, לשמור אותו בכספת מוזיאונית עם שמירה הדוקה. את המחיר שתקבל על מסמך כזה, יכל לשער רק נשוא המסמך ברוחו הרחבה.

אבל אותו בטלן, ראה מה כתוב בדף זהו. איננו יודעים את שמו ואת מקומו, כי הוא לא ניצל את מה שיש לו ביד, ראה והלך לספר.

וכל זאת רק הקדמה לבטלנותו האמיתית של המין.

נוכחת כעת בחכמתו של רבי חנינא, כיצד הפיק מפסוק בספר תהלים, פסוק שכל תינוק של בית רבן יודע אותו על פה, לא מאיזה כתב סתרים או מסורת עלומה, מידע שלא חשבת שאפשר להסיק ולדעת, עכשיו תרכין ראש בפני חכמתו, הולך כליו לבית המרחץ ותבטל את דעתך מפני חכמתו.

הגמרא לא מספרת זאת, כי כנראה הוא חזר לביתו להתעסק עם התרגולים בחצרו.

בטלן שכמותך. באת עם שאלה סתמית, באיזה גיל בלעם. מה איכפת לך אם הוא בן שבעים או בן שלושים, קיבלת תשובה, ומה עשית איתה? מאומה.

ספר יש, ובו תיעוד על יום שלם מחייו של אחד מגדולי ישראל. מלילה ועד לילה, כולל כל השאלות שנשאל והשיב, והעניינים שבאו לפתחו. עיינתי בו, ראיתי שהגיעו אליו שאלות בדיני תרומות ומעשרות, והשאלה כמעט לא מוזכרת והתשובה בכלל לא מופיעה. רק העיסוק סביב השאלות הטורדניות

לעילוי נשמת

האי גברא רבא ויקרא
מקים עולה של תורה בעיר נתניה
הרה"ג עמיהוד יצחק מאיר הלוי לוינ' זצ"ל
מייסד וראש כולל 'תפארת נתניה'
ועורך קובץ 'אוריתא'
בן הגאון הרב משה לוינ' זצ"ל
רב ואב"ד נתניה
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

האשה הכבודה והצנועה
צופיה הליכות ביתה, אשת חיל עטרת בעלה
מרת לידיה בת מנטינה לופס ע"ה
יום היא"צ י"ג תמוז
קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה
ת.נ.צ.ב.ה.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

פרשת בלק

מאחורי כל ענין גשמי מסתתרת סיבה רוחנית

יש בגמרא במסכת מגילה (כז: - כח:) סוגיה ארוכה, ובה מובאת שאלה אחת ששאלו התלמידים את רבם: 'במה הארכת ימים'. כך שאלו תלמידיו של רבי נחוניא הגדול את רבם, כך תלמידיו של רבי יהושע בן קרחה, וכך גם תלמידי האמוראים, רבי זירא ורב הונא, כולם שאלו את רבותיהם באיזו זכות האריכו ימים. ושם בגמרא כל תנא וכל אמורא ענה תשובה אחרת, למה ובמה זכה לאריכות ימים. יש שאמר בגלל שהיה זהיר בקידוש היום. הוא היה עני מרוד, ולא היה לו כסף לקנות יין לקידוש היום. מה עשה? – לקח את האבנט שלו, שבו היה חוגר, ומשכן אותו תמורת מעט כסף כדי שיוכל לקנות יין לקידוש. זו חסידות גדולה, כיון שלכאורה יכל לעשות קידוש על הפת, אבל הוא רצה לעשות את הקידוש דווקא על היין ומשכן את האבנט.

חכם אחר אמר סיבה אחרת לכך שהאריך ימים, לפי שמעולם לא התכבד בקלון חבירו. וכן הלאה יש שם תשובות רבות לשאלה הזו 'במה הארכת ימים', כאשר כל התשובות כולם הם ענייני חסידות בדקדוק קיום המצוות, כגון 'לא כיניתי שם לחברי', ועוד ועוד.

ולכאורה יש מקום להתפלא, למה אף אחד מהתנאים והאמוראים לא ענה על השאלה הזו 'במה הארכת ימים', בגלל שעשה דיאטנה?... לכאורה, לפחות אחד מהחכמים היה צריך להשיב על השאלה הזו, 'אתם רוצים לדעת במה הארכתי ימים? ובכן, תדעו לכם שאכלתי רק לחם חי, לא עישנתי סיגריות מימי, ולא אכלתי אף פעם מטוגן... וכי לא כך אומרים היום? אם תלך לשאול היום איך זוכים לאריכות ימים, מה יאמרו לך? יגידו לך שאסור לך לאכול לחם לבן אלא רק לחם עם כל הקליפות שלו, או רק את הקליפות לבדם... רק סוכר חום, וכיוצא בזה. למה אף אחד מרבותינו התנאים והאמוראים לא הזכיר משהו מזה, מכך שעשה שחיה בנהר וכיוצא?!

וההסבר בזה הוא פשוט, כמו שמפרש הסבא מקלם. תמיד יש סיבה רוחנית שמפעילה את הסיבה הגשמית, ורבותינו התנאים והאמוראים שידעו היטב את הענין הזה, באים לברר אצל רבותיהם מה היא הסיבה הרוחנית לאריכות הימים שלו. ולכן גם הם ענו באמת תשובות וסיבות רוחניות, על שהתאמצתי לעשות קידוש על היין, על שלא התכבדתי בקלון חבירי, וכיוצא בזה.

זהו ענין של חכם. 'איזהו חכם הרואה את הנולד' (אבות ד, א), בעיני בשר רגילים רואים תמיד את המציאות הגשמית כמו שהיא, אבל באמת בכל ענין גשמי יש מאחוריו סיבה רוחנית המסתתרת, והחכם חותר תמיד לדעת את הסיבה הרוחנית המסתתרת מאחורי הסיבה הגשמית.

הטעם לצרות והיסורים שבאים על עם ישראל

במה דברים אמורים? כאשר אנחנו רואים בפרשה שלנו את גודל אהבת ה' יתברך לעם ישראל וכמה הוא רוצה בטובתם, עד ששינה סדרי בראשית ולא כעס באותם הימים, וכאשר אנחנו רואים את הפסוק (במדבר כג, כא) 'לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו', וכותב שם רש"י: הוא נדרש מדרש נאה, לא הביט הקב"ה אוון שביעקב כשהן עוברים על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהם עוברים על דתו, אינו מביט על החסרונות והפגמים שלהם אלא אדרבה, 'ותרועת מלך' מלשון

רע וידידות לישראל, וחיבה יתירה יש להקב"ה לישראל, אם כן אנחנו צריכים להתבונן במאורעות הזמן, איך יתכן שקורה מה שקורה, ודם ישראל נשפך כמים. הרי זה אומר דרשני! כאן בפרשה אנחנו רואים איך שהקב"ה מציל את עם ישראל מידי בלעם הרשע, ומשנה את סדרי הטבע לבטל את הנהגת הכעס באותה התקופה, ובחז"ל כתוב (סנהדרין קה:) שכמין חכה נתן הקב"ה על פיו של בלעם, שלא יוכל להוציא מפיו מילה אחת שלא ברצון ה' יתברך, וזהו מכח האהבה העצומה של הקב"ה לעם ישראל, אשר הקב"ה מזהיר אותנו על זה 'עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור', אנחנו מצווים על הידיעה הזו של אהבת ה' יתברך לעמו ישראל. ואם כן מה הביאור בכל האסונות הנוראים שבאים על עם ישראל? לבוא ולתלות את זה בסיבות גשמיות, אין זו האמת, כי לכל סיבה גשמית יש סיבה רוחנית המפעילה אותה, וכמו שראינו. מהם הסיבות הרוחניות? מדוע למרות כל האהבה העצומה הזו של הבורא לישראל נתכים עלינו צרות ויסורים שכאלו?!

נתבונן ונלמד בדברי רבותינו בזר הקדוש בפרשת שמות (דף יב:). הכתוב אומר (שמות ב, ה): ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור, וכידוע וכמפורסם מה שהיה עם בתו של פרעה שירדה לטבול לשם גירות כמו שאמרו רבותינו (סוטה יב:), והושיטה את ידה והצילה את משה רבינו. אבל רבותינו כאן דרשו את המקרא הזה בהבנה חדשה, 'ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור', בשעתא דהווי פסקי ישראל מאורייתא מיד ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור, הווי נחת מידת הדין לאסתחאה מדמא דישוראל על עלבונה דאורייתא.

כאן אומרים רבותינו דבר נורא. 'בת פרעה' היא מדת הדין, כי 'פרעה' הוא לשון פורענות. על מה באה פורענות? – כדברי רש"י במסכת גיטין, פורענות הוא מלשון עונש. מדת הדין באה לפרוע ולרחוץ 'על היאור', 'יאור' לשון אורייתא, התורה הקדושה. בשעה שישוראל 'פסקי מאורייתא', מפסיקים מעסק התורה, מיד ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור, נחתת מדת הדין לאסתחאה מדמא דישוראל, לרחוץ מדם ישראל, על עלבונה של תורה.

התנא אומר (אבות ב, ז) 'מרבית תורה מרבה חיים'. אין זה לתפארת המליצה לבד, אלא הוא כפשוטו ממש, שברבינו עסק התורה אדם מרבה חיים לעצמו ולמשפחתו, ולא רק לעצמו אלא גם לכלל ישראל. והחזון איש מדגיש בהרבה מאגרותיו, שמה שאדם צריך להרבות בתורה אין זה רק בשביל התועלת האישית שלו, כי עיקר העיקרים הוא להוסיף זכויות עבור כלל ישראל. אנחנו נמצאים במצוקה נוראה, בתוך ים של שונאים ואויבים, ואנחנו צריכים בזמן כזה זכויות רבות, ובוודאי שלא לתת מקום למדת הדין לפרוע ולרחוץ בדמא דישוראל. במה זה תלוי? – בעלבונא דאורייתא.

אוי להם לבריות מעלבונה של תורה

מהו עלבונה של תורה? הנה אומרת המשנה במסכת אבות (פ"ו, ב), בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. ולכאורה יש מקום לשאול, וכי מישוה שמע את הבת קול הזו שמכרזת ואומרת 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה!?' היום הדור הזה הוא דור של סקרים ושקרים... ובכן, לך ותעשה סקר בין אנשים אם מישוה שמע את הבת קול הזו. מישוה יאמר שהוא שמע! שמעו שהדולר עלה... אבל את הבת קול הזו שמכרזת ואומרת 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה', אף אחד לא שמע. ואם כן, הרי זה תימה רבתי, לאיזה טעם הבת קול הזו יוצאת ומכרזת? הרי זו כברכה לבטלה!

הוא להוסיף חיילים לתורה, לקיים דברי התנא במסכת אבות 'מרבית תורה מרבית חיים', ולהוסיף זכויות בשביל כלל ישראל.

הגאון רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל מביא בספרו נפש החיים (ש"ד פכ"ה) את דברי רבותינו (תנא דבי אליהו זוטא פ"ה) על הפסוק (ש"א ב, ה) 'כי לה מצוקי ארץ תשת עליהם תבל', שבכל יום ויום עומדים ויוצאים כתות של מלאכי חבלה לחבל את העולם. מדוע? – מפני מה שאמר התנא במסכת אבות שאדם שעובר עבירה בורא פרקליט רע שעומד ומקטרג. בגלל העוונות והחטאים שנעשים בעולם עומדים בכל יום ויום כתות של מלאכי חבלה שרוצים לרדת ולחבל בכל העולם כולו, ומה מגן על העולם מפניהם? הרי אנחנו רואים שיש קיום לעולם! אומרים רבותינו במדרש, אותם התלמידים חכמים שיושבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועוסקים בתורה, הם הם שמבערים את מלאכי החבלה הללו, מסלקים אותם ומונעים מהם מלהפיק את זממם.

אדם בעיני הגשמיים לא רואה מה הוא פועל בעסק התורה שלו, וכמה טובה וברכה הוא מביא לעולם בזמן שיושב ושומע שיעור של תורה. אם היינו חיים יותר את הידיעות שלמדו אותנו רבותינו איך כלל ישראל כולו ניזון ומתקיים בזכות עסק התורה שלנו, אם היינו רואים לגד עינינו כי 'מרבית תורה מרבית חיים', מונעים צרות ויסורים ומביאים לעולם שפע של טובה, לא היינו מפסיקים ללמוד. אז נכון שבעיני הבשר שלנו אנחנו לא רואים את זה, אבל מה בכך? עיני השכל שלנו צריכים לראות את הידיעות הללו שלימדו אותנו רבותינו, ועלינו לחיות את זה.

אם אנחנו כולנו נתחזק במצוה הזו של עסק התורה, שהיא המביאה לכל הברכות כולם, והיא גם המביאה את האדם לידי תשובה, נראה בחוש את אהבתו של ה' יתברך לבניו, ונראה בחוש איך שיתמעטו הצרות והיסורים.

כל הקנינים הרוחניים תלויים בעסק התורה

רק על ידי עסק התורה אדם יכול לעשות תשובה, להתקרב אל בוראו ולכפר על עוונותיו. אי אפשר שאדם יעשה תשובה אמיתית בלי שיהיה לו את התורה, וכדברי רבותינו (זהר הקדוש ח"ג דף פט: ועוד), מאן דרחיק מאורייתא רחיק מקודשא בריך הוא ומאן דקריב לאורייתא קריב לקודשא בריך הוא. אם אתה רוצה להיות קרוב להקב"ה, שזוהו עיקר העיקרים, כמו שנאמר (דברים י, כ) 'זבוב תדבק', אתה חייב להיות אחוז ודבוק בתורה. ולכן כשרבותינו אנשי כנסת הגדולה תקנו לנו ברכה על ענין התשובה, פתחו אותה במילים 'החזירנו אבינו לתורתך'. מדוע? – כי בלי תורה, גם תשובה לא תהיה לאדם. והרבה סיבות יש בדבר, גם מפני שאם אדם רחוק מתורה לא ידע על מה לעשות תשובה, והיצר יכול לתעתע באדם שיחשוב על מצוה שהיא עבירה ועל עבירה שהיא מצוה, וגם מפני שעצם עסק התורה מחברת את האדם אל בוראו ומקרבת אותו אליו. וכך זה לא רק לגבי תשובה, אלא כל מעלה וכל קנין רוחני מקניני העבודה – אי אפשר להשיג אותה בלתי באמצעות התורה הקדושה.

הנה בכל יום אנחנו מזכירים את המצוה העצומה והיקרה של אהבת ה' יתברך, 'ואהבת את ה' אלהיך'. שואלים רבותינו (ספרי ואתחנן פסקא ל"ג), איך אדם יזכה למצוה הזו? אם אדם יאמר ללב שלו: 'לב לב, אני מצווה אותך לאהוב את ה' יתברך'. הלב ישמע? – הלב יאמר: 'מצטער, כל העמדות תפוסות'... מה אדם יעשה כדי להפוך את הלב שלו ללב שומע? איך יגיע ל'ואהבת את ה' אלהיך'? על ידי 'זהו הדברים האלה'. על ידי לימוד התורה, על ידי השתתפות בשיעורי התורה וקביעת עתים לתורה, שיפתחו את הלב ויקרבו את האדם לה' יתברך.

אחד מגדולי ירושלים היה רבי מוטל דיין זצ"ל, והוא היה מפרש את מה שאנחנו אומרים בתפילה 'הוא יפתח לבנו' – בתורתו, איך הוא יפתח את הלב שלנו? – בתורתו, על ידי התורה. כי המפתח ללב הוא התורה, ועל ידי לימוד של דף גמרא אדם יכול לפתוח את הלב שלו, להתקרב להקב"ה, להכניס בלבו אהבת ה' יתברך, לעשות תשובה ולהגיע לכל המעלות הרוחניות. ובפרט, כמו שראינו כאן בדברי זהר הקדוש, אם נתחזק יותר ויותר כפלים לתושיה בעסק התורה, נמנע את המצב הזה של 'ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור', ונסלק מאתנו את מדת הדין המתוחה. הרי אנחנו רואים את המצב האיום ונורא, ואם אנחנו רוצים ישועה ופתרון, עלינו להרבות בתורה עוד ועוד. וכך שמעתי מאחד מגדולי הדור כשהייתי אצלו לא מזמן, שאין לנו אלא להרבות עוד בתורה, בשיעורי תורה, ובתפילה, וה' יהיה בעזרנו.

אבל באמת, אמר הבעל שם טוב, זה לא נכון. כולם אכן שומעים את הבת קול הזו שמכרזת ואומרת 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה', אלא שצריכים אנחנו להטות אוזן להכרזה הזו. מה היא ההכרזה הזו? – זו אותה הלחישה שכל אחד ואחד שומע בתוך תוכו הרבה פעמים, הלוואי שתהיה לו ומדברת על לבו "חבל על הזמן. הרי כבר יש לך שערות לבנות, בוא ותדאג קצת לענינים הרוחניים שלך. כל הזמן אתה מתעסק בעניני החומר והגשמיים שלך, ומבטיח שאחרי שתשיג דבר פלוני ופלוני תלך ללמוד תורה. כבר שנים שאתה מבטיח את זה, משיג כפלים ועדיין לא בא לשייבה לעסוק בתורה. מספיק, בוא ותעסוק קצת בדברים שהם למעלה מן השמש, בקנינים הרוחניים". הלחישה הזו, אמר הבעל שם טוב, היא היא הבת קול היוצאת מהר חורב בכל יום ויום ומכרזת ואומרת 'אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. אלא מאי? – יש אחד שכששומע את הלחישה הזו, הוא רוצה לבטל ולעקור את ההערה הזו, והוא אומר לעצמו 'זה הרהורי שווא, לא שמעתי כלום'. הוא אף מביא ראיה לדבריו – הולך אל חבר שלו ושואל אותו 'שמעת משהו?' וכשהוא משיב בשלילה הוא שמה, 'הנה, זה ראיה שלא שמעתי כלום, ולא היו זה אלא דמיונות'...

כל אחד שומע את הבת קול הזו ששואלת אותו מעת לעת מה עם העלבונה של תורה. ומה זה עלבונה של תורה? – עצם מה שאדם לא לומד, וכמו שראינו כאן בזהר הקדוש, כשישראל פסקי מאורייתא – זה עצמו 'עלבונא דאורייתא'. ומדוע? – כי איך יתכן שלצרכי הגוף שלך אתה דואג, ולגשמה האלוקית שלך אתה לא נותן כלום? אין זה אלא כי אתה לא נותן ערך לתורה ומזלזל בה. הרי אם אדם היה זוכה לביקור מלכותי של המלך, מכניס אותו לבית, מושיב אותו בכסא ליד השלחן ונפנה לעסקיו בלי להתייחס בכלל אל המלך שיושב שם. יש לך עלבון גדול מזה? המלך יושב אצלך, איך אתה משאיר אותו לבדו ולא מתייחס אליו? התורה מבקשת מהאדם, בוא ותלמד אותי, בוא ותתן משהו לגשמה שנמצאת בתוכך, ותעשה נחת רוח לממ"ה הקב"ה. יש לך עלבון גדול מזה, שאדם לא שת לבו לכל זה וממשיך לעסוק בהבלים אשר לא יועילו ולא יצילו? ואם ישראל לא שמים אל לבם את העלבון הזה של התורה, חלילה וחלילה יורדת מדת הדין מיד 'לאסתתאה בדמא דישראל', כדברי רבותינו. ומוסיף הזהר לפרש את המשך המקראות שם: 'ונערותיה הולכות על יד היאור', מי הם אלו הנערות? אילין אומיא, אלו אומות העולם, דאינון אזלין ורדפין אבתריהן, הם הולכים ורודפים את ישראל, 'על יד היאור', על סיבת עלבונא דאורייתא, בסיבת עלבון התורה. כשיש את הצער ואת העלבון הזה שמעליבים את התורה, יש רדיפות מידי האומות. ואינון דמורים בה, דרפוי ידיהו מינה, הרדיפות האלו נגרמות מאותם אלו שמתרפים מן התורה.

זה הסוד וזו התשובה למה ששאלנו מקודם. הקב"ה אוהב אותנו מאד מאד, כמו שראינו בפרשה, ואם כן מה פשר כל הצרות הבטחוניות והכלכליות שפוקדות אותנו? הרי לא חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא (ברכות ה:), ואנחנו לא יכולים להסתפק באמירה של 'כן, צריכים להתעורר' ולהמשיך הלאה. אנחנו חייבים לעשות מה שכתב הרמח"ל במסילת ישרים (פרק שלישי) לפשפש ולמשמש במעשינו. והנה, כאן גלו לנו רבותינו את הסיבה לדבר. מי נותן לאומות את הכח לפגוע בישראל? – 'ונערותיה הולכות על יד היאור', אנחנו נותנים להם את הכח הזה, באמצעות כך שאנחנו מתרפים מעסק התורה.

כך ראינו בשעה שנכנס טיטוס והחריב את המקדש, ואמר לו, אל תתפאר ואל תתגאה, כי לא אתה החרבת את המקדש, אלא קמה טחון טחנת (מדרש איכה א, מא). אתה הרסת קירות אבן בעלמא, אך לא נגעת ולא פגעת בבית המקדש עצמו. מי הרס את בית המקדש הרוחני עצמו, בקדושתו ובמעלתו? – כלל ישראל. כשישראל עשו מה שעשו בדור ההוא שלא כדין, הסתלקה הקדושה ונחרב המקדש, ולטיטוס לא נותר אלא להחריב את הכותל הגשמי.

כח התורה לעקור ולבטל כל משחית

כלל ישראל עצמם בפעולתם הם שמכריעים את ההווה הגשמי, כי כמו שראינו למעלה מאחורי כל סיבה גשמית מסתתרת סיבה רוחנית. כשכלל ישראל בטלים ורפויים מעסק התורה, הנה הם בעצמם נותנים את הכח ואת העוז לאומות העולם לפרוע בהם ולרדוף אותם. מה שמוטל עלינו

פרשת בלק תשפ"ג

מישבטי התורה

הליכות חיים

הליכות והלכות בדף היומי

בס"ד

גיטין מח:

מזיק שרוצה לשלם ב'מארזי סבונים'

שאלה

אדם נהג בחוסר זהירות ופגע ברכב חונה, והנזק מוערך ב-3000 שקל. המזיק בעל מפעל לסבונים, אומר שהוא מוכן לשלם לניזק 1000 סבונים הנמכרים בחנויות במחיר 3 שקל ליחידה, ובכך יקבל הניזק את כל שווי הנזק. ואילו הניזק טוען, שהוא אינו מוכר סבונים, ואין לו כל ענין בהם, ואפילו אם ימכור אותם בסיטונאות לחנות, הוא יקבל עבורם הרבה פחות, ולכן הוא רוצה שהמזיק ישלם לו כסף.

עם מי הצדק?

תשובה

א. התורה הקלה על המזיק שאפילו אם יש לו כסף מזומן, הוא יכול לשלם לניזק במטלטלין, בכל חפץ שירצה, ואפי' בעל כרחו של הניזק. וישומו זאת, כפי מה ששוה חפץ כזה להימכר באותו מקום בזמן התשלום.

ב. היתר זה קיים, בתנאי שהניזק יכול למכור מיד עם קבלת התשלום את כל הסחורה שקיבל, אפילו אם בדעתו למכור אותה בביתו בלבד. כמו כן, מעריכים את שווי הסחורה כפי מה שאנשים מוכנים לשלם עבור סחורה זו במקום שקיבל הניזק את התשלום. אך הטיחה לפרסם ברבים שישנה ברשותו סחורה כזאת למכירה וכדו' - מוטלת על הניזק.

אמנם אם כדי למכור את כל הסחורה שהניזק יקבל, עליו או על פועל מטעמו, לחזור עם הסחורה בחנויות ובשווקים. או אם רוצה המזיק לשלם בחפצים בעונה שאין להם ביקוש, ועליו לחכות איתם לעונה מתאימה, במקרים אלו והדומים לכך - לא יוכל המזיק לשלם לו בסחורה.

ג. לאור האמור לעיל, בנידון של השאלה, מכיון שאין דרך אנשים לקנות סבונים בלבד בבית פרטי למרות הפרסום, ובפרט לא בזמן קצר, לכן אין המזיק יכול לשלם לניזק בסבונים. אמנם אם הניזק יכול למכור מיד את כל כמות הסבונים בסיטונאות לבעל חנויות, במקרה כזה - מחשבים כמה משלמים עבור קניית הסחורה בסיטונאות, והמזיק ישלם לו את ההפרש עד 3000 שקל שהוא חייב לו, או שיתן לו כמות גדולה יותר של סבונים, שתמכר בסיטונאות מיידית ב-3000 שקל.

מקורות

כתוב במשנה במסכת גיטין (מח:): שאם המזיק רוצה לשלם לניזק עבור ניזקו עם הקרקע שברשותו - צריך לשלם לו מהקרקע הטובה ביותר שיש לו. אמנם מבואר בגמ' בב"ק (ט:): שאם המזיק רוצה לשלם את ניזקו ע"י מטלטלין - רשאי לשלם בכל חפץ שירצה, מכיון שאם החפץ לא נמכר כאן - הוא ימכר במקום אחר, כי מטלטלין ניתן להעבירם ממקום למקום, ודלא כקרקע שעומדת במקומה.

אולם חידש הרא"ש בב"ק (פ"א, סוף אות ה') לגבי לוח שאין לו כסף לפרוע את חובו, ורוצה לשלם למלוה במטלטלין, שאע"פ שנאמר לגבי מטלטלין שאפשר לשלם גם בסוג הגרוע ביותר, ותמיד הדבר נחשב מיטב, כי אפשר למכורו בכל מקום. מכל מקום שומת החפצים שקיבל ממנו המלוה, תהיה רק כפי מה שיוכל המלוה למכור לקונים את כל הכמות שקיבל באופן מיידי בביתו או בחנותו מבלי שיצטרך לחזור עמם בחנויות אחרות או לחכות לעונה טובה יותר כדי למכרה וכדו'. אך אם אינו מוצא אנשים שיקנו ממנו מיד את הסחורה שקיבל מהלוה כפרעון חוב ההלוואה - אין הלוה יכול לשלם בסחורה זו, וזאת למרות שהמלוה יכול למכרה בעיר אחרת, שאם לא כן - נעלת דלת בפני לוויים, שלא ירצו המלוים להלוות יותר באופן זה. וכן כתב הרא"ש בשו"ת (כלל פ"ד) וע"ש. וכדברי הרא"ש - נפסק להלכה בטור, ובשו"ע (חור"מ סי' קא סעיף א), וכן נקט הגר"א שם (ס"ק כג) ושאר מפרשי השו"ע.

על פי דברי הרא"ש, פסק הטור (חור"מ סי' שיט, א) שהדין האמור לעיל לגבי הלוואה - קיים גם במזיק שמשלם במטלטלין. שאע"פ שיכול המזיק לשלם בכל סוג מטלטלין שירצה - בעל כורחו של הניזק, ואפילו אם יש ברשותו כסף מזומן [דלא כמו בפרעון הלוואה, שרק אם אין ללוה כסף - רשאי לשלם למלוה במטלטלין], כמבואר בשו"ע (חור"מ סי' קא, א), בכל זאת את שוויות הסחורה שקיבל הניזק ישומו - רק כפי מה שיכול הניזק למכור בביתו מיד עם קבלתה. ואם אין לו קונים שיקנו זאת בביתו - אי אפשר לשלם לו באותה הסחורה. ומוכח מהטור, שיסוד זה קיים גם בנזקין למרות שלא שייך כאן את הטעם של נעילת דלת בפני לוויים, וע"ש בפרישה, ובב"י שהסכימו עם הטור וביארו את טעמו, וכך גם נפסק להלכה בשו"ע (חור"מ סי' תיט סעיף א) וע"ש.

והנה, הפרישה (סי' קא, סעיף ט) חידש, שאפילו אם אין אנשים במקום התשלום שרוצים לקנות את החפץ, בכל זאת שמין כמה היה מוכן לשלם אדם שגר באותו מקום אם הוא היה צריך לקנות את אותו החפץ. אמנם הט"ז (בסי' קא, ס"ק ט, ובסי' קט ס"ק א) וכן הנהניבות בביאורים (סי' קט סוף ס"ק א) האריכו לחלוק בראיות ובסברות על דברי הפרישה, ונקטו שהעיקר הוא - שתמיד מעריכים חפץ כפי מה שהוא שווה

בזמן התשלום למכירה - לאנשים שרוצים בפועל לקנות אותו כעת במקום שמתבצע התשלום. וע"ש.

ונראה לענ"ד להוסיף לדבריהם, על פי דברי בעל התרומות שהובא בפרישה (בס"ק ק"ט). שאם ידוע לבי"ד שהאנשים באותו מקום מוכנים גם כעת לקנות חפץ כזה במחיר מלא, ורק בגלל שהמוכר דחוק לכסף הם מנסים להערים כדי ללחוץ עליו להוזיל את המחיר, ואם הם יראו שהמוכר מוכן לחכות עם הסחורה, הם יקנו זאת במחיר מלא - שמין זאת לכתחילה כפי המחיר המלא, כי גם כעת זהו המחיר של חפץ זה. אבל אם המציאות היא שאין כעת קונים לחפץ במחיר הראוי, אלא רק במחיר המוזל, במקרה זה השומא היא - כפי המחיר שמוכנים הקונים הנמצאים באותו מקום לשלם כעת עבורה.

ולאור האמור מתורצת ראיית הפרישה מדברי הטור (ס"ק ק"ט, סעיף ו) וע"ש כי קצרתי.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

פנחס - זה אליהו

כתוב בסוף הפרשה (כה, ז-ח) "וירא פנחס - בן אלעזר - בן אהרן הכהן... וידקור את שניהם... ותעצר המגיפה מעל בני ישראל". ובשכר מעשהו שנעשה במסירות נפש כפשוטם של דברים - נתן לו הקב"ה שכר רב. וכפי שנכתב בפ' פנחס (כה, יב-יג) "הנני נותן לו את בריתי שלום. והיתה לו ולזרעו אחריו - ברית כהונת עולם וכו'. וכתב רש"י שם על פי המבואר בגמ' בזבחים (ק"א): שהברית כהונה שניתנה לאהרן ולזרעו התיחסה - רק לאהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה בעת חנוכת המשכן, וכן לזרעם שיוולד להם מכאן ולהבא. אבל היות ופנחס נולד לפני ההבטחה הזאת - לכן לא נמשח לכהן, וממילא לא היה ראוי לעבוד ככהן, אע"פ שהוא משבט לוי, ואביו אלעזר כיהן כסגן הכהן הגדול.

אולם בגלל מעשה קנאותו בשיטים, זכה פנחס בזכות עצמו במינוי הכהונה לו ולזרעו עד עולם. והיות ומינוי זה נעשה ישירות ע"י הקב"ה, על ידי שבועה וברית - לכן אינו בטל לעולם, ואפילו אם פנחס או זרעו לא יתנהגו כראוי - הם ישארו כהנים לעולם.

ההבטחה לפנחס שייעשה מלאך שיבשר את הגאולה

והוסיף על כך בתרגום יונתן בן עוזיאל (כה, יב) שאמר הקב"ה למשה, שיאמר לפנחס: בשבועה תאמר לו בשמי... שאעשה אותו מלאך קיים - ויחיה לעולם לבשר את הגאולה בסוף ימי העולם, ע"כ. כלומר, לא רק שהובטח כעת לפנחס שיהיה כהן, אלא שמעתה ייעשה מלאך שיחיה לעולם, ויבשר לבני ישראל את הגאולה. וכמו שכתוב בנביא מלאכי (ג, כד-כה) "הנה אנוכי שולח לכם את אליה הנביא, לפני בוא יום ה' הגדול והנורא" וכו'.

נמצא שלדעת התרגום יונתן ב"ע פנחס - זהו אליהו הנביא. וכך מבואר גם בילקוט שמעוני בתחילה פ' פנחס (רמז תשעב) שרבי שמעון בן לקיש, וכן רבי אליעזר סוברים, שפנחס - זה אליהו. ואמר לו הקב"ה, שבזכות שעשית שלום ע"י מעשיך בין ישראל

ובניו בעולם הזה, לכן תזכה תמיד לשים שלום ביני ובין בני ישראל - גם בעולם הזה, וגם בעולם הבא וע"ש. וכן פשטות לשון הגמ' בב"מ (קיד: וכמבואר שם ברש"י ד"ה ולא מור כהן). ואמנם התוס' בב"מ, וכן ברש"י, ובתוס' במסכת בבא בתרא (קכ"א): משמע, שהתנא בגמ' בב"ב סובר, שפנחס הוא לא אליהו, וע"ש. אולם אנו נתייחס כאן לפי דעתם של רוב התנאים והאמוראים, שפנחס - זה אליהו.

גדלות קנאות פנחס

מבואר בגמ' בסנהדרין (פ"ב): שלאחר שפנחס הרג את זמרי והמדיינית, הוא השליכם לקרקע והתפלל לקב"ה בטרוניה - האם בגלל שני חוטאים אלו ימותו מישראל עשרים וארבע אלף איש. ורצו מלאכי השרת לפגוע בו על צורת דיבורו בעזות כלפי הקב"ה. ואמר להם הקב"ה, שיניחו לו - כי הוא היחיד בעולם שגרם להשיב את חמתי מכל בני ישראל הנותרים. וללא מעשיו - הייתי מכלה עתה את כל בני ישראל. וכלשון הפסוקים בפ' פנחס (כה, י"א) "פנחס... השיב את חמתי מעל בני ישראל, בקנאו את קנאתי - בתוכם. ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי". כלומר, ללא מעשה הקנאות של פנחס, והתפילה שלו לאחר מכן להצלת כלל ישראל מכליה - היתה גזירה להרוג את כולם - ללא יוצא מהכלל, על שלא מיחו בשבט שמעון ובנשיאם - שעשו את התועבה בפרהסיא לעיני כולם. כאמור בפרשתנו (כה, ו) ... ויקרב את המדיינית לעיני משה, ולעיני - כל עדת ישראל". ע"כ.

נמצא שחיייהם של כל כלל ישראל, וכל זרעם מדורו של פנחס - עד סוף כל הדורות, כולל חיי היהודים שבדורינו - הכל זה בזכות פנחס. ולולא מעשה קנאותו ותפילתו לקב"ה שירחם על בני ישראל - גם הברית שכרת הקב"ה עם שלושת האבות לא היתה עוזרת להציל אותם ממה שאמר הקב"ה: "ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי".

נתינת החיים לפנחס עד סוף הבריאה

לפיכך כותב רבינו בחיי בתחילת פרשת פנחס, וכעין זה כתוב גם בפ' האור החיים הקדוש שם (פסוק יג) ששולם לפנחס מידה כנגד מידה. שהוסיפו לחיי פנחס מעבר למה שנגזר עליו לחיות כשנולד, גם את מספר שנות חייהם של כל מיליוני היהודים שבדורו ובדורות הבאים. מאחר והוא זה שגרם להם ולנו לחיות בפועל חיים אלו - וזה מה שגרם להבטחה - שיזכה לחיות גם בעולם הזה לנצח. וזהו שכתוב בנביא מלאכי (ב, ה) "בריתי היתה עמו - החיים - והשלום" כלומר, בזכות שמירת קדושת הברית בישראל, זכה פנחס לקבל את החיים עד סוף כל הדורות. עד כאן תורף דברי רבינו בחיי וע"ש.

שני הדברים המהותיים שנגרמו ע"י פנחס, והשכר

שקיבל על כך

מסקנת הדברים, בזכות מעשה קנאותו של פנחס, ותפילתו לקב"ה להצלת כלל ישראל, נעשו שני דברים מהותיים: א - שלום בין ישראל לקב"ה. וכלשון הפסוק "השיב את חמתי - מעל בני ישראל". ב - הצלת חייהם של בני ישראל ממיתה מיידית. ומאחר והקב"ה משלם שכר באופן של מידה כנגד מידה, לכן כנגד שיכון חמת הקב"ה - זכה פנחס מיידית שמרגע זה ואילך הוא וזרעו יהיו כהנים שעובדים במשכן, ובביהמ"ק כשליחי הקב"ה עבור כלל

ישראל. וכן זכה להיות כמלאך אלוקים שחי לעולם. ולמרות שהוא בגוף אדם עם בשר ודם, חייו מעתה יהיו רוחניים ודבוקים בקב"ה ללא שום מחיצה גשמית.

ולכן כתוב בילקוט שמעוני בספר שופטים (רמז, כ) על הפסוק שם (ב), א) "ויעל מלאך מן השיטים" שזה היה - פנחס, שהיו פניו בוערים כשני לפידי אש. וכעין זה כתוב בספר יהושע (ב, ט) שכשבאו פנחס וכלב לרגל על יריחו והתארחו בבית רחב, אמר לה פנחס להצפין את כלב בלבד מפני שליחי מלך יריחו שחיפשו אחריהם - אבל אותו אינה צריכה להצפין, כי ביכולתו לעשות את עצמו כמלאך רוחני שרואה ואינו נראה, ולמרות שיעמדו לידו שליחי המלך לא יוכלו לראותו, כמבואר שם ברש"י, וברד"ק וע"ש.

כמו כן, כנגד בזכות המעלה השניה שנגרמה ממעשה קנאותו, ותפילתו לקב"ה, שבכך הציל כפשוטו את חיי בני ישראל מדורו עד סוף כל הדורות, זכה ג"כ להבטחה שיחיה לעולם בגופו, דהיינו שיזכה לקבל שנות חיים כשנים שגרם לאחרים לחיות.

ההבדל בין סוגי השכר שקיבל פנחס

אמנם ישנו הבדל מהותי בין שתי המתנות שקיבל פנחס. ביחס למתנת שנות החיים שקיבל שיחיה בגופו עד סוף כל הדורות - לעולם לא ניתן לקחת זאת ממנו בעל כורחו. ולכן רק אם פנחס יבקש מדעתו מהקב"ה שיקחנו מהעולם, כלומר - שהוא מוחל בכך על מתנה זו - יוכלו לקחת מתנה זאת ממנו. וכמו כן הבטחת הכהונה לו ולזרעו שניתנה בברית ובשבועה מהקב"ה - לא ניתן לקחתה ממנו ומזרעו לעולם.

אולם דרגתו הרוחנית שיחיה עם גופו הגשמי כמלאך אלוקים - דבר זה תלוי אך ורק אם פנחס גם כן יתנהג כמו מלאך רוחני, וללא שום שיקול וחשבון אנושי שקיים אצל בני אדם. אולם אם פנחס יטעה בטעות שלא תתאים למעלתו הרוחנית העליונה של מלאך אלוקים, ותצא מטעות זאת תקלה חמורה, במקרה זה אומר לו הקב"ה, אע"פ שיתכן שכבן אדם שהינו צדיק וחסיד - אתה צודק בשיקולך, אבל בתור מלאך אלוקים ששורה עליו באופן תמידי רוח הקודש, מכיון שהוא צריך להתנהג מעבר למידת צידקות וחסידות שקיימת אצל בני אדם, לכן אסור שיגרם מחמתו בשום אופן וצורה תקלה כל שהיא. ואם בשגגה נגרמה תקלה מחמתך - תאבד את דרגת מלאך האלוקים עם רוח הקדוש שהיתה לך, וזאת למרות שתשאר עדיין לחיות כבן אדם רגיל - חי לנצח בגופך מחמת ההבטחה שקיבלת, ושלא ניתן לקחתך ממך ללא הסכמתך.

ביאור חלקו של פנחס, באומללות בת יפתח הגלעדי

לאור האמור נבין בס"ד מקרה קשה שקרה בתקופת השופטים, ושחז"ל ביארו לנו אותו: כתוב בספר שופטים (פרק יא - הפטרת חוקת) שיפתח שהיה שופט ישראל, לפני שיצא למלחמה עם מלך עמון נדר, שאם הקב"ה יעזורנו במלחמה זו, כשיחזור מנצח מהמלחמה, מה שיצא ראשון מפתח ביתו יקריבנו עולה לה'. ולבסוף בתו היחידה היא זאת שיצאה ראשונה לקראתו מפתח ביתו. וכעת כדי שהנדר הזה יתבטל - צריך שיפתח ילך לחכם שבדורו, שהיה פנחס הכהן, שיתירנו. אלא שאמרו חז"ל בילקוט שמעוני שם (רמז סח)

שיפתח טען, מכיון שהוא שופט ישראל - פנחס צריך לבוא אליו להתיר את נדרו. ואילו פנחס טען ובצדק - הרי הוא צריך אותי להתירה זו - לכן עליו מוטל לבוא אלי.

וברור שעל פי האמור בשו"ע בהל' נדרים - פנחס צדק בטענתו. כי הנדר שמתחרט מנדרו - צריך שהוא יבוא לחכם להתיר בפניו את נידרו ולא הפוך. אולם מכיון שלבסוף בגלל אי התרת הנדר - אומללו חיי בת יפתח לנצח ללא תקנה, סילק הקב"ה מפנחס את רוח הקודש שהיתה לו. כמבואר בדברי הימים א (ט, ט) "פנחס בן אלעזר - נגיד היה עליהם - לפני ה' עמו". והיינו כיון שלמלאך אלוקים ששורה עליו בתמידות רוח הקדוש - אסור היה לנהוג כך, כאשר מנגד חיי בת ישראל נמצאים בסכנה. וזאת למרות שהוא צודק בהתנהגותו על פי ההלכה הפסוקה בשו"ע, ולכן אדם רגיל, ואפילו אם הוא התלמיד חכם הגדול בדורו, מעשהו של פנחס - לא היה נחשב כחטא [ואולי אפילו אסור היה לו לנהוג אחרת].

כיצד נעשה פנחס לאליהו הנביא

לאור האמור, לדעת רוב רבותינו התנאים והאמוראים הסוברים שפנחס זה אליהו, אולי צריך לומר, שהיות ובנ"ך מתקופת יפתח לא הוזכר יותר פנחס, אם כן מזמן זה עד תקופת אליהו הנביא שחי מאות שנים לאחר מכן - בימי אחאב מלך ישראל, באותם מאות שנים עשה פנחס תשובה ראויה על הפגם המזערי שנמצא בו, בזה שלא הלך ליפתח להתיר את הנדר, אע"פ שכאמור לעיל - ע"פ ההלכה הצדק היה עמו. ואכן כשהתקבלה תשובתו - שונה שמו ומהותו, ונקרא מעתה במקום פנחס - אליהו הנביא, ומאז שרתה עליו שוב רוח הקודש בתמידות. וזכה להיות בבחינה מסוימת כמלאך ה' - למרות היותו בגוף בשר ודם. וכפי שכתוב במלכים א (יח, יב) שאמר עובדיה הנביא לאליהו "והיה כי אני אלך מאתך - ורוח ה' ישאך על אשר לא אדע" וע"ש במפרשים. אלא שבימי יהושע, יכל פנחס מעצמו להיעשות מיידית כמלאך שרואה ואינו נראה, ואילו בהיותו כאליהו, היה צריך שרוח ה' תקח אותו למקום מסתרים, ולא יכל מעצמו להעשות רואה ואינו נראה.

למה לבסוף פנחס לא חי בגופו לנצח כפי שהובטח לו

והנה התבאר לעיל, שמכיון שפנחס שנעשה לאחר מכן אליהו הנביא, קיבל במתנה מהקב"ה שיחיה לעולם עם גוף בשר ודם - לכן לא ניתן לקחת ממנו מתנה זו בעל כורחו. ובוה יבואר מה שבימי אחאב לאחר מעשה קידוש השם שעשה אליהו בהר הכרמל, החליטה אשת אחאב המרשעת להרוג את אליהו כמבואר במלכים א (פ' יט, ב), ולכן במר נפשו (שם, פסוק ד) "וישאל את נפשו - למות. ויאמר: רב עתה ה' - קח נפשי, כי לא טוב אנוכי מאבותי" ע"כ. וכתב שם הרד"ק, שמזה שטען אליהו שרוצה למות כמו אבותיו, ולא מעוניין לחיות לנצח מוכח, כדעת הסוברים שפנחס - זה אליהו וע"ש.

הרי שרק לאחר שאלהו ביקש מהקב"ה מרצונו שיקח ממנו את מתנת החיים, ומחל על זכותו לחיות לנצח - ניתן לקחתו מהעולם. ולכן אמר לו אז הקב"ה (כמבואר בהרחבה בילקוט שמעוני רמז, ריז - ריח), היות והזכות שגרמה לך לחיות עד כה היא - שסיגרת על עם ישראל בשיטים, והתפללת להצלת חייהם, ועתה הינך נוהג בדיוק הפוך,

ומקטרג עליהם בפני חבר פעמיים, כמבואר שם במלכים א' (פ' יט, פסוק י' ובפסוק יד) באומרו לפני, שבני ישראל שבדורך בהנהגת אחאב הרשע, עזבו את ברית המילה, כולם עובדי עבודה זרה, הרגו את נביאי ה', וכעת רוצים להרוג גם אותך וכו'. ואינך מעוניין יותר לסנגר עליהם בשום אופן, למרות השתדלותו של הקב"ה שישנגר עליהם כמבואר שם בילקוט שמעוני, אם כן מעתה אין לך יותר זכות להיות נביא עבורם, ותמשח במקומך את תלמידך - אלישע, להיות נביא ולהנהיגם אחריו כמבואר שם בברד"ק (פסוק טז) וע"ש.

מה נעשה עם אליהו לאחר שעלה בסערה לשמים

אמנם אע"פ שההבטחה שניתנה לפנחס שנעשה אח"כ אליהו לחיות כמלאך בתוך גוף בשר ודם - נלקחה ממנו על פי בקשתו, אולם עדיין נשארה קיימת בעינה שבועת הקב"ה אליו - שישאר מלאך ה' באופן רוחני שקיים לעולם, ויבשר את הגאולה כמבואר בתרגום יונתן ב"ע (פ' פנחס כה, יב). לפיכך מבואר בתשובת החתם סופר, שעשה הקב"ה פשרה מסוימת, שאליהו הנביא לא ימות כמיתת בשר ודם, אלא יעלה עם גופו הקדוש בסערה לשמים, וגופו ישאר מונח בגן עדן התחתון, בעוד שנשמתו תעלה לגן עדן העליון ותהנה שם מזיו השכינה הקדושה. ומתי שהקב"ה ישלחה למשימות מסוימות לדבר עם בני אדם שנמצאים בעולם הזה, הוא יתלבש עם גופו שנשאר בגן עדן התחתון, ויבוא עמו לעולם עד גמר שליחותו, ולאחר מכן ישוב לשמים באותו אופן שהגיע לשם.

אליהו כשמתגלה בהקיץ לבני אדם, הינו בגדר מלאך שמתלבש בגוף אדם

נמצא שגם הצדיקים שזכו לגילוי אליהו, ובפרט אותם שזכו ללמוד עמו תורה בעולם הזה, באותו הזמן אליהו הוא בגדר מלאך ה', שרק התלבש עם הגוף שלו שנשאר בגן עדן התחתון, ובא עמו כמלבוש חיצוני בלבד, כדי שיוכל לדבר עם אנשי העולם הזה. אולם מהותו נשארה - מלאך רוחני. ולכן בכל מקום שנחלקו בגמ' חכמי ישראל - לא פסקו על פיו. כי דבריו הינם כפי שפוסקים המלאכים בשמים, וכבר התקבלה ההוראה - שלא בשמים היא כמבואר במסכת ב"מ (נא). וממילא הכרעת אליהו שווה במהותה להכרעת המלאכים: גבריאל או מיכאל וכדו', שלמרות גדלותם - לא מסתמכים עליהם בקביעת ההלכה. ומסיבה זו לא פשטו חכמי הגמרא את כל הספיקות ההלכתיות שנשארו בגמ' בקושיא או בתיקו על פי אליהו, למרות שהוא התגלה לרבים מהם באופן קבוע כמבואר במסכת ב"מ (פה), שאליהו היה שכיח באופן קבוע בבית מדרשו של רבי יהודה הנשיא, וכן אצל עוד חכמים כמבואר שם באותו הדף וע"ש.

אלא שבכך היה ההבדל בין אליהו לשאר המלאכים שבאו לעולם הזה כשלושת המלאכים שהתגלו לאברהם אבינו בתחילת פ' וירא, המלאך שהתגלה לגדעון (שופטים ג, יב), והמלאך שהתגלה לאשת מנוח ולבעלה (שופטים יג, פסוקים: ג, יג). שהם הגיעו לעולם הזה לדבר עם בני אדם בגוף שנברא להם במיוחד לצורך שליחותם. בעוד

שאליהו מגיע תמיד עם הגוף שלו שנשאר בגן עדן, למרות שצורת הפנים שלו משתנה בכל פעם בהתאם לשליחות שנשלח לה. ורק כשבא אליהו לברית מילה, מכיון שאינו מדבר עם בני אדם - הוא מגיע בלבוש רוחני. והזוכים לראותו שם, זה באופן של הסתכלות רוחנית.

למה רשאי אליהו כשמתגלה בעולם בגופו, להיטמא למתים

לאור האמור, מתורץ למה אליהו למרות היותו כהן - נטמא למתים, ואפילו לאותם שלא היו בגדר "מת מצוה" או שראו אותו בבית קברות של גויים וכו'. כי הרי גם כשמיגיע לעולם הזה עם גופו - הוא נשאר מלאך ולא בן אדם. והגוף משמש לו רק ככיסוי שעמו יוכל להיראות כבן אדם כשמדבר עם הראויים לכך. ועל מלאכים שהינם רוחניים - לא נאמר איסור טומאה. לפיכך אפילו אם אליהו היה נשוי לאשה - למרות זאת לאחר שעלה בסערה לשמים - אשתו היתה מותרת להינשא לאדם אחר. כי גם אם היה בא לביתו עם גופו, היה נחשב כמלאך שהגיע עם לבוש בלבד של בן אדם. והתורה אסרה על אשת איש שקשורה לאיש בשר ודם להינשא לאדם אחר, ולא על אשת מלאך, כפסק שו"ת תרומת הדשן (פסקים קב) וע"ש.

התעברות נשמות נדב ואביהוא בפנחס

נוסיף עוד, שכתוב בזוהר הקדוש (פ' פנחס, דף ריג, ובח"ג דף ריז) שבשעה שהרג פנחס את זמרי, באו כל בני שבט שמעון שנשארו בחיים להורגו, ומרוב הפחד - פרחו נשמתו, והחזיר לו הקב"ה את נשמתו יחד עם נשמות נדב ואביהוא שהתעברו עם נשמתו.

לפיכך מסביר הזוהר, שביאור הפסוק בתחילת פ' פנחס "פנחס - בן אלעזר - בן אהרן הכהן" וכו' - הינו כפשוטו. כלומר פנחס היה מצד אחד נכדו של אהרן, מאחר ונולד לאלעזר שהיה בן אהרן. אולם בו זמנית לאחר הריגת זמרי - הוא נעשה גם בנו של אהרן, מאחר והתעברו בנשמתו נשמותיהם של נדב ואביהוא שהיו בני אהרן, כי נולדו ממנו.

כמו כן מבואר שם בזוהר הקדוש, שאמר לו הקב"ה, מאחר וקטרגת על בני ישראל בימי אחאב הרשע שאינם עושים ברית מילה, לפיכך מעתה תיעשה כמלאך רוחני ותהיה נוכח בכל בריתות המילה שבני ישראל יעשו בכל העולם, ולאחר מכן תעיד בפני שהם - כן - שומרים על קיום מצוה זו בשמחה רבה, ואינם מפירים זאת חלילה. והיות וסנגוריה זו קיימת ונאמרת ע"י אליהו הנביא במשך יותר משלושת אלפי שנה מידי יום ביומו, כי ישראל קדושים הם, והמשיכו וממשיכים לעשות ברית מילה, לפיכך בזכות מצווה חשובה זו, ועדות התמידית מידי יום של אליהו הנביא שמאשרת זאת, נזכה לראותו במהרה כשהוא מגיע בפועל - כבן אדם עם גופו הקדוש, ויבוא לבשרינו על ביאת משיח צידקנו, ובנין בית המקדש השלישי עוד בימים אלו.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

פרשת בלק

מעריב החיזוק

מאת הרב שמעון פרג שליט"א

בסוף פרשת חקת כשעמד עוג מלך הבשן להילחם עם ישראל פחד משה רבנו מעוג וכו', עד שאמר לו הקב"ה אל תירא אותו וכו', וברש"י כתוב שהיה ירא מזכות שהיה לו שהציל את לוט בכך שספר לאברהם אבינו שנשבה לוט. כמו שכתוב בפרשת לך לך ויבוא הפליט ויגיד לאברהם אבינו, והפליט זה עוג. וברמב"ן הסביר את רש"י שחלילה לחשוב שמשה פחד מעוג מלך הבשן מחמת כוחו וכו' שהרי משה רבנו עמד בעוז נגד המרגלים שאמרו ארץ אוכלת יושביה, ומזה כתב רש"י שהפחד של משה זה מהזכות של עוג מלך הבשן שהציל את לוט כנ"ל.

והקשה הכלי יקר הרי מטרת עוג מלך הבשן שהציל את אברהם הוא מחמת שעוג רצה שאברהם אבינו שאברהם אבינו יהרג והוא ישא את שרה, ותירץ הכלי יקר שמשה לא ידע את כונת עוג מלך הבשן וחשב שכונתו לטובה, וכאן בפרשה זו גילה לו הקב"ה שאצל עוג אין כאן שום כונה טובה עיי"ש.

ובדעת זקנים בעלי התוס' כתבו ליישב את קושית הכלי יקר שכל אדם שעושה מעשה טוב אפילו שכוונתו לרעה הקב"ה משלם שכר ע"ז כמו שמבואר בגמ' סנהדרין בפרק חלק שבלק מחמת שהקריב מ"ב קרבנות זכה ויצא ממנו רות, אע"פ שכוונתו היתה לקלל את ישראל וכן עוג מלך הבשן עשה מעשה של הצלה זה נחשב לזכות, אפילו שכוונתו היתה לרעה.

ויעויין בתרגום יונתן בן עוזיאל שכתב בתו"ד שעוג מלך הבשן קיבל אריכות ימים מתקופת אברהם אבינו עד מלחמת עוג מלך הבשן משום שכשראה את אברהם ושרה שעושים חסד ועמד ואמר שאברהם ושרה נדמין לאילנין שתולין על פרקטונין דמיא פירין לית הינון עבדין, הקב"ה המתין להם עד שראה בנים ובני בנים יוצאים מהם ואז עוג מלך הבשן נהרג הוא וכל משפחתו ועמו וכו'. יעוין בתרגום יונתן בפרשת לך לך שעוג מלך הבשן הגיע לביתו של אברהם אבינו בפסח וראה איך שכל הבית מלא אורחים ואברהם ושרה מפרסמין את האמונה בהקב"ה ונותנין אוכל לכל דכפין בחינם והתנאי היחיד היה שכולם יברכו ויכירו את הקב"ה ועוג מלך הבשן עומד ורואה אילנין שתולין אבל אינו רואה פירות, דהיינו שהוא רואה שאין המשך לבית הזה ובזה מקרר את האמונה והקב"ה מאריך ימיו עד שרואה את כל

**יבואר דעת
רש"י בפרק
כ"א פסוק
ל"ד ויאמר ה'
אל משה אל
תירא:**

**יבואר דברי
הכלי יקר:**

**יבואר דעת
זקנים בעלי
התוספות:**

**יבואר דברי
רבנו יונתן בן
עוזיאל:**

ההמשך הגדול של עמ"י שיצא דווקא מהבית של אברהם אבינו ושרה ואז משה הורג אותו ואת כל זרעו והחיזוק הגדול בזה שעמ"י מסתכל על הרבה אנשים שעושים פעולות גדולות ומעשים טובים פנימיים שאפילו שעכשיו זה נראה כדבר שאין לו המשך אבל לדורות הדבר הפנימי זה נחשב לנצח וכו'.

בעמדינו בפרשת בלק רואים את דבריו הנפלאים של הכלי יקר שכתב שבלק בן ציפור גילה את סוד ההצלחה של עמ"י שיעקב אבינו עמד עם מספר קטן של ביתו ועמד במלחמה עם האמורי בחרבי ובקשתי, וכתב התרגום שהכונה הייתה בתפילה וראה שסוד ההצלחה של עם ישראל הוא בכח התפילה, ובזה בלק חפש את בלעם שכוחו הוא בפה וזה כל פרשת בלק שנמצא שסוד ההצלחה של עמ"י זה חרב פפיות בידם דהיינו ע"י שישראל עומדין בוקר וערב ואומרים ק"ש זה הנשק של עמ"י נגד אומות העולם.

בספר תורת משה לחת"ס כתב שהפסוק הן עם כלביא יקום מרומי כי לא בחרבם ירשו ארץ (תהילים מ"ד ד') או (כי לא בכח יגבר איש) שזה ר"ת של כלביא וע"י כתוב כארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף בחרבות שבשפתיים דקוראי שמע על מיטתם, וכתב שכל ההצלחה של עמ"י זה בחרב פפיות בידם, כמו שדוד המלך אומר אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלוקינו נזכיר, וזה יסוד ההצלחה של עמ"י עד שחז"ל רצו לקבוע פרשת בלק במצוות ק"ש וכתב שם רש"י שהכל קשור לזה שכתוב לא ישכב עד יאכל טרף דהיינו ק"ש על המיטה וזה מה שצועק הנביא (ישעיה י"א ד') ברוח שפתיו ימות רשע והכה ארץ בשבט פיו שכל הנצחון של מלך המשיח יהיה ברוח שפתיו ימית רשע

בספר תורת משה לרבנו בעל החת"ס בפרשת חקת בעמוד דה צו כתב שכל מיתתם של משה ואהרן ומרים היה מחמת חטא לשה"ר שמרים סיבת מיתתה שדברה כמשה וע"י נגזר לה מיתה ופסקה מי הבאר של מרים ומשה רבנו היה צריך לחדש את מי הבאר ע"י דיבור ואז היה מתקדש שם שמים בעולם, כמה כח הדיבור פועל בעולם ומשה רבנו הכה את הסלע ונתמעט בעולם בגודל מעלת הדבור וזה גרם את חורבן ביהמ"ק שזה בא מחמת שנאת חנם שזה קשור לעוון לשה"ר ואילו משה רבנו היה מדבר אל הסלע היה מתפרסם בעולם כמה גדול כח הדיבור וח"ו להיפך שאדם מדבר רע על השני כמה קלקול יש בעולם, ובזה חיזק מרן החת"ס כמה צריך לזהר לדבר לשה"ר על חבירו שדיבור אחד יכול להרוס עולמות שלמים ועד היום הזה אנו צועקים איכה ישבה בצד מחמת מעשה קטן של פגיעה של קמצא ובר קמצא, וידוע עוד דברי בעל האוה"ח שהדיבור אל הסלע היה שמשה רבנו היה שונה פרק אחד ובזה גם רואים שהס"ד הגדול שבעולם זה ללמוד תורה וזה הכח של עמ"י בחרבי ובקשתי בצלותי ובבועתי

יבואר דברי הכלי יקר הנפלאים:

יבואר דברי רבנו בעל החת"ס על הפסוק הן עם כלביא יקום

ויבואר עוד דברי רבנו בעל החת"ס בגודל הזהירות של דיבור לשה"ר

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת בלק תשפ"ג ❖ גליון תקל"ד

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ברכת המפיל

הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף ודם
חללים ושתה (כ"ג כ"ד)

פירש רש"י 'לא ישכב בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל
מזיק הבא לטרפו, כיצד, קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד
המקום, בא מחנה וגייס להזיקם, הקדוש ברוך הוא שומרם ונלחם
מלחמותם ומפילם חללים'.

הנה איתא בשולחן ערוך (או"ח סי' רל"ט סעי' א') קורא על מטתו פרשה
ראשונה של שמע ומברך המפיל חבלי שינה על עיני וכו'.

ויש לעיין במי שברך המפיל והיה צריך לנקבו אם יברך אשר יצר.
וכתוב בשם החזון איש (ספר דינים והנהגות פרק ט' סעי' ט') דלא יברך. (וזה
הלשון שם, אמר שלא להפסיק בין ברכת המפיל לשינה אף לא לברכת אשר יצר).

ובתשובות באר משה (מהג"ר משה שטרן אב"ד דעברצין, ח"א סי' ס"ג) דן דיברך
מפאת דהברכה דהמפיל הוה על טבעו של עולם ואף אם לא נרדם,
ואם כן כבר חל ברכת המפיל, ויכול לדבר אחר כך ולברך אשר יצר.

א. החילוק בין המפיל לשינה בסוכה

הנה מקור דברי הבאר משה, דכתב באלוה רבה (סי' רל"ט אות ל"ב) בהא
דכתבו תוספות (ברכות י"א ב' ד"ה שכב) דלא מברכין על שינה בסוכה
מפאת שמא לא ירדם דהרי אין בידו לישן כל שעה שירצה ואם כן הוי
ברכה לבטלה.

וחקשה באלוה רבה דאם כן אמאי המפיל מברכין, הרי גם התם
דילמא לא ירדם ויהא ברכה לבטלה.

ותירץ באלוה רבה ב' תירוצים, חדא, דברכת המפיל הוה על טבע
שינה שאי אפשר שלא לישן, אבל בסוכה אם מצטער לא לישן כלל. [א"ה].
היינו דבסוכה חיישין שמחמת שמצטער לא ירדם משא"כ בבית שהדרך הוא שנרדם]. תו
תירץ שהמפיל הוה על מנהגו של עולם כמו ברכת הנותן לשכוי בינה,
ואפילו לא לישן מברך.

מעתה כתב בבאר משה דלתירוץ השני של האלוה רבה דברכת
המפיל הוה על מנהגו של עולם ואף אם לא ירדם, אם כן שפיר יכול
לברך אשר יצר וכמו שיכול להפסיק לכל דיבור.

ב. דעת החזון איש

אמנם דעת החזון איש דאין לברך אשר יצר, דיש לחוש דבעינן שינה
ממש ולא כהך שיטה דמברכין על מנהגו של עולם, והא דלא מברכין
על שינה בסוכה, יש לומר כתירוץ קמא באלוה רבה שם דסוכה שאני
דיש לחוש שלא ירדם מחמת שמצטער מהסוכה. [וצריך עיון קצת
דאיכא סוכות דהוה כמו בבית שאינו מצטער בו כלל].

ג. עשרה פתיתים

כמו כן יש להוכיח מדברי הגר"א דליכא ראייה משינה בסוכה, דהנה
איתא בשולחן ערוך (או"ח סי' תל"ב סעי' ב' בהג"ה) דנהגים להניח פתיתי
חמץ במקום שימצאם הבודק, כדי שלא יהא ברכתו לבטלה, ומיהו אם
לא נתן לא עכב, דדעת כל אדם עם הברכה לבער אם נמצא.

וכתב בבאר הגר"א (שם) דיש להוכיח מברכת המפיל
דלא חיישין שלא ירדם, אם כן הכי נמי אף באינו מניח עשרה
פתיתים אינו מעכב ולא חשיב ברכה לבטלה.

והנה מודה הגר"א דאע"פ דהברכה על בדיקת חמץ הוה אף בלא
מצא חמץ, מכל מקום אסור לדבר בין הברכה לבדיקה ואם הפסיק
חוזר ומברך, והרי הגר"א מדמה המפיל לבדיקת חמץ, אם כן להגר"א
אין ראייה דההפסק לא מקלקל, ואם כן נימא דגם בהמפיל אין
להפסיק.

ד. דברי הפוסקים

הנה אייתי בבאר משה דלענין אשר יצר אחר המפיל, נחלקו פרי
השדה (ח"א סי' צ"ג) דסבירא ליה שיברך, משא"כ בקול שמחה (טאב, סי'
ל"ב) סבירא ליה שלא יברך. תו אייתי דבארחות חיים (ספינקא סי' רל"ט)
מביא דבספר מאורי אור (חלק באר שבע) מבואר דגם שיחה בעלמא לא
הוה הפסק. וכך כתב בהתעוררות תשובה (ח"א סי' קכ"ח). ופסק כן בבאר
משה (שם) לענין אשר יצר.

אמנם דעת החזון איש כדעת הקול שמחה דאין לברך אשר יצר, וכמו
דכתב במשנה ברורה (סי' רל"ט ס"ק ד') דאף אם תאב לאכול או לדבר ענין
נחוץ לא ידבר אחר המפיל. ואייתי בבאר משה (שם) דברי חיי אדם
דאף אם לא ישן לא הוה לבטלה. וכתב בבאר משה (שם) דיש לפקפק בזה,
ולכן כתב דאם מסופק אם ישן לא יברך. [ויש לדון דגם החיי אדם יודה בזה].

האם חייב לישן ולקום

הנה אם נימא כהצד הנ"ל דלא יברך אשר יצר לאחר המפיל, אם כן
יש לעיין האם נימא דיתחייב להקיץ עצמו לאחר שיתין נשמי, שאז
כבר חיילא ברכה דהמפיל, ואז יברך אשר יצר לפני שיתחייב לברך
אשר יצר פעם אחרת.

א. שינת עראי

אך יש לדון במי שרוצה לישן שיתין נשמי ולקום אחר כך האם יש
ברכת המפיל על האי שינה קמיתא דיש לומר דהוה רק שינת עראי.
והנה מי שהולך לישון ויודע שיתעורר כעבור זמן קצר וירדם מיד,
כגון שמשוה יכנס לחדר, מסתברא דיכול לברך המפיל דחשיבא חד
שינתא עד אחר כך.

אך יש לומר דהכא שאני דהתעורר על מנת לברך וליטול דיו ולחזור
ולישון ואם כן לא מצטרפי להדדי, ואין הדבר מוכרע דדילמא באמת
מצטרפי.

ב. האם כבר יכול להפסיק

וכי תימא דאף אם מצטרפי אך שינה קמיתא אינה מספקת, ואם
כן אכתי אינו יכול להפסיק בדיבור, אך הא חזוין דבבירך על כזית מצה
ברכת המצוות והתחיל לאכול וסח אינו חוזר ומברך כיון דהברכה
נתפסה, וכן מצאנו (משנה ברורה סי' תקפ"ה ס"ק ד') בשם בנין עולם סי' ל"א

בתקיעת שופר אם סח לאחר תקיעה קמייתא. ואם כן הכי נמי הכא. אך הנידון אם מצטרפי כיון דמברך באמצע וכהנ"ל.

ג. לאחר כמה שעות

אכתי יש לעיין דיעיר עצמו לאחר שישן כמה שעות דזה ודאי חשיבא קבע אף שיחזור וישן אחר כך.

אך יש לומר דבזה יש לחשוש דאולי יצטרך שנית לנקביו ואז כבר אינו יכול לברך על פעם קמייתא, וכי תימא דהוה ספק שמא לא יצטרך שנית, הא כל חיובו באשר יצר הוא מדרבנן ואם כן יש לומר דאינו חייב להשתדל כיון דאינו ודאי שיעלה בידו וספק דרבנן לקולא.

ד. חיוב לחפש מספק

אך תליא זה במי שחייב בברכה דרבנן ואינו יודע לברך וצריך לצאת על ידי אחר ומסופק אם יש אחר אם חייב לחפש.

מי נימא בזה דפטור מלחפש, דספיקא דרבנן לקולא, או דילמא חייב לחפש, דכאן הנידון החיוב לחפש. [א"ה. היינו דנימא דבכלל חיוב דרבנן הוא לחפש אפשרות שיוכל לקיים המצוה אע"פ שאינו ודאי שימצא אותה].

והנה בפוסקים [ועין ביאור הלכה ס"י תקצ"ה] דנים ביום טוב שני ויכול ללכת רק לעיר אחת, ובעיר אחת יש רק ספק שופר, ובעיר השני יש רק ודאי מלכיות וזכרונות ושופרות, לאיזה עיר עדיף ללכת.

ושמעין מדבריהם דאיכא חיוב לילך לעיר שיש בה ספק שופר, [א"ה. היינו דהנידון רק על איזה עיר קודם, אמנם מצד עצם החיוב ללכת לעיר שיש בו רק ספק שופר, זה פשיטא דחייב], אע"פ שכל חיובו ביום טוב שני הוא מדרבנן ובנסתפק אם תקע ביום טוב שני של ראש השנה הא פטרינן ליה, ואפילו הכי מחייבין ליה ללכת לעיר שיש בה ספק שופר.

ואם כן הכי נמי נימא דחייב לחפש אדם שיוציא אותו ברכה אע"פ שספק אם ימצאו.

שומע כעונה

הנה לכאורה אם נימא דלאחר ברכת המפיל לא יברך אשר יצר, מכל מקום אם יוכל לצאת באשר יצר בשומע כעונה לכאורה יתחייב.

א. אע"פ שבעצמו אסור לברך

הנה אע"פ דאיהו אסירא לדבר מכל מקום יכול לצאת בשומע כעונה, וכמו דאשכחן לענין לשמוע קדושה באמצע שמונה עשרה, דפליגי קמאי האם מותר לשמוע קדושה באמצע שמונה עשרה, [אך במקומה שרי לומר בפניו], דעת רש"י (סוכה ל"ח ב' ד"ה הוא אומר אנא ה') דישמע ויציא משום שומע כעונה, ודעת ר"ת ור"י (תוספות ברכות כ"א ב' ד"ה עד) דלא ישמע דהוה הפסק. וקיימא לן (שולחן ערוך או"ח ס"י ק"ד סעי' ו') כרש"י דישמע ויציא בשומע כעונה. ואם כן הכי נמי נימא דיוכל לצאת באשר יצר אע"פ דאסור לו לברך בעצמו. [ועיין בשאגת אריה הלכות קריאת שמע ס"י ו'].

ב. מדין ערבות

הנה העירוני עוד, דיאמר לחבירו שיוציא באשר יצר אף באופן שחבירו לא הוצרך לנקביו, דמהני מדין ערבות, דהרי חשיבא בר חיובא דבידו להתחייב באשר יצר. [כגון על ידי שישתה הרבה וכיוצא בן].

דהנה מצאנו סתירה בדין זה, דלחד גיסא בפשוטו יכול להוציא מדין ערבות, דהרי חזינן בברכת המזון דאע"פ דאינו ברכת המצוות, מכל מקום מכיון שחייב לברכו, מעיקר הדין יכול להוציא אע"פ שלא אכל כלל. [והא דנקטינן דבעינן שיאכל כזית, היינו רק מדרבנן, דחכמים אמרו דמי שאכל הוא יברך, ולכן אע"פ דמן התורה באכל רק כזית לאו כלום הוא מכל מקום אם אכל כזית יכול להוציא גם מי שאכל כדי שביעה].

אמנם לאידך גיסא, חזינן ברמ"א (ס"י ר"ט סעי' ה') לענין ברכת הגומל, דמי שלא היה לו נס, אינו יכול להוציא מי שהיה לו נס.

ובספר נחל איתן (פ"ו ס"ג ס"ק ו') מביא מקובץ שימוש חכמים שהקשה סתירת הדינים, ותרץ דהחילוק בין ברכת המזון להגומל, דשאני ברכת המזון שבידו לאכול משא"כ בנס שאינו בידו שיהא לו נס. מעתה לענין אשר יצר דבידו להתחייב וכהנ"ל אם כן יוכל להוציא.

[הנה צריך עיון קצת בחולה ביום הכיפורים שסגי ליה בכזית היאך יוציא זה שאכל כדי שביעה, הרי אינו בידו לאכול יותר מכזית, ויש לומר דמכל מקום אם יאכל חייב בברכת המזון. וצריך תלמוד].

ג. צריך עניית אמן

אך העירו דאם נימא כמו שכתב הגר"א (גליון ס"י ר"ט סעי' ד') דדוקא באופן שהמברך חייב גם כן בהברכה, אז יוצא השומע בלא עניית אמן, אבל באופן שהמברך אינו חייב בברכה זו ומוציאו מדין אע"פ שיצא מוציא, צריך דוקא לעניית אמן, אם כן לדבריו ליתא להאי תקנתא דהרי לאחר המפיל לא יוכל לענות אמן. [ועיין באבני נזר או"ח ס"י מ'].

ברכה לבטלה

הנה שמעינן מדברי הגר"א דבאופן שחכמים תיקנו לברך ברכה, אע"פ שלא יתקיים הענין שעליו מברך, מכל מקום לא הוה ברכה לבטלה, דבהכי חייבו חכמים לברך אע"פ דשייך שלא יתקיים.

ויש לדון בזה בכמה גווני:

א. לענין המפיל

הנה כתב הגר"א דחזינן מוהא דמברכין ברכת המפיל, אע"פ דיכול להיות שלא ירדם, דבהכי לא הוה ברכה לבטלה כיון דזהו התקנה לברך אע"פ שאולי לא ירדם.

ב. לענין בדיקת חמץ

הנה איתא בשולחן ערוך (או"ח ס"י תל"ב סעי' ב' בהג"ה) דנוהגים להניח פתיתי חמץ במקום שימצאם הבודק, כדי שלא יהא ברכתו לבטלה. וכתב בביאור הגר"א להוכיח מברכת המפיל דכמו דהתם לא חיישנן שלא ירדם, אם כן הכי נמי אף באינו מניח עשרה פתיתים אינו מעכב ולא חשיב ברכה לבטלה, דזהו התקנה לברך על הבדיקה אע"פ דאיכא אפשרות שלא ימצא חמץ.

ג. לענין שינה בסוכה

תו כתב הגר"א דתליא בפלוגתת ר"ת ור"י (מובא ברא"ש פ"א ברכות ס"י י"א) בברכת הסוכה על השינה, דלדעת הר"י באמת לא מברכין על שינה בסוכה משום דשמא לא ירדם, אבל לרבינו תם בעצם מברכין על השינה אע"פ דאולי לא ירדם, [אלא ברכת לישב בסוכה שבירך על הסעודה פוטרנו מלברך עליה].

ד. ברכת האילנות

הנה לאור דברי הגר"א, יש להעיר מהו לענין ברכת האילנות, אם נימא דאין מברכין על אילן של ערלה, אם מברך ברכת אילנות, ואחר כך נתברר שהוא אילן של ערלה, האם הוה ברכה לבטלה.

ולכאורה לדברי הגר"א יש לדון דלא הוה ברכה לבטלה, דהרי חכמים תיקנו לברך האי ברכה ברואה אילנות המלבלבין אע"פ דאיכא אפשרות שהוא ערלה.

אמנם בתשובות דובב מישרים (ח"ג ס"י ה') מבואר דהוה ברכה לבטלה, ומשום הכי הקשה בהא דאמרין בגמרא בבא קמא (ס"ט א') דרבי שמעון בן גמליאל אומר דאין צריך לציין שדה של ערלה כדי שידעו שהיא של ערלה, דהרי בין כך אסור לקחת משם בלי רשות, וכי תימא הרי אם יגנובו יכשלו באיסור ערלה, מכל מקום אין צריך לציין דהלעיטוהו לרשע וימות. וקשה הרי יהיה מחויב לציין שלא יכשלו אנשים כשרים ויעשו ברכה על האילנות המלבלבים ויעברו על איסור ברכה לבטלה, אלא הוכיח בדובב מישרים דמוכח דאפשר לברך ברכת האילנות גם על אילני ערלה.

אך לעני"ד יש לחלק, דהכא בברכת אילנות גרע מגווני דהגר"א, דהא בברכת אילנות דמי לסבור שהוא אוכל ובאמת הוא דומה לאוכל ואינו אוכל כלל כגון תמונה של אוכלים, דבכהאי גוונא ודאי הוה ברכה לבטלה.

תו, דאף אם לא נדמה להא, מכל מקום יש לבאר כוונת הדובב מישרים דאף אם ברכה לבטלה ליכא, אך הרי למעשה לא בירך על האילנות וחייב לברך שנית ואם כן שוב היה להם לציין.

ולפי זה מי שבירך בעיר שרובה ישראל בורא מאורי האש, ואחר כך נתגלה שהיה נר של נכרי, לא נימא דבירך כדן אלא דחייב לברך שנית, ולהאמור יש לחלק, דהתם בדברי הגר"א הנידון אם הוא ברכה לבטלה, משא"כ כאן הנידון אם יצא ידי המצווה, והרי למעשה לא קיים המצוה.

הלכות שבת - מוקצה

אלא שוכח, ולאחר שניערו המוקצה מעליו מותר לטלטל חפץ המותר. והביא ראייה מתרומה טמאה על תרומה טהורה דלא הוה בסיס. ופליג על תרומת הדשן (סי' קצ"ג). ובה כתב במשנה ברורה (שי"ט סי' י"ח) דיש לסמוך להקל בעת הצורך. ואם כן הכא דתרתיה איתנהו ביה, גם המגן אברהם וגם רבינו תם, אם כן יש לומר דלכתחילה שרינן.

ו. סלים קטנים בתוך סל גדול

הנה על ראיית המגן אברהם מהא דתרומה טמאה המונח על תרומה טהורה, דמכל מקום התרומה טהורה אינו בסיס, כתב בתוספת שבת (סי' ש"ט סי' ק"י) לדחות דאיידי בגוונא שהטהורה והטמאה מונחים בסלים קטנים כל אחד בפני עצמו, ואם כן יש לומר דאיידי שהסל העליון שהטמאה בתוכה מונח על הסל התחתון שהטהורה בתוכה, והסל העליון אינו נוגע כלל בהטהורה, ואם כן אין הטהורה נעשה בסיס לטמאה. ונמצא דהתרומה טהורה אינה תחת מוקצה, ויכול להגיע אליה על ידי ניעור.

מעתה בנידון דידן נמי אף אם האטריות למעלה ליכא בסיס, דהרי אין האטריות נוגעים בשאר המאכלים אלא נוגעים רק בקופסא.

אך הרי יש מכסה לכל קופסא, ואם כן אי אפשר לער רק על ידי פתיחת הקופסא, והרי עכ"פ הקופסא בסיס למה שעליו לדעת תרומת הדשן הנ"ל. ואם כן אי אפשר להגיע למאכל. [אך תליא בדין בית שנפתח].

ז. אי אפשר להגיע למאכל שמתחת

תו, הרי הקופסא נוגע באוכל למטה, ואם כן נעשה האוכל בסיס למכסה לדעת תרומת הדשן. [א"ה. והמכסה בסיס למוקצה שמעליו].

אך זה אינו, דהקרטון אינו נמצא על האוכל רק לצורך האוכל שמתחת, ובהוה יש ההיתר של גיזי צמר להחולקים על רבינו תם, דהנה פירש הרז"ה (שבת קכ"ג א' ד"ה תנו) לבאר הא דגיזי צמר, דאין דבר נעשה בסיס אלא כאשר המותר משמש את המוקצה, ולא כאשר המוקצה משמש לדבר המותר. והרי הגיזי צמר המוקצין משמשים הקדרה כדי להטמינו.

ואם כן יש לסמוך על הרז"ה. ונהי דרבינו תם פליג אך הכא ממה נפשך שרי, לרבינו תם דהוה לזמן ולרז"ה דאין המכסה בסיס רק מה שעליו.

ח. העולה מהאמור

נמצא, דאם האטריות למטה, אם כן הוה ליה בסיס לאסור ולמותר. ואפילו למה שכתבנו בשם הגרע"א דמותר רק לער, זה דוקא בבסיס לדבר האסור אלא שהוא לזמן. אבל בבסיס לאסור ולמותר אף שאי אפשר לער שרי לטלטל, ואם כן אין מיגו דאתקצאי.

וכמו כן אם האטריות למעלה, רבו הצדדים להקל אף שלא בשעת הדחק. ויש לצרף דאם האשה הניחה, הרי כתב בדעת תורה (סי' ש"ט סע' ד') שיש לומר דלאו כל כמינה למשוך בסיס לחפץ של הבעל.

עדיין לא החליט אם רק לזמן

הנה יש לדון בכמה אופנים של מוקצה הנמצא על כלי רק לחלק מהשבת, האם הכלי נעשה בסיס:

א. לזמן לא הוה בסיס

הנה קיימא לן דאם הוה רק לזמן לא הוה בסיס, היכא דהונח הכלי באמצע השבת, וזה לכולי עלמא, כדחזינו (שבת קנ"ד ב') מדינא דשליפי זוטרי.

ב. רצונו להסירו באמצע השבת

אם היה בסיס מתחילת השבת, אך רצונו היה שבאמצע השבת יקחנו, היא בפלוגתא קמאי, דעת רבינו תם (תוס' שבת נ"א א' ד"ה או) דלא נעשה בסיס כלל כיון שחשב לסלק מעליו המוקצה אחר כך. ובשאר פוסקים פליגי. וכתב במשנה ברורה (סי' ש"ט סי' כ"א) דבשעת הדחק יש להקל כרבינו תם.

ג. עדיין לא החליט

מעתה יש לעיין מהו כאשר מונח מוקצה על הכלי אך עדיין לא החליט אם יהא לזמן או לכל השבת. אלא זה יהא תליא בדבר שיהא בעתיד או במה שאחר כך יחליט. והנידון, האם הוה ליה ככל דיני תנאי, ואם כן תנאו קיים, או דילמא זה שייך לברירה, ואז יהא תליא בדיני ברירה דקיימא לן בדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה. ונפקא מינה למאן דסבירא ליה אין ברירה אפילו בדרבנן.

והנה יש לעיין בייחוד על תנאי למשכב שטמא מדרס. והתם לכאורה הוה מדין תנאי, ויועיל אף בדאורייתא. אבל בבסיס יש לעיין אם הוא מדין תנאי או מדין ברירה.

ענף ט"ו - מוקצה על ידית של דלת

עובדא הוה בידית של דלת הזהה והניחו עליה לפני שבת סל, ובו מאכלים ראויים לאכילה, וגם מאכלים שאינם ראויים לאכילה כגון אטריות שראויים לאכילה רק כשמערים עליהם מים וותחים, והם היו מיועדים לנכרית שתבשלם בשבת במים חמים.

א. אטריות הוה מוקצה

הנה אטריות לכאורה הוה מוקצה, דהרי אי אפשר לאוכלם בשבת אלא על ידי בישול.

אמנם הרי סגי בלערות עליו ממים מכלי שני, ואם כן לא הוה מוקצה. וצריך עיון. אבל הרי אסור להניח פת במרק דהוה ליה קלי הבישול, ואם כן גם הני אטריות אסירא.

ב. כלי שלישי

אבל הא כתב במשנה ברורה (סי' ש"ח סי' מ"ז) בשם פרי מגדים דבכלי שלישי שרינן, ואם כן הני אטריות לא הוה מוקצה.

אך אם בעינן יד נכוית נמי, דשרי מדינא אך נהגו להחמיר, (משנ"ב סי' ש"ח סי' מ"ח, והו"א מועד סי' נ"ב סי' ק"י), אם כן יש לומר דהוה מוקצה.

ג. אסור מחמת חומרא

אלא באמת יש לעיין האם חסרון שהוא רק משום חומרא האם משוי מוקצה. ואחד מגדולי הדור שליט"א אמר דפסיקא ליה דהוי מוקצה.

והנה בכוכב מיעקב (א"ה, לא מצאתי, ועי' רש"י שבת שם, ואו"י שבת כ"ה י"ט) הקשה סתירת הסוגיות, דבשבת (קכ"ז ב') אמרינן דמעשר שני שנפדה ולא נתן חומש כיון דלא מעכב אינו מוקצה, אמנם בבבא מציעא (נ"ד א') אמרינן דאסור לאוכלו, ותיקשי אהדדי, ותירץ דהאי איסורא לא משוי מוקצה.

האם הדלת נעשה מוקצה

השתא דאמרינן דהאטריות הוה מוקצה, יש לדון לענין הדלת, דהנה הנכרית תיקח הסל בבין השמשות. והשתא יש לעיין אם מותר לטלטל הדלת לאחר שניטל. ויש לדון בזה בכמה נידונים:

א. מקצת בין השמשות

חדא, מיגו דאתקצאי במקצת בין השמשות, שדן בתהלה לדוד (סי' ש"י סק"ג) ואייתי דהפרי מגדים (סתפק, והגר"ז כתב לקולא. ובתהלה לדוד הביא ראיות דבעינן כל בין השמשות. ובמשנה ברורה (סי' ש"ט סי' כ"ז) מתבאר דבעינן כל בין השמשות והוא מהגר"ז.

ב. אינו עיקר הכלי

תו, יש לדון בידית הדלת אם חשיבא ככיס תפור וכמוכני שאינו עיקר הכלי, דאמרינן בהו שמכיון שהמוקצה אינו מונח על עיקר הכלי לא חשיב בסיס. [וזהו דין מוכני לתוספות בשבת מ"ד ב' ד"ה אין גוררין].

ג. האם דלת בסיס

תו, מאן נימא דדלת נעשה בסיס, והרי מבואר ברמ"א (סי' רע"ז סע' א'), ובמשנה ברורה שם סי' ז' דלא נעשה בסיס, אך במשנה ברורה (ביאור הלכה שם ד"ה אע"פ) הביא מירושלמי דנעשה בסיס, ונשאר בצריך עיון.

ד. אין דעת על כל השבת

תו יש לומר, דהרי לדעת רבינו תם (מובא בתוספות בשבת נ"א א' ד"ה או) אם דעתו להסיר המוקצה בשבת, לא הוה בסיס.

ותירץ בזה הא דאמרינן במשנה בשבת (מ"ט א') דקדרה שמוטמן בגיזי צמר, מותר להוציא הקדרה מהגזין, אע"פ דהגזין הם מוקצה, ולא אמרינן דנעשה הקדרה בסיס לדבר האסור, מכיון דדעתו לקחת הקדרה בשבת. ואם כן הכא הרי דעתו שהנכרית תיקח.

אך נקטינן (משנה ברורה סי' ש"ט סי' כ"א) כר"ת רק במקום פסידא.

אמנם למה שכתב הגרע"א (גליון שו"ע סי' ש"ט סע' ד') דהיתירא דרבינו תם רק בניעור ולא בטלטול, האי דלת אינו יכול לער, ואם כן נמנענו בין השמשות לטלטלה, וזה עצמו נעשה מיגו דאתקצאי. ותליא בחלון שאחריו נר ואינו יכול לפותחו.

ה. בסיס לאיסור ולהיתר

תו יש לומר דהדלת הוה ליה בסיס לאיסור ולהיתר, אף אם האטריות למעלה, דהרי דעת המגן אברהם (סי' ש"ט סי' ק"י) דכשאין רצון מיוחד לשים מעליו לא הוי בסיס. [נדלא מקרי בסיס אלא אם כן הניח עליו דבר המוקצה בשביל שיתיישב עליו בטוב, אבל מה שמניחין בדרך אקראי כמו שרגילין להשים בתביה חפצים אלו על אלו מפני שאין לו ריוח לפנות לכל חפץ מקום בשולי התיבה, כהאי גוונא לא חשיב מניח

ענינים שונים [א']

שילכו מהעיר המקלט להעיד על כך.

אך אכתי תיקשי שיאמר עדות בתוך העיר מקלט בפני שלשה, והם יכתבו שטר שקיבלו עדות וישלחו השטר.

ג. קבלת עדות בפני כ"ג

אלא יש לומר דהנה דעת רמב"ן (דברים י"ז ו') דקבלת עדות של דיני נפשות מהני רק בבית דין של כ"ג, ופליג על רבינו סעדיה גאון (מובא ברמב"ן שם) דסבירא ליה דקבלת עדות נפשות מהני אף בבית דין של ג'. [ועיין תשובות חתם סופר אה"ע סי' קי"י, ועוד עיין שם סי' צ"ד].

מענה לדעת רמב"ן דבעינן לקבל העדות בפני עשרים ושלשה דיינים, אם כן יש לומר דאיירי דליתא התם סנהדרין של כ"ג.

ד. בעדות לזכות

אלא אכתי תיקשי דהרי איירי הכא בעדות לזכות, ותליא אם גם בזה בעינן כ"ג דיינים כהחומר של דיני נפשות, או דילמא בעינן כ"ג רק בעדות לחייב נפשות. ודנו בזה גאון בתראי. [א"ה. לא מצאתי בגאון בתראי, אלא מצאתי שמוכחים מרש"י בסנהדרין מ' א' ד"ה שנים עשר, דמבואר שגם לפטור בעינן בית דין של כ"ג, אמנם מתוספות (שם ח' ב' ד"ה רבה) מבואר דלא בעינן כ"ג].

ענינים שונים [ב']

השכירוהו ללכת שם, די בהליכה זו. וביאר במשנה ברורה (שם ס"ק מ"ז) שהרי לא נדר אלא לילך וקיים הדבר. [אבל אם נדר להוציא י' זהובים בהליכה זו ואחר כך השכירוהו ללכת שם לא יצא ידי חובתו].

חזינן דמותר לו לקחת על זה כסף ולא הוה מקח טעות. ויש קצת לדחות דהתם אינו מחוייב דוקא השתא והשכירוהו שילך מיד, אך לא משמע התם דזה טעם הדין.

ג. יוכבד קיבלה שכר

הנה איתא בקרא דבת פרעה אמרה למרים שתביא מינקת והיא תתן שכרה, והביאה מרים את יוכבד אמו. ואיתא בגמרא סוטה (י"ב ב') אמר רבי חמא בר חנינא, לא דיין לצדיקים שמחזירין להן אבידתן אלא שנותנין להן שכרן. חזינן דיוכבד קיבלה שכר בעבור מה שהניקה בנה. ותיקשי היאך יוכבד נטלה כסף מבת פרעה הא הוה מקח טעות. ויש לעיין לפום נידון דידן דבכהאי גוונא לא הוה מקח טעות. וצריך תלמוד.

ענינים שונים [ג']

ג. חזר והוקרה

הנה אם הוקרה ועמד על פרוטה, יתחייב להחזירה משום חשבת אבידה. וצריך לומר דעל גזילה אין חיוב חשבת אבידה. [אך באמת גם באבידה פחות משוה פרוטה ואחר כך הוקרה אין צריך להחזירה].

ד. האם מצטרפים

הנה בגזל פחות משוה פרוטה בלא ידיעת הבעלים, [ומשכחת לה אף באופן שגול וידעו הבעלים, אלא הבעלים סבורים שזה שוה פרוטה ולכן אינם מוחלים, או כאשר אומר הבעלים להדיא שאינו מוחל, דכתב במנחת חינוך דאין כאן מחילה], ואחר כך גזל עוד פחות משוה פרוטה, מצטרפי אהדדי כאשר שניהם שלא מדעת ונודע לו אחר כך בבת אחת, כך כתב במנחת חינוך. [ועיין בשער משפט סי' ט']. ואם השני היה מדעת ומחל, אך לא ידע מהראשון, יש לדון מפאת מחילה בטעות.

ויש לעיין בשתי אבידות כל אחת פחות משוה פרוטה למאבד אחד והיו בזה אחר זה אם מצטרפי אם דמי לגזל.

ה. כבר היה לו חוב של פרוטה

הנה בהיה חייב לו חוב של פרוטה וגזל פחות משוה פרוטה דמי לגזל פרוטה וחצי דאינו מוחל. אך יש לומר דמצות עשה דהשבת גזילה ליכא רק מחילה יש לומר דלא תהא.

עדות נפשות

הנה אמרינן במשנה במכות (י"א ב') דאף כשיודע עדות נפשות מכל מקום לא ייצא מעיר מקלט כדי להעיד להצילו ממיתה. שנאמר "אשר נס שמה" שם תהא דירתו.

והקשו דלשיטת רבינו תם (תוספות בבא בתרא ל"ט ב' ד"ה מתאה) שנוהגים העדים לשלוח עדותם באיגרת לבית דין, דאף מפי כתבם חשיב עדות, אם כן ישלח כתב ידו לבית דין.

א. אינו ראוי להגדה

הנה כתבו תוספות (שם) דלשיטת רבינו תם הנ"ל, הא דדרשינן בספרי מפיהם ולא מפי כתבם, לא אתא אלא למעוטי דוקא אלם שאינו בר הגדה, אבל ראוי להגדה אין הגדה מעכבת בו.

מענה יש לדון ליישב דבעיר מקלט חשיב אינו ראוי להגדה כיון שאינו יכול לצאת מהעיר מקלט להעיד. אמנם זה לא ברירא דחשיב אינו ראוי להגדה.

ב. עדים שכתב בפניהם

הנה יש ליישב דצריך עדים שכתב לפניהם ואיירי שאין שני עדים

נדר ונתנו לו על זה כסף

הנה מי שנדר להביא קרבן נדבה ובא אליו אדם ואומר לו שאם יביא קרבן נדבה יתן לו כסף, האם מותר לו לקחת הכסף כיון שבלאו הכי נדר ואם לוקח כסף נמצא שלוקח כסף על חיובו. ובפשוטו שרי.

א. נדר שלא לאכול

הנה כעין זה יש לדון במי שנדר שלא לאכול ואדם אחר לא יודע מזה ואומר לו שאם לא יאכל יתן לו כסף, נמי שרי.

ב. מקח טעות

אך יש לעיין מפאת מקח טעות שאם האחר היה יודע שבלאו הכי יביא הקרבן לא היה מתחייב.

והנה מבואר בשולחן ערוך (סי' תקס"ח סעי' י') שהנודר לילך על קברי צדיקים שבמקום פלוני, ונתעבב ימים רבים ואחר כך אירע

גזילה בפחות משוה פרוטה

הנה אסור לגזול גם פחות משוה פרוטה, וזה מדין חצי שיעור, אבל אין חיוב השבה. ויש לדון בדין זה בכמה אנפי:

א. יודע מהגזילה

הנה אם הגזול יודע מהגזילה, מחיל ושייך לגזלן, אע"ג דבדבר בעין לא שייך מחילה, צריך לומר דהוה כהקנאה.

[ועיין בריש פרק חזקת הבתים (כ"ט א') בהך דמחיל איניש וברשב"א (שם כ"ח ב' ד"ה אלא מעתה, עיין שם דקרקע אינו נקנה במחילה אלא במכירה ונתינה). ובדעת תוספות שם צריך לומר דהוה מחילה].

ב. אינו שלו אבל ליכא חיוב השבה

אבל אם הגזול לא מחל, כגון שהיה שלא מדעתו, נשאר של הגזול, אבל חיוב השבה ליכא, כיון דפחות משוה פרוטה לא הוה ממון, ואע"ג דבגמרא (סנהדרין י"ז א') משמע דהוה מטעם מחילה, היינו דמפאת דסתמא מחיל לכן לא הוה ממון.

והנה לא יוכל הגזול להשתמש בהגזילה אבל אין צריך להחזיר לבעליו דאין כאן חיוב השבת אבידה ולא השבת גזילה.

ויש לעיין דבזה שמחזיק בביתו ממשקד לגזול ומשום הכי יתחייב להחזיר. אך זה אינו דהאסור דעבד עבד.

זאת למודעי הדברים אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

לקבל הגליון ולהערות במייל L5703949@gmail.com

לעילוי נשמת

האברך הרה"ח

ר' יחיאל יהושע זצ"ל בן

יבלחט"א יוסף דוד הי"ו

נלב"ע י"ג אב תשס"ב תנצב"ה

לרפואה שלימה

יוסף משה בן אורה נ"י

יצחק לוי בן אסתר נ"י

אפרים בן אסתר נ"י

אלעזר דוד בן רבקה העניא נ"י

בתוך שאר חולי ישראל

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 368
תמוז תשפ"ג

אחד בשבוע, ומלבד זה היו עוד הרבה דברים במסגרת הפעילות לחיזוק העירובים ברחבי הארץ. ויש הרבה הלכות והרבה נסיון שיש ללמוד מהמקרים שמצאנו בבדיקת העירובים.

בשבוע שעבר נקראנו לבדוק את העירוב של קהילת צאנו בטבריה. בשכונה זו יש הרבה קירות אבן של הבנינים, כיון שהשכונה בנויה על הר עם מפלסים גבוהים, ולכן היה נראה שזה עירוב פשוט וקל. אך כשהתחלנו לעבור עם האחראי המסור, הוא הכניס אותנו למעברים מאחורי הבתים, מלמעלה ומלמטה, שרואים מזה כמה צריך להיות עיריניים לכל גבולות העירוב בשלימות.

בקצה השכונה היה מעבר שיצא לשטח שמחוץ לעירוב, והאחראי עשה בו צורת הפתח כדן, אבל הוא שם לב שזה לא מספיק, כיון שהקיר עצמו נחשב פרוץ, והיה צריך להוסיף ברזלים מעל הקיר. דין זה נראה מחודש מאוד, אבל המומחים לעירובין מכירים את הדין הזה והוא חשבון פשוט, אך קשה להסביר אותו, ובכל זאת מתפקידנו לבאר את הפרקטיקה לכלל הציבור, ננסה בדברים קצרים לבאר אותו.

הנה במקרה זה יש רחוב תחתון עם בתים, ובמפלס גבוה יש שביל עליון שהוא בעירוב ויוצא אל מחוץ לעירוב. בשני המקומות עושים צורת הפתח

בחודש העירוב מתקיימים שיעורים ומצגות ברחבי הארץ

בשבוע זה התרחבה הפעילות של מוקד העירוב במגוון שיעורים ומצגות ברחבי הארץ. בין השיעורים הרחוקים, התקיים שיעור בכולל אברכים בעיר "מעלות" בצפון הארץ. בעיר זו מתפתחת קהילה חדשה של אברכים, וכעת למדו בכולל הלכות עירובין. נסענו במיוחד כדי למחיש להם את הלימוד שיהיה לימוד מעשי, שמעורר גם לקיים ולהתעניין יותר בשמירת השבת.

בשיעור הדגמנו הרבה הלכות בעזרת שקופיות, כמו כן הבאנו את האביזרים של העירוב, סוגי חוטים, ראשי עמודים, ובקבוק מדידה, ולמדנו את העניינים הפרקטיים יחד עם המעלות ההלכתיות לכל דבר. לאחר השיעור הם ביקשו שנבוא גם שבוע הבא, להמשיך בשיעורים על נושאים נוספים בהלכות העירובים בזמנינו.

במקביל היו כמה כוללים ומוסדות שהקרינו את מצגת העירוב של שכונת נחלת משה. במצגת זו רואים סיום מסודר על העירוב שבשכונה, עם

שיעור לכולל בנטעלות, לימוד והדגמה למעשה

פרטים בשבוע הבא...

מ"י - אני, אתה, הילדים שלך, היהודי הפשוט
שבישבו. והמדדך בחצר הפרטית. כולם!

למה? - זה מצוה. וקשה להסתדר בלי זה!

מתי? - כל שבוע, אבל במיוחד בשבועות הקרובים!

למה?
מתי?
אני, אתה, הילדים שלך, היהודי הפשוט

לסגור את העירוב, גם ברחוב התחתון, וגם בשביל העליון, ומה שמחבר בין שני הפתחים, הוא קיר תמך גבוה שעובר אחורי הבנינים. וא"כ כשעשה את העמודים במפלס העליון, והעמוד סמוך לקיר התמך שהוא גבוה מאוד כשמסתכלים מלמטה, מ"מ מלמעלה אין בו גובה י' כלפי השביל העליון, אלא הוא בגובה 70 ס"מ, ובכל זאת הוא נחשב מחיצה גם ללמעלה, מכאן "גוד אסיק" של הצד הנראה מלמטה, [כמו כל דין חצר עליונה וחצר תחתונה], וא"כ רק הצד החיצוני של הקיר נחשב מחיצה, שבו יש גוד אסיק, ולא הצד העליון שהוא רק ז' טפחים.

לפ"ז כשמעמידים עמוד למעלה קרוב לקיר, והקיר עצמו עבה 30 ס"מ, יוצא שהעמוד רחוק ג' טפחים מהמקום שש לו "דין מחיצה" [שהוא הצד התחתון של הקיר]. א"כ במקרה כזה יש פירצה על עובי הקיר. [ואמנם בדרך כלל יש דין עומד מרובה על הפרוץ, אבל כבר כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) להחמיר בפירצה הסמוכה לצוה"פ לסגור אותה, ולא להתיר בעומד מרובה אפילו בג' טפחים].

סגירת הפירצה שבועי הקיר עם גובה י' מעל הקיר

הפתרון לסגור פירצה זו, הוא לעשות מחיצה על הקיר. אך גם בזה יש חידוש, בשתשובה מהירה היינו אומרים להגביר 30 ס"מ, ואז בידוד עם הגובה של הקיר העליון נהיה י' טפחים. אבל זה לא נכון, אלא צריך לעשות גובה י' טפחים מעל הקיר. והביאור בזה, כי כעת שהפירצה שלי היא על עובי הקיר, אני צריך לסגור את העובי עצמו, וא"כ צריך לעשות מחיצה על הקיר שיהיה י' מראש הקיר. [ומה שהצד העליון של הקיר יכול להצטרף, הוא רק ליצור מחיצה בזווית שבין העליון לתחתון, אבל כשהפירצה היא הרווח שבועי הקיר,

סגירת פירצה על הקיר בשני ביזורים י"ט

הסברים על עשרות הלכות הנוהגות בזמנינו. כעת לאור מבצע "חודש העירוב", ניתן לקבל זכות הקרנה לקבוצה ללא עלות, בתנאי הרישום במוקד הטלפוני, ויש לקבל רשות אישית לכל מקום.

מבחן לילדי הקהילה שלמדו הלכות עירובין

השבוע הגיעה למוקד העירוב קבוצה של עשרות נערים להיבחן על הלכות עירובין. בקהילת חזון דוד במודיעין עילית, מתקיימת מסגרת ישיבת ערב חבורת והערב נא, עם שיעורים לילדי הקהילה. בשנה האחרונה הם הזמינו את אחד מהת"ח שלמדו במסגרת השיעורים של מוקד העירוב, שימסור להם סידרה של שיעורים בהלכות המעשיות. לאחר השקעה רבה הוא מסר להם שיעורים מותאמים לנערים, עם הסבר מפורט וברור. כעת בסיום הלימוד הם באו לבני ברק להיבחן, ולשמע עוד שאלות מעשיות. יש לציין שהם ידעו מצוין את ההלכות, ואנו לומדים מכך שאפשר ללמד גם ילדים ברמה שידעו את ההלכות בצורה טובה, ואין לזלזל בידיעות שלהם. אדרבה זה גירסא דינקותא חשובה מאוד, שמשרישה גם יראת שמים לקיום ההלכה כראוי. יתברכו כל המלמדים והמסייעים, בברכה וסייעתא דשמיא, להגדיל תורה ולהאדירה.

ילדי קהילת חזון דוד נבחרים במוקד העירוב

בדיקת העירוב בשכונת צאנו, פירצה בעמוד המוצמד לקיר

בגליון הקודם עסקנו במיוחד בעמוד הסיום של מחזור הלימוד בטבריה, עם הסיוע במושב ועם דברי הרבנים שנאמרו לחיזוק לימוד העירובין למעשה, שבאמת מחזור זה הוא דבר מיוחד מאוד, שיש עשרות אברכים שמשתתפים בסידרה ארוכה של שיעורים ורוכשים חלק בתורה, ובפרט נושא העירובין, שהוא דבר מורכב ומעשי. אך כל זה היה רק ערב

אני צריך מחיצה בין חצי הקיר שבעירוב, לחצי הקיר שאינו בעירוב, ולכן צריך גובה י מעל ראש הקיר].

וזה חשבון נפלא, שיתכן עמוד צמוד לקיר של העירוב, ויש פירצה על הקיר. וגם בתיקון לא מצטרף עם גובה הקיר. ולמי שלא שימש בעירובים וראה את הדברים, אינו מובן מה ממצאים הלכות, אבל המומחים מכירים אותו מאח, והשתדלנו כאן לבאר את הדברים גם לכל הציבור.

מדידת תל המתלקט, והשינוי הקטן שיכול לפסול את העירוב

בהמשך העירוב היה מקום שהגיע טרקטור והתחיל לעשות שביל נוסף, והפסיק באמצע. בינתיים לאחראי על העירוב נוצר בעיה, מצד אחד יש פירצה לעירוב במקום שהתחיל השביל, מצד שני אין לו היכן לסגור, כיון שזה באמצע עבודות, ומה שיעשה לא יחזיק מעמד. בינתיים האחראי סמך על דין "תל המתלקט", וגם זה לא היה פשוט, כי באמצע השיפוע היה קטע שאינו תלול, ויוצא שיש פירצה באמצע התל. בפרצות אלו קשה להתיר מדיני עומד מרובה על הפרוץ, כי שני חלקי התל אינם מכוונים זה כנגד זה, ונידון כפירצה בקרן זוית, כמ"ש החזו"א (סי' ק"א).

במסגרת השיעורים של העירובין למעשה, אנו לומדים כמה מורכבות יש בשני דינים אלו, ובפרט כשהם יחד. לפעמים קטע קטן מהתל אינו מתלקט, וכל העומד מרובה משתנה, והכל יכול להיפסל מגוש אדמה אחד שמדדדר ונופל. במקרה זה הבאנו איתנו מכשיר מיוחד דיגיטלי למדידת שיפועי תל המתלקט, הוצאנו אותו מדדנו היכן יש תל והיכן לא, ובסופו של דבר העומד מרובה יצא במקום אחר ממה שחשבנו, אבל בכל זאת היתה אפשרות להתיר אותו [מדן עומד מרובה חופף, ואכמ"ל], וא"כ למעשה הוא היה כשר. אבל הוא מצומצם מאוד, שאם יפול קצת אדמה, הכל יפסל. ערכנו עם האחראי המסור היכרות ארוכה עם החשבונות של התל, ולבסוף מסרנו לו את המכשיר הדיגיטלי, שיהיה לו אפשרות למדוד בהמשך אם ישתנה משהו קטן.

עלינו לתת לאחראים אפשרויות לבזבז על תיקון טוב

כמו כן ביקשנו ממנו שיוסיף גדר במקום הזה, למרות שמדובר במצב זמני, כדי שהעירוב יהיה כשר בצורה ברורה, ולא יהיה תלוי על שינוי כחוט השערה. וזה דבר חשוב מאוד, להוסיף מאמץ כדי שהעירוב יהיה ברור, הכשרות פשוטה, ולא מורכבת מחשבונות, כי אז יתכן ששינוי קטן בחשבון יפסול אותם, או שיחול שינוי קטן בשטח ולא ישימו לב. אלא שלאחראים קשה להשקיע בשביל דבר זמני, כי אין להם תרומות בשפע שיוכלו להעמיד גדר רק לשבועיים.

אבל זה התפקיד שלנו, תושבי השכונות וכלל הציבור, להוסיף בתמיכה לעירובים בכל מקום, וכמו שבזמננו משקיעים מאות ואלפי שקלים בשביל הבאת ציוד לשבת אחת של גיבוש או שמחה משפחתית, אפילו שזה זמני וזה נראה בזבז גדול, כך צריך לדעת לתת לעירוב, לשלם גם על דברים זמניים שיתקנו אותם בקלות, גם אם זה קצת בזבז. זה הוצאה גדולה, אבל אם כל הציבור ישתתף נוכל לתת לו כשרות טובה יותר!

הרחבת העירוב של הקהילה באופקים

ביום אחר בשבוע נתבקשנו לבדוק עירוב שכונתי חדש בקצה השני של הארץ. בעיר אופקים הנמצאת בדרום הארץ, שכיום מונה מאות משפחות אברכים, וכעת יש התרחבות נוספת באזור המגורים גם מחוץ לגבול העירוב של הקהילה, ולאחר בקשות רבות מהאברכים, עשו האחראים המסורים הרחבה לעירוב של הקהילה, והרב והאחראים ביקשו שלפני פרסום כשרות העירוב, נבוא לעבור עליו, לאשר את כל הפתרונות שנעשו, ולהעיר שימת לב אם יש דברים שכדאי לעשות יותר טוב.

חישוב מקום ד' לעמוד שהצוה"פ באלכסון

בתחילת הסיום הם ביקשו לשאול שאלה סבוכה שהיתה להם, ומסתפקים אם אכן הדבר נעשה כהלכה. באחד מהרחובות הם השתמשו בעמודי התאורה לעשות צורות הפתח, קשרו את החוט מהצד מסביב לעמוד, והעמיד לחי תחת החוט.

כשהגענו הוא ביקש דבר ראשון שנמדוד עם מכשיר הבקבוק שאכן הלחי במקום, כי עמוד התאורה מתעגל בחלקו העליון, ובמבט תמים נראה שהלחי אינו תחת החוט שקשור בגובה אחרי ההתעגלות. ניגשנו למדוד וראינו שהלחי מכונן

יפה תחת החוט. [יש לציין שגם הם רכשו את המכשיר ממוקד העירוב, ובדקים בעזרת המכשיר, כי בבדיקה במראה עין אפשר בקלות לטעות].

באותו מקום היו צריכים להמשיך את גבול העירוב עם הגדרות של החצר, ובה יש בעיה מצויה, שרוב עמודי התאורה רחוקים מהגדרות של החצרות, ובה מסתבכים כיצד לעשות צוה"פ במעבר הקטן שבין העמוד לחצר. במקרה זה עשו צוה"פ, אבל לא היו יכולים לעשות אותה קו ישר, כי זה יוצא

עמוד תאורה שתחת חוט צוה"פ וקטן ממש

מול אמצע החצר של השכן, לכן היו צריכים לעשות את צורת הפתח מעמוד התאורה באלכסון לפינת החצר, ואז התעוררה שאלה, כיון שזה אלכסון מאוד, יוצא שאין שיעור מקום ד' טפחים לפני העמוד. וזה יסוד הנלמד מדברי רש"י (עירובין דף ה.) ומבואר בדברי החזו"א שצריך שיהיה מקום ד' טפחים לפני העמוד.

דין זה אנו לומדים כעת במסגרת השיעורים של העירובין למעשה, שיש ג' שיטות כמה שיעור אלכסון צריך שייחשב שיש ד' לפניו מכיוון האלכסון, למרות שאינו ממש לפני העמוד. בעל הנהיגות שבת סובר שמספיק שיש ד' על ד' טפחים כנגד האלכסון, כבר נחשב מחיצה כלפי המקום הזה. דעת הרבנים בב"ב שצריך שינוי זוית של תל המתלקט דהיינו 240 מעלות לצד. וי"א שצריך יותר מ 45 מעלות כדי שיהיה רוח אחרת במקרה זה מדדנו את אורך הצוה"פ ואת שינוי הזוית, ומצאנו שעשו כדן. [ויש להאריך בביאור הדין ואכמ"ל].

לחי בהתאמה לצבע הגדר, וחוט בצוואר של עמוד תאורה

בהמשך ראינו גם את ההשקעה שלהם להסתדר עם התושבים, במקום אחד הם קשרו חוט לעמוד חשמל שהיה בתוך חצר, והיו צריכים להעמיד לחי על הגדר שלו מבחוץ, אבל באותו זמן הוא שיפץ ועשה גדר יפה. לכן הם השקיעו לעשות לחי דומה לגדר, הלכו לחנות וקנו חתיכת גדר מאותו חומר ואותו צבע, וחברו אותה על הלחי להסואה.

לחי מתאים לצבע הגדר של התושב

במקום אחר סמוך לחצר אחרת הם חששו להרגיז בעשיית לחי, ולכן קשרו לעמוד תאורה ירוק, שיש בו למעלה קטע צר, שנקרא צוואר של העמוד, ואם קושרים שם את החוט, הוא נחשב מעל העמוד והוא כשר. אבל במקרה זה היתה לנו הערה, שיש ללמוד ממנה גם למקומות אחרים. כיון שבמצב כזה החוט קרוב לקצה העמוד, והעמוד מתרחב רק שני ס"מ,

והרי בעירוב שכונתי מקפידים שהעמודים יהיו ישרים, והיינו שהחוט יהיה מכוון כנגד תחתית העמוד, ולא יהיה כנגד האויר, לכן אם העמוד נוטה מעט, יותר משיני ס"מ, יוצא שהחוט אינו מעל החלק התחתון של העמוד. במבט של אדם סתם, לא מבין מה הבעיה, הרי עמוד כזה חזק בודאי ישר. אבל העוסקים בעירובים לומדים מהנסיון שיש הרבה עמודים נוטים, וחלקם אף עקומים משמעותי. במקרה זה מדדנו, והחוט עבר את תחתית העמוד, ולכן הנכון הוא להוסיף לחי לפניו.

בפתרונות שצריכים השגחה עדיף לתקן אחרת

אמנם כיון שכעת שהעירוב חדש הם חששו להעמיד לחי, לכן הציעו פתרון אר שאינו מורגש, שיעבירו את החוט לצד הנגדי של העמוד, (במקום שיגיע בצד ימין, יגיע מצד שמאל). להיפך מכיוון הנטייה, ואז החוט יהיה מעל החלק התחתון של העמוד. אך הדגשנו שהפתרון הזה אינו טוב רק לזמן קצר, כיון שאם לאחר זמן יקרע החוט ויקשרו אותו מחדש, לא יזכרו את הענין הזה, לקשור מימין ולא משמאל, סה"כ זה בתוך הצוואר. לכן בינתיים ישגיו על הפתרון הזה, ובהמשך יעמידו לחי נסיים בתדה ובברכה לאחראים המסורים, שיצליחו בכל מעשי ידיהם, ויזכו תמיד להכשיר את העירוב בצורה מהודרת ולא יהיו תקלות.

סיורי עירובין לכל הציבור

במסגרת הפעילות של חודש העירוב יתקיימו בעו"ה סיורים בעירובים ברחבי הארץ המיועדים לכל הציבור שיוכלו ללמוד ולהכיר את מלאכת העירוב בזמננו וכן להוסיף הרבה ידיעות חשובות מתוך הלימוד למעשה הסיורים יתקיימו במשך השבוע ע"י אחראים המקומיים פרטים והרשמה בטל' - 074-796-4398 או במוקד הראשי - 0548483320

מדידת האלכסון לשיעור טפחים ד לפני העמוד

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת בלק תשפ"ג

הוא מסתכל עלינו

תוכן

א' - לזכור את ה' / א

ב' - המצוות מזכירות לנו / ג

ג' - אנחנו מזכירים לעצמנו / ו

ה' חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרכי. זהו וידויו של בלעם. "היה עלי להבין כי הסיבה שהאתון רבצה על מקומה אינה משום שהיא החליטה לפתע פתאום לנהוג בעקשנות. לא חשבתי. היה עלי לזכור את הקב"ה, ולהבין שהוא זה שמעב את דרכי".

זו היתה טענתו של המלאך כלפי בלעם: "מדוע הכית את אתונך? מדוע לא עלה על דעתך שה' הוא זה שמעב את דרכך, וכי מלאך ה' ניצב בדרכך וגורם לאתונך לעצור?"

לנו הטענה הזו נשמע בלתי סבירה. "נו, אז מה, האתון עצרה? ככה זה, לפעמים בעלי חיים מתנהגים בצורה עקשנית. למה שאחשוב שיש כאן מלאך שמעב אותה?" אנחנו רגילים להסתכל על דברים מעין אלו כאל מקרה, וקשה לנו להבין כיצד ניתן להסתכל עליהם בצורה אחרת.

אולם לבלעם לא היה קשה להבין זאת. בלעם לא היה איש חומרי כפי שאנחנו רגילים לתאר לעצמנו. הוא היה נביא ה', אדם בר דעת, והוא ידע שאדם ששוכח מי מנהל את העולם הוא חוטא. מי שאין בו דעת להבין כי ה' הוא זה שעצר את האתון, הוא חוטא, ועליו להתוודות על חטאו.

כך חי בלעם את חייו. כי ידע מה מצופה ממנו - לזכור כי בכל מקום בו הוא הולך, הוא הולך יחד עם ה'. אם הוא שכת, ולו לרגע, מי מנהל את העולם, הרי שזהו חטא שעליו יש להתוודות.

חשבון הנפש של גדולי האומה

לא רק בלעם חי עם ההכרה הזו, אלא כך חיו להבדיל כל גדולי האומה מאז ומעולם - הם חשבו תדיר על הקב"ה, והבינו שכל מה שקורה להם אינו קורה סתם כך, אלא נעשה בצורה מכוונת בידי השי"ת. דוגמא לכך אנו מוצאים בגמרא סוף פרק שנים ווחזין (ב"מ כ, ב), שם מסופר

א' - לזכור את ה'

וידויו של בלעם

"וַיִּקֶם בִּלְעָם בִּבְקֹר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת אֶתְנֹו וַיֵּלֶךְ עִם שָׂרֵי מוֹאָב" (במדבר כב, כא) - בלעם היה להוט להגיע אל בלק מלך מואב, ולנסות לקלל את עם ישראל. הוא מיהר לדרכו, ולכן, כאשר אתונו החלה "לעשות בעיות", הוא הגיב בצורה נחושה והחלטית: הוא הכה אותה שוב ושוב, ולא איפשר לה לעכב אותו בדרכו.

לאחר שהכה את אתונו שלש פעמים, נגלה אליו מלאך ה' ושאל אותו: "על מה הכית את אתונך?" ומה היתה תגובתו של בלעם? "וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל מְלָאֲכִי ה' חֲטָאתִי" - בלעם הודה בחטאו.

מי שלומד את הפרשה הזו באופן שטחי, עלול לטעות ולחשוב כי טענתו של המלאך כלפי בלעם, וה"חטא" שעליו התוודה בלעם הוא "חטא" הכאת האתון. המלאך הוכיח את בלעם על כך שהכה את אתונו המסכנה שלא עשתה לו דבר, ובלעם קיבל את דבריו. אולם בוודאי שאין זו כוונת התורה. אם יש לאדם אתון עקשנית המסרבת לשותף עמו פעולה, אין לו ברירה אלא להכותה. וכי מה עליו לעשות, לנסות ולשכנע ולרצות את האתון במילים מרגיעות? להסביר לה שהוא נמצא כעת במשימה חשובה, וכי תפקידה הוא להקשיב בקולו ולהמשיך הלאה? כשבהמה אינה משתפת פעולה - מכים אותה. אין בכך כל חטא.

חטאו של הנביא

ואמנם, כדי להבין את מהות וידויו של בלעם, עלינו לדקדק בלשונו. מה אמר בלעם? "וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל מְלָאֲכִי

השלב הראשון של עונש הסקילה בבית דין, שניתן בין היתר למחללי שבת ולעובדי עבודה זרה, הוא, שמשליכים את הנסקל ממקום גבוה. רב פפא הבין שאם השלב הזה היה נשמט ממקומו שניה אחת קודם לכן, הוא היה נידון בעונש סקילה. 'מדוע ארע לי דבר כזה?' שאל רב פפא את עצמו. 'האם יתכן שמשמים דנו אותי לסקילה, אלא שקיבלתי חנינה וניצלתי ברגע האחרון? מדוע נגזר עלי כך? האם ח"ו חיללתי שבת או עבדתי עבודה זרה?'

חובתו של כל יהודי

הגמרא ממשיכה: "אמר ליה חייא בר רב מדפתי לרב פפא, שמא עני בא לידך ולא פרנסתו, דתניא רבי יהושע בן קרחה אומר כל המעלים עיניו מן הצדקה כאילו עובד עבודת כוכבים". חייא בר רב אמר לרב פפא שיתכן והוא לא נתן צדקה כראוי, ולכן הוא נידון כעובד עבודה זרה. השומעים אתם? יהודי שמתרשל מלתת צדקה כפי הראוי לו, יתכן וה' ינקוט בפעולה כנגדו, או לפחות יזהיר אותו. בפעם הבאה שהוא יעלה במדרגות, הוא עלול להחליק. ככה חיו גדולי אומתנו את חייהם - מתוך הכרה ברורה ומוחשית שה' מסתכל עליהם ומגיב למעשיהם.

אכן, כדי לחיות את החיים במדרגה הזו, דרושה עבודה מרובה. זהו מבט חדש לגמרי על החיים, המגיע מתוך הכרה אמיתית בה'. לא מדובר ב"פרומקייט", אלא בדרך חיים חדשה לחלוטין.

למען האמת, התורה דורשת מכל אחד ואחד מאיתנו לחיות את חייו בצורה כזו. זהו לאו מפורש בתורה: "הִשְׁמַר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים ח, יא). היעלה על הדעת לפרש פסוק זה כמידת חסידות בעלמא, הנוגעת רק לצדיקי עליון? דברי התורה ברור מילולו, שזוהי חובתו של כל יהודי באשר הוא, כל איש ואשה, לחיות בצורה זו, ולהישמר שלא לשכוח את ה' אלקינו.

מלא כל הארץ כבודו

איננו מדברים כעת על אמונה בה'. כמובן שכולנו אומרים שאנחנו "מאמינים בה'", וזה נכון. ה', קהל המאמינים הולך וגדל מיום ליום, וכיום, כל מי שמכסה את ראשו - ולא משנה במה - מכריז בזאת כי הוא מאמין בה'.

כיסוי הראש הוא תפארתו של עם ישראל, ועל זה אנחנו מברכים בכל יום "עוטר ישראל בתפארה". בין אם התפארת הזו צבועה בשחור ובין אם היא צבועה בכל צבע אחר, האדם המכסה את ראשו מעטר את עצמו בהכרזה המפוארת: "אני מאמין בה' אלקי ישראל". יהודי שמחליט לכסות את ראשו בכיפה, עושה דבר גדול ביותר!

אודות מקרה שבו מספר אמוראים ישבו בבית המדרש ועסקו בתורה, ותוך כדי לימודם "פקע ארזא דבי רב" - אחת מקורות הארז שהחזיקו את תקרת בית המדרש נשברה!

אמוראים אלו לא נתנו להזדמנות זו לחמוק מידם, אלא החלו מיד לחשוב ולדון מהי הסיבה שבגללה ארע דבר זה. כמובן שהם הבינו שהקורה היתה ישנה ורעועה. היא עמדה שם כבר זמן רב, והגיע הזמן להחליפה. מן הסתם היה צורך לבדוק את יציבותן של שאר הקורות, ואין כל ספק שהם נקטו בכל אמצעי הזהירות שנדרשו מהם כאשר קורה זו נשברה. הם הבינו לא פחות מאיתנו שכאשר יש קורה רעועה, יש צורך בפעולה מסוימת כדי לשמור על הבטיחות. אך הם הבינו הרבה הרבה יותר מאיתנו. הם ידעו שדבר זה לא ארע סתם כך, ולכן, מיד כאשר התאפשר להם הדבר, מיד כאשר הגיעו למקום מבטחים, הם עסקו בשאלה: מה היתה המטרה שלשמה שבר ה' את הקורה?

הענין הפך לנושא לדיון בבית המדרש. אחד אמר: "הדבר קרה משום שעשיתי כך וכך". השני אמר שזה היה בגלל חטא שהוא עשה. או שמא נעשה מעשה בלתי הגון בבית המדרש.

כך הם חיו את חייהם, משום שכך היא האמת. אין שום מקרה בעולמנו, והקב"ה מנהיג כל פרט ופרט בבריאה. גדולי עולם אלו, שחשבו תמיד על השי"ת, הגיבו לכל התרחשויות בחייהם בצורה הנכונה. הם השכילו לתפוס בשתי ידיים את ההזדמנות הזו, ולא הניחו ללקח שצריך היה להילמד על ידם, לחמוק מהם.

כמעט-סקילה בחדר המדרגות

נראה סיפור נוסף, המובא במסכת בבא בתרא (י, א): "רב פפא הוה סליק בדרגא, אישתמיט כרעיה, בעי למיפל" - רב פפא עלה בסולם, ואחד משלבי הסולם נשמט ממקומו, וכמעט גרם לו ליפול.

דברים מעין אלו קורים לכל אחד. כמעט אין מי שלא קרה לו דבר כזה - הוא כמעט החליק במדרגות, ורק ברגע האחרון הצליח להיאחז במעקה ובכך למנוע מעצמו מלהתגלגל במדרגות. יתכן והצדיקים מבינינו יגיבו למקרה כזה בהודיה לה' על שהציל אותם מנפילה. "אה! ברוך ה'! תודה לך ה' שהצלת אותי ברגע האחרון!"

אולם זה לא מספיק! הסכיתו ושמעו מה היתה תגובתו של רב פפא: "אמר השתא כן איחייב מאן דסני לן כמחללי שבתות וכעובדי עבודת כוכבים" - 'אילו הייתי נופל, הייתי מתחייב כמו מחללי שבת ועובדי עבודה זרה'. כידוע,

הנושא הזה הינו בעל חשיבות גדולה ביותר, וכמה חבל שכמעט ולא מדברים עליו! הרי זהו לאו מפורש, וכל האידישקייט שלנו עומדת על זה! מוטל עלינו לקנות הכרה אמיתית שה' נמצא ממש כאן על ידינו. עלינו לקנות את ההכרה הברורה הזו בשכלנו.

חובה בסיסית

בספר חובות הלבבות (שער חשבון הנפש), מונה המחבר שלושים התבוננויות ("חשבונות") שמוטל על כל יהודי להעלותן על דעתו בכל עת, והחשבון העשירי הוא שהאדם חייב להתבונן בכך שהבורא יתברך צופה בו בכל עת ובוחן אותו - מבפנים ומבחוץ.

והנה, על אף שזהו החשבון העשירי במספר, מבחינת חשיבות העניינים, יתכן והוא הראשון בחשיבותו. יש סיבה מדוע בעל החובות הלבבות סידר אותו כמספר עשר, אך למעשה עלינו להתייחס אליו כאל החשבון שהוא מן הסתם החשוב ביותר.

עלינו להתייחס לקב"ה כאל ישות אמיתית. הוא נמצא כאן, הוא מודע למעשינו והוא בוחן אותם. כמובן שלא די בהתבוננות זו כדי לקיים את חובתנו בעולמנו, אלא עלינו ללמוד תורה, כי מי שיודע שה' מסתכל עליו ובוחן את מעשיו, אך אין לו מושג מה ה' מצפה מאיתו לעשות ומה הוא אוסר עליו לעשות, הרי שאין ערך רב להכרה שהוא מביט בו. עלינו לעמול בתורה ולברר היטב את המותר ואת האסור, אולם עלינו לזכור כי אם חסרה לנו ההכרה הבסיסית הזו, שהקב"ה מביט בנו, הרי שלא יעזור לנו שום לימוד.

לכן החובות הלבבות מדרבן אותנו לזכור את הדבר הזה בכל עת. זהו נושא בעל חשיבות עליונה, שכן אין זה קל לרכוש את המבט הזה על החיים. גם לאחר שהבנו את חשיבות הענין, הרי שזו רק ההתחלה, כי נדרשת עבודה רבה כדי לרכוש את ההכרה הזו. המסילות ישירים (פרק יט) אף כותב על עבודה זו כי "זה הוא היותר קשה שיצטייר בלב האדם ציור אמיתי". עלינו לעבוד על הענין הזה במשך זמן רב ולתרגל אותו שוב ושוב, עד שנצליח לקלוט בנפשנו את המבט הזה שה' אכן נמצא כאן וצופה בנו.

ב' - המצוות מזכירות לנו

המצוה והמצוה

כיהודים שומרי תורה אנו יודעים שאחד ההיבטים הבסיסיים ביותר בחייו של היהודי הוא המצוות המעשיות.

אולם בזה לא תמה משימתנו, שכן לא מספיק לעטר את ראשנו בכיסוי הראש, אלא עלינו לדאוג שיהיה משהו מתחת לכיסוי הזה!

נשאל את עצמנו: כולנו מאמינים באלקים, הלא כן? היכן אפוא נמצא האלקים הזה שאנחנו מאמינים בו? עבור רבים, התשובה היא שהוא נמצא בסידור או בחומש. אך האם הוא הולך איתנו ברחוב? האם הוא נמצא בביתנו, בחדר משכבנו?

כמובן שכולנו נענה שכן, בוודאי שאנחנו מאמינים שהוא נמצא בכל מקום, אך האם אנחנו באמת מרגישים כך? מי שחושב על ה' כשהוא מתפלל, הוא כבר צדיק גדול. כבר סיפרתי בעבר את הסיפור אודות רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א. יום אחד, בשעת התפילה, פנה הצדיק אל הגבאי שלו, וביקש ממנו להודיע הודעה חשובה. הגבאי ניגש אל הבימה, דפק עליה בחזקה, והכריז: "הרב'ה ביקש להודיע שיש ריבוננו של עולם!" היה זה בעיצומם של אמירת פסוקי דזמרה! הודיעו הודעה מיוחדת בבית המדרש: "זכרו את ה'!" אכן, מי שזוכר את הריבוננו של עולם בשעת התפילה, הוא צדיק גדול.

"מישהו חושב עלי?"

אולם גם זה הוא רק חלק קטן מחובה זו של "השִׁמְרָ לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". מוטל עלינו לזכור שה' מביט בנו לא רק בזמן התפילה, אלא בכל עת ובכל מקום - ברחוב, באוטובוס, במטבח. זוהי ההשקפה הבסיסית ביותר שנדרשת מכל יהודי. כך מלמד אותנו דוד המלך ע"ה: "ה' מְשַׁמֵּם הַשְׁקִיף עַל בְּנֵי אָדָם לִרְאוֹת הֵיטֵם מִשְׁכֵּל דְּרֹשׁ אֶת אֱלֹקִים" (תהילים יד, ב). ה' מסתכל ורואה מיליוני יהודים, ושואל: "האם יש כאן מישהו שחושב עלי?" אפילו בשעת התפילה, יהודים אמנם ממלאים את חובתם ההלכתית, אך על מה הם חושבים? אני מפחד לדעת את התשובה.

זוהי שאלתו של הקב"ה: "האם אתה חושב עלי?" ועלינו לתת את הדעת על התשובה לשאלה זו. האם אני חושב על ה'? כמה פעמים בשבוע האחרון עברה במוחי מחשבה אודותיו? האם אני חולם על ה'? מדוע אני חולם עליו בלילה? מפני שאיני חושב עליו ביום. "אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו" (ברכות נה, ב) - אדם חולם בלילה על מה שהוא חושב ביום, ומי שאינו חושב על ה', לא יחלום עליו.

דבר זה נדרש מכל אחד ואחד מאיתנו! אם זה נדרש מבלעם, על אחת כמה וכמה שזה נדרש מאיתנו! עלינו להתרגל למושג הזה, ולהחדירו אל תוך תודעתנו: כל יהודי מחויב לחשוב על הקב"ה כמה שיותר.

הזדמנות זו קיימת עבורנו גם בשאר ימות השנה. עקרת הבית נכנסת לחנות ובודקת את התווית של כל מוצר ומוצר כדי לראות האם מתנוססת עליו החותמת המתאימה - יש כאן הזדמנות נהדרת לרומם את המצוה הזו, ולהשתמש בה כדי להזכיר לעצמנו את מציאות הבורא יתברך. בעודה מביטה ברשימת הקניות, היא יכולה להוסיף עוד מחשבה: "אני קונה רק בחנות הזו שבה המוצרים כשרים, משום שה' מסתכל עלי". מצוות הכשרות נועדה כדי להזכיר ליהודי את בוראו.

מקדש עמו ישראל

היהודי מוקף מכל עבר בסימנים המזכירים לו שהקב"ה מביט בו. מדוע אנו מברכים ברכות בחופה? כדי להזכיר לנו את ה'. כולם עסוקים בענייניהם, ועלולים לשכוח שה' נמצא כאן ומביט בנו, ואז מגיעות הברכות, וכל אחת ואחת מהם מהווה תזכורת לנוכחותו של ה'. "בורא פרי הגפן" - זאת אומרת שיש בורא עולם. "אשר ברא" - הו, יש בורא. הברכות כולן מזכירות לנו את הבורא. החתן הכלה שלנו אינם נישאים בצורה חומרנית, כמו גויים, אלא הם עומדים לפני ה'! הוא מביט בכולם - גם באורחים. למה שהאורחים המצטופפים סביב החופה לא יחשבו על כך?

הדבר נכון גם כלפי המסדר קידושין, וכן לרבנים המתכבדים בברכות. יש להם הזמדות לחשוב: "אני עומד לברך את הברכה הזו כדי שהיא תשפיע עלי. היא מזכירה לי שיש בורא לעולם", וכך יחשבו גם קהל השומעים העונים אמן על הברכה.

שכינה ביניהם

גם החתן והכלה בעצמם - למה שהם לא יקדישו מחשבה לכך? הם עומדים תחת החופה, והבורא מביט בהם. הם מאזינים לברכות וחושבים על כך שלא רק שיש בורא עולם שברא אותם ואת הענין הנפלא הזה של נישואי איש ואשה - שהוא ניסי ניסים! - אלא הם אף מזכירים לעצמם שהם נתונים כעת תחת השגחה, וה"משגיח" הזה עומד להיכנס יחד אתם אל תוך ביתם החדש.

גם בעודם יושבים לבדם בחדר יחוד, עליהם לדעת שהם לא באמת נמצאים לבד. "איש ואשה זכו שכינה ביניהם" - יש כאן שותף שלישי שנמצא בחדר יחד אתם. החתן והכלה יכולים להוסיף מחשבה כזו בעודם נמצאים בחדר יחוד. הם זוכרים שיש כאן מישהו שמביט בהם, ומכאן ואילך הוא ישכון בדרך קבע בביתם, כפי שעשה עד כה. זה מה שברכות החופה נועדו להזכיר לנו.

המצוות הן חלק עיקרי מצורת החיים שלנו. אולם למרבה הצער, רבים הם אלו שמזניחים את אחת המטרות העיקריות של המצוות. הסכיתו ושמעו מה היא תכליתן של המצוות. הדברים שאומר כעת הם חידוש נפלא, וחשוב מאוד שכל אחד ואחד ישמע את זה. אחת המטרות המרכזיות שלמענן נועדו המצוות היא כדי להזכיר לנו את הבורא יתברך. כל מְצָנָה מורה על כך שיש מְצָנָה, ולכן המצוה שאנו מקיימים מזכירה לנו את מי שציווה אותנו בה.

כשאדם נוטל לידו ד' מינים, יש כאן מטרה - להראות ולהזכיר שיש ריבונו של עולם שצווה אותו לעשות את הפעולה הזו. איני מדבר כעת על ברכת "על נטילת לולב", אלא על הלולב עצמו. האתרוג עצמו מודיע לנו שיש הקב"ה. אם לא הבורא יתברך, מדוע אנחנו בכלל עושים את הפעולה הזו? למה להוציא הון רב על אתרוג מהודר? רק משום שהקב"ה מסתכל על האתרוג שלנו, ובודק כיצד אנחנו מקיימים את מצוותיו.

תרגולים לפני התפילה

ברצוני לחלוק עמכם אנקדוטה שתמחיש לנו את הענין הזה. פעם, בחג הסוכות, ראו את הגאון רבי יוסף זונדל מסלנט זיע"א, רבו של הגרי"ס, עומד בבית המדרש לפני התפילה כשהוא אוחז את הד' מינים בידו. ברור היה שהוא אינו מקיים כעת את מצות נטילת לולב, אלא הוא עסק בנענועים בלבד. מאן דהו העז ושאל אותו לפשר מעשיו, ור' יוסף זונדל השיב שהוא מכין את עצמו לנענועים, כדי לוודא שהוא עושה אותם כראוי.

עלינו לדעת כי באותה עת, ר' יוסף זונדל לא היה איש צעיר. מדובר ביהודי שכבר נענע ד' מינים פעמים רבות בחייו, אולם אף על פי כן הוא החליט לחזור שוב ולהתאמן על קיום המצוה, כי הוא ידע שהקב"ה מביט בו ובוחן את מעשיו. בכך הוא ביקש להבטיח שכל תנועה הכי קטנה שלו, תעשה מתוך כבוד אמיתי למלך מלכי המלכים, ושהיא תמצא חן בעיניו. זה הפירוש לקיים מצוה.

קניות לפסח מתוך מחשבה

מדוע יהודים מקפידים לרכוש מצות שמורות במחיר מפולפל? משום שה' מביט בהם. נכנסים לצרכנייה ורואים את כל המוצרים הנושאים את הכיתוב "כשר לפסח" - מוצר ועוד מוצר, כולם עם אותו הכיתוב, וכולם מכריזים על כך שהקב"ה צופה ומביט במעשינו, ובודק לראות שאנחנו מקפידים ומדקדקים בהלכה. כולנו - בעלי החנויות והלקוחות, כולנו מקבלים תזכורת תמידית על נוכחותו של הבורא, שמביט בנו ובוחן את מעשינו.

אומרת לנו: "הקב"ה מסתכל, מבחוץ ומבפנים, ולכן עליכם לשמור את צעדיכם ולשמור על שכלכם".

האם לא היה שווה להגיע לכאן רק כדי לשמוע את הדברים הללו? היתכן שיהודי יעבור את חייו מבלי לשמוע זאת אפילו פעם אחת?

המזוזה מזכירה

אך התורה אינה עוצרת כאן. לא די בציצית ובתפילין, אלא יש צורך בתזכורות נוספות. בפתח ביתו של כל יהודי קבועה מזוזה, אך למרבה הפלא, יהודים רבים חיים את חייהם מבלי שיש להם מושג מהי מטרתה של המזוזה. מה מלמדת אותנו המזוזה? התורה צוותה אותנו לקבוע מזוזה בכל פתח, כדי שזו תזכיר לנו תדיר שהקב"ה מביט בנו ובוחר אותנו. כך כותב הרמב"ם (פ"ו מהלכות מזוזה ה"ג) באופן מפורש: **"חַיֵּב אָדָם לְהַזְכִּיר בְּמִזְוֶה מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֻבַּת הַכֹּל תָּמִיד. וְכָל זֶמֶן שִׁכְנָס וַיֵּצֵא יִפְגַּע בִּיְחֹוד הַשֵּׁם שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיִּזְכֹּר אֶהְבְּתוּ"**. האם לא חבל לבזבז את החיים – לעבור שוב ושוב בפתח ביתנו, ולשכוח לגמרי את תכליתה של המזוזה?

אינכם מעלים על דעתכם את גודל ההשפעה שמחשבות מעין אלו יכולות היו לעשות עלינו! חיינו היו משתנים מן הקצה אל הקצה בזכות הציצית והמזוזה! אם היינו ממשיכים להתרגל במחשבות אלו, הרי שבסוף ההכרה הזו היתה מחלחלת אל תוך תודעתנו – שיש כאן בורא עולם. זוהי דרכן של הציצית והמזוזה – להביא אותנו לידי אמונה חושית בבורא יתברך.

עקב בצד אגודל

כמה חבל שהחיים חולפים ועוברים להם, והמצוות נשארות פעולות מכניות ונטולות מחשבה. מעשים אשר נועדו להשפיע על האדם השפעה רוממה ונשגבה, נעשים בצורה של "מלומדה", ללא כל מחשבה, ואינם פועלים את פעולתם המכוונת.

מי שזוכה להתגורר בסביבת בני תורה, זוכה לתזכורות תמידיות, ועליו לנצלן היטב. עלינו להתרגל למחשבה כי **"ה' מביט בי ובוחר אותי"**. הוא בודק את מעשי החיצוניים כמו גם את מחשבותי הפנימיות".

למען האמת, איני אומר כאן דברים כל כך מחודשים, אולם למרבה הצער אנשים מתעלמים מעבודה זו וזונחים

הציצית והתפילין

התבוננות זו צריכה ללוות אותנו בכל מצוה שאנו מקיימים. כל מצוה נועדה להזכיר לנו שהבורא יתברך מסתכל עלינו.

למה שלא נוסיף קצת משמעות לתפילין? לא רק בזמן שמניחים אותם, אלא בכל פעם שרואים תפילין או נרתיק של תפילין, זוהי הזדמנות להיזכר במה שהתפילין נועדו להזכיר לנו. יהודי פוסע בדרך לעבודה, והוא רואה בחור צעיר שרץ לבית הכנסת כשתיק התפילין בידו. אז נכון שאתה כבר התפללת, אתה הנחת תפילין לפני שעתיים, אבל הנה לך הזדמנות נוספת להזכיר לעצמך: **"יש בורא עולם שצווה אותנו להניח תפילין"**.

מהי מטרת הציצית? אתה יושב בבית המדרש, ומכל עבר אתה רואה את ציציותיהם של חבריך לכולל. לשם מה נועדו הציציות הללו?

כמובן שתשובתך תהיה, **"מה זאת אומרת? זו מצוה"**. כך מצווה התורה. אולם התורה גם מלמדת אותנו מהי תכליתה של מצוה זו! בתורה כתוב דברים ברורים, שהציצית נועדו כדי להזכיר לנו שה' מסתכל עלינו! **"וְרָאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'** – אין הכוונה רק לזכור את המצוות, אלא לזכור שה' מסתכל לראות האם אתה מקיים את המצוות.

פעם הלכתי ברחוב, ועברתי על יד פועלים מטעם העירייה שעסקו בחפירה בכביש. מנהל העבודה, שהיה גוי ממוצא איטלקי, הצביע לעבר הציצית שלי ושאל אותי: **"מה זה?"** **"זה כדי להזכיר לנו אותו"**, עניתי, והצבעתי כלפי מעלה. **"אהה"** אמר הגוי. הוא הבין. הגוי הבין את זה, והלוואי שנזכה גם אנחנו להבין את זה.

שמור את צעדיך

כעת יש לנו שיעורי בית. כאשר אנחנו רואים ציצית – להיזכר בבורא עולם. ולא רק בציצית שלנו אלא של אחרים גם כן, כגון אשה הרואה את הציצית של בעלה, וכמו שאמרו בגמרא (מנחות מג, א) לגבי ציצית, **"שישנה בראיה אצל אחרים"** – אפשר להשתמש בציציותיהם של אחרים לעבודה זו. כשאנחנו רואים ציצית – עלינו לזכור שיש להם מטרה, והמטרה העיקרית היא לגרום לנו לחשוב על הקב"ה. הוא מסתכל עלינו. זה מה שהציצית

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שיעורי אורה – ועדי מוסר, ספר לב אביגדור – עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670

תפילת אביגדור – פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

ישבתי שם לבדי, בבית המוסר הישן. "מה כדאי לעשות כעת?" שאלתי את עצמי. והחלטתי, "יש לי כעת הזדמנות לעבוד על ההכרה הזו, שה' מביט בי כל הזמן". ישבתי שם לבדי במשך שעה שלמה, וחשבתי על כך שה' מסתכל עלי. לעולם לא אשכח את החוויה המיוחדת הזו שחוויתי בבית המוסר הישן בקובנה.

עין רואה

תרגול מעין זה הוא דבר שכל אחד ואחד מאיתנו יכול לעשות מדי פעם. האמת היא שהענין הזה דורש עבודה תמידית, ועלינו למצוא זמן לעבוד על כך - להמחיש לעצמנו שהקב"ה מביט בנו.

מי שאינו יכול לחשוב על זה כל הזמן, אז לכל הפחות מפעם לפעם עליו לדמיין כיצד הקב"ה מסתכל עליו, ולחשוב, "ה', אתה מביט בי ברגע זה".

כך אומרים לנו חז"ל (אבות ב, א): "דע מה למעלה ממך, עין רואה". עלינו לעבוד על הענין הזה במשך כל חיינו. בכל מקום בו אנחנו הולכים - ברחוב, ברכבת התחתית, בעבודה, בבית - לחשוב על כך שה' מביט בנו.

אימונים באוטובוס

החובות הלבבות מסייע לנו בעבודה זו באמצעות משל. הלא כולנו יודעים שכאשר מישוהו מסתכל עלינו, אנחנו מתנהגים אחרת, ומקפידים שלא לעשות פעולות שלא ימצאו חן בעיני המסתכל. גם אם זה שמסתכל עלינו אינו גדול הדור, גם אם מדובר בילד קטן המביט בנו ברחוב, המציאות היא שאנחנו נשתדל לעשות עליו רושם טוב. כך הוא הטבע האנושי.

פעם חוויתי מקרה כזה. ישבתי ברכבת התחתית, כאשר לפתע שמת לי לב לילדה כושית קטנה שבוהה בי. מיד כשראיתי שהיא מסתכלת עלי, הטבתי את תנוחתי על ספסל הרכבת ויישרתי את עצמי. למרות ש"קהל הצופים" הזה לא היה מן החשובים ביותר, טבעו של האדם הוא לרצות לעשות רושם טוב על כל מי שמסתכל עלינו. בשעת מעשה, חטפתי את ההזדמנות והוספתי מחשבה: "הקב"ה מביט בי בעין הרבה יותר בוחנת מאשר הילדה הקטנה הזו".

חשוב מאוד להתאמן על עבודה זו. כשאתה יושב באוטובוס, חשוב על כך שמלך מלכי המלכים מביט בך כאן על ספסל האוטובוס. בעודך פוסע ברחוב, חשוב לעצמך, "הקב"ה מביט בי דרך החלון ההוא, שם בקומה השלישית של הבנין ממול", והוא אכן מביט בך, לא רק מהחלון ההוא אלא מכל החלונות כולם. עלינו להרגיל את עצמנו לחשוב בצורה כזו.

אותה, עד שהדברים נשמעים כחידוש גדול ביותר. למען האמת, גם בדברינו כאן במסגרת זו לא יצאנו ידי חובתנו, שכן זוהי סוגיא ארוכה ורחבה, שלא נוכל לדבר עליה מספיק. עלינו להקדיש זמן רב להתבוננות בדברים אלו, כיצד המצוות יכולות להשפיע עלינו השפעה נצחית, ולקבל על עצמנו בלי נדר את המשימה הזו, לקנות בנפשנו, לאט לאט, הכרה ברורה ומוחשית שה' מביט בנו. הדרך היחידה לקנות זאת היא על ידי עבודה עיקשת ועקבית של תרגול - אין דרך אחרת.

כמובן שאי אפשר "לקפוץ" דרגות ולעשות הכל בבת אחת. השיטה היא לבחור מצוה אחת ולעבוד עליה במשך פרק זמן מסוים, ולתרגל שוב ושוב את המחשבה הזו, שהמצוה שאותה בחרתי, מזכירה לי את הבורא יתברך, עד שההכרה הזו תהפוך לחלק ממנו. ואז אפשר לעבור למצוה נוספת, וכן הלאה וכן הלאה. בכל יום האדם מרגיל את עצמו יותר ויותר, בכח המצוות, שה' נמצא ממש כאן, וכך הוא הופך, לאט לאט, ליהודי שעומד לפני המלך תמיד.

ג' - אנחנו מזכירים לעצמנו

הביקור ב"בית המוסר"

כעת נעבור לשלב נוסף, ונלמד היבט אחר של עבודה זו; נקרא לזה "ההיבט המעשי". בשלב הזה נלמד כיצד נוכל להרגיל את עצמנו, ולהשתמש באמצעים העומדים לרשותנו כדי להזכיר לעצמנו את הבורא. אמנם המצוות מהוות הזדמנות נהדרת לזכור את ה', אולם ישנן עוד אינספור הזדמנויות שנוכל לעשות בהן שימוש, גם מחוץ למסגרת של המצוות המעשיות.

כשלמדתי בישיבת סלבודקה בליטא, שמעתי מוותיקי הישיבה שבעיירה קובנה הסמוכה ישנו "בית מוסר" מיוחד ששרד מימי ר' ישראל סלנטר, והחלטתי ללכת ולבקר במקום. יום אחד עזבתי את ה"סדר" בישיבה, וחציתי את הנהר שהפריד בין סלבודקה לקובנה, כדי לבחון את "בית המוסר" המדובר.

מראש נאמר לי שהמקום נעול, אלא שישנה לבנה רופפת שתחתיה אוכל למצוא את המפתח. חיפשתי את הלבנה הרופפת בהתבסס על התיאורים שניתנו לי, ואכן, מצאתי מתחתיה את המפתח ונכנסתי פנימה, אל תוך "בית המוסר".

במבט ראשון, הענין כולו נראה כבלתי מובן. מדוע עלי להקפיד להתלבש בצניעות, הלא אף אחד אינו רואה אותי? התשובה היא שיש מישהו שרואה אותך, ומתוך הכרה זו אנחנו משתדלים לכסות את עצמנו.

תרגילים של הכרה בה'

והשאלה הפשוטה שכל אחד שואל היא - מה מועיל הכיסוי? הלא הקב"ה רואה אותי גם מבעד לסדין שבו אני מתכסה, אין דבר שנעלם ממנו, ומדוע אפוא עלי להקפיד לכסות את עצמי? מה אני מרוויח בכך?

התשובה היא שזהו תרגיל. כאשר אנחנו מכסים את עצמנו, אנחנו מחדירים אל תוכנו את ההכרה שהוא נמצא כאן, בבחינת "החיצוניות מעוררת את הפנימיות" - תנועה חיצונית שמבטאת את היותו של המלך כאן בחדר, מעוררת בליבנו את ההכרה בנוכחותו יתברך. זוהי ערכה הגדול של הנהגה זו - לאט לאט, ההכרה כי מישהו מביט בנו, חודרת אל תודעתנו והופכת לענין מוחשי בנפשנו.

הבה נקדיש כמה שורות לתאר מספר הזדמנויות נוספות שבהן נוכל לתרגל ענין זה, מבין אלפי ההזדמנויות שיש לנו בחיי היום יום. אחת הטובות שבהן היא בזמן האכילה. ניקח לדוגמא יהודי שיושב בחתונה מפוארת שבה מגישים את טובי המעדנים. היות והאוכל טעים כל כך, והוא גם הגיע רעב לחתונה, הוא אוכל בתיאבון את המנה המונחת בצלחת שלפניו, ואז לפתע מגיע הצלם, ומבקש לצלם את יושבי השולחן. היהודי שלנו מזדעק: "רגע רגע, תן לי לבלוע את האוכל, אל תתחיל לצלם!" הוא אינו רוצה שיצלמו אותו בעוד לחייו מלאות במזון שאותו הוא לועס. או אם אישיות מכובדת ביותר נכנסת לאולם ומתחילה לפסוע לכיוונו על מנת לדבר עמו, הוא ימהר לבלוע את האוכל שבפיו, כדי שהאדם החשוב הזה לא יראה אותו במצב המביך הזה, בעיצומה של לעיסה.

זוהי הזדמנות נפלאה לתרגל את העבודה הזו, שכן הקב"ה מסתכל עלינו כל הזמן. בזמן שאנו אוכלים אנחנו בדרך כלל שרויים במצב רוח מרומם, אז מדוע שלא ננצל את זה לעבוד על הכרה בנוכחותו של השי"ת? אז נכון, הקב"ה רוצה שנלעס את האוכל, ואיננו צריכים להתבייש בכך שהוא רואה אותנו כשפינו מלא באוכל. הוא זה שברא לנו בכוונה תחילה לחיים גמישות כדי שיהיה אפשר למלאותן במזון, אך הנה יש לנו כאן הזדמנות נפלאה לחשוב על כך שה' מביט בנו ומבחין בכל תנועה מתנועותינו.

אתה יכול לגדול!

אילו היינו קונים בנפשנו הכרה אמיתית שהבורא מסתכל עלינו בכל עת, כמה היינו מתביישים לעמוד במחיצתו; כמה היינו נזהרים לא לעשות שום פעולה הסותרת את רצונו! כמה היינו מזדרזים לעבוד אותו ולנסות למצוא חן בעיניו!

מי שיתרגל עבודה זו באופן תדיר, יגיע להצלחה גדולה יותר בנושא. אפשר לעשות זאת לעתים קרובות. לדוגמא, לחשוב עכשיו במשך דקה אחת על כך שה' מביט בי". זה יגרום לך לשנות משהו מהתנהגותך, כגון לשבת זקוף יותר. גם אם לאחר דקה תשוב לתנוחתך הקודמת, הרי שבדקה זו השגת דבר גדול ביותר, שישאר אתך לנצח נצחים. גם בעוד חמישים שנה תוכל להתפאר בכך ש"פעם, כשהייתי צעיר, שמעתי שיחה בנושא, וניסיתי פעם אחת לחשוב במשך דקה תמימה על כך שה' מביט בי". אם תעשה זאת שוב, יהיה לך ערך רב עוד יותר. נסה זאת. נסה לתרגל את זה מדי פעם. ככל שתרבה ליישם את זה, כך תגדל עוד ועוד. יהודי שחי את חייו באופן זה, יגיע בוודאות גמורה להצלחה בעבודתו. הדבר יתחיל להשפיע על התנהגותך, ואתה תתנהג כאילו מישהו באמת מסתכל עליך - וזה נכון!

יראתם של גדולי עולם

זכיתי בצעירותי ללמוד בישיבת סלבודקה, ושם ראיתי יהודים גדולים שחיו עם ההכרה שמישהו מביט בהם בכל רגע. בשנותי בישיבה הרביתית להתבונן בתנועותיהם של רבותי נ"ע, והבחנתי בכך שכל פעולה ותנועה שלהם נעשתה מתוך הכרה זו. הם מעולם לא התגרדו ולא פיהקו, ושום הבעת פנים מגוחכת לא עלתה מעולם על פרצופם. כמובן שהם תמיד היו בשמחה, אך הם מעולם לא חייכו חיוך אווילי. הם היו בשליטה מוחלטת על כל תנועותיהם. הסתכלתי עליהם ולמדתי היטב את התנהגותם, וראיתי אנשים שחיו אחרת. הם חיו עם תחושה מוחשית שה' מסתכל עליהם.

אמנם אני ראיתי זאת אצל גדולי עולם, אולם למעשה זוהי צורת חיים שהתורה דורשת מכל יהודי. כל אחד מאיתנו מתרגל את הענין הזה מדי יום ביומו, מיד כשאנחנו קמים בבוקר. כל מי שלמד מעט יודע שהדרך הראויה להתלבש היא לעשות זאת מבלי לגלות את המקומות המכוסים שבגוף. גם אם הדלת נעולה והאור מכובה, ואין שום סיכוי שמישהו יראה אותו, היהודי המדקדק במצוות מקפיד להתלבש באופן כזה שגופו לא נחשף אף פעם (שו"ע או"ח סי' ב).

ה"רגילים" ביותר ישנה משמעות רבה, כי הרי ברגע זה אני עומד לפני ה'. כל איש ואשה שיקבלו על עצמם להתחיל ולתרגל את העבודה הזו, מובטח להם שיגיעו לדברים גדולים ביותר, משום שזוהי הגדולה האמיתית אותו יכול האדם להשיג בעולם הזה – לחיות מתוך הכרה שאני עומד בפני ה', וכי הוא מביט בי בכל עת.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

שיוויתי ה' לנגדי תמיד

בפרשתנו, המלאך מוכיח את בלעם על כך שהוא שכח שהקב"ה מסובב את כל הסיבות ומנהל כל דבר קטן בעולמו. היה עליו לדעת כי העיכוב שלו אינו תוצאה של אתון עקשנית אלא של ריבון כל העולמים.

השבוע נתמקד בלי נדר על לנסות ולהפנים את הלימוד החשוב הזה. פעם אחת ביום, בעודנו חולפים על פני מזוזה, נזכיר לעצמנו שה' מסתכל עלינו כעת. בנוסף, נקדיש דקה אחת ליום שבה נרכז את מחשבותינו בעובדה שעניי ה' מביט בנו בעל עת, ובוחנות את מעשינו.

שאלה:

יהודי תושב חו"ל שמתכנן לבקר בארץ ישראל, האם עליו לעשות איזושהי הכנה רוחנית מיוחדת?

תשובה:

בוודאי! ירמיהו הנביא מוכיח את עם ישראל בשם ה' ואומר: "וַתֵּבֹאוּ וַתִּטְמְאוּ אֶת אֶרֶצִי וַיִּנְחֲלֵתִי שְׁמַתְם לְתוֹעֵבָה" (ירמיהו ב, ז), ואם כן מי שחפץ לבוא לארץ ישראל, חייב להכין את עצמו כראוי לכך, ולוודא שכל חייו מתנהלים על פי התורה הקדושה. גם מי שנוהג כראוי בחו"ל, צריך לקבל על עצמו להיות עוד יותר טוב כשהוא בארץ ישראל, שכן ארץ ישראל מיועדת רק עבור מי שחי את חייו בקדושה.

ואם תשאלו אותי – מה עם הערבים? האם הם חיים באופן הראוי למגורים בארץ ישראל? ראשית כל, הם לא שאלו אף אחד. מעולם לא היה ערבי ששאל אותי לדעתי בענין כלשהו. שנית, אנחנו מתייחסים לערבי כמו אל בעל חיים. כאשר ציפור נכנסת מחו"ל אל תוך ארץ ישראל, היא אינה זקוקה לשום הכנות רוחניות, ואיננו מצפים שהיא תתנהג בקדושה. אצל גוי לא שייך המושג "טומאה", כי אין למעשיו שום משמעות. הגויים הם כמו הדשא שגדל בארץ ישראל, ואיננו מצפים מהם לשום דבר.

אולם עם ישראל הוא שונה. כאשר יהודי חוטא ח"ו, הוא פוגם בעולם כולו. לכן מוטל על כל יהודי המתעתד לבוא לארץ ישראל, בין אם בכוונתו להשתקע בה ובין אם הוא מגיע לביקור בעלמא, לנהוג בקדושה. בכלל זה, מוטל על הנשים להיזהר בצניעות המלבושים, שכן ארץ ישראל מקיאה את מי שאינו חי לפי טעמה.

כך אומרת התורה הקדושה: "וַתִּקָּא הָאֶרֶץ אֶת יִשְׂרָאֵל" (ויקרא יח, כה). ארץ ישראל היא ארץ עדינה ו"מפונקת", ומי שאינו נוהג בקדושה, אינו מקובל עליה, ולא ישרוד בה.

אוזן שומעת

ברצוני להוסיף עוד תרגיל אחד שיסייע לנו לעבוד על הענין הזה. התרגיל הזה אמנם אינו קל, אך מי שניסה את התרגילים הקודמים, יוכל לנסות גם את זה.

כאשר אנחנו מדברים עם אנשים אחרים, קשה לנו מאוד לחשוב על ה'. הסיבה לכך היא שבן אדם הוא דבר מרתק, גם אם לא מדובר באישיות חשובה במיוחד. הפנים של בן שיחנו, כמו גם תוכן דבריו, מעניינים אותנו באופן טבעי, ולכן אנו נוטים לשכוח תכף ומיד את ה'.

אז הנה לנו תרגיל טוב, אותו נוכל לנסות מפעם לפעם – לחשוב על ה' גם בעודנו מדברים עם אחרים. יכול אדם לומר לעצמו כך: "כעת אני עומד להתאמן על לזכור את ה' בו בזמן שאני משוחח עם אדם אחר. כעת אגש לפלוני אלמוני, ואנהל עמו שיחה קצרה, ובזמן הזה אקפיד לחשוב על כך שה' שומע כל מילה שאני אומר".

עליך להקפיד כמובן שהשיחה הזו תהיה קצרה, שכן לא תוכל להתמיד במחשבה אודות הקב"ה למשך זמן רב. בחר לך מישהו וגש אליו. הוא יתחיל לדבר אתך, ואתה תענה לו. אך עליך להקפיד לא להסיר את המחשבה הזו מראשך, ולהזכיר לעצמך ללא הרף שה' מסתכל עליך ברגע זה ומקשיב למה שאתה אומר. זה יהיה מאוד קשה, כי הנטייה הטבעית שלנו היא להישבות בקסמו של בן שיחנו. אישיותו כובשת אותנו, ואנחנו שוכחים מכל דבר אחר. ולכן בזמן התרגיל הזה עלינו להיחלץ חושים ולשים לב לא לשכוח את ה', אפילו לא לרגע אחד! אל תאבד את קו המחשבה! זכור כי ה' מסתכל עליך! נסו לעשות זאת למשך דקה או שתיים.

מי שינסה את התרגיל הזה, ידע נאמנה כי הוא השיג דבר גדול ביותר! זהו דבר שאפשר להתפאר בו, והיה שווה להגיע לעולם רק כדי להתנסות פעם אחת בתרגיל הזה. מי שאף פעם לא ניסה זאת, ידע שהוא מחמיץ את אחת המטרות העיקריות שלשמן הוא נברא.

הדרך סלולה להצלחה

כאשר אדם מתאמן על התרגילים הללו שוב ושוב, הוא הופך למודע יותר ויותר לכך שהקב"ה מסתכל עליו, וזו אחת התוצאות החשובות ביותר שקיימות. אחד ההישגים הגדולים ביותר שאליהם יכול יהודי להגיע הוא זה – לחיות מתוך הכרה ברורה שיש "עין רואה". כי מי שחי עם הידיעה הזו, שעניי ה' משוטטות בארץ ומביטות בו בכל רגע, יחיה חיים של שלמות והצלחה.

מי שמרגיש שהוא עומד לפני ה' בכל רגע, הרי שכל רגע מחייו הופך לבעל משמעות. הוא מבין שגם לזמנים

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת המקדש ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר בעצמו

דבר המערכת

שרואה אותם, הוא בוכה מאחרי הכותל והולך לו. כך ישראל אע"ג שיצאו מהיכל המלך אותו המשכון שזה הבתי כנסיות ובתי מדרשות לא עזבו, ומשום שרצון המלך עליהם השאיר אותו עימם, ובשעה שמגיע לראותם מבין החרכים, כביכול מתחיל לבכות, וזהו 'דומה דודי לצבי או לעפר האילים' לדלג מכותל לעליה ומעליה לכותל. 'הנה זה עומד אחר כתלינו' בבתי כנסיות ומדרשות 'משגח מן החלונות מציץ מן החרכים' להסתכל ולהשיג עליהם. ובפירוש 'מתוק מדבש' מביא שאור השכינה מלא אור בתי כנסיות ומדרשות בגלל חמלת הקב"ה. ואומר הוזה"ק, 'זה היום עשה ד' נגילה ונשמחה בו' זה ביום שב"ק ויר"ט ורח"ט שהקב"ה בא לראותם.

ולפי"ז מבואר היטב הגמ' סנהדרין קה: ביקש אותו רשע לומר שלא יהיו בתי כנסיות ובתי מדרשות והקב"ה הפך לברכה "מה טובו אוהליך", ביקש שלא תשרה שכינה עליהם והקב"ה הפך "משכנותיך ישראל", ומבואר בגמ' שכל ברכותיו של אותו רשע חזרו לקללה כפי שרצה לקלל מלבד בתי כנסיות ובתי מדרשות. בלק ובלעם ידעו כח בתי כנסיות ובתי מדרשות ורצו לדורות עולם שלא יהיו, והקב"ה הפך לברכה, ובס"ד עד היום רואים ניסים בבניית בתי כנסיות ובתי מדרשות.

בכל יום כשבאים לשחרית אומרים 'מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל' ובספורנו ביאר, **מה טובו אוהליך יעקב**, בתי מדרשות. כענין יושב אהלים וכענין 'וישכן באהלי שם' וכן 'והיה כל מקשך ה' יצא אל אהל מועד'. **משכנותיך**, בתי כנסיות ומקדשי אל המיוחדים לשכן שמו שם ולקבל תפלת המתפללים. ואמר מה טובו כי לא בלבד הם מטיבים לעוסקים בהם אבל מטיבים לכל האומה. וממשיך הספורנו, **נחלים נטיו**, כי אמנם בתי כנסיות ובתי מדרשות להמון ישראל הם כמו הנחלים שנטיו אל השדות להשקותם וכן יושבי אהלים ותופשי התורה דולים ומשקים מתורתם להמון עי"ש.

ורעק"א עה"ת מבאר את מה שאמר בלק לבלעם 'לקב איבי לקחתך והנה ברכת ברכך' דהמילה 'לקב' היא בגימטריא קל"ב כמנין ימים טובים לישראל שאין נופלים על פניהם, וזהו שאמר בלק לבלעם שלקחתך לקלל את ישראל גם בימים הטובים שלהם, 'והנה ברכת ברכך' שברכת גם את הימים שלא נופלים על פניהם שהם בגימטריא של 'ברך'. ואפ"ל דזהו ששמרנו הקב"ה ע"י הבתי כנסיות שברכתם היתה לנצח.

ולפי"ז החיוב 'עמי זכר נא מה יעץ בלק ומה ענה אותו בלעם' זהו על האחת שנשאר ברכה עד היום והכל בגלל 'כי אהבך', ובהיותינו בגלות השכינה גלתה עמנו לבתי כנסיות ומדרשות, והקב"ה מגיע לשם לשמוע ולראות את צער ישראל. ואולי זה כוונת זוהר שאת כל מה שצועקים זכור ד' מה היה לנו, אומר הקב"ה עמי זכר נא בבקשה את ויהפוך ד' שמבואר שם בזוהר שאפ"י מצד המעשים הקללה של בלעם היתה צריכה לחול אבל הקב"ה הפך לברכה. ואם זוכרים חסד הבורא על קיום בתי כנסיות ומדרשות והשראת השכינה זה הופך את הדינים והיסורים המגיעים בגלל המעשים. האמירה של הפסוק עמי זכר בלא התבוננות לא יוצאים ידי חובת הזכירה כמבואר בשמירת הלשון (שער התבונה פ"ב). כדרך אומרו בפיו כבדוני ולבו רחק המתבונן בעומק הדברים מודה להקב"ה ואומר מה טובו כמה זה טוב ואני ברוב חסדיך אבוא ביתך זה חסד, ולא רק חסד אחד, אלא רוב חסדיך- הרבה חסדים. והנהגת כבוד ומורא מקדש מעט מביאה ישועות לכל דבר, ולכן הזהיר בתחילת בחוקות לפני שנאמרו הקללות אומר שהקב"ה אומר עמי זכר נא כח כבוד ומורא מקדשי להבין את החסד זוכה תודה יכבדני אראנו ישועות.

בשנת תש"פ אחרי תחילת הקורונה לפני שנכנסו חזרה לבתי כנסיות, כתב מרן שר התורה זיע"א במכתבו, שהרגשת כולם כעבד שבא למזוג קיתון לרבו ורבו שפכו בפניו ותלה זאת בעוון שמזלזלים בקדושת ביהכ"נ בזה שבשעה שמתפללים הפלאפונים פתוחים ומדברים בהם, וכתב, והיו זלזול גדול בתפילה ובקדושת ביהכ"נ שלא שערם אבותינו מעולם, וכתב, **ולכן יש לתקן תקנה קבועה שאיסור חמור להכנס לביהכ"נ להתפלל עם פלאפון שאינו כבוי וכל זמן התפילה הוא מנותק**. ובסוף דבריו כתב, ובזכות שנקבל ע"ע דברים אלו יחזירונו המקום במהרה לעבודתו בבתי כנסיות ובתי מדרשות. ומרן ראש הישיבה זצוק"ל הוסיף **וליוזר משיחה בסיליה** כמבואר ש"ע ק"א. ובמג"א (הביאו במ"ב בסק"ו) כתב, אפ"י ת"ח שמתורין לאכול מדווקא אבל שיחה בסיליה אסור דאטו ת"ח לא מוזהר במורא מקדש!?

ככלות השלושים לרבן של כל בני הגולה מרן ראש הישיבה רבי ירחמיאל גרשון בן רבי צבי יהודה אדלשטיין זצוק"ל. ברצוננו להביא דברי חיזוק מתוך שיחה שמסר בכ"ז תשרי תשע"ה **בעניין שמירת קדושת בית הכנסת**. (הדברים נשלחו ע"י אסיפת שמועות)

"מה טובו אוהליך יעקב"

בתחילת התפילה אנו אומרים את הפסוק "מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל" (במדבר כד, ה), ודרשו חז"ל (סנהדרין קה, ב) אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. והפירוש 'מה טובו', שבתי כנסיות ובתי מדרשות נותנים לאדם הרגשה טובה מאד, מה טובו! כי הם מקדש מעט, ויש בהם קדושה מעין בית המקדש, ומקום קדוש מקדש את האדם ונותן הרגשה טובה מאד, כיודע שקדושה נותנת שמחה כמו שכתוב "עזו וחדווה במקומו" (דה"א א' ט"ז, כו), והרב מפוניבז' סיפר כי כשהוא נכנס לבית של החזון איש הוא מרגיש שם קדושה, הרגשה נעימה מאד. וזהו ה'מה טובו', הרגשת הטוב והנעימות בבתי כנסיות ובתי מדרשות שהם מקומות קדושים שמקדשים את האדם. ובלשון הפסוק נזכר 'אוהליך יעקב' 'משכנותיך ישראל', ויש להבין מהו אוהל ומהו משכן, ומדוע לגבי 'אוהל' נקראו בשם יעקב ולגבי 'משכן' נקראו ישראל. ויש לפרש כי ידוע שיש שתי מדרגות בכלל ישראל, שפעמים קרויים יעקב ופעמים ישראל, ויעקב מורה על מדרגה פחות גבוהה של כלל ישראל, ואילו ישראל זו מדרגה יותר גדולה, כמו שנאמר ליעקב אבינו "כי שרית עם אלקים" וגו' (בראשית לב, כט), והנה אוהל הוא ענין דירת עראי, ומשכן זה מקום קבוע.

ועל פי זה יש לפרש "מה טובו אוהליך יעקב" וגו', **שבמקום שבית הכנסת ובית המדרש הם מקום קבוע**, דהיינו שיש בהם הרבה תורה והרבה תפילה, אזי זה 'משכן', ועל זה נאמר 'ישראל', כי זה משפיע על כלל ישראל שיהיו בדרגה יותר גבוהה בבחינת 'ישראל', אבל במקום שבתי כנסיות ובתי מדרשות הם רק עראי כמו 'אוהל', שאין בהם הרבה תורה ותפילה, וזהו דרגה נמוכה, וקרויים רק 'יעקב' ולא ישראל (ועיין כעין זה באור החיים פרשת בלק).

והנה לפי מה שדברנו היה צריך להיות שכאשר נכנסים לבית הכנסת ובית המדרש תהיה הרגשה שנכנסים לבית המקדש! כי הרי זה מקום קדוש, 'מקדש מעט', אוהליך יעקב ומשכנותיך ישראל, וצריכים להרגיש שנמצאים במקום קדוש, ובדרך כלל לא מתבוננים ולא חושבים על זה, אבל כך ראוי לחשוב ולהרגיש, שאני נמצא במקום שיש בו קדושה, והקדושה גם משפיעה עלי. ויתכן שגם אפשר להרגיש את השפעת הקדושה, וכפי שאמר מר"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל (עיין מכתב מאליהו ח"א עמ' 72) שאפשר להרגיש את הנשמה היתירה בשבת, כי ענין הנשמה היתירה הוא תוספת קדושה בנשמה, ויש כאלה שמרגישים את תוספת הקדושה, וכך גם בבית הכנסת ובבית המדרש צריכים ויכולים להרגיש את הקדושה, שהיא הרגשה מאד נעימה, מה טובו! ואז ממילא כל ההנהגה תהיה הנהגה אחרת, עם מורא מקדש.

דברי חיזוק מתלמיד חכם החפץ בעילום שמו בעניין בית מקדש מעט שנשאר לנו בגלותינו

בוזה"ק פרשת בחוקותי, רבי חייא פתר 'עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור' [מהפסטר השבוע] זכאים חלקם של בני ישראל שהקב"ה מוכיח להם אפילו שאתם סוטה מהדרך, עמי אתם שלא רציתי לעשות לכם כמעשיכם וכו', ורבי יוסי מוסיף, שאנן צווחין 'זכור ה' לבני אדם' וכו', והקב"ה לא משגח בן ואומר לנו 'עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור', ע"ש.

יש לשאול במה מיוחדת זכירת מעשה בלעם, הרי יש מדאורייתא חיוב של 'זוכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך לעשות חיל' וכן זכירת ארבעים שנה 'כי על כל מוצא פי ד' יחיה האדם'?

ואולי יש לבאר שבהמשך הזוהר שם כתב, 'ונתתי משכני בתוכם' בכל מקום שגלו ישראל שכינה עמחון, ובכל ר"ח ויר"ט ושבת הקב"ה מגיע לראותם ולהשיג עליהם, משל למלכה שחטאה והמלך הוציאה מהיכלו, מה עשתה, לקחה את בנה שאהוב של המלך, והמלך היה עולה לגג להציץ עליהם, ככיון

ובאותו שבוע זכינו להיכנס למרן רה"י רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל, וזכינו לשמוע ממנו דברי חיזוק, שגם היום אפשר להרגיש קדושת בתי כנסיות ומדרשות כמובן למי שזהיר בהלכות של כבוד ומורא. אשרי הזוכה להרגיש קדושת בתי מקדש מעט.

וברצוני להביא דברי חיזוק שאמר הגאון רבי רפאל וולפין שליט"א ר"מ בישיבת קול תורה בפני תלמידי הישיבה, הרב וולפין הביא את הספר ליקוטי מהר"ח והקריא על ? מהמבואר בשו"ע סי' קכ"ד והוא מרבינו יונה שאם שח שיחת חולין בשעת חזרת התפילה הוא חוטא וגדול עונונו מנשוא וגו' וכו'. ובספר דרך משה (הנספח לספר הגן) האריך לבאר דברים אלו עפ"י מה דמצינו בכתבי האריז"ל דע"י דיבור בבית הכנסת נעשה רח"ל דבר, ולכן חטאו גדול מנשוא כמו חטא קין שהרג לאחיו ובוז ביאר האריז"ל מאמר חז"ל במסכת בב"ק דבר בעיר אל יהלך יחידי לבית

בירורי הלכה

הכנסת שמלאך המות מפקיד שם כליו, רצה לומר שהכלים של מלאך המות נמצאים בבית הכנסת מכח עבירת הדיבור ובוז הורג בני אדם. [הוספת המערכת, הגאון רבי חיים פריינד שליט"א סיפר על אדמו"ר בעיר רחובות שהיה מאוד מקפיד וגוער בנושא שמירת קדושת ביה"כ, שאלו אותו, למה אתה כ"כ מקפיד בנושא זה? ענה להם: עדיף שאני יצעק עכשיו ולא יסתובב אח"כ בלויות והספדים!! אין לנו מושג כמה ישועות זה יכול להביא לנו!!!!]

עוד הקריא הרב וולפין יערות דבש דרוש ד', "סכנות בענן כל מעבור תפילה" ומהו הענן? הוא האדים והבל שיש בו חטא היוצא מפי איש ואשה כל יום וביחוד **שיחה בטילה בבית הכנסת ומכל שכן בעת התפילה** הכל הוא עולה בעב וענן ומונע לתפילה לעלות. והוסיף הרב, לא צריך להוסיף התעוררות כששומעים הדברים האלו שמעוררים לפחד מחטא דיבור בבית הכנסת ובמיוחד בתפילה. ד' יעזרנו לחזור בתשובה ולהתחזק בזה.

עמדי, דאין לשחוט בביהכ"נ גם לצורך מצוה של לימוד הלכות שחיטה. [ויש לדון באופן שאין להם מקום אחר, דאולי יהיה אפשר לשחוק וכמו שצייד מוח"ז שליט"א (חשוקי חמד זבחים נח, א עמ' תמו) להקל לשחוט בביהכ"נ עבור חולה ת"ח כדי שלא יתבטל מתורתו].

וע"ע למוח"ז שליט"א (חשוקי חמד חולין ח"א עמ' שה) שדן לגבי שחיטה בסוכה [שהדרכי תשובה (סי' יא סקכ"א) אסר משום תשמיש מבזה בסוכה, וכמו ביהכ"נ], דאם יכול לסגור הגג מעל הסוכה ואז נחשב כבית ואין בו קדושה, אין היתר לשחוט בסוכה כך. וכתב שם דבאופן שאין לו מקום אחר לשחוט, לכתחילה יפסול הסוכה ע"י שיסיר חלק מהסכך ואז יכול לשחוט שם ולנקותה אח"כ. **ועוד חשש יש**, וכמו שכתב מוח"ז שליט"א (חשוקי חמד זבחים נח) דיש לזהר שבית הרעי של הבהמה יעמוד בפתח כלפי חוץ שלא תרביץ ותטיל גללים בתוך ביהכ"נ דזהו בזיון גדול, וכדאשכחן בגמ' יומא (לו, א) ובזבחים (שם).

[וראיתי בקונטרס 'שלוש בית השם' (עמ' לה) בפסקי מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל, שאמר דאמנם אסור להכניס סכין לביהכ"נ (שו"ע קנ"א ס"ו), מ"מ לדבר מצוה כגון ללמד הלכות שחיטה מותר. אך כל דבריו הם מצד הסכין גרידא, להראות וללמד פגימת הסכין וכי"ב, ולא דן מצד לימוד השחיטה עצמה בביהכ"נ].

ובשולי הדברים אוסיף, מה שכתבתי בספרי 'חמדת חיים' (אות תקד, עמ' רסח) שנשאל מוח"ז שליט"א אם מותר להדגים חלק מעבודת הקרבנות, או דיש בזה חשש משום מראית העין וכמו דאסור לומר בשר זה לפסח דנראה כמקדיש בהמתו ואוכל קדשים בחוץ (פסחים נג, א), ושאל לגיסו מרן הגר"ח קניבסקי זצלה"ה והתיר, דכל שעושים כן ברבים והכל יודעים שלשם לימוד הוא ליכא למיחש לחשד (עי' ר"ה כד, ב).

בתודה וברכה מרובה, חיים מלין בני ברק

סיפור השבוע

העליון של הדף, שם היו מצוטטים דברים חמורים מהזהר הקדוש על מי שמדבר בבית הכנסת.

נזכרתי שלאחרונה עזבתי את בית הכנסת שהייתי מתפלל בו, כיון שהיו מטרידים אותי בעת התפילה שאסור לדבר, ועברתי לבית הכנסת ששם רח"ל העלימו ממני עין.

מיד קיבלתי על עצמי לחזור לבית הכנסת הקודם, ולהתאמץ במיטב יכולתי שלא לדבר, גם לרפואת אותה אשה וגם כדי שאמצא את בני. יצאתי החוצה, ואני שומע במערכת הכריזה שמצאו את בני.

לכבוד מערכת נקדישך. שמי ד.ס. ואני גר באחת השכונות של אנ"ש בניו יורק. גדלתי במקום שהקפידו מאוד על קדושת בית הכנסת ולא דיברו בתפילה. כשראיתי את הכתובות אצלכם בגיליון ואת ההשפעה על התוספות יו"ט, החלטתי לקבל על עצמי קבלה, שלא לקרוא כלל גיליונות במהלך התפילה וקריאת התורה, ולא בין גברא לגברא ואף לא ד"ת. כמו כן קיבלתי שלא לדבר כלל וכלל בשום אופן ובשום ענין. כל זה ביקשתי לזכותו של בני שממתין שנים ארוכות לזש"ק, היה לי מאד מאד קשה, נלחמתי קשות ביצר הרע. אני כותב זאת כדי להודיע לכולם שהקבלה הזו אינה קלה כלל ועיקר. אך בס"ד התגברתי ולא התפתיתי אפילו פעם אחת, לא בעניין הדיבור ולא בעניין העיתונים. ואכן לתקופת השנה באה הישועה וזכו להיפקד בבן זכר.

בליל הסדר ישבתי וחשבתי לעצמי מדוע לא להמשיך את הקבלה לזכותו של בן אחר הזקוק לרפואה. קיבלתי להמשיך בכך עד חג השבועות. תוך שבוע ימים כבר החל שינוי אצל בני.

בני שימי נולד ביום ל"ג בעומר, התכונן שלי היה שבל"ג בעומר אביא אותו למירון לעשות לו חלאקה, אך ההשגחה העליונה רצתה אחרת ובל"ג בעומר השתתה בבית חולים עקב חידק שתקפוהו, והחלאקה נעשתה בחיפזון בבית חולים. שנה אחריה חשבתי להשלים זאת, אבל אז מסיבות שונות אני לא הייתי יכול לעלות. רק בל"ג בעומר שנתיים, כששימי נעשה בן חמש לקחנו אותו למירון.

לאחר הריקודים כששימי על כתפי, חשקתי להיכנס לכמה דקות לתוך הציון, כמובן שלא שייך להיכנס עם הילד ביחד, לכן הושבתי אותו בחוץ תוך ונתתי לו ספר חדש עם תמונות שקנתי במירון, כדי שיהיה לו במה להתעסק, ביחד עם התראות חוזרות ונשנות שלא ללכת מן המקום, והבטחתי לשוב תוך חמש דקות.

הדחיפות היו נוראות, ועד שהצלחתי להיכנס ולצאת עברו כמעט 20 דקות, מיד רצתי אל המקום שהנחתי שם את שימי, אך הילד איננו! חיפושים פה ושם באיזור, ריצה למוקד אבדות ילדים, הודעה במערכת הכריזה, כל אלו לא הניבו תוצאות חשבות שדעתי נטרפת עלי ולא ידעתי מה לעשות. החלטתי להיכנס שוב אל הציון ולהתפלל שם, תוך כדי הדחיפות דחף מאן דהו פתק לידי, לא היה ראש להסתכל מה כתוב בה, ותקעתי אותה בכיס.

כשהגעתי פנימה לא ידעתי אפילו מה לומר מרוב בלבול, פתאום נצנצה בי מחשבה אני צריך לעשות איזה סגולה, אבל מה?!

נזכרתי בפתק שבכיס שלי, וחשבתי בודאי יש בו איזה שם שצריך להתפלל עליו לישועה. אמרתי הרי כל המתפלל על חבירו הוא נענה תחילה, אתפלל אני על פלוני ובזכות זה יהיה לי ישועה שאמצא את בני. הוצאתי את הפתק, ראיתי שם הרבה מילים רק למטה היה כתוב: "נא להתפלל לרפואת פלונית בת פלונית ו'וקבל על עצמך לא לדבר בבית הכנסת", הרמתי את עיני לחלק

בסייעתא דשמיא עם הרחבת הפצת הגליון עלו כמו כן העלויות, ואי לכך קופת הגליון נמצאת בגירעון כספי של כאלף חמש מאות ש"ח, מבקשים אנו מכל מי שנשאו ליבו לבוא ולשאת בהוצאת והפצת הגליון, נא לפנות לטלפון 0527101970 בשעות בין הסדרים (אפשר גם במייל הרשום מטה) ניתן להנציח לרפואה וישועה.

לעילוי נשמת מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל
לתרומות ולהפצת הגליון 0527101970 | לשליחת חומר ולקבלת הגליון: פקס: 15335748722 y0527176420@gmail.com

זרע שמשון

רבי שמשון היים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמדו בספריו:
תשלומי חן וחסד ושלמא רבא
מן שמיא ועיניכם תראנה בגים
ובני בגים כשתילי ויהוה טוב
לשולחנכם, חכמים ונבונים
ובתים מלאים כל טוב, גם עושר
גם כבוד לא יסופו מזיעכם וכו',
בני חיי ומונני טבי.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי אהיה לו
למליץ, וכי' הנח"ק רבי צדוק הכהן
מלובלין זצ"ל: הבטיח הגאון שיעשה
טובה לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור, וכן היה באמת.
עשה טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למגן ולעזר גם אחר פטירתי
ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להנח"ק מקוויגלוב עה"ת
עמוד רנ"ב) וכי' השם משמאל:
ובטח יהיה למליץ יושר
למיימנים בה

ילקוט סופר

רבי יוסף לייב ב"ר אליעזר
זוסמאן סופר זצ"ל
כתב בצוואתו למי שילמדו או יפרסם דבריו
אני אוטיב עמכם להמליץ טוב בעדכם
לפני אל חי, ואם יבואו על קברי
יתפללו ויאמרו איזה מזמור תהלים
ג"כ אשתחוה גם אני לפני שמוע
קול בבית עמו ישראל ברחמים
ואצטרף תפלותי עמכם
לשוב להם כל הימים

לב העברי

רבי עקיבא יוסף
ב"ר יחיאל שלעזינגר זצ"ל
כתב בצוואתו
בקשתי שטוחה שישתדלו
להדפיס ספרים שלי, ואני
תפילה להש"ת, צעק לבי אל ה'
בין בחיי בעוה"ז, ובעוה"ב אם
יהיה בכוחי, אקוה שלא לחיות
כפוי טובה ח"ו, ובעולם האמת
אקוה כי לא יבושו בי תומכי.

אתון דאורייתא

רבי יוסף
ב"ר יהודה ענגיל זצ"ל
העיד חתנו הגאון רבי יצחק
מנחם מארגענשטערן זצ"ל
בהספדו
רבינו בטרם עלה השמימה
הבטיח כל מי שייסייע בהדפסת
החיבורים שלו יהיה לו למליץ
יושר בעולם העליון

צדקת הצדיק

רבי צדוק
ב"ר יעקב רבינובין זצ"ל
אמר קודם פטירתו
שנבטיח כמו הבטחת בעל
מלא העומר שמי שידפיס
דבריו יהיה לו למליץ יושר

חזון יהוקאל

רבי יהוקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הנ"ר שלום איין בעת
הספדו בשעת הלילה הכריז:
נצטויתי מאת רבינו זצ"ל לפרסם,
שהבטיח שימליץ טוב לכל מי
שילמוד בספריו, וכן ימליץ טוב
לכל מי שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבבות אפרים אורח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפו פרק מ"ב).

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנני מוסר מודעה שהחלטתי להתפלל
בלי נדר בכל יום על כל אלה שיעיינו
בספרי, וינידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעוה"ז ובעוה"ב.
וכל הלומד בספרי יזכה ליר"ש,
והצלחה בכל טוב, בזה ובבא
יסגולה גדולה בבית לכל הדברים.

שערי זבול

רבי זבולון
ב"ר אברהם משה המבורגר זצ"ל
הבטיח כמה פעמים שיעשה
טובה וימליץ טוב למי שיעשה
טובה לנשמתו, וכך חרות על
מצבתו

מלוצי יושר

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב?
פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בנים?
פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

זייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, פלאצקע גאון, אבני נזר, ילקוט סופר, צדקת הצדיק, לב העברי, רבי יוסף ענגיל, רעננה רב, און ר' יהוקאל אברמסקי, ר' זבולון המבורגר זצ"ל וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

לע"נ הרה"ק המקובל המלוב"ן ר' רפאל ב"ר אברהם ריס זי"ע

את אשר תבדך מבוך ואת אשר תאור יואר. צ"ב מדוע לענין הברכה כתיב 'מבוך' בלשון הוה, ולענין הקללה כתיב 'יואר' לשון עתיד. וי"ל לפי מה שכתב רש"י (שמות ד:ז) שבתחילה כתיב 'ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג', דמשמע שרק אחר שהוציאה נעשית מצורעת, ולבסוף כתיב 'ויוציאה מחיקו והנה שבה כבשרו', דמשמע דכשהוציאה מחיקו אף שעדיין לא הוציאה לגמרי כבר שבה כבשרו. דהיינו משום שמדה טובה מרובה וממהרת לבוא ממידת פורענות, ולכן הצרעת נעשתה רק אחר שהוציאה לגמרי, אך הריפוי היה מיד כשעדיין היה בפנים, עכ"ד. ולפי"ז י"ל אף הכא דלענין הברכה, דכשתחיל לבדך, מיד חלה הברכה עוד לפני שסיים את הברכה, ותוך כדי הברכה הרי הוא כבר 'מבוך', אך כשמקלל, אינה חלה רק לאחר סיום קללותיו, נמצא דרך כשיסיים את קללותיו המתקלל יהיה מקולל, ולכן כתיב 'יואר', כי בשעת הקללה עדיין אינו מקולל. (זרע שמשון אות א').

עתה לכה קבה לי אותו. וברש"י: בלעם היה שונא אותם יותר מבלק, שהרי בלק לא אמר אלא 'לכה ארה לי את העם', ואילו בלעם אמר 'קבה, וקבה' קשה מ'ארה', ע"כ. וקשה שהרי מצינו שגם בלק אמר לבלעם בלשון 'קבה', דכתיב (כג:יא) 'ויאמר בלק אל בלעם וגו' לקוב אויבי קראתיך'. וי"ל שאכן זה היה עומק הכוונה של טענת בלק לבלעם, הרי 'לקוב אויבי קראתיך', שהרי אני קראתיך רק מפני שהייתי יודע שאתה שונא אותם יותר ממני, ולכן הייתי בטוח שאף כשאני אומר לך מעט, והיינו בלשון 'ארה', אבל אתה מרוב השנאה שיש לך אליהם, תוסיף ותקללם בלשון 'קבה', ועכשיו אדרבה, לא די שלא קללתם, אלא עוד ברכת אותם. (זרע שמשון סוף אות ד').

לע"נ הרבנית מסקולען ריזל ב"ר מנחם זאב ז"ל י"צ ז' תמוז

וישלח משה מלאכים מקדש וגו' והנה אנחנו בקדש עיר קצה גבולך, נעברה נא בארצך, לא נעבור בשדה ובכרם וגו' דרך המלך נלך. נראה מה שהודיע משה רבינו ד'אנחנו בקדש עיר קצה גבולך', אפשר כי למען לא יפג לבו כי מחנה רב איך אפשר שלא יעברו בשדות וכרמים. ואולם כבר אמר בזה (ח"א דף רכה:): שבמדבר היה עמם אוירא דארץ ישראל, וטבע ארץ ישראל דמועט מחזיק את המרובה, ולא אמר אדם 'צר לי המקום שאלין בירושלים', וכן בסעל הקהיל כולם אל פני הסלע. לזה אמר 'הנה אנתנו בקדש עיר קצה גבולך', שכולם הם בקדש אפילו שהיא עיר קטנה בקצה הגבול, ולכן ראוי לך שתאמין שנלך בדרך המלך ולא נטה ימין ושמאל עד אשר נעבור גבולך.

והפשט את אהרן וגו' ואהרן יאסף ומת שם. מה שכתב 'שם', נראה כי אמרו חז"ל (ב"ב קטו:): דרש ר' פנחס בן חמא, מאי דכתיב 'וַיָּדֹד שֹׁמֵר בְּמִצְרַיִם כִּי שָׁכַח דָּוִד עִם אֲבוֹתָיו, וְכִי מָת יוֹאֵב שֶׁר הַצָּבָא'. מפני מה בדוד נאמרה בו שכיבה, וביואב נאמרה בו מיתה? דוד שהניח בן - נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן - נאמרה בו מיתה. ויואב לא הניח בן? והכתיב: מבני יואב עובדיה בן יחיא! אלא דוד שהניח בן כמותו - נאמרה בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו - נאמרה בו מיתה, ע"כ.

והנה אהרן הניח בן כמותו, שאלעזר היה ג"כ כהן גדול, וזהו 'והלבשתם את אלעזר בנו', אך לא יוכשר לכהונה גדולה כי אם ע"י עבודה, דנעשה כהן גדול ע"י עבודה, ורק אז יוכשר לכהונה גדולה, ואחר שנתחנך אלעזר בנו לכהונה גדולה, לא שייך בו מיתה, אבל באותו שעה שהוא היה בחר ההר, בטרם שהתחיל אלעזר בעבודה, אז כתיב 'ומת שם', דדוקא 'שם' שייך באהרן לשון מיתה, שעדיין לא מילא אלעזר מקומו, אבל אחר שיתחנך בעבודה אז לא יצדק באהרן לשון מיתה, כיון שהניח בן כהן גדול כמותו.

לע"נ מלכה ב"ר שלמה שרייבר הי"ד י"צ ז' תמוז

וזאת חקת התורה. 'חוקה' הוא מלשון חקיקה, כי צריך כל אחד שיהיו דברי תורה חקוקים בלבו, 'נישט נאר פון אויבען' (לא רק על לבו). ולכן היה הכתב בלוחות חקוק משני עבריהם. ויכול אדם לבוא לזה ע"י טהרה, כי ע"י טהרה נחקקים דברי תורה בלבו של אדם, ולכן כתיב לשון 'חוקה' בטהרת פרה.

וכן כתיב 'חוקה' בפרשת גיעולי מדין (במדבר לא: כא), כמו שאמרו חז"ל (חגיגה טו:), דכמו שאי אפשר לצמר לקלוט הצבע רק אם מסיר ממנו תחילה

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$250 פאר גליון מליצי יושר

וועט מען מודיע זיין ביי די צייגים פון די **פלאצקע גאון** - ווארשא, **אבני נזר** - סוכאטשוב, **צדקת הצדיק** - לובלין, **ילקוט סופר** - פאקש, **לב העברי** - הר הזיתים, **ר' יוסף ענגיל** - ויען, **בן לאשרי חזון יחזקאל שערי זבול** - הר המנוחות אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!

געדענקט "מקח בלייבט מקח"!

gilyonmy@gmail.com 732-510-0560

לכבוד מערכת מליצי יושר

הנה בפרשת חקת תשפ"ב הבאתם במדור 'בן לאשרי', מה שכתב החיד"א לפרש הפסוק 'נעברה נא בארצך לא נעבור בשדה ובכרם, ולא נשתה מי באר, דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאל', דנכסי גוים הם כהפקר, וכל המחזיק בהם זוכה, וחזקת השדה בנכסי הפקר היינו נעל גדר ופרץ, ואם קוצץ שריגי וענפי אילנות על דעת לתקן הקרקע קנה (ע' חז"מ סי' רע"ה). וזה שאמר הכתוב 'נעברה נא בארצך' - העברה בעלמא, באופן דאין שהות לחזקת נעל גדר ופרץ, שלא תסברו שאנו רוצים להחזיק בארצכם. וכי תימא דיעברו בשדות וכרמים, ומידי עוברים יקצצו ענפי האילנות והיא חזקה, לזה אמר 'לא נעבור בשדה ובכרם', עכ"ד.

והבאתם על זה קושיא מהבן לאשרי שכתב וז"ל: ובמחילת כבוד גאון תורתו היה בהעלם עין הברולח קראי דמשנה תורה (דברים ב:ד) "אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו וגו', כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל, כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר", ואיך שייך לקנות מה שאמר ה' שנתנו לעשו, עכ"ל. והנה לענ"ד אינו מובן קושיתו, דהרי אפי' דאסור לקנות ולהחזיק אדמת עשו, אבל אינו ברור דבני עשו ידעו מזה, וא"כ עדיין יש לומר כדברי החיד"א דאמרו כך לבני עשו שלא יחשבו שרוצים להחזיק בארצם.

נא לענות אם יש לכם תשובה.

בהוקרה ובהערצה

יואל ראטענבערג, אנטווערפן

כל לכלוך וטינוף, כמו כן רק כאשר נגעל ונפלט כל הגסות והזוהמא געמיינקייט (מיאוס) מלבו של אדם, רק אח"כ יכולים להיות דברי תורה נחקקים בלבו, וזה ענין גיעולי מדין להפליט גיעולי נכרים. (נאות הדשא ח"ב עמוד שמ"ב).

נבואת בלעם. הענין מה שבלעם אחר שיצאו מפיו דברים קדושים אלו ונבואות עד סוף כל הדורות, היתכן שלא נשאר בו שום רושם דקדושה, ונשאר רשע כמקודם, ולא הוסיפו בו כל הדיבורים שום קדושה. ונראה דהיינו משום שלא היה הנבואה אצלו מצד הכנתו, דהרי אדרבה, הכנתו היתה לרעה, ורק השי"ת עיקם פיו וכו', ומשום הכי לא נשאר לו מזה כלום.

וזהו כלל גדול בעבודת השי"ת, שהעיקר הוא ההכנה, ומהכנה של אדם נשאר אצלו, כי זה הוא מצד האדם, אבל בלי הכנה הגם שבשעת מעשה האדם הוא טוב, עם כל זה כיון שהוא רק מה שנתנו לו מן השמים, לא נשאר מזה כלום אצלו. ומשום הכי סעודת שבת בעי הכנה (ביצה ב:), כדי שתשאר מקדושת שבת לימי החול, כידוע דג' יומי מקמי שבתא נמשכת קדושה משבת הבא, וג' יומי אחרי שבתא משבת העבר, ואך משום דצורך ההכנה הוא שתשאר הקדושה על ימי החול, משום הכי די בהכנה דימי החול. (נאות הדשא ח"ב עמוד שמ"ג).

הפסרה. עמי זכר נא מה יעץ בלך מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור. ויש להבין מהו העצה שיעץ בלך לבלעם, הכי לקלל את ישראל היא חכמה ועצה. אך הענין הוא, דבלק ובלעם טענו לפני השי"ת שיותר טוב לבחור באומות לחלק השי"ת שיהיו עובדים אותו אף שהם משוקעים בתאוות עוה"ז, ואעפ"כ יכופו את הרע שבהן מהמת היראה, וזו יותר מעלה מעבודת ישראל שבטבעם מרוחקים מכל רע, כמו שכתוב 'כי עם קדוש אתה לה' אליקין ובן בחר'. ועל זה יורה שם "בלעם", לשון "בל עם" (לא עמומות), היינו שלא היה בו שום עמימות וקרירות מלשון 'אחלים עוממות', אלא היה בטבעו להוט לכל התאוות והדברים המאוסים, וזו היתה העצה שלהם. אבל באמת לא זו הדרך לעבודת ה', כי העיקר הוא לזכך את החומר שלא יתאוה עוד לדבר שהוא נגד רצון השי"ת, ושלא יהיה רצונו מתנגד לרצון השי"ת, כי אם רצונו ותאוותו של אדם הם לדברים רעים, אז נחשב כאילו כל האדם משוקע ברע אף שבפועל אינו עושה רע, כמש"כ הרא"ש (מגילה יט:). לענין 'דעתו לחזור', דבמקום שרצון האדם, שם הוא כל האדם, ומשום הכי בחר השי"ת בישראל שמטבעם ורצונם לעשות רצון הבורא ית', ואף שמתחילה קשה לאדם לבוא למדינה זו, אעפ"כ כשמתרגל בעבודה, ההרגל נעשה טבע. (נאות הדשא ח"ב עמוד שמ"ד).

לזכות ש.ה.ב.מ.ר. להצלחה בכ"ע

וזאת חוקת התורה. הלשון 'חוק', היינו שישקק הדברי תורה בלב, והוא ע"י בחינת תורה שבעל פה, שהוא הרוב חכמה לתקן הרוב כעס, ועיקר הוא לתקן קלקול הנפש שהביא המיתה לעולם, והתחלת קלקול הנפש היה בעסק אכילה שהכניס בה תאוה והרגשת הנאת עצמו, ואח"כ בא על חוה והטיל בה זוהמא, ומזה נסתעף המאה ושלושים שנה שהוזכר בגמרא (עירובין יח:). והוא קליפת התאוה. ומה שהאכילה חוה אח"כ לאדם וכל בהמה וחיה (כמו שאמרו בראשית רבה י"ט, ה') זה היה מקליפת הקנאה. ואח"כ מזה נסתעף רציחה ממש בפועל בקין, ואחרי זה עבודה זרה באנוש. והתיקון לקלקול הנפש הוא ע"י אכילה, ולכן נקרא האכילה בלשון 'חוק', כמו שנאמר 'הטריפני לחם חוקי', כשהשי"ת הוא הזן ומפרנס אז האכילה הוא בקדושה, ואז נחקק בלב הקדושה לתקן קלקול הנפש. וזה שאמר במכילתא (בשלח ויסע א') 'חוק ומשפט'. 'חוק' זה שבת, היינו שבשבת אז

הרה"ק רבי מנחם מענדל ב"ר יוסף מרימנוב זי"ע אמר:

בעודי בחיים אני מנענע עם כל העולמות, ולאחר פטירתי אחזיק טובה למי שידליק נר לטובת נשמותי (ספר מנחם ציון).

נתפרסם ע"י הרה"ח המפורסם ר' מרדכי יצחק סאמעט שליט"א

לע"נ הר"ר שלמה ב"ר יעקב עקיבא שרייבר ד"ל יא"צ ט' תמוז

פרה אדומה. במועד קטן (דף כח.) אמרו: מה פרה מכפרת, אף מיתתן של צדיקים מכפרת. ובשאלות (פרשה פרה) איתא: מה פרה אדומה מכפרת, ומעלת ישראל מטומאה לטהרה, אף מיתתן של צדיקים מכפרת על ישראל, עכ"ל. ונראה דהשאלות בא ליישב הקושיא מהך דיומא (דף ב.) דאמרו דפרה אדומה לאו בת כפרה היא, וא"כ איך אמרו ד'פרה אדומה מכפרת'. ולכן הוסיף השאלות לפרש דהא דאמרו ד'פרה מכפרת', אין הכוונה לכפרה, אלא הכוונה שמטהרת, ולטהרה קרי לה 'כפרה', אבל אינה כפרה ממש. וע' זבחים (דף פח.): 'כתונת מכפרת על שפיכות דמים', שנאמר 'ויטבילו את הכתונת בדם', וברש"י שם: טבילה היינו כפרה עכ"ל. והיינו דסתם טבילה היא טהרה, וטהרה היינו כפרה, כמו כאן דמכונה טהרה בשם 'כפרה'. וע"ע משנה סוף יומא דמוכח דקרי לכפרת יו"כ 'מקוה', והיינו על שם טהרה. וע"ע ברכות (דף טז.): למה נסמכו אהלים לנחלים, לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה, אף אהלים מעלין את האדם מכך חובה לכך זכות. ונראה הכוונה ג"כ דאהלים של תורה מכפרין עוונות האדם, וזהו ענין ההעלאה שמעלין אותו מכך חובה לכך זכות. ועיין רש"י (מנחות קי. ד"ה אין) שכתב דתלמוד תורה **מכפר** על עוונות כמו קרבנות, ע"ש, וא"כ הרי ההיקש והדמיון בהך דברכות 'כפרת' אהלים, ל'טהרת' נחלים, הוא ממש כהך דכאן דמקיש 'כפרת' מיתת צדיקים ל'טהרת' פרה. וכן לשון השאלות 'מה פרה אדומה מכפרת ומעלת את ישראל מטומאה לטהרה', דומה להך דברכות 'מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה'.

ואם גם לא תרצה לפרש הגמ' בברכות שאמרו 'אהלים מעלין את האדם מכך חובה לכך זכות', דקאי על כח 'כפרה' של תלמוד תורה, רק תאמר שקאי על המאור שבה דמחזיר למוטב, או שע"י מה שנודע לו על ידי לימוד התורה האסור והמחויב, וע"י עולה מכך חובה לכך זכות, מ"מ הא חזינן בהך דהגמ' בברכות היקש העלאה מכך חובה לכך זכות לטהרה, וא"כ שפיר יש להקיש ג"כ כפרה לטהרה, דכפרה ודאי הרי היא העלאה המתכפר מכך חובה לכך זכות. (גליוני הש"ס מוע"ק כח.).

לזכות גבריאל בן עליה להצלחה בכ"ע

וירא פנחס. בחידושי הר"ן (סנהדרין פב.) תמה דאיך אמר לו משה 'קריינא דאגרתא ליהוי פרוונקא, והרי היא הלכה ואין מורים כן. ונראה דלפי דברי העיין יעקב שם שכתב דהוי בגדר של 'מיגרד מילתא', דמותר לב"ד להורג באופן כזה אפילו שלא כפי הדין, פשוט דלא קשה מיד.

ברם נראה לענ"ד דהא דאמרו דזה הלכה ואין מורים כן, זהו במאורע פשוט דנוגע לעברין יחיד, משא"כ כאן שהיו רבים הנכשלים, ולא רק בזנות, אלא גם בעבודה זרה דפעור, כמו שאמרו (סנהדרין קו.) כשאמר לה השמע לי, הוציאה דמות פעור מחיקה ואמרה לו עבד לזה. וכל מקום שאתה מוצא זנות ועבודה זרה אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת רעים וטובים, א"כ היה בזה הצלת נפשות ממש. ושאלת פנחס היה רק בשביל שהוא כהן (ע' זבחים קא.); דאולי אסור לו להטמא אם אפשר לו לקיים שניהם דהיינו שיבא ישראל ויקנא, דאז אסור לכהן ליטמא. והשיב לו משה רבינו, דעכשיו אין כאן איש אחר שיבוא ויקנא, לכן אי אפשר להמתין, דביני ביני כבר התחיל הנגף, אבל לא הורה לו על עיקר הדבר, שזה ידע פנחס בעצמו.

לזכות ח.ח.ב.ל לזוה"ג בקרוב ובניקל

כל הנוגע במת וגו' ולא יתחטא את משכן ה' טמא. והיינו דאיכא חיוב כרת בטמא שנכנס למקדש. ותנן בנזיר (דף נו.): דכל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה, חייבים עליה על ביאת מקדש, וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אין חייבים עליה על ביאת מקדש. וכן איתא בתוספתא (פ"ה נזיר ה"ג): רביעית דם אין נזיר מגלח עליה, ואין חייבין עליה על טומאת מקדש וקודש.

לכבוד עורך הגליון 'מליצי יושר'

ראשית כל, תודה בלי שיעור על גליון הנפלא שאתם מפיצים בכל שבוע ושבוע ברחבי תבל, ובזה אתם מומשיכם ישועות ורפואות והצלחה לכלל ישראל.

הנה נתעוררתי לנדב להפצת הגליון סכום חשוב, למעלה מכוחתי, אחרי ראותי דברי האור החיים הק' פרשת בשלח, וראיתי להעתיק דבריו הק' לתועלת הציבור, וז"ל: התנה ה' על כל מעשה בראשית להיות כפופים לתורה ועמליה, ולעשות כל אשר יגזור עליהם, וממשלתם עליהם כממשלת הבורא בה, ולזה תמצא כמו כן בשמים ובארץ ובכוכבים ובשמש וירח שלטו עליהם הצדיקים יחידים וכו', והכל בכח התורה, עכ"ל.

הרי דכל מעשה בראשית כפופים להצדיקים לעשות כל אשר יגזור עליהם, עקב זאת בטוח אני בזכות צדיקים אלו לראות בעיני בשר ישועות והצלחות למעלה מדרך הטבע בכל ענינים.

ברכות לרוב, בהוקרה
י.א.פ. לונדון

האכילה בקדושה שהוא מצוה, וע"י סעודת שבת מתקנים ג"כ קלקול הנחש וכו'. ובשבת אין צריך עונשין, רק ע"י עונג שבת זוכין לתקן קלקול הנחש שהיה באכילה, שכל מה שאוכל האדם בשבת הוא מצוה, ונקרא 'לחם חוקי'. וכמו שמובא בזוה"ק (ח"ג קע"ג סוף ע"א) 'שלח עזר מקודש' דא קידוש ידים וכו', 'ועולתך ידשנה סלה', דא ברכת זימון. והוא כמו שאמרו גם בגמרא (ברכות נג.): 'והתקדשתם' אלו מים ראשונים, 'והייתם קדושים' אלו מים אחרונים וכו', 'אני ה' אלהיכם' זו ברכה, שע"י מים ראשונים ואחרונים וברכת המזון שמכיר שהש"ת הוא הנותן לחם לכל בריותיו עיד? מכניס קדושה באכילה. וזה שנאמר 'שלח עזר מקודש' היינו עזר מיצה"ר, דאיתא (סוכה נב.): 'ואלמלא הקב"ה עוזר לו אינו יכול לו' וכו', וע"י האכילה בקדושה נעשה לבו שלם לפני בוראו וכו', וע"י עונג שבת מועיל לתקן הקלקול כאמור.

לזכות פ.ב.ש.ה. להצלחה בכ"ע

ויבואו בני ישראל כל העדה מדבר צין בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם. וברש"י:

למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך כמו שפרה אדומה מכפרת, אף מיתת צדיקים מכפרת. וכן הוא בפסיקתא. ושמעתי מאמור"ר גאון ישראל מו"ה שמחה בונם סופר נ"י אבדק"ק פ"ב יע"א לבאר ענין ההשוואה של מיתת צדיקים לפרה אדומה, דהנה המת מטמא טומאת הגוף כל הנכנס לאהל או הנוגע בו, נמצא הצדיק מטמא במיתתו את הגוף, אבל מאידך הוא מטהר את הנפשות, כי מיתת צדיקים מעורר לתשובה, כי החי יתן אל לבו דאם בארזים נפלה שלהבת, ואם בצדיקים כאלו, מה יענו איזובי קיר, ונתעורר העם לתשובה. וא"כ הצדיק מטמא טהורים בגוף על ידי מיתתו, ומטהר הטמאים בנפש, וזה הדמיון לפרה אדומה, כי פרה אדומה מטהר טמאים ומטמא טהורים, והכי נמי מיתת צדיקים מטהר הנפשות ומטמא הגוף, עכ"ד.

ולי נראה לומר בענין ההשוואה של מיתת צדיקים לפרה אדומה, דפרה אדומה רק מטהר כשנטמא על ידי נגיעה במת, אבל בטומאה יוצאת מגופו כגון זב ומצורע, אין אפר פרה מטהר. והכי נמי דומה מיתת צדיקים, דמיתת צדיקים מעורר לתשובה, אבל זה רק במי שחטא כי תאוה הוא לעינים, ועלול בטבעו לרע, או על ידי חברת מרעים ורשעים ונפתה אחריהם, דאז על ידי שרואה סוף האדם למיתה, הוא נתעורר על ידי זה. אבל אם הטומאה מגופו והוא בבחינת 'בראשו נגעו', כי תועה בדרך השכל ונכשל באמונה על ידי חקירה והשכלה, אז אין תרופה למכתו, וגם מיתת צדיקים לא יעוררו לתשובה.

לזכות בילא בת רבקה לרפ"ש והצלחה בכ"ע

דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה. צ"ע כיון שכתוב 'לאמר', א"כ למה צ"ל עוד 'דבר אל בני ישראל'. ונראה לי כי אין לעכו"ם טומאה וטהרה, דהם דומים לבהמה שנגעה במת שלא נטמא (ע' רמב"ם פ"א מטו"מ ה"ג) על כן בדיוק אמר 'דבר אל בני ישראל', כי אתם קרואים אדם. ועוד י"ל בהיות כי בני ישראל לא חטאו בעגל כלל, כי אם הערב רב, לכן בדוקא אמר קרא 'דבר אל בני ישראל' אשר לא חטאו בעגל, ואינו אצלם כי אם חוקה.

כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות. צ"ב 'אשר ימות' לכאן מיותר. ונראה דבא לפשוט שאלות אנשי אלכסדריא את ר' יהושע בן חנניה, דאמרו (נדה ע.): ששאלו: אשתו של לוט מהו שתטמא. אמר להם: מת מטמא, ואין נציב מלח מטמא. בן שונמית שהחיה אלישע מהו שיטמא כשחי. אמר להן: מת מטמא, ואין חי מטמא. מתים לעתיד לבא, צריכין הזאה שלישי ושיביעי, או אין צריכין. אמר להם: לכשיבוא משה רבינו עמהם הוא יענה על כך, ע"כ.

והנה מפסוק זה מוכח דדוקא מת 'אשר ימות' מטמא, לאפוקי אשתו של לוט שנעשית נציב מלח ופנים חדשות באו לכאן. וכן דוקא 'הנוגע במת', משא"כ הנוגע בבן השונמית דאין חי מטמא. אבל השאלה בנוגע מתים שעתידין לחיות, נשאר בספק.

הגליון בארץ ישראל נתנדב

ע"י הרב חיים מאיר בן עלקא שליט"א

זכות הצדיקים מליצי יושר יעמוד לו ולבני ביתו ולכל יו"ח להתברך בכל מילי דמיטב בגשם וברוח, וימלא ה' כל משאלותיו לטובה בקרוב ממש

תולדות האבני נזר ז"ע

קודם לידת האבני ז"ל, לא היו לאביו הג"ר זאב נחום ולאשתו בנים הרבה שנים אחרי הנישואין, ונסע הג"ר זאב נחום להרה"ק מקוצק להזכיר את עצמו, כאשר נתן לו את הפתקא, הביט האדמו"ר בה ושאל "מי הוא הזאב וזמי הוא הנחום", וענהו, שאמו אמרה לו ש'זאב' היה דודו והיה תלמיד חכם, ועל ה'נחום' לא ידע לענות. ואמר האדמו"ר "אולי הוא ר' נחום מפשעבור, אם כך, הרי זה ענין אחר". ואחרי זה שאל את שם אשתו, וכשענה 'דבורש', אמר האדמו"ר זה אפשר שיהיה טוב, ואחרי זה נולד להם בנם הבכור בעל האבני נזר ז"ע.

הג"ר זאב נחום אביו של האבני ז"ל סבל כל ימיו עוני ודחקות, אבל מעולם לא התאונן על מצבו, כי היה איש צדיק ועניו ובעל בטחון גדול. מספרים כאשר שאל אותו מחותנו הרה"ק מקוצק בענין פרנסתו, השיב: "לא רע" (-נישט קשה). וכשתמה האדמו"ר מה פירושו, כי ידע שאין פרנסתו מצויה כל כך, השיב: "רוכי היא מה שהיה - כבר עבר, ומה שהיה - השי"ת יעזור".

מדה זו של בטחון הוריש האב גם לבנו האבני ז"ל, שגם הוא כמו אביו סבל דחקות כל ימי חייו וקיים תורתו מעוני, והעניי לא רק שלא העיב ולא עכר את רוחו, אלא ההיפך מזה, הגביר את כח התמדתו ושקידתו, כפי שהעיד על עצמו, דמאביו הרב ידש גם את כשרונותיו התורניים, ואת כח התמדתו ואהבתו העזה ללימוד התורה. (מגדולי התורה והחסידות ח"ה).

והנה בגדר הטומאות שאין הנזיר מגלח עליהן, כתב הרמב"ם בהלכות נזירות (פ"ו ה"א, ו"כ"ב בפירושו במשנה נזיר נד.) וז"ל: יש טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן ולא סותר את הקודמין, ואע"פ שנטמא בהן טומאת שבעה, לפי שלא נאמר בו "וכי יטמא לנפש", אלא "וכי ימות מת עליו" עד שיטמא מטומאות שהן מעצמו של מת, עכ"ל.

אבל הכהנים מזהירים מה"ת שלא לסמא אפי' בטומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, דבהו כתב (ויקרא כא:א) "ואמרת אלהם לנפש לא יטמא בעמיו". והחילוק הוא, דלגבי טומאת כהנים דכתיב "לנפש לא יטמא", הרי מפרש בהאי קרא גם רביעית דם שהיא טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, וכיון דכתיב בהדיא בקרא, לוקה עליה. אבל בטומאת נזיר כתיב "וכי ימות מת עליו" - עד שיטמא בטומאות שהן מעצמו של מת, אבל טומאה שאינה מעצמו של מת לא כתובה בתורה בהדיא לענין נזיר, ואינה אלא מדבריהם כלומר מדרשא, (ע' בסה"מ שרש ב' ובנושאי כליו). וכן לענין ביאת מקדש כתיב "כל הנוגע במת בנפש האדם", היינו מטומאות שהן מעצמו של אדם, אבל טומאה שאינה מעצמו של אדם לא כתובה בתורה, ואין טומאה לגבי האי דינא אלא מדבריהם כלומר מדרשא.

והנה כתב הרמב"ם (פ"ו קרבן פסח ה"ב) וז"ל: טמא מת שחל שביעי שלו להיות בארבעה עשר, אע"פ שטבל והוזהר עליו והרי הוא ראוי לאכול קדשים לערב, אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני, שנאמר "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא", מפי השמועה למדו ששביעי שלהן היה, ועל זה שאלו אם ישחט עליהן והם יאכלו לערב, ופירש להן שאין שוחטין עליהן, במה דברים אמורים בשנטמא בטומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן, אבל אם היה טמא בשאר טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבל ויזהר עליו וכשיעריב שמשו אוכל פסחו, עכ"ל.

ולפ"י מדויק היטב לשון הכתוב בפרשת בהעלותך: "ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם", ולא כתב בהם קרא "אשר היו טמאים לנפש", כמו שכתב קרא שם להלן "איש כי יהיה טמא לנפש", ולא כתב שם "טמא לנפש אדם", והיינו משום שהאנשים האלה היו טמאים לנפש אדם מטומאות שהן מעצמו של האדם שהנזיר מגלח עליהן, ולכן אין שוחטים עליהם אף כי שביעי שלהם היה, ואפילו אם כבר טבלו והוזהר עליהם אין שוחטים עליהם. אבל מי שהיה טמא בטומאת מת שאין הנזיר מגלח עליה וחל שביעי שלו בערב פסח והוזהר עליו וטבל, שוחטים עליו הפסח.

לזכות מ.ב.ב. לזוה"ב בקרבן ובניקל

זאת חוקת התורה. יש ליישב מדוע כתיב 'זאת חקת התורה', ולא 'זאת חקת הפרה'. ונראה כי הנה כל מצוה ומצוה אפילו מצוה שכולם מבינים שצריכים לקיים כגון כיבוד אב ואם, לא תגזול, עריות וכו', חוץ מהשכליות שבה, יש גם חק בזה, והיינו מה שאין אנו מבינים, כמו שמבואר בכתבי האריז"ל מה עושה ופועל מצוה בעולמות העליונים, ומה מתקן המצוה בעולמות העליונים. ובכן מה עושה העבירה, ומה פוגם בעולמות העליונים, ומה מפסיד האדם בזה העולם כשעושה עבירה. וא"כ בכל מצוה שכלית יש בזה חוק שאנחנו בכלל לא משיגים, ואנחנו רק יודעים השכל של המצוה, אבל היוצא מן המצוה אנחנו לא יודעים, וא"כ זהו כבר גם חוק, וא"כ בכל מצוה ומצוה אפילו המצוות השכליים, יש בהם חק שזה לא ידוע לנו, והאריז"ל רק גילה לנו קצת מן המקצת. וזה שאמר הכתוב 'זאת חקת התורה', שכל התורה כולה זהו חוקים, וכאן התורה נותנת לנו דוגמא אחת 'ויקחו אליך פרה אדומה', וכמו במצוה זו אפילו שלא מבינים, אנו מחייבים לקיימה, כך כל התורה והמצוות יש בהם חוק וסודות התורה ומחייבים לקיימם, וזהו הביאור 'זאת חקת התורה', שכל התורה זהו מלא חוקים, אפילו שהמצוות שאנו מבינים יש בזה חוקים.

כחו של בלעם. יש כאן בפרשה זו דבר פלא מאוד אין היה לבלעם הרשע כל כך הרבה השגות שאמר 'שומע אמרי אל ויודע דעת עליון', איך קרה דבר כזה, דאם לא היה אמת, אז התורה הקדושה לא היתה מביאה דבריו בזה. אבל כשיעניתי בכתבי האריז"ל ז"ע ראיתי שהכל מתברר, דכן אומר האריז"ל, כי בלעם הוא הרע של הבל, ומשה הוא הטוב של הבל, ונודע כי בהיות הכסף נצפרת ע"י העופרת שהיא הקליפה, אשר היא שואבת הסיגים של הכסף, מוכרח שישארו איזו ניצוצות כסף מעורבות עם הסיגים באותה העופרת, וחוזרים הצורפים לצרף העופרת ההוא, ומוציאים מתוכה כל ניצוצות הכסף. ועד"ז כשנצטרף הטוב כל משה מתוך הרע של בלעם, בהכרח נשארו בו קצת ניצוצות טובות משרש משה רבינו ע"ה, והם מוכרחות לצאת ולהתברר משם ע"י מיתות רבות וגלגולים כנודע. וענין הקדמה זו היא בכל בחי' נשמות בני אדם אשר הוא מעורב מטוב ורע ולא נתקן, שצריך לחזור בגלגול לתקן, ובכח ניצוצות טובות ההם של שרש משה, היה משיג בלעם כל אותה ההשגה הגדולה שעליה היה אומר 'נאום שומע אמרי אל ויודע דעת עליון'.

וא"כ אנו לומדים מכתבי האריז"ל מה שפעמים אנו רואים שיש לאנשים השגות גדולות ועושה מופתים, ומי שמכיר את האדם הוא לא יכול להבין אין יש לו השגות כאלו, ומעשיו לא כל כך גדולים. אבל אנו רואים שבלעם שהיה לו השגות, אבל זהו לא מכוחו שעבד את ה' יתברך

וזיכך גופו ונשמתו, דהא היה רשע גמור, אלא מכח ניצוצות הקדושה של משה רבינו ע"ה שהיה מעורב בין הסיגים שהיה של בלעם, מזה היה לו כל הכח, אבל לא כח שלו ממש.

ובאמת נלענ"ד שבזה יכולים להבין שהיו הרבה פעמים אנשים גדולים גאונים וצדיקים ולא היה להם שום השגות ורוח הקודש, ויש אנשים יראים אבל לא כל כך גאונים וצדיקים, ורואים אצלם רוח הקודש ומופתים, אבל כפי מה שמבואר יכולים להבין מפני שיש להם ניצוצות של אנשים צדיקים גדולים מדורות שעברו שהם היו אנשים ממש גדולים וצדיקים, ולכן עכשיו יש להם השגות מהם, אפילו שהם עכשיו לא כל כך גאונים וצדיקים גמורים, וד"ק היטב בדברינו האמתיים.

סגולה פאר ערליכע קינדער

סגולת אריה"ק כהדרכת הרה"צ מ'אראד זצ"ל

אריינברענגען יראת חטא אין אייערע קינד דורך א שטיין ביי קברי צדיקים.

וואס טוהט מכן דורות ישרים:

- א ת"ח וירש וחסד טוהט עס שוין אסאך יארהן צו העלפן אידן. וועט עס טוהן פאר אייער יצועה ברוחאש. באגמנות. קאנפידענשעל.
- יעדע נאמען איז א באזונדערע שטיין. באזונדערע עבודה און תפלות פאר א לעגענדע צייט. אלעס ווערט געטוהן מיט גרויס איבערגעגענקייט. מיט כוונה, במחשבות. אזוי האט עס די ריכטיגע כח.
- מ'שרייבט די גאנצע נוסח אויפן שטיין סיי פאר מען באקט די חלות און סיי נאכדעם אזוי ווי אלע שיטות די שטיין בלייבט אין דעם אויוועג פאר 2000 יאר.
- זאגט די תפילה 18 מאל אויפן שטיין. ביי די ריכטיגע צייטען.
- מ'לאזט איין וויסען ווען די שטיין ווערט געבאקטען. שהוא עת רצון להתפלל. כדי איר זאלט קענען מיט זאגן די תפילה.
- די ת"ח גייט אליין צום ציון און מתפלל, נאכדעם וואס ער רופט נשמת הצדיק אל קברו (המחובל מהישמח משה).
- די שטיין ווערט באגראבען היי די ריכטיגע וועג. און אזוי אהנט מען עס נישט.
- מקען אויך אפגעבען די שטיין און עס אליין אראפלייגען ביי וועלכע צדיק איר ווילט.
- מקען באשטעלען אפאר שטיינער כדי מזאל עס לייגען ביי אסאך צדיקים.

דוקא אויך דעם מקובלידיגע אופן פון מכן דורות ישרים וועט מען ווי עס ווערט מקוים די ווערדער פון אריה"ק אויפן האר. יעדע חלב (-אמריקאן זיין הארץ צו איינשיקן). שיהיה לבו לשמים לזכרה. (-ס תישיש די גאנצע מענטש). וזאת מלאים (-וועט ערן וואונדער). מקען עס געבען פון מעגער.

פאר פרשים רופט-טקסט מכן דורות ישרים
dorosyesharim@gmail.com 917-635-3883

צופרידענע עלטערען פון מכן דורות ישרים זאגן:

"מין קינד איז געווארען א אנדערע מענטש. ער לערנט מוסר. ער וויל ענדיגען א מסכתא

"מין ווען בעהט אויך 5 מינוט פאר שוין צו קריאת שמע

"מין יצחק האט אריינגעלייגט א פילטער

"אין האב נישט געהאט פארדעם. מנוחה פארדעם. נישט וויסענדיג וואס מין בחור טוהט

"ביהאב אגנעליגען ווערן הצלחה מיט מייער קינדער זאגן מנדב זיין נאך מין בחור קינד

מעטרת עצמאות מבית

לעטר ברזיא יקירא ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

הקורא פרשה ראשונה של שמע עם התפילין האם מותר להורידם קודם פרשה שניה

ועדות לנו שאנחנו עמו והן שבת ומילה ותפילין וכו' בתפילין תבייז והיה לאות על ירך וגו' ועל פי שנים עדים יקום דבר, וע"כ בשבת לא בעי תפילין דאיכא שני עדים שבת ומילה אבל בחול בעי שני עדים דהיינו מילה ותפילין והרי אם אינו מניחם בחול ה"ל עד השני שהם התפילין עדות שקר בעצמם.

והשתא לפי"ז נראה בע"ה דגם במניח תש"ר לבד או תש"י מהני אפי' לטעמא דעולא, דהא כל אחד מהם הוא נמי אות, דליכא למימר דרק במניח שניהם היו אות, דא"כ אמאי אמר' במנחות מ"ד א' דמי שאין לו תש"י חייב להניח תש"ר הא לא היה אות, אלא בע"כ דגם אחד מהם היה אות. ומדבריו רבינו שני' ז"ל בסוף פר' בא עה"פ והי' לאות על ירך שכ' וז"ל "דוע כי תפילין של יד נקראת אות, שנאמר 'והיה לך לאות על ירך', ותפילין של ראש נקרא חזקון, שנאמר 'והיה לך לאות על ירך' כיון עיניך", נראה קצת דרך תפילין של יד נקרא אות.

ובעיקר דברי הרמ"ע ז"ל, מצאתי דהגרש"ק ז"ל בשו"ת האלף לך שלמה סי' שז"כ וז"ל "דשאני ושאיני, נסכים אלו ענין בפ"ע ואין עליו חיוב להביא נסכים, רק כשקריב עולה או כל זמן שהוא מביא נסכים שייכין לעולה. אבל תפילין היו חוב כל היום, רק עתה בטלוהו דאין כידינו לשמורם כראוי, אבל מן התורה היו חוב כל היום, אז כל שעה שלוש י"ל בשביל חובת שעתא הוא, ואין ראי' דשייכא לק"ש שלפניו לכך לא מהני להשלומין דק"ש והוי קורא ק"ש בלי תפילין כלל".

אולם סברתו ז"ל תליא בפלגות האחרונים ז"ל האם מצות תפילין היו חיוב כל היום או רק פסע אחת, ע"י דבדברי המשנה ברורה ז"ל בביא"ר סי' ל"א סי' ס"ב ד"ה מצותה. וזה זמן זמנים טובא מצאתי בדברי הריטב"א ז"ל ב' בחי' לשבת [תהדריש] מ"א א' ב"ה כיון וז"ל, "דהא מצות תפילין בחיוב תורה אינו אלא בשעה שמקבל עול ועל מלכות שמים, ולהניח כל היום הוא מידת חסידות". והשתא לדברי הריטב"א ז"ל הדרי' לחידושא דהרמ"ע ז"ל דאם מניח תפילין אח"כ תיקון מה שקרא קריש קודם.

והנה מין המחבר ז"ל בס"ל ל"ד סי' ס"ב כתב דאם אין יכול להניח תפילין דרש"י ודר"ת ביחד, יניח בתחילת אצבע דרש"י בשעת קריש"י ותפילה, ואחר התפילה יניח תפילין דר"ת ויקרא פרשה ראשונה ושניה דקריש"י. ומקורו משו"ת מהרי"ל ז"ל סי' קל"ז, דכ' שד"ר שלא היה כמקודם עדות שקר בעצמו יקרא קריש"י גם בתפילין דר"ת, יעו"ש.

והשתא לדברי הרמ"ע ז"ל דלטעמא דר' יוחנן אה הניח תפילין אח"כ יצא ידי חובת קריש"י, הנה לפי"ז מ"מ"ג אין ענין לקריש"י בתפילין דר"ת, דאם תפילין דרש"י זה הסבוכ א"כ כבר קרא קריש"י עם התפילין, ואם תפילין דר"ת הוא הנכון, כיון דכבר קרא קריש"י והשתא מניח תפילין נמי יצא ידי"ח. וצ"ל דכיון דהרמב"ם ז"ל פסק כטעמא דעולא וכו"ל, אע"ג דבס"י כ"ה סי' ס"ד מן המחבר ז"ל העתיק ההלכה ולא הזכיר טעמא דעולא משו"ל אלא באנו להחמיר בתפילין דר"ת

נמצאנו למדים ג' שיטות בזה, דעת רבינו יונה ז"ל דלכו"ע יצא ידי חובתו בדיעבד, ודעת הגר"א ז"ל דלעולא יצא ידי"ח בדיעבד ולר' יוחנן לא יצא ידי"ח, ודעת הרמ"ע ז"ל הוי איפכא דלעולא לא יצא ידי"ח ולר' יוחנן יוצא ידי"ח אם מניח תפילין אח"כ, ואם לא הניח תפילין אח"כ לכו"ע לא יצא ידי"ח קריש"י.

[ב] הרמ"ע ז"ל כתב לחדש, דלר' יוחנן אם הניח תפילין אח"כ נמי מהני ויצא ידי"ח קריש"י, ויליף לה מהא דאמר' במנחות ט"ו ב' ובתמורה י"ד א' מביא אדם קרבנו היום ונסכיו לאחר עשרה ימים, וכיון דהתפילין הוי כנסכים לענין קריש"י מהני נמי אם יניח תפילין אח"כ, והגר"מ אריק ז"ל בטל תורה בברכות י"ד כ' דהבית יצחק ז"ל ב"חא"ח סי' ה' הביא כן בשם רבינו הקדוש החזון מלובלין ז"ע, ושוב מצא כן באלפסי וזוטא וכו"ל.

אמנם כ"ו לטעמא דר' יוחנן, אבל לטעמא דעולא דהוי כמעיד עדות שקר בעצמו לא מהני אה מניח תפילין אח"כ. ונפק"מ דצריך לחזור ולקרות קריש"י עם התפילין, ולפי"ז למאי דנקט הרמב"ם ז"ל בפ"ד מתפילין הכ"ו כטעמא דעולא ולא הביא טעמא דר' יוחנן, יהי' הדיון דאדם שקרא קריש"י בלא תפילין לא יצא ידי"ח. אמנם מסתימת דברי הרמב"ם ז"ל משמע דיצא ידי"ח וא"צ לחזור ולקרות, וצ"ל דס"ל כדעת רבינו יונה ז"ל דלעולא יוצא ידי"ח בדיעבד גם בלא הניח תפילין אח"כ.

מיהו אכתי איכא בין עולא לר' יוחנן גם לדעת הרמב"ם ז"ל ורבינו יונה ז"ל, דנהי בדיעבד אה הניח תפילין כלל אח"כ יצא וכו"ל, מ"מ לכתחילה אסור לו לקרות קריש"י גם אם דעתו להניח תפילין אח"כ, אבל לטעמא דר' יוחנן, הא כתבו התוס' ב"ה ל' ב' ד"ה משקלקלו, דבקרבת יחיד מותר לכתחילה להקריב קרבנו היום ולהביא הנסכים אח"כ, ואפי' בקרבן ציבור היום היום מותר לכתחילה. [ולדעת הרמב"ם ז"ל אפי' בקרבן ציבור מותר לכתחילה ובכ"ז מנחה רצ"ע אתו ו'], א"כ ה"ל בקריש"י מדות כחילה לקרות קריש"י ולהניח תפילין אח"כ, וזה חדש.

והראונו לדברי הגר"א חבר ז"ל בתש"נ בנין עולם סי' ל' ושמ החמיר יותר דאסור לקרות בתחילה קריש"י בלא תפילין אפי' אם בדעתו לקרות אח"כ קריש"י עם התפילין, דדמאי לאחר שמעיד שקר ודעתו להקריב אח"כ אמת, ומצאתי דכן כתב החפ"ז חיים ז"ל בשמירת הלשון בחתימת הספר פ"ג יעו"ש.

והנה נלע"ד בע"ה, דלטעמא דעולא, חייבים לכוזב בזמן קריש"י גם תפילין של יד וגם תפילין של ראש, ולא מהני שילבש תש"ר לבד או תש"י לבד, דלמאי דכ' רבינו יונה ז"ל דהא דהוי כמעיד עדות שקר בעצמו היינו משום דשהוא קורא וקשרתם לאות על ירך והוי לטוטפות בין עיניך ואינו מניח תפילין הוי כמעיד עדות שקר, ולפי"ז חייב לכוזב ב' התפילין. אבל לטעמא דר' יוחנן פשיטא דמניח תש"ר או של תש"י לבד, אה"כ יצא את השני, דלא נרע אצלו הניח ב' התפילין אחר קריש"י.

וי"ל בזה דבר נחמד דהנה המהרש"א ז"ל ב"חא בברכות שם כתב וז"ל "וכתבו המפרשים בזה לפי שג' מצות נתן לנו הקדוש ברוך הוא שהן אות

בפרשתינו כתבה תורתנו הק', הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה". וכ' רש"י ז"ל, "כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצות, ללבוש טיילת לקרוא את שמע ולהניח תפילין", ע"כ נכתוב בע"ה ענין הנוגע לקריאת שמע עם התפילין.

אמר' בברכות י"ד ב', "אמר עולא כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח לא נסכים", ויש לעיין האם איכא נפק"מ להלכה בין הטעמים. והנה נלע"ד בע"ה למילף מדברי רבנן קמאי ובתראי ז"ל כמה נפק"מ להלכה, ובע"ה אענה גם אני חלקי ממה שחנני השי"ת.

[א] כתבו תלמידי רבינו יונה ז"ל בברכות ה' ג' ע"ה הרי"ה וז"ל, "הפירוש הנכון כך הוא דעולא ס"ל דכיון שהוא קורא וקשרתם לאות על ירכה והוי לטוטפות בין עיניך ואינו מניח נמצא שמעיד עדות שקר על עצמו שמה שאומר אינו אמת. ואף על פי שעשה המצוה שיצא ידי ק"ש, אפ"ה עבר עבירה מצד אחר שהעיד עדות שקר על עצמו. ורבי יוחנן ס"ל שאפילו המצוה עצמה אינה נעשית שלימה כיון שלא קבל עליו עול מלכות שמים, דה"ל כמי שמקריב תודה בלא מנחה וכו' כיון שקורא בלא קבלת מלכות שמים, מפי מורי הרב נר"ו".

והנה מל' רבינו יונה ז"ל דהמצוה עצמה אינה נעשית שלימה, נראה דע"כ פ' ידי חובת מצות קריש"י לכו"ע יצא, וא"צ לחזור ולקרות. ולא עוד, אלא דלא יועיל אם יחזור ויקרא מדכבר יצא ידי חובתו. ונראה הגר"א ז"ל באמרי גוועס שם בברכות כתב וז"ל, "כאילו מעיד עדות שקר בעצמו, ולפי"ז אינו צריך לחזור ולקרות, אבל אי אמר' כאלו הקריב עולה בלא מנחה אצ"ל לחזור ולקרות מפני שלא עשה המצוה כתיקונה", ומוכח דס"ל דלא יצא ידי"ח, דאל"כ מה יריוח אם יחזור. וכנודע מדברי הגר"א ז"ל דמי שיצא ידי"ח באתרוג שאינו מהודר גם אם טיול אח"כ אתרוג מהודר לא יריוח דכבר יצא ידי"ח, והראונו לדברי הגה"ק מקאציגאלא ז"ל ש"ה שדך סימן ה' האריך בענין אחד שיצא ידי מצוה בדיעבד האם יכול לחזור ולקיים המצוה באופן של לכתחילה, [מהו כ"ז אם יש לו תפילין ואינו מניחם אבל אח"כ לו תפילין או שירא שיעבור זמן קריש"י, חייב לקרות עתה קריש"י ובהבאנו בסוף המאמר מדברי המאירי ז"ל, ועי' בדברי תלכו"ש ז"ל סי' כ"ה].

והרמ"ע מפאנו ז"ל באלפסי וזוטא בברכות שם כתב וז"ל, "אמר עולא כל הקורא קריש"י בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו. פ"י, אם יש לו אפי' ידי קריאה לא יצא, וכ' ור' חייא בר אבא א"ר יוחנן כאלו הקריב תודה בלא מנחה וזבח לא נסכים וכו' ויכולם לר' יוחנן טרף יד קריאה שהיה אדם מביא קרבנות היום ונסכיו אחר עשרים יום ה"ג מניח ציצית ותפילין אחר שעה ואינו חוזר וקורא והלכה כר' יוחנן". והיינו דס"ל דלעולא חייב לחזור ולקרות אח"כ קריש"י עם התפילין, ולר' יוחנן אם מניח אח"כ תפילין א"צ לקרות קריש"י ולר' יוחנן.

הוא הנכון, חייב לקרות קרי"ש עם התפילין.

ומצא הדברים נמצאו למדים חידוש דין, וכיון דנוהגין להחמיר לקרות קריאת שמע לכתחילה בזמן הראשון היינו זמן מג"א ז"ל, אם באנו לצאת יד"ח כולם של להחמיר לקרות קרי"ש עם התפילין, דהא הרמב"ם ז"ל פסק כטעמא דעולא וכו"ל ולטעמא דעולא לא מהני הא דמניח תפילין אח"כ, וצ"ע שלא ראינו מוקדקים בכך.

ומכא הנה"ל נסתפקת ד' ספיקות גדולות להלכה. א) יש להסתפק במניח תפילין ואח"כ קרי"ש האם מהני. דהנה בתנ"ל אמור פרשתא י"ב פרק י"ד אות ט' איתא "זבח ונסכים אם אין זבח אין נסכים" שיקודם זבח לנסכים, שאם קדמו נסכים לזבחים פסולים^[1] [ועי' מנחות מ"ד ב' אולם התם לא נזכר לענין ייעובד], וא"כ כיון דקרי"ש כעולה ותפילין כנסכים לא מהני אם הקדים תפילין לקרי"ש. או כדלמא שאני התם דא"ל להקדים נסכים לזבח דאין הנסכים מתקדשים אלא בשחיטת הזבח, וכדל"ש קם במיוחס לר"ש משאנן ז"ל, וסברא זו לא שייך בקרי"ש.

שוב הראינו יד"ח הגה"צ מוה"ר יעקב גרינוואלד שליט"א, לדברי הגר"מ אריק ז"ל בשו"ת אמרי יוסף החדש סע' ד' ושמך ד' בזה, והביא בשרי האבני נזר ז"ל דבהקדים תפילין לקרי"ש לא מהני, והגרמ"א ז"ל הוכיח מדברי הירושלמי המשמע בהקדים נסכים לקרבן יצא יד"ח ושוב דחה הרא"י, ולא הביא מדברי התנ"ל.

ושו"מ הדשאל מושב"י ז"ל במהדור"ה ח"א סי' ע"ב כתב עוד טעם אמאי מהני בהניח תפילין אח"כ, והיינו משום דאין מחוסר זמן לבו ביום, ולדבריו דגם בזה דא"ל בהקדים תפילין לקרי"ש דמהני דגם בזה איכא הסברא דאין מחו"ל לבו ביום, ותיקש' מהות"כ הנה"ל בדקדמו נסכים לקרבן פסולים, ובהכרח כחידוליה הנה"ל דשאני התם דאין הנסכים מתקדשים אלא בשחיטת הזבח ווא"ל להקדים נסכים לקרבן משא"כ קרי"ש ותפילין.

ב) יש להסתפק בהא דכ' הרמ"ע ז"ל דאם הניח תפילין אח"כ מהני, האם בענין שהתחיל תפילין יחי' כשעדיין זמן קרי"ש, או דימלא אפי' הניח לאחר זמן קרי"ש מהני, דכיון דהשתא כבר עבר זמן חיוב קרי"ש אין בידו השתא לתקן הקרי"ש שקרא דמאי דהוי מהי, או דימלא כיון דהשתא הוי עכ"פ זמן תפילין מהני.

יש להוכיח מהא דבתמורה י"ד א' ילפ' מקרא ר'ולנסכים ושלמים' דנסכים הבאים עם הקרבן אינם קריבים בלילה, ומוכח דלולי קרא הוי אפשר להביא בלילה ואע"ל דלילה לא הוי זמן קרבן, ובע"כ דכיון דלילה הוי זמן הראוי לנסכים דהא נסכים הבאים בפני עצמם בלא חיוב קרבן קריבים בלילה וכדאמור' התם, הו"א דגם בבאים עם הקרבן קריבים בלילה, וא"כ בקרי"ש תפילין כיון דהשתא הוי זמן תפילין אע"ג דלא הוי זמן קרי"ש מהני.

ג) ואם תמצא לומר דתפילין לאחר זמן קרי"ש מהני, ואם תמצא לומר דבהקדים תפילין לקרי"ש מהני, יש להסתפק היאך הדין בשעשה שניהם יחדיו, דהקדים תפילין לקרי"ש והניחם קודם זמן קרי"ש, ומשכח"ל מוש"כ מרן המחבר ז"ל בס"ל ס"ב דלילה זמן תפילין אלא דאין מורין כן, ובשקע"ח צריך להצט' דברובו, ואם צריך לשמוח כ' מה"ב ז"ל בשם "א דמותר להניח אפי' לכתחילה בלילה ועי' בדברי מרן הגאון מטשעביץ ז"ל בתשו' דובב משרים ח"א סי' קל"ד אות ב' דיוצא בזה נמי ידי מצות תפילין דלמחר.

והשתא יש להסתפק היאך הדין באדם שהי' צריך לשמור התפילין והניחם בלילה האם מהני לקרי"ש של יום שלאחריו או לא, דיל' דכיון דאכתי לא מטי זמן חיובא דקרי"ש לא מהני, ולא דמיא למניח תפילין אחר ד' שעות דמהני אע"ג דכבר עבר זמן קרי"ש, דשאני התם דכבר קרא קרי"ש וכיון דהשתא הוי זמן תפילין יכול לתקן הקרי"ש.

והנה הגר"מ אריק ז"ל בתשו' הנה"ל נשאל בכגון דא, ואסיק דלא מהני, אמנם הוא ז"ל קאתי עלה משום דס"ל דהקדים תפילין לקרי"ש לא מהני, אבל לסברתנו הנה"ל דהקדים תפילין לקרי"ש נמי מהני ז"ל דשפיר מהני גם בהניחם בלילה, ולסברת השו"מ ז"ל דאין מחוסר זמן לבו ביום, א"כ גם בלילה שלפניו מהני, וכדמוכח בחגיגה ט' ב' דגם בלילה שלפניו אין מחוסר זמן יעו"ש.

ד) ואם תמצא לומר דבהניח תפילין בלילה לא מהני, אכתי יש להסתפק היאך הדין כאחד שהניח תפילין מיד בעלות השחר דאכתי לא מטי זמן חיובא דקרי"ש, דהוא משיכיר את חבירו, דאסור לכתחילה לקרות קרי"ש קודם זמן ז"ל [ומשכח"ל נמי בדועבר לא יצא ידי קרי"ש בזמן זה, והיינו אם קרא קרי"ש של ערבית אחר עולתו], וכדכ' מרן המחבר ז"ל בס"ל י"ח סי' ה', האם בזה נמי מהני התפילין שהניח קודם לקרי"ש. או דימלא כיון דאכתי לא מטי זמן חיובא דקרי"ש לא מהני.

ה) יש לענין בקורא רק פסוק ראשון דקרי"ש, האם מותר לקרות בלי תפילין. ונפק"מ, למאי דכ' הרמ"א ז"ל באו"ח סי' מ"ו ס"ט וכשאומרים פסוק ראשון דקרי"ש קודם אמירת הקריאת נכון לכוין לצאת יד"ח קרי"ש, אלא יספיקו הציבור לקרות קרי"ש בזמנו, האם יכול לקרות בלי תפילין. דהנה למאי דכ' רבינו יונה ז"ל הנה"ל דטעמא דעולא דהוי כמעיד עדות שר, בעצמו, היינו "דכיון שהוא קורא וקשרת לאות על ידכא הוי לטוטפות ביה עיניך ואינו מניח נמצא שמעיד עדות שר על עצמו שמה שאומר אינו אמת", וא"כ כשאומר רק פסוק ראשון דאינו מוסיף וקשרת' לית לן בה.

ולכאורה הדבר מפורש בדברי המג"א ז"ל בס"ל י"ח סק"ז, אהב דכ' המג"א ז"ל בתשו' דלמאי דקיי"ל דהאידנא חתן ושושביניו חייבין בקרי"ש, ה"ה דחייבין בתפילין דאל"כ הו"ל כמעיד עדות שר בעצמו. והק' המג"א ז"ל, דהא כ' הרא"ש ז"ל דלדעת רבי שילא בסוכה כ"ה ב' השושבינים חייבין בקרי"ש ורק החתן פטור, ועכ"ז ס"ל לר' שילא דהשושבינים פטורין מתפילין. ותנ', דבזמניהם לא הוי קורין אלא פסוק ראשון דקרי"ש ובהו ל"ה כמעיד עדות שר, ואע"ג דהמג"א ז"ל לא ביאר הסברא בזה מ"מ נראה דכוונתו ז"ל להנה"ל.

והשתא, כ"ז לטעמא דעולא, אבל לטעמא דר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן דהוי כעולה בלא נסכים נלע"ד בעו"ה בסוכה, דגם בקורא רק פסוק ראשון חייב להניח תפילין כיון דבזה יוצא יד"ח קרי"ש.

אמנם אם כן קשיא טובא, דלפ"ז יתיקש אדר' יוחנן מהביריתא בסוכה כ"ה ב' דהתם בין לתק' דגם החתן חייב בקרי"ש ופטור מתפילין ובין לר' שילא עכ"פ השושבינים חייבים בקרי"ש ופטורים מן התפילין, ומוכח דפסוק ראשון מותר לקרות בלי תפילין. ובהכרח דפסוק דחייבים בקרי"ש מ"מ כיון דפטורים מתפילין משום שכרות וקלות ראש, גם האידנא אין לחייבם, והדרי קו' המג"א ז"ל לדוכותא, וצ"ע.

ד) ומצא הדברים נלע"ד בעו"ה חידוש דין, דהנה יש להסתפק בקורא קרי"ש והניח תפילין בפרשה ראשונה, האם מותר לו להוריד התפילין בפרשה שניה. דהנה, לטעמא דר' יוחנן דהוי כעולה בלא נסכים פשיטא דסגי במה שהניח בפרשה ראשונה. ולא מבעיא להרמ"ע ז"ל דגם בהניח תפילין אחר קרי"ש מהני א"כ פשיטא דבפרשה ראשונה בלבד מהני, אלא אפי' לדעת הגרש"ק ז"ל הנה"ל דלא מהני, מ"מ בקרא פרשה ראשונה עם התפילין הרי לא שייך סברת הגרש"ק ז"ל וגם לדיד' ז"ל מהני.

אבל לטעמא דעולא דהוי כמעיד עדות שר, בעצמו, וכדאסברא לו רבינו יונה ז"ל "דכיון שהוא קורא וקשרת לאות על ידכא הוי לטוטפות ביה עיניך ואינו מניח נמצא שמעיד עדות שר על עצמו שמה שאומר אינו אמת", הנה לפי"ז גם בפרשה שניה שקורא בה וקשרתם אותם לאות על ידכא וגו' וגם זה חלק ממצות קרי"ש, חייב ללבוש התפילין, דאל"כ הוי כמעיד עדות שר בעצמו.

ולכא לוימר דגם לטעמא דעולא, אלא הנה תפילין קודם קרי"ש, כיון שכבר קיים מצות תפילין לא הוי כמעיד עדות שר, ועדיף ממניח תפילין לאחר קרי"ש דלא מהני לטעמא דעולא וכנ"ל מדברי המג"א ז"ל, הא ליתא, דמה סברא חלק בזה, ותו דמדברי האמרי"ז ז"ל הנה"ל שדן בהקדים תפילין לקרי"ש וכתב דאיכא בזה משום עדות שר, מוכח דגם בהקדים תפילין לקרי"ש הוי כמעיד עדות שר.

ה) המאירי ז"ל גם בברכות כתב דהא דאמר עולא הקורא קרי"ש בלא תפילין הוי כמעיד עדות שר, בעצמו היינו רק בשאינו מניח תפילין דרך פקוק עול מצות תפילין או דרך זלזול, אבל מי שאין מניח תפילין כי חושש שאין גופו נקי לית לן בה יעו"ש, וכונתו ז"ל דאם אנוס או שאין לו תפילין לא הוי כמעיד עדות שר דמה שאין מניח תפילין הוי מחמת אנוס, יעו"ש.

והנה, דכ"ז לטעמא דעולא, אבל לטעמא דר' יוחנן דהוי כמקריב עולה בלא נסכים, אע"ג דהוא אנוס מ"מ ידי קרי"ש כתיקונו לא יצא דסו"ס לא באין נסכים, ונהי דאם יודע שלא יהי' לו תפילין בזמן קרי"ש או אפי' יקועד שלא יהי' לו תפילין כל היום חייב לקרות קרי"ש היינו משום דגם מי שחייב עולה ואינו יכול להביא נסכים חייב עכ"פ להניח עולה, מ"מ לא יצא ידי קרי"ש כתיקונו דסו"ס לא הביא נסכים.

ונפק"מ לדעת הגרש"ק ז"ל הנה"ל דגם לטעמא דא"כ יוחנן לא מהני מה שמניח תפילין אח"כ, א"כ מי שהי' אנוס והי' דעתו שלא יהי' לו תפילין עד גמר זמן קרי"ש וקרא קרי"ש בלא תפילין, ושוב מציא תפילין חייב לחזור ולקרות קרי"ש עם התפילין, אבל לטעמא דעולא כיון דבזמן שקרא קרי"ש הי' אנוס אינו חייב לחזור ולקרות קרי"ש עם התפילין.

וראיתי דבר מיוחד בדברי הגדול מרובם ז"ל באו"ח סי' מ"ו, אחא דהביא המג"א ז"ל שם קט"ו מדברי מהרש"ל ז"ל בתשו' סי' ס"ד כשאומר קרי"ש קודם אמירת הקריאת צריך לומר גם ראשית ראשונה ודלא בדעת הרמ"א ז"ל דאומר רק פסוק ראשון של קרי"ש, וכתב עלה המג"א ז"ל דהמהרש"ל ז"ל מיייר בירא שמא הצביור לא יספיקו זמן קרי"ש, וכי' הגדול ז"ל "ויכולא אם יעניין לא להניח תפילין ודאי לא יכין לצאת, כי הקורא קריאת שמע בלא תפילין מעיד עדות שר", ודבריו ז"ל צ"ע כיון דהמהרש"ל ז"ל מיייר בירא שמא יעבור זמן קרי"ש, א"כ גם אם לא הניח תפילין צריך לכוין לצאת יד"ח, וכדכ' הלבוש ז"ל תנ"ל, ולא מתחבר לומר דס"ל להגדול ז"ל דאם אין לו תפילין אין לו לקרות קרי"ש אפי' אם יעבור זמן קרי"ש, וצ"ל דכוונת הגדול ז"ל דאם יש לו תפילין חייב להניחם כשאומר פרשה ראשונה של קרי"ש.

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

בלק – תשפ"ג

למה לא הביט און ביעקב

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו. [בלק כג, כא]

כתב רבנו רבי יצחק אלחנן: ולפי זה יש לתרץ לקושיית הבינה לעתים על הא דרצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות (מכות כ"ג ב'), דהא אין כל אדם יכולין לקיים כל המצוות, והוי עול כבד במה שהרבה תורה ומצוות, משום דלפי מה שכתבתי (אות ו') עיקר השכר הוא עבוד מחשבתו, דהמעשה הוא על ידי סיוע של הקדוש ברוך הוא, ובמחשבה הוא בקל ביד כל אדם להעלות בדעתו בעת שלומד תורה דאם יבוא לידו אלו הדינים והמצוות דיקיימן, ומהדר מתי יבואו לידו ויקיים אותן, ובנאנס ולא עשה מעלה עליו כעשאה אם כן זהו בנקל ביד כל.

ובדכתיב (במדבר כ"ג א') לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו. יש לומר כוונתו לא הביט און ביעקב, דמחשבה רעה אינו כמעשה, וכדאמרו בקידושין (מ' א') בפסוק און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה' (תהלים ס"ד י"ח).

ועוד חסד דלא ראה עמל בישראל, דמיד דמקבל במחשבתו לעשות המצוה הקדוש ברוך הוא עוזרו, כדכתיב (ישעיה מ' כ"ט) נתן ליעף כוח, ועוזרו שיגמור במעשה המצוה לאשורו.

וסיים: ה' אלהיו עמו, דאלקים הוא בעל כוח, כי ה' הוא בעל כוח שלו להוציא מחשבתו למעשהו. ותרועת מלך בו, כי מיד שמקבל במחשבתו ובלבבו לעבוד השם יתברך אז ה' בעל כוח שלו ובעזרו. (מאמר על הצדקה בהקדמה לנחל יצחק תנינא או' ז)

התקוה לגאולה השלימה

כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. [בלק כג, כג]

אעלה על הנייר מאורע שקרה רבנים מכל רוסיה התאספו לפטרבורג להשתדל אצל השרים הקרובים למלכות להקל מעט את עול הגזירות וכאשר על ידי השתדלותו של הבארוך גינזבורג עלה בידי הרבנים להשיג ראיון אצל שר הפנים, הוא הזמין את הצורך פבידנא צעול ימ"ש שיהיה אצלו בעת הראיון והצורך הנ"ל הרבה לשפוך זעמו על עם ישראל כמתנהו ואמר אנו מבינים את התועלת שבכל הנבראים מהדומם עד המדבר המביאים לקיום והתפתחות העולם, אך קצרה בינתי מהבין מהי התועלת שעם ישראל מביאים לעולם בקיומם למה נברא בכלל עם כזה דברי הצורך פעלו על לב השר יותר מתחנוני גדולי ישראל והגזירות נשארו בתוקפן.

כאשר הרחיבו הרבנים ללכת ראו לתימהונם שחוק חולף על פני מרן הגאון רבי יצחק אלחנן זצוק"ל מקובנא וכאשר שאלו אותו לסיבת הדבר אמר להם שעתה הוא מבין כוונת הפסוקים בפרשת בלק כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל קל שהרבה מהמפרשים עמדו להסביר פסוק קשה הבנה זה ואין הוא מתקשר לפסוק שבהמשך הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא אכן אמר רבי יצחק אלחנן הפירוש הוא כך 'כעת' כאשר תגיע העת שיאמרו ליעקב וישראל מה פעל קל ישאלו למה ברא ד' בכלל עם כזה כשיגיעו הגזירות למדה הזאת או אז תתחיל התקופה של עם כלביא יקום וכארי יתנשא.

המאורע הזה אשר היה נדפס בהרבה עתונים ברוסיה עשה רושם אדיר על הקוראים העברים ובפרט על הקוראים הצעירים בעלי לב רגש ופירושו של הגאון ז"ל היה כמים קרים על נפש העיפה והפיח רוח תקוה ובמיוחד בלבבות נערים כגילי וצפינו לישועה. (רבי אברהם גאלאנט דבר בעתו עמ' 73 – פרדס יוסף פר' לך לך עמ' רלט – המגיד שנה ח' עמ' נג)

הכוח להיות אהליך יעקב

מה טבו אהליך יעקב משכנתו ישראל. [בלק כד, ה] כתב רבנו רבי יצחק אלחנן: ומכבר פירשתי כוונת הכתוב (במדבר כ"ד ה' ו') מה טובו אהליך יעקב משכנתו ישראל, כנחלים נטיו כגנת עלי נהר כאהלים נטע ה' כארזים עלי מים, דיש לומר בדרך רמז דמה טובו אהליך, היינו השכר שנתן הקב"ה ליעקב במעלת אגורה באהלך עולמים, דעל ידי המשכנות של ישראל, אלו התלמידי חכמים שאומרים שמועה מפיו בבתי הכנסיות, כמבואר בברכות (ח' א') משכנות הם בתי הכנסיות ובתי המדרשות, ובמדרש רבה (בהקדמת איכה ד').

וכן המסייעים להם זוכים לשכר זה, דעיקר מעלת אגורה באהלך עולמים הוא מה שנפשם מתעלה לאחר מיתה במדרגה עליונה כנזכר לעיל (אות י"א), וכמו שכתבתי במקום אחר. ואמרו בפסחים (נ"ג ב') כל המטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים זוכה ויושב בשיבה של מעלה, שנאמר (קהלת ו' י"ב) כי בצל החכמה בצל הכסף, ולכן אם נפש התלמיד חכם מתעלה ממילא גם אותן שהיו למשען ל הם בצל התלמיד חכם.

ומפרש כנחלים נטיו כגנת עלי נהר כאהלים נטע ה', דרש"י (במדבר שס) פירש כנחלים שנארכו ונמשכו לנטות למרחוק, וכמו שאמרו בבבלי (ז"ט א') נהרות המושכין, שיש להם משך ממקור נביעתן, וכן הוא בנחל, דכתיב (קהלת א' ז') כל הנחלים הולכים אל הים, וכמו שכתב הגט פשוט (סימן קכ"ח ס"ק נ"ב).

וזה שאמר כנחלים נטיו, דתורתו מתפשטת למרחוק על ידי שמעתתיה דמבדרין בעלמא, וכמו הא דהוריות (י"ב א') כי גרסיתו גרוסו על נהרא דמיא, כי חיכי דמשכא מיא משכא שמעתתיה.

כאהלים נטע ה', הנה התוספות ברכות (ט"ז א' ד"ה אהלים) הקשו על פירוש רש"י (שס), מדאהלים דקרא לשון בשמים, ופירשו אלא נראה מדסמך מה טובו אהליך לכנחלים נטיו, עד כאן לשונם, וכן כתב הרשב"א (שס).

וכן מצאתי בתנא דבי אליהו (סא"ר פרק כ"א) שכן כתב להדיא כמו שכתבו התוספות (ברכות שס), והרשב"א (שס), עיין שם, והך כאהלים נטע ה', זהו לשון בשמים.

ואמרו בעירובין (נ"ד א') אם משים את עצמו כבושם שהכל מתבשמן בה תלמודו מתקיים, ולא אמרו לשון מתקיים בידו רק מתקיים בלבד. ויש לפרשו דנכלל בזה גם השכר של אגורה באהלך עולמים, דמתקיים אצלו אף אחר מיתתו, וכמו שכתבתי (אות י"ב) לפרש להא דעבודה זרה (ז"ה ב') דתלמיד חכם דומה לצלוחית של פליטין, מגולה ריחה נודף, מכוסה אין ריחה נודף, ולא עוד אלא שנוחל שני עולמות.

זה שאמר כנחלים נטיו, אם תורתו מתפשטת מרחוק על ידי ששמעתתיה מבדרין, וכאהלים נטע ה', דהכל מתבשמן בו ומזכירין

שמועותיו - במשכנותיך ישראל, זהו בתי הכנסיות ובתי המדרשות, דעל ידי זה זוכה למעלת אהליך דאמר מתחילה - מה טבו אהליך. ומה טוב הוא מי שזוכה למעלה זו, וכל אחד בידו לזכות כן על ידי יגיעתו בתורה, והן על ידי השתדלות נדיבי העם להיות למשען להתלמיד חכמים, וביד כל אחד אשר בשם יעקב יקרא להשיג למעלה זו. ולפי מה שכתבתי בכוונת הפסוק דמה טובו אהליך, יש לומר דזהו כוונת המדרש רבה (שמות ז"ג, ד') וזה הלשון למעלן - וימתחם כאהל לשבת (ישעיה נ' כ"ב), למטן - מה טובו אהליך יעקב (במדבר כ"ד ה'), וקצרת, כן יש לפרש בדרך רמז. (מאמר על התורה בהקדמה לנחל יצחק ח"א אר' טז)

הבדל בין שירת הפרות

י"א. [כ"ב, כ"ח] ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים.

שמעתי שהקשו למור הגאון רבי גדליה איזמן, מה ההתפעלות הגדולה מזה שה' פתח את פי האתון, עד כדי כך שמבואר במשנה באבות [ה', ו'] שהיה זה אחד מעשרה דברים שנבראו בער"ש בין השמשות, והרי מצינו כבר בשמואל א' [ו', י"ב] שכתוב "וישירנה הפרות בדרך על דרך בית שמש וכו'".

ואומרת הגמ' בע"ז [כ"ד:]: "מאי וישרנה, א"ר יוחנן משום ר"מ שאמרו שירה".

וא"כ מצינו פרות שאמרו שירה, וא"כ מה ההתפעלות מהאתון. ותירץ ר' גדליה דבר נפלא, שבסמוך לארון הקודש גם פרה יכולה שיר, ואי"ז שוב רבותא, דכח התורה הוא מעל הכל ויכול לגרום לשינוי הטבע ללא שום חידוש. כדברי בגמ' ביומא [כ"א:]: "בשעה שבנה שלמה בית המקדש נטע בו כל מיני מגדים של זהב, והיו מוציאים פירותיהן בזמנן", וא"כ חזינו שבבית המקדש גם אילי הזהב טענו פירות. [וידוע שעיקר קדושת המקדש הוא מחמת ארון הקודש]. (מאוצרות הגר"א קופרמן שליט"א - מחזה אברהם)

ללמוד שאנו טועים

מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל דרש דרש נפלא, שצריכים אנו ללמוד מבלעם, שהנה הוא קיבל כ"כ הרבה סימנים שהוא טועה, ולא הבין מה הקב"ה רוצה ממנו, וכמו"כ אנו צריכים להיזהר להבין כשהקב"ה מדבר אלינו, שלא יצטרך הקב"ה לפתוח עלינו את פי האתון כדי שנבין מה הוא מדבר אלינו.

ושמעתי מיהודי יקר, שהנה כתוב לקמן [כ"ד, ג'] שבלעם אמר מתפאר שהוא "שתום העין", ועיי"ש ברש"י, ואונקלוס מתרגם "דשפיר חזי", וקבל בזיון נוסף מהאתון שהיא מראה לו שהיא רואה מלאכים יותר ממנו!! (מאוצרות הגר"א קופרמן שליט"א - מחזה אברהם)

משכנותיך ישראל

כתוב בפסוק [כ"ד, ה'] "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל". הרב להמן זצ"ל היה כותב ספרים בשפת היידיש בגרמניה כדי למשוך את ליבם של בני הנוער שלא ירדו חלילה מהדרך.

וסיפר לי חותני הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל שהרב ליימן זכה ועשה חנוכת בית הכנסת והזמין לכבוד המאורע שני גדולי הדור המלבי"ם ור' ישראל סלנטר והסתפק את מי יכבד לדבר ראשון והכריע לתת למלבי"ם לפתות, וכיון שלמלבי"ם לא היה נוח בכך, פתח בפסוק מה טובו וגו', ואמר מה טובו אהליך יעקב זה בתי כנסת, משכנותיך ישראל-כשר' ישראל סלנטר שוכן בה. (מאוצרות הגר"א קופרמן שליט"א - מחזה אברהם)

הרמז בשלשה רגלים

ה'. כתוב בפסוק [כ"ב, כ"ח] ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני זה שלש רגלים.

וכתב רש"י בד"ה "זה שלש רגלים" וז"ל, "רמזה לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה".

ויל"ע מדוע רמזה לו דווקא עניין זה שלש רגלים, וכי אין עוד מצוות לכלל ישראל שיכלה לרמוז לו בהם, שהוצרכה לרמוז דווקא בג' רגלים.

ושמעתי בשם הגר"ש פישר זצ"ל שביאר דבר נפלא, שהנה כתוב במשנה באבות [ה', י"ט] ששלשת מידותיו של בלעם היו עין רעה נפש

רחבה ורוח גבוהה, והביא זאת רש"י לקמן [כ"ד, ב'] בד"ה "וישא בלעם את עיניו" שכתב וז"ל, "בקש להכניס בהם עין רעה, והרי יש לך שלש מדותיו עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה", וא"כ ביאר הגאון ר' שלמה זצ"ל שכל רגל הרי הוא בא כנגד אחד מהמידות הללו, שחג המצות הוא חג של התגברות על התאוות, שאוכלים לחם עוני ועצם לא תשברו בו וזה כנגד נפש רחבה האדם אוהב כסף [ובכלל זה אוכל טוב ושאר תאוות], וחג השבועות הוא חג הביכורים אדם מביא את ראשית פריו לקב"ה וזה כנגד עין רעה, שאדם צר עין לא יכול לראות שיש לשני טוב וכ"ש לא לתת לו שום דבר טוב, וכאן האדם מביא את הכי טוב שלו לקב"ה, וחג הסוכות זה כנגד רוח גבוהה שהאדם הולך לדירת עראי וחייב להוריד את גאוותו, ולכן רמזה לו אומה שמתקנת בג' הרגלים שלה את כל הדברים שאתה נגוע בהם איך אתה יכול עליהם בכלל. (מאוצרות הגר"א קופרמן שליט"א - מחזה אברהם)

גורל הגר"א

סיפר הרב לנג שמרן הרב יחזקאל אברמסקי זצוק"ל כתב את ספרו "חזון יחזקאל" עמ"ס סנהדרין, בתקופה שאשתו הרבנית ע"ה חלתה מאוד. וחשש שכיון שכתבו בזמן שהיו לו טרדות ודאגות ממחלתה, אולי כתב חידושים שאינם לאמיתיה של תורה, ולפיכך קודם הדפסתו רצה שגדולי תורה יעברו על חידושים אלו, ויאמרו לו אם הם ראויים לדפוס. על כן נתן החידושים להגאונים הגדולים רבי יוסף דוב סולוביצ'יק, רבי נחום פרצוביץ', רבי בצלאל ז'ולטי, רבי ברוך רוזנברג ורבי חיים ברים - זכרונם לברכה.

אעפ"כ מרן הרב אברמסקי זי"ע בענוותנותו, חשש מלהדפיס החזון יחזקאל ע"מ סנהדרין. ועשה "גורל הגר"א" ועלה הפסוק "יזל מים מדליו". והנה מילים אלו בגימטריא "חזון יחזקאל" = 227. וראה בכך אות משמים שראוי להדפיס ספר זה.

ראה באור החיים (כאן) שכתב וז"ל: "יזל מים מדליו - הכוונה ע"פ דבריהם כי כל איש ישראל קיבל מסיני חלק בתורה... ואמר כאן כי כל מה הוא מדליו, ממה שדלה דלה משה, שהכל רמוז בתורה שבכתב". עכ"ל.

העניש מכח הקרבנות

בפירוש הרא"ש (כב, מא) כתב שמעתי כי אין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה שבזכות מ"ב פרים ואלים נגזרה גזירה שימותו מ"ב אנשים מישראל והמנהיג הנאמן בקש רחמים שלא ימותו בימיו ומסרו בקבלה לפנחס ופנחס לעלי ועלי לשמואל ושמואל לדוד ודוד לאליהו דור אחר דור ואליהו לאלישע הנביא ופנחס א' הלך אלישע ליריחו וא"ל אנשי העיר הנה נא מושב הארץ טוב והמים רעים והארץ משכלת. ויאמר אלישע תנו צלוחית של מים ושל מלח וישליכם אל המים וימתקו נס בתוך נס כמו מי מרה ויהיו שם אנשים שלא היה פרנסתם אלא שמביאים מים ממקום אחר שהם מתוקים. ובשעה שהמתיק אלישע המים הלכו אחריו ואמרו עלה קרח עלה קרח שהקרכת עלינו את המקום מיד ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה'. ואמרין בגמרא מאי ויראם ראה שלא היה בהם לחלוחית של מצוה ושנתעברה מהם אמם ביום הכפורי אמר עד מתי תהיה הגזירה הזאת תלויה ועומדת תתקיים באלו מיד בקש רחמים ונתקיימה בהם מיד ותצאן שתיים דובים מן היער ויהרגום עכ"ד.

ושמעתי הסבר נפלא בזה מהגאון רבי פינחס שלמה קלופפר שליט"א, דהנה באמת בלק פיחד מישראל אבל כיון שידע שבלעם יכול לברך ולקל, למה ביקש לקלל את ישראל שיבקשו ממנו שיברך אותו ואז ינצל.

וכך היה אצל הנערים ראו שאלישע יכול לרפא את המים למה כעסו, שהפסידו את פרנסתם, היו צריכים לבקש שיברך אותם גם בפרנסה, וכיון שזה היה אותו שורש של חטא לכן נענשו.

שמו של ציפור

וישא משלו ויאמר קום בלק ושמע האזינה עדי בנו צפר. [בלק כג, יח] נראה לבאר מה שבלעם אמר לו בנו צפור שהתכוין לזלל בו, דהנה בזוה"ק (בלק קצ"ד, א) איתא שצפור זה יתרו, וא"כ י"ל דשישמע וכמו שאביו יתרו שמע ובא, כך הוא ישמע ויראה את גדלות ישראל.

82 שנים להירצחו של מרן הגאון רבי אלחנן בונים וסרמן הי"ד נלב"ע י"א תמוז תש"א

אצל הגרא"ר

מוח"ז הגאון הגדול רבי טוביה גולדשטיין זצ"ל בהיותו בן י"ד שנה כשמכתב המלצה מאת רבו בידו פנה לשיבת אהל תורה - ברנוביץ בנשיאת הגאון המפורסם הרב אלחנן בונים וסרמן זצ"ל הי"ד. שם שקד בתורה משך ארבע שנים בהיותו מקורב מאוד אצל רבינו אלחנן זצ"ל. בתקופה בה הגיע לשיבה רצה הגאון ר' אלחנן זצ"ל לעבור ללמוד בסדר מועד ואילו הבחורים רצו להמשיך בסדר נזיקין במסכת בבא בתרא, וכשארגנו הבחורים משלחת לראש הישיבה בחרו בו למרות שהיה מהצעירים לעמוד בראש המשלחת בידעם כי השפעתו על ראש הישיבה גדולה, ואכן הסכים ר' אלחנן עמם והמשיכו ללמוד מסכתות מסדר נשים נזיקין.

עוד זאת היתה שכאשר נפטרה הרבנית אשת ר' אלחנן זצ"ל נבחר ר"ט להיות הבחור שישן בבית ר"ט בידעם כי עמו יכול ר' אלחנן להשתעשע בלימוד. ובאותו תקופה סידר ר"ט חלק מתשובות הנדפסות בסוף ספר קובץ הערות, וכל חייו נהג הרבה דברים שראה אז אצל רבו. נביא כאן כמה פניני הלכה ממנו.

להיכנס עם שטרות כסף

שמעתי מפי הרה"ג ר' מרדכי גולדשטיין שליט"א ששמע מאביו הגאון ר' טוביה זצ"ל שכאשר הג"ר אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד היה בארה"ב הקפיד להוציא שטרות הכסף כשהיה נכנס לבית הכסא הואיל וכתוב עליהם שם שמים באנגלית. (רבי משה אליעזר רייך בס' קדש לה' עמ' קלד)

גאל ישראל בקול

סיפר שאצל הגאון רבי אלחנן זצ"ל. וכן אצל הגאון רבי ברוך בער זצ"ל וחתנו הגאון רבי ראובן גרוזובסקי זצ"ל וכולם היו מסיימים ברכת "גאל ישראל" בקול.

קריאת התורה חובת ציבור

סיפר מו"ח בשם אביו הגר"ט זצ"ל שראה גם את הגר"ב ליבוביץ וגם את הגר"א וסרמן זצ"ל שאם יצאו באמצע קריאת התורה לא הלכו אח"כ להשלים דס"ל דהוי חובת ציבור.

מה מועיל תשובה

כתב בזה"ל: וכן שמעתי ממר"ר ר' אלחנן וסרמן זצ"ל שאמר דיש לעיין בהני גיטין הנותנים בזמנינו שהב"ד המסדר הגט מצווים לעדים שיהרהרו בתשובה בלבם לפני חתימתן שמא עברו עבירה שנפסלים להיות עדים וזה הוא מתקנת ר"ת ז"ל הובא בה' גיטין אחר סימן קנ"ד בסדר הגט. והשתא מאי מהני זה בעדים הא איכא למיחש שמא חטאו בחטא שבין אדם לחבירו וע"ז לא מהני תשובה וזה ידוע שאין צדיק בדורנו שלא יכשל בחטאים שבין אדם לחבירו כגון עושק שכר שכיר ופריעת חוב וכדומה וגם אי אפשר להנצל מחשש גזל של פרוטה ועל דברים אלו אינו מועיל תשובה עד שישב את הגזילה כמו שכתב הרמב"ם בפ"ב מה' תשובה ה' ט' וז"ל עבירות שבין אדם לחבירו כגון החובל בחבירו או המקללו או גוזלו אינו נמחל לו לכולם עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו עכ"ל. וא"כ מאי תשובתם של עדים אלו. ועוד שכתב שם שיהרהרו בלבם מאי מהני בלי וידוי בפה אלא ע"כ צ"ל דיש שני דינים בתשובה דאח"כ דלא הועילו תשובתן לתקן ולעקור החטא למפרע מ"מ מהני דמכאן ולהבא נעשים כשרים לכל עדות שבתורה והביא רא' מיבמות י"ב וחייב על מכתו אמאי קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך כדאמר רב פנחס משמיה דרבא בעושה תשובה הכא נמי כשעשה תשובה והאי בר תשובה הוא והתנן שמעון בן מנסיא אומר איזהו מעוות לא יכול לתקן זה הבא על הערור והוליד ממנה ממזר השתא מיהא עושה מעשה עמך הוא וכתב שם רש"י וז"ל השתא מיהא הואיל ושב עושה מעשה עמך הוא ונהי דעונו גלי ונזכר כל זמן שהממזר קיים מיהא מתשובה ואילך בכלל עושה מעשה עמך הוא עכ"ל. וביאור הדברים דלבד תשובה עוקרת החטא מכאן ולהבא. עוד יש חידוש בתשובה שהחטא נעקר למפרע וזהו תירוץ הגמ' דבהוליד ממזר אין החטא נעקר למפרע כיון דהממזר קיים מ"מ מכאן ולהבא מיהא נעקר ע"כ שמעתי ממנו בשנת תרצ"ו.

יצא לבו מהספק

סיפר מוח"ז הגאון רבי טוביה גולדשטיין זצ"ל שהיה נוכח בשנת ת"ש אצל מרן הגאון רבי חיים עוזר מוויילנא זצ"ל שהתפללו בבית מדרשו בצום גדליה בשנותיו האחרונות ופלפלו בדבר סוף זמן התענית, הגר"ח"ע אחז כשיטת הגאונים, הגר"א וסרמן אמר ע"ב מינוט, והגר"א קוטלר אומר כשיטת בריסק. ונענה הגר"ח"ע ז"ל שמבואר בשו"ע (ס' רצ"ג סק"ב) ששיעור הזמן הוא עד שיצא הספק מלבו אבל לא צריך שיצא לבו מספק. (נטעי גבריאל יו"כ עמ' לח – איש ההלכה עמ' 86)

בקשה לפני הס"ת

הגר"ט גולדשטיין זצ"ל סיפר על הגר"ק ר' אלחנן וסרמן הי"ד שהיה לפעמים נכנס בלילה לשיבה ופותח את הארון קודם ומבקש שיפתח ה' לבו בתורה.

הצדיק ר' נפתלי

סיפר הי"ד כי רבו רבי אלחנן בכל עת שהיה מזכיר בדבריו את רבי נפתלי זילברברג זצ"ל היה מטעים הגאון הצדיק רבי נפתלי וויערשבער. בהזדמנות שאלו תלמידיו רבי טוביה הנ"ל מדוע הוא מקפיד לכנותו הצדיק מה שלא היה אומר אף על רבותיו המובהקים. השיבו רבי אלחנן גוף טהור שכולו תורה עד כדי כך שאינו מרגיש את היסורים כשעוסק בתורה לזאת צדיק ייקרא.

וכשביקר רבי אלחנן בארה"ב בשנת תרצ"ח פגש אחד מצאצאיו של רבי נפתלי וכשהתוודע ששמו זילברברג שאלו תוך הטעמה מיוחדת של יראת הכבוד האם הנך קרוב משפחה של הגאון הצדיק רבי נפתלי זצ"ל. (הקדמה לס' מהרא"ל צינץ).

עומד ומשמש

העידו ותיקי ברנוביטש ר' טוביה גולדשטיין ור' נחמן נכומציק שבכל פעם שהגר"א קוטלר הגיע לעיר זו. היה רבי אלחנן עצמו משמש לפניו וטורח להכין עבורו כוס תה וכי"ב ואינו מניח לתלמידים שביקשו לעשות במקומו. (אש התורה עמ' רכז)

לא חייד

הרב שרר בנו של רבי משה שרר סיפר שהתקיימה אסיפת רבנים דשם ואחד מהרבנים אמר מילתא דבדיחותא כל כך עד שכולם פרצו בצחוק ממושך כמה פעמים גם הגאון ר"ש היימן זצ"ל היה שם ולא התאפק מלצחק. רק רבי אלחנן ישב ולא חייד ואביו שאל פשט בזה. ור"ש היימן השיב לו כתוב בחז"ל ברכות לא אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה. אצלי גם דברי חז"ל אלו קודש ולכן התאפקתי מאד מלשתוק פיו אבל לא יכולתי והיה זה אונס אצל רבי אלחנן חז"ל זה מציאות בגופו עד שהגוף עובד לפי חז"ל.

וסיפר כי אביו היה אצל רבי טוביה גולדשטיין וסיפר לו את הנ"ל, אני אומר לך הוספה כאשר באתי ללמוד בברנוביץ לפני שהנחת את המזוודה בחדר אמרו לי רוץ מהר וראה בחדר אוכל של הישיבה דבר פלא גדול מיד רצתי והתקיימה שם סעודת שבע ברכות לבחור פלוני ושם ראו את רבי אלחנן מחייד וזה היה חידוש. (כל משאלותיך עמ' תרס)

להאריך בדלי"ת

כתב השו"ע סי' ס"א סעי' ו' צריך להאריך בחי"ת של אחד, כדי שימליך הקדוש ברוך הוא בשמים ובארץ, שלזה רומז החוטטורות שבאמצע הגג החי"ת. ואריך בדלי"ת של אחד שיעור שיחשוב שהקב"ה יחיד בעולמו ומושל בד' רוחות העולם. ולא יאריך יותר מכשיעור זה. עכ"ד אולם מלשון ביאור הגר"א ז"ל סעיף ו' משמע שדעתו לפסוק כדעת רש"י ושאר הראשונים שכתב על מה שכתב המחבר הנ"ל וז"ל כן כתבו תלמידי רבינו יונה וסמ"ק וז"ש שלא יחטוף בחי"ת אבל רש"י ושאר פוסקים פירשו שיכוון הכל בדלי"ת וכן כתב בזוהר ותיקונים עכ"ל וכן נראה שפוסק החיי אדם כרש"י כלל כא סעיף יא ע"ש וכן שמעתי שהגר"ז מבריסק ז"ל קרא כן כדעת רש"י וכמדומה ששמעתי שהגר"ר אלחנן וסרמן זצ"ל קרא ג"כ כדעת רש"י ובאמת צ"ע בדעת תלמידי רבינו יונה שהביאו רבני צרפת. (עמק הלכה ח"א ס"ג)

ק"ש דמגן אברהם

שמעתי ממורי הגר"א וסרמן ז"ל שהיה זהיר לקרות ק"ש כשיטת המגן אברהם כי ספק דאורייתא לחומרא. (שו"ת עמק הלכה ח"ב סמ"ד)

שלושים לפטירתו של מרן רשכבה"ג רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין זצ"ל

המשיך בשיעורים

באחד השנים ביקשו ממנו מאחד הישיבות הגדולות שיבוא למסור שיחה לפני ראש השנה ואמר שאין זה בכוחו להגיע. ושאל הרה"י שם האם הוא מרשה להתחצף פניו ואמר כן. ואמר שמרן הגרא"ל שהיה יותר מבוגר ממנו כן הגיע למסור שיחה. ענה לו רבנו אני מוסר שיעורים יומיים בישיבה ולכן יותר קשה לי. הגרא"ל הפסיק למסור שיעורים יומם ולכן יכל למסור שיחות.

למה להנאות יותר

בימי בין הזמנים ששהה באיזה דירה, היה מדליק את המזגן רק על 27 מעלות. ושאלו אותו למה לא עושה שיחה יותר נעים. ואמר הרי אם היה כזה מעלות בחוץ לא הייתי מדליק מזגן, אז בשביל מה צריך להדליק יותר, בשביל הנאה יותר?

תביא אותו לכאן

סיפר ת"ח מופלג שבנו הסתפק האם לעבור ישיבה, ונכנס אביו להתייעץ עם רבינו על כך, ואמר לו רבינו הרי אני לא מכיר את בנך, תביא אותו לכאן ואז נחליט.

ואכן הגיע ושאל אותו על לימודיו ובחן אותו, ואז נתן לו הוראה מה לעשות. [ושאל אותו בין הדברים האם חוזר על לימודיו, ואמר שחוזר כל יום ו', ואמר לו רבינו שעדיף לחזור כל יום על שלפניו כך זוכרים יותר].

ברכת שמואל

סיפר חתנו הגאון רבי דוד לוי שליט"א שלאחר חתונתו היה סכום כסף שרבנו התחייב לתת, ועדיין לא נתן [כי עוד לא השיג את הכסף], ואביו של ר' דוד לוי אמר לרבינו שהוא מוכן לשלם את החלק הזה, בתנאי שילמד עם בנו – חתנו ר' דוד איזה לימוד מיוחד.

והסכים לזה ולמד עימו את כל הספר ברכת שמואל על ארבע חלקין מכריכה לכריכה. וציין הגר"ד שלמרות שידע את הספר הזה על בוריו לא הזכיר את זה בשיעורים כי סבר שאין זה מתאים לבחורים וכבש עצמו מלומר לאחרים.

רק אתה יכול להמליץ

סיפר מנהל חידור, שיום אחד מתקשר עליו רבינו שהמנהל ימליץ על אחד מהתלמידים שלו בחידור לישיבה מסוימת. ושאלו המנהל הרי עדיף שהרה"י יעשה את זה, ובכך יביא תועלת יותר. ואמר לו רבינו שאני הרי לא מכיר את הילד וא"כ כיצד אני יכול להמליץ, אתה מכיר אתה יכול להמליץ.

לימים שישב הלה שבעה על אביו בא רבינו במיוחד לנחמו כהכרת הטוב על מה שעשה.

אולי אני טועה

סיפר הרה"י שפנה עליו רבינו להכניס בחור, והוא התחמק ולא קיבל, ואחד שמע מכך, והלך לרבינו ואמר לו שהוא הולך לצעוק על הרה"י שלא שמע בקול רבינו. ורבינו מיד אמר לו בשום אופן אל תצעק עליו, אולי אני טועה ובאמת לא צריך לקבל אותו.

ורבינו הזדזז והתקשר בעצמו לרה"י לומר לו שזה טוב שלא קיבל ואין לו שום טרונאי עליו.

אני שלמתי

סיפר הגרא"ק שליט"א שהזמינו אותו לאיזה כנס נגד הממשלה הקודמת, והיה מיועד לציבור הדיינים וכו', ונכנס לשאול את רבינו. ולקח אותו רבינו לחדר צדדי, ואמר לו שהוא מימן את כל כנס והכל נעשה מכוחו אבל אסור שידעו מזה, והוא לא צריך להגיע כי אין זה מיועד עבורו.

אתם יכולים להתבלבל

פ"א בעת מחלת אשתו לחצו עליו ללכת להתפלל באיזה קבר מסוים, ואמר בתנאי שבניו ילכו באותה עת לקבר חזון איש והסביר אני לא יתבלבל שאלך לקבר ההוא, אבל אחרים יכולים לטעות.

מי כאן גרשון

סיפר הנהג שלו, שפ"א נסע עם רבינו לחתונה ולא ידעו באיזה אולם והתקשר הנהג לחבר שלו ששמו היה גרשון, ואומר לו בטלפון איפה החתונה והלה ענה שלא יודע והוא אומר לו "גרשון אל תעשה משחקים", ורבינו שיושב לידו סבר שהוא מתכוין עליו, ואמר לו בטבעיות אמרתי לך שאני לא יודע.

ואמר לו הנהג האם רבינו סבור שכך אני יקרא לו, ואמר לו למה לא הרי אני בידידות איתך.

משובבת נערים

באחד הפעמים ביררו אצל רבינו על בחור ששבר פלורסנט באמצע שיעורו. וענה שאפשר לגשת לשידוך, כי זה רק משובבת נעורים.

רובן שוגגין

ופ"א בעת שיצא מבית המדרש בחור מחוצף נעמד לו והתחיל לחרפו ולגדפו, ותוך כדי זה אומר רבינו לבחור שהלך עמו אתה אחראי שלא יהיה תגובה למעשה זה.

ובלילה נכנס אותו מלווה וטען על מה ולמה לא צריכים להגיב הרי זה כבוד רבו וכו'.

ואמר בדבר הזה רובן שוגגין שטועים בכל הענין, ועל כן אין טעם להגיב.

ופ"א בעת שעשו מעשה חמור מאוד כנגדו ורצו להחזיר. אמר שבגמ' גיטין ז, א כתוב שאם יש לך אובים השכם והערב לבתי מדרשות. והכונה שאם ילמד טוב לא יהיה אובים, ועל כן אם אנו בכל זאת רואים אובים סימן שאנו לומדים מספיק.

היחיד שהתוכח

סיפר לנו עד ראייה שפעם היו אצל רה"י הגר"ש רוזובסקי זצ"ל הרבה ת"ח מופלגים. והגר"ש התחיל לדבר בסוגיא במס' ע"ז וכולם שתקו. והיחיד שהתוכח ודן עמו זה היה רבינו.

ר' שמואל זה הישיבה

כבר הזכירו שבזמן שרבותיו היו בחיים לא דיבר מאומה באסיפות צוות של הישיבה.

אמנם פ"א התערב שבעת מחלתו של הגר"ש רוזובסקי, עשה ר' אברהם כהנמן אסיפה ואמר שכל הוצאות הרופאה של הגר"ש זה על הישיבה. וכעת מצב הכספי של הישיבה מאוד קשה והשאלה מה לעשות הלאה. ואז התערב רבינו ואמר שר' שמואל זה הישיבה וא"כ כל אפשרות לתרופה בשבילו זה הצלה לישיבה עצמה.

אני צריך לקרבו

היה בחור שהיו איתו בעיות קשות של קדושה, והגיעו חברי החדר שלו להתלונן לרבנו, ורבנו הגיב א"כ צריך לקרב אותו, ולא הבינו כונתו.

אמנם מיד אח"כ השתפר מצבו באופן פלאי ועלה ונתעלה מאוד. [אמנם לא ידוע מה עשה רבינו בדיוק ושמענו שהוא טיפל בזה באופן עצמי].

אמנם אם שמע עם בחור שהולך ללמוד גם בלימודי אקדמיה לא ויתר ושלחו מיד מהישיבה.

נגד מה שקבלנו

כפי הידוע לא דיבר רבינו על אנשים וכדו'. ופ"א על איזה מעשה שגדול אחד עשה. אמר בפליאה מהיכן קיבל דבר כזה שהוא נגד מה שקבלנו. [ופ"א שמישהו אמר לפניו באיזה ענין שמרן הגרא"מ שך זצ"ל אחז אחרת, אמר הרי אני כל השנים היינו סמוכים עליו ויודעים היטב את דעתו מאשר אחרים].

לא ענה בעניני ציבור

סיפר נכדו: בזמן שמרן הגרא"ל היה חי לא הסכים לענות בשום ענין שנוגע לציבור. רק אחרי שראה שהגרא"ל כבר לא עונה הסכים להתחיל לענות.

כבר נישעת

שח בעל המעשה, כמה שנים אחרי החתונה ועדיין לא נפקדתי בזש"ק, באתי לרבנו בחודש תמוז ובקשתי ברכה, ואמר לי תילך לאחרי ר' יעקב, אמרתי לו אני תלמיד שלכם ורוצה ברכה ממכם. ענה לי רבנו תבוא בעת רצון תבוא בפורים. אמרתי לו מה אני יחכה עד פורים? ענה לי רבנו אז תבוא בשמחת תורה. ואמרתי לו שקשה לי להגיע אז לבני ברק. ואמר לי א"כ תבוא שבוע הבא אחרי הועד ביום ג'. באתי אחרי הועד, ואמר רבינו לחברי הועד יש כאן אברך שצריך ישועה לזש"ק נאמר כעת פרק תהלים לזכותו, וכולם אמרו יחד.

ואני לא התעצלתי ובשמחת תורה באתי לבני ברק, ובאתי לבקש ברכה. אמר לו רבנו כבר נושעת ומה אתה מבקש שוב ברכה. ואכן זכיתי להיפקד באותה שנה.

כניסת שבת ב"ב 7:29

יציאת שבת ב"ב 8:33

פרשת בלק

גיליון 58

שנה ב'

תשפ"ג

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

ברכות בלק ומעלת הת"ח

הדימוי בין ברכותיו של בלק לדבש דבורים

"לא תאור את העם כי ברוך הוא" (כב,יב)

רש"י מביא מחז"ל משל אומרים לצרעה לא מדובשך ולא מעוקצך. כידוע דבש היוצא מהדבורה מותר באכילה, ואף על פי שהיוצא מן הטמא טמא, מ"מ דבש אין דינו כ"יוצא מן הטמא" כי הדבורה אינה אלא "כלי" להעברת צוף הפרחים לכוורת (יו"ד סי' פא) משא"כ עקיצתה יוצא מגופה.

על כן נמשל בלעם לאותה דבורה, כי ברכותיו לא היו ממנו, אלא היה ככלי שמעביר מפי עליון בלא שיש כל השפעה עצמית, מה שאין כן קללותיו ועצותיו הרעות מקורן היה מכח הרע שבתוכו. לכן הברכות דומים לדבש דייקא, והקללות לעוקץ. (האדמו"ר מוישיזא זצ"ל)

"קטנה או גדולה" מרמז לשתי תירוצי התוס'**"לא אוכל לעבור את פי ה' אלקי לעשות קטנה או גדולה" (כב,יח)**

מה ביאור הלשון "קטנה או גדולה"?

מבאר רבי חיים אבולעפייא ע"פ הגמרא בברכות ז' שכוחו של בלעם היה בזה שהיה מכין את הרגע שהקב"ה זועם בכל יום. והקשו תוספות (ד"ה שאלמלי) מה כבר היה יכול בלעם להספיק לקלל באותו רגע. ותירצו על כך ב' תירוצים, או שהיה אומר 'כלם'. עוד תירצו שהיות והיה מתחיל הקללה באותו רגע ואז אף מה שהיה אח"כ ממשיך לקלל היה בו תוקף להזיק.

לפי זה ביאר דברי הכתוב "קטנה או גדולה". "קטנה" היינו התירוצים הראשונים של תוספות, שהיה אומר 'כלם'. "גדולה" היינו התירוצים השניים של תוספות, שאומר את כל הקללה אלא שאת תחילתה היה מתחיל ברגע של זעם. ועל כך אמר בלעם שבשני האופנים הללו תלוי הוא ברצון הקב"ה.

רמז נאה כתב העטרת פ"ז, שהראשי תיבות של ג' הברכות שבירך בלעם הם **"כלם"**. כי מראש צורים אראנו (כגט), לא הביט און ביעקב (שם, כא), מה טובו אהליך יעקב. וזה מה שנאמר "ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה" (דברים כג), דהיינו דהוא ביקש לומר "כלם" והקב"ה ברוב רחמיו הפך קללה זו לג' פרשיות של ברכה.

כשיש טעם בלימוד תורה לא חשים בעייפות**"לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל" (כג,כא)**

האור החיים מדייק מדוע על עמל נאמר "ישראל" ולא "יעקב", וביאר משום "שהצדיקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה, אינם מרגישים שיש להם עמל, אלא אדרבה כאדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים לרוב חשקם בתורה", ולכן גבי עמל נאמר "ישראל" שמורה על בחינת הצדיקים [ולא בחינת "יעקב" שמורה על פשוטי העם]. וזה השבח שאמר בלעם על עם ישראל שאע"פ שיגיעים בתורה לא מרגישים בעייפות וטורח. משום שאם מרגישים את מתיקות ועריבות התורה אזי אין מרגישים בעמל ועייפות.

הרמב"ם בהלכות אסו"ב (פ"ג הי"ד) הביא דברי הגמ' ביבמות מז,א שמודיעין לגר שבא להתגיר מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות והוסיף: "מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתיה על עמי ארצות". ונראה בדקדוק לשון הרמב"ם שהכווין והטורח במצוות הוא רק על עמי ארצות, כדברי האוה"ח הנ"ל.

וכך רואים אנו על גדולי התורה שגם בזקנותם לאחר שנות עמל ויגיעה בתורה ועול הציבור שמונח על כתפיהם, ולכאוף היו צריכים

פרקי אבות - "חביבין ישראל" בפרשת בלק

"חביב אדם שנברא בצלם. חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם. חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר "בנים אתם לה' אלוהיכם" (פ"ג מי"ד).

תמה הגר"ח קריזוירט זצ"ל גאב"ד אנטוורפן מדוע התנא כפל דבריו, שבנוסף למה שאמר "חביבין ישראל" הוסיף "חיבה יתירה נודעת להם"? ועוד, מה המשמעות של "נודעת להם"?

וביאר ע"פ מעשה שהיה באדם שבמשך שלושים שנה לא ידע על ירושה אדירה שממתינה לו מקרובו שהפקיד עבורו קודם השואה, נמצא שבשנים אלו היה בפועל עני, כי חסרה לו הידיעה אודות הירושה הגדולה שנפלה בחלקו.

"חביבין ישראל" זו עשירות שאין כדוגמתה ואין לה קץ, אבל כל זמן שחסר את ה"נודעת להם" אז אנו כדלים ורשים. רק כשאנו מודעים לחיבה זו בהיותנו "בנים למקום" ושזכינו ל"כלי חמדה" כדברי התנא בהמשך דבריו, אז זוכים להיות עשירים ומאושרים בחיבה יתירה שאנו מוקפים. חביבות זו נלמדת היטב בפרשתינו כדלהלן.

חז"ל אומרים (רש"י כב,לג) שסופה של האתון היה שנהרגה, משום כבוד הבריות, שלא יאמרו "זו היא שסילקה את בלעם בתוכחתה". מדובר כאן על "כבוד הבריות" של בלעם הרשע, שהלך לקלל את ישראל ולעקור את הכל ח"ו, ובשביל זה האתון נהרגה, וכל זה למה, משום שגם בלעם נברא בצלם. והוסיף רבי אברהם גרודינצקי הי"ד שיש ללמוד מכך שאין השכל האנושי יכול להשיג את גודל הכבוד הראוי לכל אדם, באשר נברא בצלם אלוהים. וכ"ש וק"ו הכבוד שראוי לאיש ישראל שחביבין שנקראו בנים למקום.

בפרשה נאמר "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוהי עמו ותרועת מלך בו" (כג,כא) ופרש"י לא הביט און, כשהן עוברים על דבריו, אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהן ובעמלן שהן עוברים על דתו [אין הכוונה שמוותר חלילה, אלא שאינו מענישם בעונש חמור יותר כמבואר בשע"ת ד"ג - איה"ש], ה' אלוהי עמו" אפילו מכעיסין וממרין לפניו אינו זז מתוכו. "ותרועת מלך בו" לשון חיבה וריעות, וכן תירגם אונקלוס ושכינת מלכוהו בינהון [פי' שכשהשכינה ביניהם ממילא הם במצב של חיבה וריעות].

מפסוק זה עם פרש"י ניתן ללמוד על החביבות הגדולה של הקב"ה לעם ישראל.

והנה בפרשה בכל דברי בלק ובלעם לא הזכירו את שם "ישראל" [מלבד בנבואה שהיה בלעם מוכרח להזכירם], אלא רק "העם" כמו "הנה העם היוצא ממצרים וגו' לכה נא ארה לי את העם הזה וגו' וכן בפסוק י"א ולהלן פס' י"ז. וביאר האזנים לתורה שבלק ובלעם פחדו להזכיר שם "ישראל" החביב לפני הקב"ה, פן יעמדו מלאכים בשמים וילמדו זכות על עם ישראל, לכן קראו אותם "עם".

להיות תשושים ומתוחים ביותר. ובמציאות רואים אצלם רגיעה ושלווה הנפש, משום שלא מרגישים בזה עמל וטורח.

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב'ע י"ד אדר ב' תשפ"ג ת.נ.צ.ב.ה

בענין התורה ומצוות שלא לשמה שיביא ללשמה

"וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל בִּלְקָם בְּנֵה לִי בֹזֶה שִׁבְעָה מִזְבְּחוֹת וְהֵכֵן לִי בֹזֶה שִׁבְעָה פָּרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים" (כ"ג, כ"ט)
הטעם שצריכים להגיע למתוך שלא לשמה בא לשמה' הסיבה שנחרב הבית 'על שלא היו עסוקים בתורה לשמה'

מדוע הרמב"ם כ' זאת רק לגבי תורה ולא לגבי מצוות' מה נחשב מצוה שלא לשמה

ואכל מצה דיצא (בהלכות חו"מ פ"ו ה"ג), וכתב הר"ן (ר"ה דף ז' ב' בדפי הרי"ף) דשאני מצה כיון שנהנה באכילתו הו"ל כמתעסק בחלבים ועריות שחייב שכן נהנה, ה"נ יוצא יד"ח במצוה שנהנה בעשייתה אף בלא כונה.

והנה ה"ט"ז (יור"ד סו"ס רכ"א) כתב שאף שמצוות לאו להנות ניתנו ומותר במודר הנאה, בתורה אינו כן דמשמחת הלב ומגיע לו הנאה. לפ"ז מיושב דהרמב"ם התקשה בהא ד"שלא לשמה" דמשמע דאף שאינו מתכוון למצוה חשיב מצוה, הא קי"ל דמצוות צריכות כונה? לכן הרמב"ם שפסק שמצוה כ' לא יכל להביא האי דינא אלא בתורה שלא לשמה דמשום שנהנה חשיב כמתכוון, משא"כ במצוות דבלא כונה ל"ח מצוה.

במצוה שהעיקר הוא התוצאה מקיימה גם בלא כוונה

ביאור נוסף בישוב דברי הרמב"ם שהשמיט העסק שלא לשמה במצוות כתב הגרש"ז **אויסערבן זצ"ל** ("ישורון" כרך ט"ו עמ' שע"ה) ע"ד ה"אגלי טל" שהרמב"ם אדיל לשיטתו דמצוות צ"כ ושללא לשמה (היינו שלא לשם מצוה) לא חשיב מצוה, והטעם שהביא הרמב"ם דינא דעוסק בתורה שלא לשמה הוא ע"פ מה שכתבו האחרונים (קוב"ש ח"ב סימן כ"ג ס"ק ו') לייסד שבמצוה תכליתית שעיקר המצוה היא בשביל התכלית היוצא ממנה כגון המציל את חברו שטובע בנהר ולא התכוון בשעת ההצלה לשם מצוה או הנותן פרוטה לעני שפיר מקיים מצוה גם כשלא כיוון לשם מצוה, דעיקר התכלית למלא את חסרונו של העני. לפ"ז ה"ה בת"ת כיון שמצוות ת"ת היא גם כן שידע ע"י הלימוד את הדינים והמשפטים ע"מ לעשות, וזה גם בלא כונה למצוות ת"ת נתקיים בידו, שפיר מקיים בזה מצות ת"ת ולכן ילמד אף שלא לשמה. (הובאו דבריו ב"הליכות שלמה" פסח מילואים עמ' תקכ"ז)

מה היא מצוה "שלא לשמה"

ה"חפץ חיים" בספרו "אהבת חסד" (פרק כ"ג סעיף ב' בהגה"ה) כתב שמי שמכוון לקיים המצוה ומכוון גם לתועלת עצמו זו מצוה גמורה, אבל אם מכוון רק לתועלת עצמו בזה או בבא ולא לשם מצוה כלל זה מקרי מצוה שלא לשמה, וכדקיי"ל בעלמא מצוות צריכות כונה ואם לאו לא קיים המצוה.

ומה דאמר רב יהודה אמר רב "לעולם יעסוק אדם ואע"פ שלא לשמה", בע"כ צריך לפרש דהיינו היכא שהוא מכוון רק לתועלת שכר או מיראת העונש ולא לשם מצוה כלל, אז מקרי מצוה שלא לשמה שכל מעלתה היא רק מה שיבוא לידי ה"לשמה".

אם 'מצוה שלא לשמה' שייך לדינא דמצוות צריכות כוונה'
מבואר בדברי ה"חפץ חיים" ה"אגלי טל" והגרש"ז אויסערבן זצ"ל שתלו את קיום המצוות שלא לשמה דאין בזה קיום מצוה, להא דקיי"ל דמצוות צריכות כונה.

אולם ה"חזון איש" (אעה"ז סימן קכ"ט ס"ק י"ג) חולק וסובר דהאי דינא דמצוה כ' אין לה שייכות כלל למצוה שלא לשמה, דאפילו למ"ד מצוה כ' אי"ז אלא ידיעה שיוצא בזה ידי חובת המצוה, אבל מה שמערב כוונות אחרות לכו"ע אינו מעכב. ואפילו אם הכוונות האחרות הם העיקר אצלו, מ"מ כיון דיודע שיש בזה קיום מצוה סגי. (חלק מהדברים לוקטו מהספר "פנינים מבי מדרשא")

ונראה דשורש מחלוקתם היא ביסוד הדין דמצוה כ' אם ילפינן לה מקרא ד"לעבדו בכל לבבכם" דבעינן כונה חיובית למצוה (ע' "אמרי בינה" או"ח סימן ל"ד בשם ה"חיי אדם"), או דכונה למצוה בעינן משום דבלא"ה הו"ל כמתעסק לגבי קיום המצוה, ולכן סגי שידע שיש בזה קיום מצוה (ע' בקה"י שבת סו"ס ל"ד וב"אבי עזרי" בהלכות ק"ש פ"ב פ"א). לדעת הר"י יונה (שהובא בר"ן נדרים פ"א, א') גם בת"ת שלא לשמה שלא יבוא ללשמה אין קיום מצוה, כמו שביאר האג"מ לעיל.

צ"ב שהרי את המצוות חייבים לקיים גם אם לא יבוא לידי לשמה

איתא בסוטה (מז). "אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות ואע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שהרי בשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק מלך מואב, זכה ויצאה ממנו רות שיצא ממנו שלמה שכתוב בו "אלף עולות יעלה".

מדברי רב משמע שמה שחייב לעסוק בתורה ומצוות שלא לשמה זה רק מטעם שע"ז יבוא ללשמה, ותמוה דהא חייב בכל המצוות גם אם לא יבוא לידי לשמה?

בשו"ת "משיב דבר" (ח"א סימן מ"ד ד"ה "אמנם") וב"הערות" להגר"ש זצ"ל סוטה דף מ"ז, א' כתבו דמזה שהגמ' למדה דין זה דלעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות שלא לשמה מהקרבנות שהקריב בלק, מוכח שקיום מצוה שלא לשמה נחשב לחפצא דמצוה. ומה שאמרו שמעלת העסק שלא לשמה הוא שמתוך שלא לשמה בא לשמה, זה רק ראייה דמצוה שלא לשמה ג"כ נחשבת למצוה.

מצוות שלא לשמה 'הותר' לעשותם אך לא מקבל עליהם שכר

אולם בשו"ת מהר"ח או"ז (סו"ס קס"ג) כתב שדעת ר"ת שיש שני עניני שלא לשמה חד אסור וחד שרי, ואני ההדיוט ופעוט אומר **שכל שלא לשמה חד הוא וכולם עבירה**, אלא שאותה עבירה הותרה שסופה לבוא לידי מצוה כמו מציל אשה בנהר ומפקח גל בשבת.

מבואר בדברי המהר"ח או"ז שלימוד תורה שלא לשמה מצד עצמו אינו נחשב למצוה ורק משום שע"י כך יבוא לידי לשמה הותר לו לעבור עבירה זו, וכדמשמע שכל מעלת ה"שלא לשמה" היא רק בזה שיבוא ל"לשמה" ובלא"ה ל"ח מצוה כלל.

ה"אור החיים" ריש פרשת "בחוקותי" (אות ז') כתב שתורה שלא לשמה, אין בסגולתה להציל מיצה"ר בבוא עבירה לידו, דרצון הבורא בלימוד זה הוא רק לתכלית היוצא ממנו שיבוא לידי לשמה.

הטעם שכ"כ נענשו ונחרב הבית על 'שלא היו עסוקים בתורה לשמה'

איתא בנדרים (פא). שחורבן בית ראשון היה "על עזבם את תורת"י שלא הלכו בה שלא ברכו בתורה תחילה, ופ' הר"ן בשם ר' יונה **שלא היו עוסקים בה לשמה**, ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה.

תמה בשו"ת אג"מ (או"ח ח"א סימן כ') איך נתחייבו עונש כה חמור על מה שלמדו שלא לשמה, הא אדרבה גם שכר יש ללומדים שלא לשמה?

ולא משמע שלמדו ע"מ לקנטר, דא"כ היה הדבר ניכר לחכמים ולנביאים, ומדוע רק הקב"ה שיועד עמקי הלב ידע זאת?

אלא משמע שלמדו שלא לשמה ואע"כ נענשו, לפי דס"ל לר' יונה **דחשיב מצוה רק מחמת שסופו לבוא לידי לשמה** כדמסיק שמתוך שלא לשמה בא לשמה והוא עיקר הטעם שנחשב למצוה.

לכן י"ל שבזמן החורבן ידע הקב"ה שמחמת שהיו שקועים כ"כ במחשבתם הרעה הם לא יבואו מזה לידי לשמה, וא"כ אין בלימוד תורתם שלא לשמה מצוה.

הנפק"מ בזה אם יברך ברכת התורה על לימוד כזה. (ודילמא לצד שברכת התורה אינה ברכת המצות אלא כפי שיסד הגר"ח הלוי דתורה בעי ברכה י"ל שייברך. (האג"מ כתב שם שהם שלא ידעו שלא יבואו לידי לשמה, לכן היה עליהם לברך.)

מדוע הרמב"ם השמיט את קיום המצוות שלא לשמה

הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ה ה"ה) ובהלכות ת"ת (פ"ג ה"ה) כתב וז"ל "אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה ואפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה", והשמיט ולא כתב כלשון הגמ' דקאי גם אמצוות, וצ"ב טעמו של הרמב"ם!

ה"אגלי טל" בהקדמתו מיישב שהרמב"ם פסק בהלכות שופר (פ"ב כ"ד) שמצוות צריכות כונה, ואע"כ הביא להלכה האי דינא דכפאורו

חכה לו כי בא יבא

(חבקוק ב)

בס"ד

גליון ד'

בלק תשפ"ג
מוצאי שביעית

הגוים מרבתינו שליט"א וצוק"ל לעורר את הלב והמעשים להתכונן לגאולה
עפ"י משנתו של הח"ח צוק"ל שהאריך רבות בנושא הציפייה לגאולה

אולי כעת יגיע הרגע!

מרן הגר"נ קרליץ צוק"ל

רבינו זצ"ל כל ימיו ציפה וייחל לביאת המשיח, כאשר לנגד עיניו עומד הפסוק **'פתאום יבא אל היכלו האדון'**. תמיד היה מוכן ועומד אולי כעת יגיע הרגע של ה'פתאום יבא', שבו יזכה לראות בהתגלות כבוד שמים, כמו שנאמר **'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא'**.

ציפייה זו היתה חלק בלתי נפרד מאורח חייו של רבינו, ומצאה ביטוי בכל הזדמנות. את בגדי השבת השתדלו לכבס כבר ביום ראשון, כדי שאם יבא המשיח שיהיה הבגד מוכן. ולפעמים ביום ראשון בערב היתה הרבנית ע"ה מספרת לילדים, שבגדי השבת שלהם כבר מכובסים, מוכנים ועומדים לקבל פני משיח.

(גיליון תורת הקרבנות ב"ט)

את זה כולם כבר יודעים...

כאשר נשאל מרן הגר"ח קניבסקי צוק"ל אם צריך ללמוד קדשים הלכה למעשה, השיב, כשלומדים קדשים הרי זה כאילו הקריב קרבנות, **וצריך גם לדעת את הדינים שהרי תיכף יבוא המשיח**, ובפרט הכהנים ודאי צריכים ללמוד כדי לדעת לעשות את העבודה.

כאשר נשאל מרן צוק"ל, למה לא הזכיר בספרו "דרך חכמה" את דברי החפץ חיים שיש חיוב על הכהנים ללמוד את ההלכות, ענה: **את זה כולם כבר יודעים...** אך הדגיש שחיוב גמור יש רק לכהנים, אבל לכולם אין זה חיוב, אך צריך שיהיו ת"ח בקיאים בהלכות עבודה כדי שיוכלו להורות כמו שכתב הח"ח, וכן כל אחד צריך לדעת את דיני הקרבנות ששייכים לו מחמת הציפייה לגאולה.

(תשובות הגר"ח)

בעוד כשבוע יחול י"ז בתמוז, ולחלק מהמנהגים יתחילו קצת ממנהגי האבלות. יהיו שיאמרו שלא ראוי להזכיר את האבלות לפני שהיא מגיעה. אם בזמני האבלות שנכתבו בהלכה מנסים לחקל כמה שאפשר, ק"ו שלא נקדים את האבלות לפני הזמן.

אבל זו בדיוק המטרה! כדי שנוכח בקרוב לשמחה הגדולה של ביאת המשיח, אנו זקוקים למעשים שיקרבו את ביאתו. אם נקדים לחוש בלב את הצער הגדול של השכינה מהמצב של עמ"י ברוחניות ובגשמיות, ונרגיש שא"א להמשיך כך, הרי מלבד המעלה האדירה להרגיש את הצער גם לפני בין המצרים, זה גם יגרום לנו לפעול בכל יכולתנו לקרב את הגאולה.

השנה לא נשב ונצפה לגאולה רק בתפילות ובצער הלב בלבד. השנה נפעל בכל כוחינו להשיב את שכינת עוזנו לביהמ"ק! כל אחד יכול לפעול לקרב את הגאולה בדברים מעשיים, על פי משנתו של מרן החפץ חיים.

חזקו ונתחזק בעד עמנו! בקו ההכנה לגאולה שמספרו 03-5081813, ניתן לשמוע עשרות אפשרויות כיצד לקרב את הגאולה, במשנתם הבהירה של רבותינו ומרן החפץ חיים זיע"א. ככל שנרבה במעשים, כך נראה במהרה בבנין ביהמ"ק בקרוב!

לימוד ענייני הקרבנות נוסך באדם הרגשים עצומים

מרן המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א

(כנס בבית מדרשו מוצאי עשרה בטבת תשפ"ג - המשך מגיליון ב')

מלבד התפילה על בנין ירושלים וביהמ"ק, יש כח מיוחד בתורה הקדושה לקרב את הגאולה, כי כל הבריא עומדת על התורה. איסתכל באורייתא וברא עלמא. כל השפע בעולם, כל המציאות של כל דבר בעולם, הוא על ידי התורה הקדושה.

ולפי זה כשלומדים את התורה של בית המקדש, את העניינים של עבודת הקרבנות, זה כח עצום להחזיר את העבודה לירושלים.

כשלומדים חלקים אחרים בתורה, זה ודאי משנה את האדם, את ההרגשים שלו. התורה מרוממת ומעדנת את האדם. ולמה? כי זה בחינה של 'נפשי כתיבת יהיבת', מי שלומד תורה הוא קשור בנפשו להקב"ה, ואין לך דבר יותר גדול מזה.

ואם כך בשאר חלקי התורה, אז כשלומדים את הדינים של הקרבנות, של עבודת המקדש, איך מקריבים קרבנות להשי"ת, **זה מכניס באדם ציפייה עצומה לעבודת השם בשלימות**. זה נוסך באדם הרגשים אדירים לדברים הנשגבים הללו, כי זה ה'נפשי כתיבת יהיבת' של הנושאים האלו.

בלימודים האלו של עבודת המקדש מגיעים להתרפקות ולהשתוקקות לקדשי האומה, לבית המקדש ולירושלים, במידה מרובה ביותר, למעלה לאין ערוך ממה שאפשר להגיע לולא העסק הזה.

ובזמן האחרון שכ"כ מעוררים אותנו משמים, **אנו עומדים כעת בתקופה שעומדים עלינו לכלותינו מבית ומחוץ והגאולה כ"כ קרובה**, כמה הזמן גרמא וחובה יתירה ללמוד את הדברים האלו, כי זה הצורה שלנו להיות שייכים לזה. ואשרי העוסקים בזה ומחזקים את הלומדים שילמדו להלכה את העניינים האלו.

הקב"ה יעזור שנזכה במהרה שזה יהיה לימוד הלכה למעשה, שתחזור עבודת הקרבנות למקומה בבית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן.

הבריסקער רב: אליהו הנביא יתרון גם את זה...

הגאון רבי יצחק קולדצקי שליט"א

(כנס מוצאי י"ז בתמוז תשע"ה)

ידוע שכל אדם צריך לצפות לישועת ה', לביאת המשיח, ומי שלא מחכה למשיח חסר לו בעיקרי האמונה. וכמה שמצפים ומתחננים על הגאולה, כל התפילות שמתפללים קרוב לאלפים שנה, ים של דמעות ותפילות, הכל מצטרף לקרב את ביאת המשיח, וכשיבוא המשיח יראו על ראובן שמעון לוי וכו' על כל אחד כמה תפילות התפלל וכמה ביקש, וכל זה יצטרף לבנין ביהמ"ק, כי הוא נבנה ע"י שאנו מתפללים לבנינו.

הח"ח היה אומר: **"אם המשיח היה יודע שמחכים לו חמישים אלף יהודים, הוא היה מגיע!"** צריכים לצפות ולחכות למשיח, לצפות לבנין ביהמ"ק, וכותב החפץ חיים שמי שלומד את עניני הקרבנות, מראה בעצמו שהוא באמת מחכה למשיח.

ההלכה אומרת שמי שאומר 'הריני נזיר ביום שבן דוד בא' - אסור לשתות יין לעולם כי אולי הוא יבוא היום.

עכ"פ כתוב כאן להדיא שהמשיח לא יבוא כשתהיה תכונה מיוחדת או ביום מיוחד, אלא כל רגע ורגע הוא יכול לבוא, גם בשבת וגם בלילה וגם ביוה"כ צריכים לחכות לו שיבוא. ושאל הרב מבריסק מה נעשה עם הגמרות שסותרות את זה? ואמר שכשהמשיח יבוא אליהו הנביא יתרון גם את זה... **ולפי זה אם הוא יבוא ולא נדע כלום איך לעבוד בבית המקדש - אלו בזיונות יהיו לנו.** לכן ב"ה שיש היום ספרים על זה, ויש גם קיצורים שמאפשרים ללמוד ולהגות בהלכות קרבנות וייחשב כאילו הקרבנו, וכך נזכה בקרוב לגאולה השלימה להקריב קרבנות ולעסוק בתורה בקדושה וטהרה, ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים אמן ואמן.

את מי הח"ח אהב עוד יותר?

ידוע שהח"ח דיבר הרבה על חשיבות לימוד 'קדשים', וכן החזיק בראדיון כולל קדשים. אך כאשר רצה שגם בישיבה ילמדו קדשים, לא היו לזה דורשים, בחורים העדיפו ללמוד נשים נזיקין.

גם כשביקש הח"ח שלפחות סדר אחד ילמדו קדשים, לא עלה הדבר בידו.

אחד התלמידים בישיבה (ר' אשר רבינסקי) מספר שראה את צערו של הח"ח שלא לומדים קדשים, וכדי לפייס את דעתו אסף קבוצה של עשרה בחורים והגיעו אל הח"ח באומרים שהם רוצים ללמוד קדשים.

הח"ח שמח מאד, ואמר לרבנית שתגיש יין ועוגות. ובאותו מעמד אמר הח"ח משפט נדיר: **"אני אוהב את כל היהודים. את בני הישיבות אני אוהב יותר, ומי שלומד קדשים אני אוהב עוד יותר..."**

הח"ח לא אמר מליצות וגוזמאות, כל מלה אצלו היתה מדוקדקת. אך נראה שהדברים פשוטים ביותר. החפץ חיים שדאג כ"כ לכבוד השי"ת ולגילוי מלכות שמים, אהב ביותר את לומדי קדשים, כיון שהם דואגים לעם ישראל שיהיו בקיאים בדיני המקדש והקרבנות ולא יתביישו בביאת המשיח. מלבד זאת הלומדים את עניני הקרבנות, הרי מתכוונים לכבוד שמים כדי שיוכלו לעבוד בעצמם בביהמ"ק, או כדי ללמד אחרים, ומי שעושה לכבוד שמים, הרי זו דרגה אחרת לגמרי משאר לומדי התורה.

(מאיר עיני ישראל ח"א עמ' 423)

הכנות לביאת המשיח

שר"ת מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

(תשו"ח לנכדי מרן על עזרתם בענין)

ש. מה הדרך להגיע לציפייה לביאת המשיח, האם ע"י התבוננות במצב העולם וכלל ישראל בזמן ביהמ"ק לעומת זמנינו, או ע"י לימוד ההלכות שינהגו בזמן ביאת המשיח שכך מרגישים את ביאתו באופן חי ומוחשי.

ת. הכל נכון.

ש. האם יש חיוב ללכת לראות את מלך המשיח, וכמו שנתבאר בגמ' (ברכות ט' ע"ב ובשו"ע או"ח רכ"ד ט') שמצוה להשתדל לראות מלכים כדי להבחין בין הכבוד הניתן למלכי גויים לכבוד הניתן למלכי ישראל, וק"ו שיש מצוה כפולה ומכופלת לראות את מלך המשיח בעצמו.

ת. נכון.

ש. האם מותר לבטל תורה כדי ללכת לראות את מלך המשיח.

ת. **מותר ומצוה.** (א"ה עיין משנ"ב רכ"ד ס"ק י"ג שהביא מספר חסידים שלא יבטל מלימודו לאחר שראה פעם אחת את המלך, ומשמע שבפעם הראשונה יבטל, וכ"ש לראות מלך המשיח).

ש. האם יברכו ברכת שהחיינו על המתים שיחיו ששמחים בראייתם, או מחיה המתים.

ת. **שהחיינו ומחיה המתים, וברוך שפטרנו מהגויים.**

ש. האם יברכו על גדולי הדורות שיקומו לתחיה ברכת שחלק מחכמתו, או שאין מברכים כן אלא על הגדולים והמופלגים שבדור, וכיון שיקומו כולם לתחיה אולי יברכו רק על משה ואהרן וכדו'.

ת. על כולם.

ש. האם יהיה שינוי בתפילות, כגון בתפילות על הגאולה ועל ירושלים וצמח דוד וכו'.

ת. **נברך שזכינו לזה.**

קו 'ההכנה לגאולה' - עשרות אפשרויות כיצד לקרב את הגאולה: 03-5081813

לקבלת הגלין בדוא"ל: tt035081813@gmail.com • ניתן לקבל חוברת הסברה בנושא קידוב הגאולה ע"י מעשים בדוא"ל הנ"ל.

כשם שבמלאכת המשכן כל מי שנשאו ליבו, הקב"ה עזר לו להוציא מחשבתו לפועל לצורך המשכן, כך בכל הפעולות השייכות לעניני הקודש, כל מי שיסכים בדעתו לפעול, יקבל כוחות מיוחדים לעשות מה שביקש למען כבוד שמים! (עפ"י תורת הבית לח"ח פ"ז בהערה)

נאה דורש

פנינים ממיטב המגידים בהוצאת "יפה נוף"

אין דבר העומד בפני הרצון

הו עם כלביא יקום וכארי יתנשא (כג, כד)

כשהו עומד משינתם שחרית הו מתגברים כלביא וכארי לחטף את המצוות ללבש טלית לקרא את שמע ולהניח תפלין (רש"י)

בלעם משבח את ישראל על ההתגברות שהם מתגברים מדי בקר בבקר בקומם בחשק לעשות את רצון בוראם ולחטף את מצוותיו.

בענין זה הקשה רבי מרדכי הלר שליט"א על ברכת הלבנה שבה אומרים: "ברוך... אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם, חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם, ששים ושמים לעשות רצון קונם", ונשאלת השאלה: מנין לנו שצבא השמים ששים ושמים לעשות רצון קונם? וכי פעם ראינו נוכח שספר שהוא שמח? האם משהו ראה אותם רוקדים ביחד? מנין לנו שהם שמחים לעשות רצון קונם?

אלא, ישנו יסוד מוסרי גדול מאד בעולם - אין אדם שמסגל לעשות תפקיד באופן קבוע ללא תרוצים או התחמקויות של חסר בררה, אלא אם כן הוא אוהב מאד את התפקיד שלו ושמח מאד במה שהוא עושה. אם אינו אוהב זאת ואינו שמח בכך, מכרח להיות שאי פעם הוא יחדל מעשיית התפקיד הזה בליט בררה בגלל אנס כלשהו.

ומאחר שהנוכחים משמשים את בוראם וממלאים את תפקידם ללא הפסקה, והקב"ה נתן להם "חק וזמן... שלא ישנו את תפקידם", מחיב הדבר שהם ששים ושמים לעשות רצון קונם, שכן השמחה מולידה רצון כל כך חזק, הגורם שהתפקידים יעשו באופן קבוע וללא תרוצים.

על דברים אלו הוסיף המשגיח ביישיבת אפקים רבי אלחנן פרבשטיין שליט"א בשם רבי שלמה וולבה זצ"ל, שחז"ל אומרים (ברכות ו ע"ב): "כל הרגיל לבוא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקדוש ברוך הוא משאיל בו", ונשאלת השאלה מדוע נאמר 'משאיל בו' ולא 'משאיל עליו'?

אלא, מתרץ רש"י: "משאיל בו - מה שיבו של פלוני, למה לא בא". וקשה, אומר הרב וולבה, נניח שאותו אדם הוא בן ששים, כבר חמשים שנה הוא בא יום יום להתפלל, אם כן מדוע כעת שואלים מה שיבו? הלא נראה, ששיבו החיובי ידוע ומכרסם לכל, ורק פעם אחת קרה לו שלא הגיע.

מכאן, שאם קורה לאדם שפעם אחת הוא לא בא להתפלל, יש בכך עדות לכך ששיבו שונה לגמרי, שכן הבטיח אינה עצם ההעדרות שלו יום אחד מן התפלה, אלא מה שהיא מוכיחה, שהרי אלו היה שש ושמח במה שהוא עושה ואוהב את התפלה, לא היתה קימת אותה פעם שהוא לא בא... לפיכך, כשפעם אחת אדם לא בא, שואל הקב"ה 'מה שיבו', הוא כבר נכנס לרדף שונה לגמרי ויש לבדק מה מהותו. אמנם, אם מדבר באנס אמיתי, התשובה לשאלתו של הקב"ה היא ששיבו נותר כמו קודם, אולם מכל מקום צריכים היו לבדק ולחקר אודותיו, שכן אדם שמחסר מעיד שאין הוא שש ושמח במה שהוא עושה.

הרי לנו, ששמחה ואהבה לדבר מביאים לאדם רצון עז לעשות אותו, והוא שגורם לו שלעולם לא יפסיק מעשיתו, ואפילו פעם אחת לא ימצא תרוץ להתחמק מעשיית אותו מעשה.

בענין זה ספר לי ידידי רבי אליעזר הגר מעשה נחמד, שגם אם לא התרחש במציאות, מכל מקום הוא טומן בחבו לקח אמיתי:

במוצאי שבת שבו התחילו לומר 'סליחות' לפי מנהג אשכנז, בקשו חסידי גור הגרים בערה, לנסע לירושלים לאמירת הסליחות עם האדמו"ר, ולשם כך שכרו אוטובוס מיוחד.

אחד האברכים, המחזיק ברושנותו רכב בעל שבעה מקומות, נסע עם הרכב שלו לבד, ותוך כדי הנסיעה הבחין שהאוטובוס עומד בצד כשהוא 'מעלה עשן כלשהו' וכל החברים עומדים בחוץ.

בלי להסס הרבה לחץ על הבלמים ועצר לידם בחריקה, ותוך רגעים ספורים הקיפו אותו כלם: "משה, תקח אותי...". כלם היו חברים שלו, והוא לא חש בנח לבחור מי מהם יסע איתו, ומי דינו להשאיר בחוץ, לכן אמר להם: "אני לא מסתכל אחורה ולא אומר מי כן ומי לא, מי שיכול - שיכנס...".

הוא באמת לא הביט אחורה בכלל, אבל כשהרגיש שהאגוז מגרד את האספלט, הבין שלא רק שבעה אנשים נכנסו לשם...

התחיל לנסע כשהוא מתפלל לרבונו של עולם שכל השוטרים יהיו עורים, אלמים וחרשים, אך התפלה לא התקבלה... עוד רגע ושומר עוצר אותו ומבקש ממנו לרוקן את הרכב. הוא פתח את הדלת ולתדהמתו יצאו משם חמשה עשר אנשים...

השומר הנדהם התחיל לצעק עליו, בו במקום שלל את רשיונו והודיע לו כי בעוד שלושה ימים הוא מזמן לבית משפט.

אבל נחפזי ראש התגלגל האיש עד לירושלים, ומיד לאחר הסליחות נגש לגבאי ואמר לו: "בדרך לכאן הסתבכתי קשות עם המשטרה, אני מכרח להכנס לרבי".

כששמע הגבאי במה מדבר, החל לצעק עליו מה ראה לשטות זו, "אתה צודק", הסכים הנהג לכל מלה, "אבל תן לי להכנס לבקש ברכה".

הוא נכנס אל הקדש פנימה, וזכה למנת גערות חמה פי כמה מהרבי בעצמו:

הוא עמד שם כנוע וקבל את כל מה שמגיע לו בישר רב, ובסופו של דבר פטר אותו האדמו"ר מלפניו ואמר לו: "טוב, שה יעזר ותצא מזה".

ביום שלישי הגיע מידענו לבית משפט. השומר כבר עמד שם כתובע, ומיד התחיל לומר לשופט: "כבוד השופט, תפסתי את האיש הזה במוצאי שבת האחרונה, כשברכב שלו, לא תאמין, חמשה עשר אנשים במקום שבעה!".

השופט ראה לפניו אדם דתי ומיד התחיל: "אני לא מבין, לא כתוב בתורה ונשמרתם לנפשותיכם? איך עושים דבר כזה?".

"אדוני השופט", מתנצל הנהג, "לא הסתבלתי אחורה, לא הייתי מסגל לומר לאחד בן ולשני לא, ולא ידעתי כמה יש שם... אבל, השומר הזה אומר שהיו שם חמשה עשר אנשים, אני מציע, אפוא, שנגרד למטה ונראה אם נכנסים חמשה עשר אנשים לרכב שלי".

השופט הסכים והשלשה ירדו למטה והחלו לצר אנשים בבקשה להכנס לרכב. נכנסו תשעה, ולא היה שייך להכניס אפילו סבה נוספת...

כעת הרים השופט עינים שואלות לשומר: "איך יכול להיות שהיו שם חמשה עשר איש? הרי אין מקום ליותר מתשעה בדחק איום!".

"במו עיני ראייתי", הצהיר השומר, אבל השופט נותר מספק, ולבסוף החליט שכנראה הגזים השומר ופטר את הנהג מכל וכל.

הנהג יצא שמח וטוב לב בזבזותו, ובמסדרון פגש בו השומר.

"יצאת זבאי", אמר לו, "אבל תסביר לי מה קרה כאן, הלא שנינו יודעים שכן היו שם חמשה עשר איש, איך באמת הם נכנסו לשם?".

"אדוני השופט, פשוט וברור - אתה הבאת אנשים מן הרחוב, וכל אחד מהם רק רצה לצאת, ובשבילך הסכימו להכנס, במצב כזה לא נכנסים יותר מתשעה. כשאני הכנסתי כל אחד מהנוסעים רצה להכנס, וכשרוצים - יכולים!".

הנה כי כן, כשאדם רוצה לגשות משהו - שום כח שבעולם אינו מונע בעדו מלגשות כן!

(רבי שלמה לוונשטיין שליט"א - מתוך האור)

הלמוד מפתחת פי האתון - עבירנו

ויפתח ה' את פי האתון ותאמר לבלעם (כב, כה)

בלעם אינו מעלה ומרומם מאתו

אמר חז"ל (אבות ה, ד), כי פי האתון נברא בבריאת העולם ביום ששי בין השמשות, כדי שבבוא העת, כאשר בלעם ירכב על אתונו בדרך לקלל את ישראל, תפתח האתון את פיה כנגד בלעם ותניא אותו מלכצו את זממו.

אומר הזר הקדוש: אם הקב"ה הצריך לברא בריאה מיוחדת שבו בבריאת העולם, בודאי יש לה חשיבות מיוחדת במינה, ומה קרה למעשה? האתון מלאה את יעודה מששת ימי בראשית והשיחה דברים באזני בלעם, אך בפעל דבריה לא הועילו, שהרי בלעם המשיך בשלו. עולה השאלה, אם דבריה לא הועילו, אם כן איזו חשיבות היתה לבריאת פי האתון?

למדנו מכאן יסוד גדול: האתון לא פתחה את פיה בשביל בלעם, היא פתחה את פיה בשבילנו!

למרות שהאתון דברה כאחד האדם - היא נשארה אתון. מדוע? כי היא בעל חיים, חיה היתה וחיה תשארה אין בה דעת וחכמה, אין בה רגשות ומדות. על כן אין לה יכולת לבצע שנוי בלשהו באישיותה הפנימית.

לא כן האדם, אשר זכה להיות "נפש חיה" - "רוח ממללא" (אונקלוס, בראשית ב, ז), יש לו יתרון על החיה והבהמה - בדעת ובחכמה ובכח הדבור (רש"י שם). כל דבר שמתרחש בבריאה צריך להשפיע על האדם, על אחת כמה וכמה בשרואה לנגד עיניו תופעות מפליאות. עליו להתבונן וללמוד את הלקח, לשנות את עצמו ולתקן את מדותיו.

בלעם ראה כיצד האתון נוהגת באופן פלאי, פותחת את פיה ומדברת אתו בלשון בני אדם. כל בר דעת היה אמור להתפעל ולהשתומם מן המראה הפלאי הזה, על אחת כמה וכמה בלעם, שהיה נביא ה', יודע דעת עליון. אך בלעם ברשעותו התייחס בשוויון נפש למראה אתונו הפותחת את פיה ומדברת אליו כאחד האדם. במקום להתפעל ולהדעזעזע מכה, הוא משיב לה על דבריה כאילו הוא משוחח עם אדם ולא עם אתון...

אמרה לו האתון: ה' פתח את פי ודברתי כאחד האדם, אך נשאיתי כשהייתי - חמור חמורתיים... ומה אתה? למרות שיש בה דעת ותבונה לא השתניתי, נשארת אותו אדם רשע ומשחת! אם כן במה אתה טוב ממני?

נמצא אפוא, כי עקר בריאת פי האתון ועקר הלמוד מן המעשה המפלא הזה לא נועדו עבור בלעם, שהרי עליו ועל שבמותו הדברים לא השפיעו ולא ישפיעו. עקר הדבר נועד עבורנו! כשאנו קוראים את הפרשה הזו של האתון הפותחת את פיה ומדברת אל בלעם - הדבר צריך להשפיע עלינו. עלינו להתבונן במעשי ה' ובנפלאות הבריאה, ללמוד את הלמודים ולהפיק את הלקחים, לשפר ולתקן את מדותינו ולרומם את מעלתנו.

התרוממת? גם הזולת התרומם!

ספר לי יהודי חסידי מעשה נפלא שקרה לו בשבוע באיטליה לארץ ישראל.

הוא עמד בתור בדלפק של חברת "אל על" בשדה התעופה ברומא. יחד אתו היתה קבוצת סטודנטים ישראלים שלמדו רפואה באחת האוניברסיטאות באיטליה.

לפניו עמד סטודנט שהעמיס את מזוודתו על המסוע לצורך שקילתה. בידיע, לכל נוסע מתר לשאת עמו מסען עד משקל מסים, ומעבר לכך יש צורך בתשלום נוסף. למזודה של הסטודנט היה מסען עודף של כמה קילוגרם. לא היתה לו אפשרות לשלם את התשלום עבור המסען העודף והוא נסה לחמק מתשלום וטען: "למה אשלם? אין כאן דברי ערך או חפצים יקרים, בסך הכל מדבר בבגדים אישיים שלי"... אך האחראי לא קבל את הסברו והוא נדרש לשלם את התשלום, אחרת לא ירשה להעלות את המזודה למסוט.

הסטודנט המשיך להתנכח עם האחראי, אך ללא הועיל. שאר הנוסעים שעמדו אתרו בתור התחילו לאבד את סבלנותם וחלקם קראו לעברו: "נו כבר, אתה מעכב את התור..."

היהודי החסידי לא היה שתף לכן. הוא חכה לתורו בנחת. כשראה את מצוקתו של הסטודנט, נגש אליו ואמר: "המשקל של המזודה שלי קטן, אנו יכולים לצרף יחד את הכבודה של שנינו". ואכן, המשקל המשותף של שניהם יחד לא הגיע לרף המקסימלי. בתחלה האחראי נסה להתעקשות שלו - גם הוא הפסיק להתעקש ולהסכים להסדר. הסטודנט הודה לחרדי על המחווה, עלה על כפוש המוטוס והתישב במושבו. לא הרחק ממנו ישב החסידי.

המוטוס המריא. בעבור חצי שעה קם הסטודנט ממקומו, נגש אל החסידי ושאל אותו: "יש לך תפלין? אתה יכול בבקשה לתת לי להניח?"

אמר לו החסידי: "ודאי". הוא הוציא מתיקו את תפלין התפלין והעבירו לידי הסטודנט. אמר הסטודנט במבוכה: "לצערי, מעולם לא הניחתי תפלין, אינני יודע איך מניחים. בבקשה תעזר לי..."

אמר החסידי: "בשמחה!". הוא הניח לו את התפלין וקרא אתו מלה במלה פרשת קריאת שמע.

מה גרם לסטודנט החלוני לפתח את לבו? מה הצית את הניצוץ היהודי ששכן בקרבו?

ספר הסטודנט: "כאשר התנכחתי עם האחראי על משקל הכבודה, ראיתי את המבטים שנעצו בו הנוסעים שעמדו אחרי בתור, חלקם חברים שלי לספסל הלמודים באוניברסיטה באיטליה. הם לא היו מסגלים להכיל את המצוקה שלי. ומדוע יכולו? הרי הם רואים רק את עצמם וחושבים רק על צרכי עצמם, וכשמשהו או משהו מפרעים להם בדרכם - הם פועלים לסכל אותו מן הדרך.

"מכל אלו שעמדו אחרי בתור" - המשיך הסטודנט - "הזדקרה דמותך לנגד עיני. היית שונה מכלם לא רק בלבוש החיצוני, אלא בעקר באופן ההתנהגות שלך. ראיתי כיצד עמדת בשלוה ובנחת ולא נסית להאיץ בי. להפך. מכל החבורה שעמדה שם, היית היחיד שהואלת לגשת אלי והצעת לי לצרף את הכבדות שלנו יחד. כמובן, התפעלתי מהתנהגותך והתרשמתי מאצילותך, אך באותה שעה לא היתה לי שהות להרהר בדבר, כי מהרתי לסים את הסדורים השכניים ולעלות למוטוס. רק לאחר שהתישבתי במקומי והמוטוס המריא, התפניתי לחשב על מה שקרה לי. ואז החלטתי שאם יש אדם שבמקום לחשב על עצמו ולדאג לעצמו רואה את צרכי הזולת לנגד עיניו - זה לא בא בחלל ריק. בודאי הדבר נובע מצויי התורה ומהמצוות שהוא מקים.

"לצערי, גדלתי במשפחה רחוקה מאד מהדת ולא זכיתי להתוודע לתורה ולמצוות, אין לי משג מה עושים ואיך מקימים אותן. אני מכיר מצוה אחת - תפלין. גם ההפרות הזו איננה הפרות אישית, שכן מעולם לא זכיתי להניח תפלין. תוך כדי הטיסה החלטתי לגשת אליה ולבקש ממך להניח לי אותן. אני מודה לך על כך מעמק לבי".

עד כאן ההסבר של אותו סטודנט כפי שהוא ראה את הדברים. אך יש לכך הסבר עמק יותר:

כשבני אדם עומדים בתור בדלפק בשדה התעופה, כלם ממהרים ולחוצים. אך היהודי החסידי התעלה מעל ענייניו האישיים, הוא לא חשב על עצמו אלא על הזולת. בכך הוא שבר את מדותיו. שברת את המדות? התרוממת! אך דע לך שהרוממות שלך לא נצצרה בה, היא השפיעה ורוממה גם את הזולת! הרוממות שלך גרמה ליהודי אחר לטעם לראשונה טעם של הנחת תפלין, וכל זאת בלי שבקשת ממנו לגשות זאת ואפילו לא ברמז!

עוד נקדה חשובה למדים מכאן. בלעם הרשע יכול להיות אדם מורם מעם. נביא וידע דעת עליון, אך שום דבר בעולם, גם לא הדבר הפלאי ביותר, לא משפיע עליו לרומם את עצמו והוא נשאר רשע כשהיה. לעמת זאת, אצל היהודי הכי פשוט והכי רחוק מדת יש בו ניצוץ יהודי, וכשמשהו גורם לו להצית את הניצוץ הזה - הוא נצת ועולה ממנו להבה גדולה.

(רבי גואל אלקריף שליט"א - שש באמרתך)

וארטים לפרשת השבוע

כב ו. כי ידעתיו את אשר תברך מבורך ואשר תאר יואר. מדוע לעניין הברכה כתב מבורך בלשון הווה, ואילו בקללה כתב בלשון עתיד יואר; וייל, אומר הזרע שמשון, עי"פ רש"י בשמות ד ז שהובא שם שמידה טובה מרובה ממידת פורענות, וכשיש מידה טובה הקב"ה ממחר להביאה ולכן אשר תברך באותו רגע זה כבר מבורך, אבל פורענות זה לא כך אלא אשר תאור הוא יואר רק אח"כ זה הקב"ה לא ממחר לעשותה.

כב ז. וילכו זקני וזקני מדין וקסמים בידם. אומר רש"י קסם זה נטול, אמרו אם יבוא פעם ראשונה יש בו ממש. אם ידחנו אין בו תועלת. לפיכך כשאמר לינו פה הלילה אמרו אין בו תקווה. רבים נתקשו מה פרוש הדברים כאן; וי"ל, אומר הרע"א, עי"פ רש"י לעיל על הפסוק: ויאמר מואב אל זקני מדין. הנה ראה ליטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שם ככהנה העולם אמר במדיין נתגדל ונשאל שם איד, הלך ושאל ענו לו אין כוחו אלא בפה אף אנו נלחם בהם בפה מיד הלכו ובלעם שכתחו היה בפיו עי"י קללות. ולכאוי קשה איד חשוב שיועיל הרי גם משה יכול לברך חזרה ומה תועיל הקללה. וי"ל שלכך בדקו וזה הקסם: הנה אצל משה כתוב עמדו ואשמעה מה יצווה ה', היינו שהיה צריך ללכת לבדוק מה ה' אומר. אמרו אם יבוא בפעם הראשונה סימן שהוא יותר ממשה שהיה צריך לומר עמדו ואשמעה מה יצווה ה'. ואם ידחנו אז הוא כמשה, ואין בו תועלת כי הוא יקלל ומשה יברך. וכשאמר לינו פה הלילה אמרו אין בו תקוה כי הוא לא יותר ממשה רבינו, ומשה יכול להפוך את קללתו.

כב יז. לא תאשר את העם כי ברוך הוא. וברש"י אמר בלעם הקב"ה אני אקלל, אמ"ל הקב"ה לא לקלל, אי"ל אז אני אברך, אי"ל הקב"ה לא מדובשך ולא מעוקשך. תימה, הוא רצה לקלל, הקב"ה אי"ל לא, אז הוא אמר אני אברך, מה הוא רוצה, לקלל או לברך? וי"ל שבלעם ידע שרובה היתה עקרה בגלל שילבך ברך את רבקה: אחותנו לא היי לאלפי רבבה, וכדי שלא יאמרו שמברכותיו של אותו רשע נושעה, הקב"ה עשאה עקרה. ובלעם שרצה לקלל חשב שיוכל לעשות זאת או עי"י קללה, או עי"י ברכה, משום שברכתו היא חובה לעם ישראל שלא יאמרו מברכתו של אותו רשע נושעו והקב"ה לא יביא עליהם את הברכה. ויש להוסיף שכתוב בתרגום יונתן, שבלעם הוא לבן. עי"ל דאמרינן בפרק חלק כל הברכות שברך בלעם את ישראל נתהפכו לקללות, וכוונתו היתה שיברכם ואח"כ יתהפכו לקללות.

כב יז. כי כבד אכבדך מאוד וכל אשר תאמר אלי אעשה וגוי, ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה'. יש להקשות מה הזכיר כאן כסף וזהב מי דבר עי"ז בכלל, וי"ל שהם אמרו כבד אכבדך מאוד, ואמרו חז"ל בכל מאודך – ממונך. רבי נתן גשטטנר.

כב כ. אם לקרוא לך באו האנשים קום לך איתם. וברש"י אם הקריאה שלך, וסבור אתה ליטול עליה שכר קום לך איתם עי"י. ויש להקשות וכי בשכר מותר לו לקלל את ישראל; וי"ל עי"פ המחנה אפרים שלוחין יא שכתב דאף דאין שלוחות לעכו"ם ואין שליח לדבר עבירה, בכ"א פועל דינו שונה וידו כיד בעה"ב ממש אף כשאין שלוחות. ונאמן כיוון שיקבל שכר אז הוא פועל וידו כיד בעה"ב והוי כאילו בלק עושה העבירה אלא בלעם ולכן שרי למיזל. המאור שבתורה בשם רבי ישראל בארי.

כב כח. וילך עם שרי מואב. אומר רש"י ליבו כליבם. וקשה מנין לו לרש"י שליבו כליבם. ועי"ק דאיתא בפסוק **ויחר אף ה'** כי הולך עמהם, למה הקב"ה כעס עליו, הרי הוא אמר לו בפסוק קודם, **קום לך עמהם**. וי"ל, אומר הגאון, שהלשון **עם** זה ביחד, והלשון **איתם** זה לא ביחד, אלא רק הולך אתו ולא ביחד. (ורבי דן דרבקין מדייק זאת מכמה מקומות. נביא אחד מהם, אצל אברהם אבינו כתוב, ושני נעריי אתו. כי הם עם הדומה לחמור. והם לא הולכים עם אברהם בקדושתו אלא אתו. מאידך אצל בלעם כתוב ושני נעריי עמו..) וזה מה שאמר הקב"ה לא תלך **עמהם** ביחד באותה מחשבה, ואח"כ אי"ל קום לך **איתם** - לא ביחד, ומה הוא עשה, וילך **עם** שרי מואב - היינו ביחד וליבו כליבם. ולכן גם הקב"ה כעס עליו.

כב כט. ויאמר בלעם לאתו כי התעללת בי וגוי. רבי חיים קניבסקי מקשה אחר שבלעם ראה כזה נס עצום שהבהמה התחילה לדבר, איך זה שהוא לא נבהל ולא חזר בתשובה אלא נעמד להתווכח אתה כאילו לא קרה דבר. (ועיין במדרש ששרי מואב נבהלו מאוד כי מימיהם הם לא ראו כדבר הזה) וי"ל שחרשע הזה היה בעל גאווה עצום והוא רצה להראות לשרים שהוא גריל בכך, ואם הוא היה מתרגש אז הם היו שמים לב אבל הוא התחיל להתווכח כאילו זה קורה לו יום יום. בסוף הבהמה ניצחה אותו והוציאה אותו גרוע מכל הסיפור הזה כמו שמאריכים במדרש. אבל בכ"א אנחנו רואים מכאן כמה

בעל גאווה מוכן לעשות כדי להישאר בגאווותו, עד כדי שאפי' בנס כזה גדול הוא עדיין לא מודה בהפסד. וכעין זה עולה מדברי הבריסקר רב שהביא שמבואר בתרגום על המילים כי התעללת בי, כי חייכת בי, והיינו צחקת עליו. וראים שמה שהפרע בבלעם לא לא שהיא ריסקה לו את הרגל אלא שהיא צחקה עליו והיינו הכבוד הפריע לו.

כג ב. ויעש בלק כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם שור ואיל במזמבח. כאן מבואר שבלק ובלעם העלו יחדיו את הקרבנות, ולקמן בפסוק יד התורה לא מתיחסת מי העלה את הקרבנות האם בלק או בלעם או שניהם יחד ויש משמעות בפסוק שרק בלק בנה. והי"ה בפעם השלישית כשבלעם ניסה לקלל מראש הפעור ובלק בנה שבעה מזבחות וכו'; כתוב להדיא שבלק בנה והקריב את הקרבנות כדכתיב גם ויעש בלק כאשר אמר בלעם ויעל פר ואיל. ויש לעיין מה הטעם שבפעם השנייה והשלישית בלק בנה לבדו. וי"ל שבפעם הראשונה שבלעם ניסה לקלל והעלה קרבנות כתיב מיד לאחמ"כ בפסוק ג וילך שפי, ואיתא בסנהדרין קה בלעם חירג ברגלו אחת היה שנאמר וילך שפי, והנה בעל מום יכול להקריב קרבנות בן נח כי רק מחוסר אבר פסול בקרבנות בן נח ולכן גם כתוב ויעל בלק ובלעם קרבנות כי בלעם עדיין יכל להקריב, אך בקרבנות הבאים הוא כבר לא יכל להקריב כי הוא נהיה מחוסר אבר כי מבואר בנדה לא. הובא ברש"י כד ד מאי דכתיב מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל מלמד שהקב"ה יושב וסופר רבעיותיהם של ישראל מתי תבוא טיפה שלז"ל נוצר ממנה ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם וכו', וי"א שלפני ההקרבה השנייה נהיה בלק סתום עין והיינו מחוסר אבר כמבואר ברש"י סתום עין הכוונה שהעין לא הייתה במקום אלא היה לו שם חור, לכן בפעם הראשונה בלעם עדיין הקריב, אך בפעמים הבאות שהוא מספר את רובע ישראל ונהיה מחוסר אבר רק בלק הקריב. נחלת בנימין.

כג יב. אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר. בסנהדרין פט איתא הכובש נבואתו לוקה, ותוסי' שם כתב שאין כזה לאו, ואלו הרי"ף כתב שיש לאו שלא לכבוש את נבואתו, ונאלו המפרשים לחפש היכן יש כזה לאו? והרונטשובר מצא זאת בפרשתנו, שכתוב אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר, והרי השמר פן ולאו הרי"ז לא תעשה. וכאן יש אשמור לדבר ונמצא שיש לאו בזה.

כג טז. ויקר ה' אל בלעם וישם דבר בפיו ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר. וברש"י ביקר שהקב"ה אמר לבלעם שע"כ הוא יידל עם בלק לברך את ישראל. וקשה הרי קודם הקב"ה אמר לו לא מדובשך ולא מעוקשך והיינו שלא הסכים שיברך, ומה קרה כאן שפתאום כופה אותו ללכת לברך? וי"ל, אומר האוסטורבוצא עי"פ קידושין לט: ששכר מצווה הבאי עלמא ליכא וטעם הדבר כי מכיוון שאין מענישים על מצוות עשה אז ממילא גם אין שכר (מנחות מא.). ובמנחות שם שבשעת כעס מענישים גם על אי קיום עשה. וממילא לפי"ז צ"ל שבשעת כעס גם יש שכר על קיום עשה. והנה באותם ימים שבלעם הלך לקלל, הקב"ה לא כעס (ברכות ז.) ועם ישראל גם הפסיד מזה כי לא היה להם שכר המצוות בזמן שכועס כי לא כעס. ולכן מעיקרא אמר הקב"ה שלא יידל כי לא צריך לברכותיו משה דהווי שעת כעס ויש להם שכר קיום מצוות עשה באים עלמא, אולם אחרי שהלך וגרם כבר למצב על אי כעס שגורם להם שאין שכר בעוה"ז על מצוות עשה, לפחות שיילך לברך.

כג כא – כב. לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו. קל מוציאם ממצרים. איתא באור החיים הקדוש בפרשת משפטים אם בעליו עמו לא ישלם, הקב"ה מוחל ועונותיהם של ישראל משום שהם דבוקים בו והוי כבעליו עמו בשמירתם על הנשמה שניתנה להם בפקדון מה'. אולם איתא שבעליו עמו פטור רק מגניבה אבידה ואונס, אבל פשעה פני מחלוקת אם מקרא נדרש פני אלפניו או גם אלפני פניו ואז הפטור הוא אף בפשעה (ב"מ צח.). והנה בברית בין הבתרים נאמר לאברהם ועבדום ועינו אותם 400 שנה, וקשה הלא יצאו ממצרים אחרי 210 שנים, והתרוץ ע"כ הוא מקרא נדרש לפני פניו שנאמר שם כי גר יהיה ירדע והיינו שהגלות התחילה מנוי היותם גרים, ולא רק מאז שעבדום ועינו אותם, וגר הרי זה מעת שנולד יצחק כמבואר ברש"י בפרשת לך לך, ומאז עברו 400 שנה. וזהו מה שאמר הכתוב לא הביט אוון ביעקב כי ה' אלוקיו עמו, ומגלן שגם על פשעה נאמר דין זה! התשובה היא דכתיב קל מוציאם ממצרים ואיך הוציאם הרי עברו רק 210 שנים! התשובה היא שהגלות התחילה כבר בזמן יצחק שהיה גר כי מקרא נדרש לפני פניו, ואי"כ שפיר פטור כשבעליו עמו אף בפשעה. האוסטורבוצר.

כד ב. וישע בלעם את עינו וירא את ישראל שוכן לשבטיו. אומר רש"י ראה שאין פתחיהם מכוונים זה לזה, אמר ראויה שתשרה שכניה ביניהם. הגמ' בב"ב מביאה את דברי רש"י הללו על פסוק ה' דלקמן **מה טובו אהלך יעקב משכנותך ישראל**. וא"כ קשה מה ראה רש"י

פרשת בלק תשפ"ג

להביא את זה על הפסוק וירא את ישראל שוכן לשבטיו; וי"ל דהנה יש בחז"ל ב' טעמים למה לא לכווין את הפתחים אחד מול השני, א. משום עין הרע, שזה טעם שאינו מספיק חשוב כדי להשרות את השכינה בגללו. עוד טעם משום צניעות. שזה דבר גדול - והוא סיבה להשרות השכינה. ולפי"ז י"ל דהנה איתא בברכות כ. ששבט יוסף לא שלטה בו עין הרע (בן פורת יוסף בן פורת עלי עין), ואם כל השבטים היו מעורבבים ביחד, אז אין ראה שעושים זאת משום צניעות, דלא הוה משום עין הרע, אבל כעת שהוא רואה ישראל שבני ישראל שוכנים כל שבט בנפרד, וגם יוסף אין פתחיו מכוונים, סימן שהטעם הוא משום צניעות, כי ליוסף אין בעיה של עין הרע, ולכן ראויה שתשרה שכניה ביניהם.

כד ג. נאום הגבר שתום העין. התרגום פירש גברא דשפיר חזי. ואילו רש"י פירש שהיתה עינו נקורה והיה סומא באחת מעיניו. בפשטות יש כאן סתירה בין הפרושים דלתרגום הוא שבת, ולרש"י הוא גנאי. אבל, אומר הבעל שם טוב זיע"א, שהפרושים לא סותרים אחד לשני. וכוונתם היא לעניין דלהלן. הנה בשביל להשיג נבואה צריך איזו קדושה תיחר, והרי הקב"ה רצה להשרות שכניתו על הגוי הרשע הזה כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות שאין להם נביא, ולכן השרה שכניתו על בלעם, והמכשף הזה היה רשע מופלג, ומדוע זכה לנבואה הרי אין לו שום קדושה, לכך הקב"ה עיוור את עינו האחת ואז היא לא נטמאת, ודרכה השרה את השכינה. וזהו כוונת התרגום ששפיר חזי דע"יי העין השתומה הוא היה חזוה בנבואה כי לא חטא בעין זאת כלל.

כד י. ויחר אף בלק אל בלעם. יש לעיין מדוע חרה לבלק אפו כעת יותר מבפעמים הקודמות, הא לאורך כל הדרך אמר בלעם את אשר ישים האלוקים בפיו אותו אשמור לדבר ואעפ"כ בלק לקחו? וי"ל דעד עתה כל הזמן היתה לבלק תקווה אולי באיזשהו שלב הוא יקלל, אך כעת הוא אמר במברך ברוך, ואורורי ארור. אי"כ הוא גילה שלעולם הוא לא יקלל את ישראל כי אז הוא מקלל את עצמו, לכן הוא כעס. רבי חיים סולאוויצ'יק.

כד יז. לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים. אומר רש"י יעץ לו להכשיל את עם ישראל עם בנות מואב. ויש להקשות היכן רש"י ראה דבר זה בפסוק; וי"ל שההלכה שישאל שנשא גויה הוולד הולך אחר האם וזה מה שרצה בלעם לערב את ישראל עם הגויים ועי"ז יהיו ילדיהם גוים, כפי שהוא אמר הצליח בלשוק, ודבר זה מרומז בפסוק שכתוב אשר יעשה העם הזה לעמך והיינו שהעצה שהוא נתן זה להפוך את העם הזה לעם שלך וזה עי"י שינשאו לבנות מואב אז ילדיהם יהיו מואבים. זוהר תורה.

כד כג. אוי מי יחיה משמו א-ל. הנה בסליחות אנו אומרים וסלחת לעוונתי כי רב הוא. יש להקשות האם בגלל שעונותינו רבות לכן וסלחת לעוונותינו? לפחות שלא נגיד כי רב הוא כי הרי זו לא סיבה לסלוח. וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ בדרך צחות, שהנה נפסק בשו"ע כמו רב, שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור. והרי מבואר בגמ' (תנא"ה טז.) שכשדאם מתוודה על מעשיו יש שני מלאכים שמעידים עי"ז, ואי"כ זה נקרא מודה בקנס ואח"כ באו עדים, ורק אם נסבור כרב צריך להיות פטור, אבל אם נאמר כשמואל אז צריך להיות חייב. וזה מה שאנחנו אומרים כי רב הוא, כי נפסקה ההלכה כרב שפטור, ולכן תחוס עלינו ותפטור אותנו. וזה מה שאמר בלעם: **אוי מי יחיה משמו א-ל.** היינו שאם נסבור כשמואל לא נחיה והיינו שלא נוכל לעמוד בפני ב"ד של מעלה, כי ס"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב.

כה ז. וירא פנחס וגוי' ויקח רומח וידקור את שניהם. ויש אילו נהפך זמרי והרג לפנחס רומח פטור, משום ודף. וקשה הרי זמרי יכול לפרוש, והוי לפחות כיכול להצילו באחד מאבריו; ומכח קושיה זו חידש בשש"כ מא' כה'. שגנב שבא בשבת, מותר להתקשר מהפטרה כדין בא' במחתרת שהווי פיק"ק, ולכאורה קשה הרי יש אפשרות שיאמר לגנב קח את כל כספי ואז ממילא לא יהיה פיקוח נפש. אלא התשובה היא שלומדים מהפרשה שלנו שהנרדף לא חייב לשנות מצב, אלא מכיוון שבמצב הנוכחי הוא יכול להיגרם או נחשב פיקוח נפש ולא אומרים לו שיציל את עצמו מפיקוח נפש על ידי שיישנה את המצב. ולכן, אומר השש"כ, גם לא אומרים לאדם שיתן את כל כספו לגנב ובכך יימנע מלהיות במצב של פיקוח נפש, אלא יחלל שבת.

כה ז. וירא פנחס וגוי' ויקח רומח וידקור את שניהם. ויש להקשות הא פנחס היה כהן כמבואר בזבחים קא: ואיך היה מותר לו להרוג את זמרי וכזבי ולהיטמאות למת? וי"ל, עי"פ המבואר בשמואל ב כג כ וברד"ק שם, שלכהן מותר להיטמאות למת במלחמת מצווה, ולפי"ז י"ל פה שהובעל ארמית קנאים פוגעים בו וזה מצווה בפרט שזה נועד להצלת עם ישראל, ולגבי כזבי שהיתה נכריה י"ל דס"ל שאין עכו"ם מטמאים באהל (ועיין במשנ"ל ג א מהלכות אבל) לכן הותר לפנחס. רינת יצחק.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

לבנות זה התראה לפני המשפט בבית דין של מעלה, והנה בבי"ד של מעלה שואלים האם קיימתי את המצוות ומה עושים דבר ראשון פותחים שו"ע והסעיף הראשון אומר התגבר כארי, ואם את זה אני לא מקיים אז הבזיונות שם יהיו גדולים ביותר, לכן השתדל רבי אליהו כל ימיו להיות מעורר השחר.

רבי מאיר מפרעמישלאן היה אומר לא לחינם נסמכה השכיבה לקימה לומר לנו שכשם שצריך להתגבר בבוקר כארי כך בלילה כשהולך לישון ורוצה לפטפט ולקלוא ועי"כ לעכב הלשנה שיידע שזה צעת היצר כדי ששמח לו יהיה לו כח לקום לכן כבר כשהולך לישון יש לו להתגבר על יצרו ולישון מוקדם וכך יהיה לו כח לקום בבוקר כארי. החפץ חיים ורבי אלחנן וסרמן היו מקפידים מאוד שיתבטש שבתוכם ויכלו לישון מוקדם בכדי שיוכלו לקיים מאמר חז"ל התגבר כארי וכן היה מוכיח רבות הסטיפלער את אותם בחורים שהיו לומדים עד שעה מאוחרת בלילה, שדבר זה הוא לא טוב וזה צעת היצר כדי שיהיה קשה לו לקום מוקדם בבוקר. ורבי דוד פוברסקי מרגלא בפומיה שהיצר רוצה רק עוד חמש דקות במיטה וכל היום אח"כ הולך אחרי החמש דקות האלו. הרבה מהספר 'מידות טיש'.
בסופר על הסבא מקלם שתיכף בהקיצו משנתו ובוקר, היה קופץ בו ברגע מהמיטה בחפזון רב, כאילו שודד וסכין בידו עומד על גבו, כדי לשבור את מידת העצללות ולהתרגל בזריזות.
רבי אליהו לאפיאן היה יושן תמיד בבגדיו - בקיץ היה פושט רק את המעיל העליון והטלית קטן, ובחורף היה ישן גם אם המעיל העליון, ורגליו לא היו על המיטה רק, על גס הסמך למיטתו, וכשנשאל לפשר הדבר, השיב שהוא ישן בצורה כזאת כדי שיהיה קל לו לקום בבוקר.
בבל ערב היה רבי יחזקאל לוינשטיין מכין שני שעונים מעוררים שיעירוהו בזמן - הן קם מבעוד לילה, ללימוד שקודם התפילה. ומדוע שניים: אולי אחד יתקלקל ומעולם לא התעורר מצלצול השעונים. תמיד קם לפניכם, וכיבה אותם שלא יעירו את בני הבית. רבי יחזקאל לוינשטיין סבל מאד מליקוי בתפקוד הריאות, ומאז שנתקף במחלה, אמר, לא עבר עליו לילה אחד שלא התעורר פעמיים או שלוש פעמים מעוצמת היסורים שלו. פעם אחת נתקף בשטף דם בריאתו וסבל מכאבים עזים. הוא קרא לאחד הבחורים וביקש להביאו לחדרו כדי לנוח שם. והנה, כשהגיע זמן התפילה התגבר כארי, קפץ מהמיטה כאש שוקה, ולא ניתן היה להכיר עליו את כאביו העזים.
הסטייפלד היה ישן בלילות החורף עם שמיכה דקה, כדי שלא יקשה עליו לקום לתפילה. בבחרותו היה לומד עד אישון ליל, ומחשש פן יאחר זמן קריאת שמע, הוציא פססל לרשות הרבים וישן עליו, בהיותו בטוח שהעוברים ושבשים באשמורת הבוקר יעירוהו.
סיפר רבי'ד פוברסקי : פעם אחת סיפר לי אבא (רבי דוד זצ"ל) לפי תומן, שקיבל על עצמו בתור בחור, לא להתכנסות בשנות לגמרי. וכמו בכל הקבלות שלו, היה עקבי כמו פלדה גם בזה. הוא הקפיד על כך מצעירותו ברוסיה, עד שנתו האחרונה ממש! לא כיסה את זרועותיו בשמיכה, גם בימים הקפואים בכפור הרוסי והפולני האכזר. והכל כדי שבבוקר לא יגירר לילה לאדקא אחת מיותרת של שינה.
הקור שייע לו לקום בדקה המדויקת שנקב לעצמו.
הרב שך מעולם לא שכב על מיטתו שחרגליו מכוסות בשמיכה, וטעמו ונימוקו עמו: כי בבוקר יהיה חם כשהרגלים מכוסות ויהיה לו קשה לקום. וגם כשהיו מכסים אותו בימים של קור מופלג תוך השינה, השלך מעל רגליו את השמיכה.
בזמנים שפחד שלא יתעורר בזמן לא היה הולך לישון ונימוקו עמו אם ידעת שעלול אתה על ידי השינה להפסיד מליון דולר, האם היית ישן?
נוהג היה רבי זלמן בריזל להשכים קום מדי לילה בשעה קבועה באשמורה השניה. ואף אם אירע וועלה על משכבו בשעה מאוחרת ביותר לאחר שמחה משפחתית וכדו', עם כל זה לא איחר את שעת ההכשמה הקבועה. זה היה נוהגו התמידי בין בשנותיו בביתו ובסביבתו הרגילה, ובין בשנותו בארצות ניכר בתנאים שונים, בכל זמן ובכל מצב תמיד הקפיד לקום בשעה הקבועה. פעם לעת זקנותו, לאחר שמחה משפחתית שנסתיימה בשעת לילה מאוחרת, אשר הותירה אותו תשוש ויגע מאד, הבחינו בני המשפחה שהוא מכון את השעון המעורר לשעה שתים וחצי לפנות בוקר, כדרכו בקודש בכל יום. אבא מדוע עסקו כל כך מוקדם? הרי לא נשאר לך כבר כמעט זמן לישון? שאלו הבן בפליאה. ומתי אתה מתכוון לקום? השיבו האב בשאלה. הצטדק הבן: מילא אני הרי מוכרח לקום בארבע לפנות בוקר לעבודתי במאמיה. יש לנו הרבה הזמנות, ואני צריך להיות שם מחר אפילו מוקדם מהרגיל. אה, הנה התשובה לשאלתך ענה האב ר' זלמן תשובה ניצחת גם לי יש מחר הרבה עבודה אצל בעל הבית שלי.

על רבי ברוך יצחק פריינד מספרים שפעם בשנות זקנותו מצאו אותו שוכב בבוקר על הריצפה הקרה, משראוהו בני משפחתו כך נבהלו מן המחזה ושאלו אותו מאי האי, השיב להם שבשעה שהיה צריך לקום הגיע אליו היצה"ר

השכמת הבוקר בזריזות: רש"י על הפסוק הן עם כלביא יקום פירש: כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצוות ללבוש טלית לקרוא את שמע ולהניח תפילין, ולכן אמר בלעם אני לא יכול לקלל אותם כי הם זריזים למצוות. וראים כנ"ל כמה זכות למי שקם בזריזות שזה דוחה ממנו קללות וצרות..
וידוע מש"כ השו"ע בתחילת אורח חיים וז"ל: יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראא שיהא הוא מעורר השחר וכו' ומיד שיעור משנתו יקום בזריזות לעבודת בוראו יתברך ויתעלה. ובמ"ב שם: לעבודת בוראו כי לך נברא האדם כמו שאמר הכתוב כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו'. ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לומר איך לעמוד בבוקר כי הקור גדול או שייאנו בקיץ לומר איך תעמוד מבתוך ועדיין לא שבעת משנתך יתגבר עליו ואל ישמע לו ויחשוב בנפשו אלו היה נצרך לעמוד לשרת לפני מלך ב"ו כמה היה זהיר וזריז לעמוד בהשכמה להכין עצמו לעבודתו כ"ש וק"ו בן של ק"ו לפני ממ"ה הקדוש ברוך הוא עכ"ל.
ובספר המקנה בעל קדושין בהקדמה כתב שאם מתגבר כארי לעמוד בבוקר בעבודת הבורא הוא שמירה לכל היום להיות לו לעזר ולהתגבר לנצח את יצרו.
ובספר דברי אמת כתב: עוד כתבו חכמי המוסר, כי כל אש הרוצה לזכות את עצמו בתורה ומעשים טובים, יקיים תמיד הדין הראשון של ספר הקדוש שלחן ערוך, יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו. וכתוב בספרים (חיד"א בספרו מורה באצבע) כי מאד צריך האדם להיות זהיר בו, כי אם חו"ש בדין הראשון ישלטו שלא יצור שלא לקיימו, עוד ישוב ויראה מה עשה באחריתו. ותמיד אמרו כל גדולי ישראל לאורך הדורות עלית אדם תלויה באיך הוא קם בבוקר. אמר ר"ח מוואלוז'ין: דבר מנוסה כשישכים אדם בבוקר ויקבל על עצמו ביום ההוא עול תורה באמת, היינו שיגמור בלבו שלא ישמע לשום דבר ולא יבטלנו שום טירדא, אז יסורו ממנו הביטולים, ובוודאי יצליח ביום ההוא בתורה, וכפי תוקף קבלת עול תורה בבוקר וכפי חיזוק ההסמכה כן יעזרהו ה' בו ביום וכן יסירו הטרדות ממנו (כתר ראש אות ע"א). השליה אומר שמי שקם בזריזות לתפילה זה מעין עקידה והוא נקרא ידיד ה', והטעם שהמתגבר נקרא ארי מבאר הטי"ז שהקם בבוקר ומתגבר ודוחה את היצר החזק שאומר לו להמשיך לישון הרי הוא כארי שלא פוחד מאף אחד, וכך פותח המחבר בסעיף הראשון בשו"ע התגבר כארי לעבודת בוראו, נכון זה קשה אבל זה המצווה הראשונה המוטלת עליך בבוקר, ואם בזה תכשל מול הייצר אז הוא מרגיש אנשים חלשים והוא כל היום יתנפל עליך וירדוף אותך, אבל כשבבוקר מנצחים אותו אז הוא מרגיש חלש והוא כבר לא כ"כ יתעסק עמך. ועי"י ההשכמה בבוקר והתגברותו על היצר האדם מראה שאין גוף פועל עליו, אלא גופו משועבד לעבודת הבורא וד"ז מושך אחרי קדושה לכל היום. ואם להיפך, אז היום גירר למושב קדש לחילה. ומי שבא מוקדם לביהכ"נ הרי הוא קרוב לקב"ה ומובטח לו שמתמלאות משאלותיו. ורבי חיים קניבסקי מביא באורחות יושר של היום של האדם בין ברוחניות בין בגשמיות תלוי איך הוא קם בבוקר.
ואותו אחד שמשתהה בבוקר במיטה 'עוד 5 דקות', החפץ חיים המשיל זאת למעשה שהיה עם אדם שהיה לו מפעל עצום שהרוויח על ידו כל יום מליונים רבים עד שנהפך לגביר העיירה. יום אחד המכונות לא פעלו כראוי והחלו לבעור, הוא הזמין מכבי אש, כעבור שעות ארוכות הגיעו מכבי האש ושהגיעו כבר היה מאוחר ולא נשאר שום דבר להציל. כעס העשיר ונצער מדוע אחרתם? כל כספי ועמלי ירד לטמיון, לא נשאר לי כלום מכל עמלי ויגיעתי, הלא הזמנתי אתכם מוקדם בעוד השריפה הייתה באיזה מחסן רחוק ובגלל איחורכם כל כספי אבד. ענו לו הכבאים אדוני כשהזמנת אותנו היינו באמצע לאכול ולסעוד נפשונו מול התנור הלוהט והיה לנו מאוד קשה לצאת לקבות את השריפה, התעכבנו ס"ה 5 ועוד 5 דקות מה קרה? ואותו עשיר לשעבר עומד וצועק החמש דקות שלכם הם קריטיות לכל המפעל שלי שכעת הלך לטמיון. אותם אלו שמתמהמים במיטה עוד 5 דקות ועוד 5 דקות ולא יודעים להעריך את הערך של דקה אחת בבוקר לא יודעים כמה זמן יקר וחשוב הם מפסידים וכמה דבר זה עלול להשפיע עליהם לכל היום. וכבר אמרו חז"ל באבות שינה של שחרית מוציאה האדם מהעולם.וכתב השבט מוסר שכתאדם קם בבוקר דבר ראשון יטול ידיו, ורק אח"כ יתחיל לחשוב את חשבונותיו האם להמשיך לישון, ולמה: דבר ראשון כשלא קם היצר מפתה אותו בכל הכוח, וכשקם נחלש כוחו של היצר. דבר שני כל הקושי הוא כשעדיין לא קם אבל לאחר שקם כבר נעשה הכל קל יותר כמו שנאמר קווי"ה י' חלופי כוח, ואין אחד שלא יכול להעיד עי"כ.
פעם שאל רבי משה אהרן שטרן את רבו רבי אליהו לופיאן שהיה חלוש ביותר למה הוא השכים קום בחולשתו הגדולה הרי מנוחה הוא דבר שגופו חייב כעת. ענה רבי אליהו לרבי משה אהרן: דע לך שהגאון מוילנא אמר שכשמתחיל לצומח לאדם שערות

לפתותו בטענות ומענות שלמען כבוד שמו יתברך עליו להמשיך לישון, לא רציתי להתווכח עמו במטה לכן הפלתי את עצמי מן המטה ואמרתי אתווכח עמו שם, והחבטה שקיבל בנפילתו גרמה לו שלא היה בכוחו לקום.

סיפר לי רבי ידידיה זר שלפני כמה חודשים כשרבי שמעון בעדני היה בן 94 הוא היה יושן בביתו מעל בית מדרשו ברחוב רבי עקיבא בבני ברק והנה יום אחד נכנס רבי שמעון לבית המדרש בשעה 2 בלילה וביקש ממיהו שיען מעורר (לצד הלחץ שרבי שמעון למרות היותו גדול דור הוא התנהג כאחד האדם ועשה הכל בעצמו ללא משמשים) הוא ניגש לבקש שיען מעורר מאחד האברכים הלומדים בכלל חצות בבית מדרשו. אותו אברך כמובן הביא לו מיד את השעון, לאחר מכן הרב זר ניגש לרבינו וביקש אם יכול לעזור אמר לו רבינו כן אם אתה יכול להעלות לי את השעון לביתי והרב זר עלה איתו לבית כשנכנסו התיישב הרב בעדני על כסא, נשען לאחור וביקש מהרב זר שינה השעון על ידו, אמר לו הרב זר את השעון מעורר אני אשים בחדר שינה עי"י המיטה של הרב, אמר לו הרב בעדני שהיה אז בן 94 אני יישן כאן, שאל אותו הרב זר מדוע: אמר הרב בעדני אם אני ישן על המיטה יהיה לי קשה לקום בבוקר, לכן אני יישן על כסא בשביל שלא יקשה עלי לקום בבוקר והרב בעדני היה בן 94 וחלוש נורא, למרות הכל עשה הכל בשביל לקום לתפילתו ותיקין בזמן.
מיד כאשר התעורר רבי חיים פנחס שינברג הוא התגבר כארי, השליך בשתי ידיו את השמיכה מעליו, כאשר לפעמים יצאה השמיכה לגמרי מהמיטה והזדרז לטול ידיו, לברך ברכות התורה ולגשת לשבת בכסאו ללמוד, אפילו בשבועות האחרונים לחייו כשהיה חלש מאוד וכמעט לא דיבר, כאשר שמע את המילה נץ, מיד קפץ והתיישב על המיטה.
בכל עת שהיה הרב אלישיב נעור משנתו בין ביום ובין בלילה, לא היה ממתין בשכיבה ולו שניה אחת, אלא היה מסיר מעליו מיד את השמיכה, מזנק ממיטתו, נוטל את ידיו וחוזר לתורתו האהובה. וכל זאת גם בהיותו בן מאה שנים! גם כשסבל משבר בחוליה, והרופאים הזהירו אותו שמצבו הרפואי אסור לו לבצע תנועות חדות, לא אבה להשלים עם הדבר, ואף על פי שמנהגו הסב לו סבל רב, המשיך לקום כארי ולשבור את טבע העצללות החומרית.
כשעשו לרבי זונדל קרויזר ניתוח להכנסת 'קובץ לב' והיה תחת השפעת ההרדמה, הניתוח היה בערך בשעה 10.00 בלילה, והרופאים אמרו שכנראה הוא יתעורר מההרדמה למחרת בשעה 12.00, שכן זוהי הרדמה של ארבע עשרה שעות, אך למרבה הפליאה הוא התעורר בשעה 4.00 לפנות בוקר, וקפץ מהמיטה כדי להתכוון לתפילת ותיקין כאחד האדם. הרופא היה מופתע ונבוך, היתכן כדבר הזה, אך באמת אין להתפלא על זאת, כי גופו הטהור שכל ימיו שיברו ושיעבדו לעבודת ה' נעשה אצלו הקימה בעוד לילה לטבע שני, עד שאפילו סם ההרדמה לא היה יכול לו.

מרגלא בפומיה דרבי שמואל ואזול, שלקום מוקדם בכל בוקר זה הוא היסוד של היהודי, ללא זה האדם הוא לא אדם. סיפר תלמידו רבי משה שאול קליין מעשה בבת מבוגרת שהתקשתה למצוא את זיווגה, כשהציעו לה בחור טוב עם מעלות רבות, מלבד מה שהיה מאחר קום, ביקשה האם מרמ"ש כי ישאל עברה את הרב ואזנר ויקבל את הסכמתו לשידוך. כששאל את הרב ואזנר השיבו: זה לא חסרון, זה פגם הוותק, אינני יכול להסכים לשידוך.
במסופר על רבי נתן ווטספויגל, שיום אחד לפני תפילת שחרית סיפר שראה שני שבויים מעונים, ניסה לעזור להם ולא הצליח. ממש רחמנות עליהם. השומעים תמחו מאיפה הגיע המשגיח בבוקר, ואיפה פגש את שבויים קודם תפילת שחרית, עד שסיפר המשגיח שראה שני בחורים שלא קמו בזמן לתפילה, ונשארו שבויים ביד המלך זקן וכסיל, אשר מצודתו פרוסה.
סיפרו מקורביו של האדמו"ר מזוטשקא זצ"ל, כי דרכו היתה לקום כבר בשעה חמש לפנות בוקר, ולא היה משנה לו כלל מתי הלך לישון בלילה הקודם. יש לציין על מנהג מופלא שהיה לו, שמיד כשהיה מתעורר משנתו כבר לא המשיך לישון כלל ומיד היה קם, ולכן כשהיה לפעמים מתעורר בשעה ארבע, או אפילו בשעה שלוש לפנות בוקר, היה מתגבר כארי ממיטתו, נוטל ידיו ומיד חוזר לסדרי לימודו שהפסיק כמה שעות קודם. כמיו"כ כשהיה הולך לישון, לא היה סוגר את הגמרא, אלא היה משאיר אותה פתוחה ומניח עליה מגבת, כדי שמיד כשיקום ממיטתו יוכל לחזור ללימודיו היכן שפסק, ללא התשהות יתר. סיפר נאמן ביתו רבי פסח גולדשטיין: פעם נכנסתי לחדרו, וראיתי שהקפה שהגשתי לו לפני כן מתחיל להתקרר. אמרתי לו שכדאי שישתה את הקפה טרם שיתקרר, אך רבינו נענה לי באמרו: כששותים את הקפה כשהוא חם, זה לוקח זמן ללימוד, אך כשהוא קר הרי ששותים אותו מהירות, וזה לא לוקח זמן ללימוד התורה הקדושה! הרבה מהסיפורים מהספר אוצר פנינים ועובדות להרב גרשונ.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: מה הסגולות הנוהגות ביום פטירת האור החיים הקדוש? בטו בתמוז? **תשובה:** ידוע שביום פטירת האור החיים הקדוש רבים נושעו מלימוד בספריו, והתפרסם שהחזון איש שלח את אחד מאחייו לקברו בהר הזיתים להיושע. לכן מי שצריך ישועה אז ביום שישי ידליק נר וילמד מספריו. ואז יבקש רחמי שמים מהקב"ה שבזכות רבי חיים בן רבי משה בעל האור החיים, הקב"ה יחוס עליו לכל צרכיו בתוך שאר עמו ישראל, ויפרט הבקשה. ואם יש אפשרות לעלות לקברו בלי סכנה וודאי הדבר הוא טוב. ועצם הלימוד בספרי האור החיים ידוע שהוא סגולה גדולה לכל הישועות. הבעש"ט אמר שכל דבריו הם ברוח הקודש, ורבי פנחס מקוריץ אמר שהלימוד בספר זה הוא מסוגל לנשמה כמו הזוה"ק.

שאלה: האם בזמנינו צריך לחשוש לעין הרע? **תשובה:** על הפסוק וישא בלעם את עיניו כותב רש"י שביקש בלעם להכניס עין הרע בישראל. אמרו חז"ל שכמעט כל הבריות שמתים מתים מעין הרע, ועל האדם לחשוש לעשות מעשים הגורמים לעין הרע כמו שמחות שעושים בפאר וחדר, וכן פרסומות מהדהדות על פעולה של מישהו וכדו'. וכתב החפץ חיים בספרו שפת תמים פ"ה ריבוי ההוצאות ומותרי המלבושים שנעשו קבע בעוונותינו הרבים היא הגורמת לנו כל הצרות והתלאות מבפנים ובחוץ. ועין הרע זה גם כשמתפעל מעצמו וזה מזיק יותר משאחרים נותנים עיניהם בו (כך מבואר בתנחומא מקץ. ובתוסי' ר"י ב"ק פג.). ובשו"ת אגרות משה אה"ע ג' כו כתב דלגבי עין הרע מי שמקפיד מקפידים עליו ומי שלא, לא חושש. הרב שטיינמן היה אומר לאנשים שיש להם חשש לעין הרע לומר את הפסוקים נגד עין הרע שמופיע בסידורים במוצי"ש.

שאלה: מה הזכויות של עם ישראל שאין להם מזיקים בשינה? **תשובה:** בלעם אמר שהוא לא יכול לקלל את ישראל כי הם קוראים קרי"ש על מיטתם, ואמרו חז"ל בכו"כ מקומות שהקורא קריאת שמע על מיטתו מזיקים בדלים ממנו, ומסיר ממנו פחד. וכתב הבן איש חי שאדם שרוצה להוסיף יראת שמים בילדיו הקטנים ירגילם מקטנות לעשות קרי"ש על המיטה. ובכך החיים כתב שאף נשים צריכות להקפיד בזה. והוא סגולה לשמירה.

שאלה: מי שאין בידו תורה ומעשים טובים ובכ"ז רוצה למצוא חן בעיני ה' שיעזור לו באיזה בעיה מה יעשה כדי שיושיעו ה'? **תשובה:** מצינו בחז"ל שיש כח עצום בריבוי תפילה ובתד"א כתוב כשאני רואה את בני אדם שאין להם תוחלת לא במעשיהם ולא מעשה אבותיהם וכו' אלא בשביל שהן עומדין ומברכין ומתחננים ומרבין תפילה לפני אני נזקק להן וכופל להן מזונותיהן. וכן בתנחומא ואפי' אין אדם כדאי לעלות בתפילתו לעשות חסד עמו כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים אני עושה חסד עמו.

שאלה: לא תאור את העם כי ברוך הוא, האם יש לחשוש מקללות של אדם שמקללך שלא בצדק? **תשובה:** אם זה לא בצדק אמרו חז"ל קיללת חנם חוזרת למקלל ולא משפיעה כלום על השני.

שאלה: מה ההשתדלות של בחור שנבחן לשיבה, מה צריך לדעת היטב? **תשובה:** ההשתדלות היא לדעת גפ"ת טוב, ופחות להשקיע במפרשים. וידועים דברי הסטיפלער שעיקר תפקיד האדם הוא לדעת ביאור הגמ' היטב, והמפרשים זה רק לחידוד השכל ואין צריך לדעת את זה. ואם יודע הגפ"ת טוב ובתוספת תפילה בוודאי יצליח כי השתדל היטב.

שאלה: מי שלפעמים לא נרדם האם חייב לברך את ברכת המפיל? **תשובה:** רבי קניבסקי היה אומר למי שלא נרדם שיברך המפיל ויש לו עצה שישים את ידו על מצחו וזה סגולה להירדם. מתוך הספר הנהגות והליכות לרבי חיים קניבסקי מאת תלמידו המופלג שספרו הוא נאמן ביותר כידוע במשפחת הרב זצ"ל רבי חיים עוזר כהן שליט"א

שאלה: נשאר עוד קצת מחודש עד סוף הזמן, מה יעשה בשביל לסיים את הזמן בצורה הטובה ביותר? **תשובה:** צריך לזכור שהכל הולך אחר החיתום, וגם בחור או אברך ואפי' ילד שכל השנה לא למד טוב אם הוא לוקח את החודש האחרון, קם בזמן לתפילה לומד כמו שצריך, אז זה לא רק שהקב"ה נותן לו המון ס"ד ומוחל לו על כל השנה אלא גם החברה והסביבה שוכחים הכל וזוכרים רק את הסוף וכן להפך מי שכל השנה למד מצויין וסיים את הזמן לא טוב אז גם הקב"ה וגם החברה הסביבה הרבנים וכולם זה מה שזוכרים את הסוף, לכן כל מי ששכל בקודקודו יקח את הזמן הזה שנשאר ויתאמץ מאוד לקום בזמן להישמר מדבורים אסורים לנצל את הזמן ללימוד בהתמדה, להשלמת המסכת, לקבוע יעדים וללמוד טוב.

שאלה: יש שרוצים להתחזק ולא הולך להם, הם נופלים כל הזמן. מה יגרום להם לא להתיאש? **תשובה:** חז"ל מביאים במעשה בלק ובלעם עניין חדש בעבודת ה' והוא: בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו, ואם אדם יש לו רצון חזק לעשות שטיגען ולקיים רצון ה' אז הוא יצליח, אמנם יהיו לו נפילות כל הזמן כי היצר אורב, אבל נפילות זה לא סיבה וטעם להתיאש ושבע יפול צדיק וקם, וידוע מה שאמר החו"א שהקב"ה לא ברא אותנו מלאכים אלא בראנו עם חולשות ואדרבה כיוון שכך ברא אותנו הקב"ה אז רצונו שניפול ונשוב, העיקר שגם אחרי שניפול נדע שתפקידנו לרצות ולהשתדל לטוב ולא להתיאש, וכל פעם לפתוח דף חדש ולנסות שוב, וכך זה החיים. היאוש זה הדבר הכי חמור. ואיך זה עובד? המהרש"א במכות שם ביאר שהרצון מוליד מלאכים מיוחדים שמלווים אותו ונותנים לו את היכולת לקבל את מה שרוצה. ויש להוסיף שהדברים נאמרו גם בעניין של פרנסה ואדם קובע לעצמו איך יתפרנס האם יצטרך לטרוח הרבה בשביל פרנסתו, או שתספיק לו השתדלות מועטת בשביל פרנסתו.

שאלה: מה הסיפור עם אניית הטיטניק שבשבע שער יצאו כמה הרפתקנים במסע מסוכן שנגמר לבסוף רע בשביל לראות את שאריות האניה שטבעה לפני יותר ממאה שנה? **תשובה:** הטיטניק הייתה אוניית ענק בממדים שלה והיתה הגדולה והמפוארת ביותר בתקופתה. היחודיות שלה היתה שהיא הייתה חסינה מפני טביעה, קברניט הטיטניק אמר, לאחר כמעט ארבעים שנה של שיט טול תקלות, שהוא לא יכול לדמיין מצב שבו אונייה טובעת. המעטפת החיצונית שלה מ-2,000 יריעות פלדה גמישות וחזקות. שלושה מיליון מסמרות מברזל ריקוע ומפלדה חיברו את כל החלקים. אורכה היה 269 מטרים רוחבה המרבי 28 מטר, גובהה מקו המים ועד לסיפון הראשי 18 מטר ועד קצה הארובות כ-53 מטר. היא יכלה לשאת 3,327 נוסעים ואנשי צוות. היה בה לובי מפואר, סוויטות, מגרש, בריכת שחייה. הטיטניק צוידה באמצעי הבטיחות החדשים ביותר, לרבות 15 מחיצות אטומות למים שמחוברות על ידי דלתות חשמליות ומשוכללות. כאמצעי בטיחות במקרה של פריצת דופן האונייה, למקרה חירום, הטיטניק צוידה ב-20 סירות הצלה בלבד, כמות המספיקה לכמחצית מכל הנוסעים ואנשי הצוות. המתכננים לא צפו מצב שבו יאלצו לפנות את כל הנוסעים בבת אחת בזמן קצר וללא סיוע. העיתונות, כינתה אותה "האונייה שלא מסוגלת

לטבוע". בנסיעה הראשונה שלה שעלתה הון תועפות נסעו למעלה מאלפיים איש שיזכו להפליג בה, טבעה הטיטניק בעקבות פגיעה בקרחון. באסון נהרגו 1,519 איש ובהן ידוענים רבים ורק 712 ניצלו.

שאלה: מה הן הסגולות של פת שחרית? **תשובה:** הגמ' בב"מ קז: מביאה שפת שחרית מצילה מכל המזיקים והאוכלה זוכה ללמוד וללמד וכו'. וידוע שגדולי הצדיקים היו ממליצים מאוד על פת שחרית כסגולה לרפואה. בספר סגולות הבעש"ט ותלמידיו מובא שרבי אלעזר מנדל מלעלוב המליץ לאכול פת שחרית במשך ארבעים יום ברצף לסגולה לרפואה, ישועה והצלחה. ורמ"מ מלעלוב היה ממליץ על ארבעים יום רצוף לאכול פת שחרית וזה סגולה לזיווג הגון וחידוד השכל. זמנה היא עד שש שעות מעלות השחר. הדברים הטובים שיש לפת שחרית, מונע מחלות מרה, מונע תולעי מעיים, משפרת שיקול הדעת והיכולות הקוגניטיביות, מונעת הופעת ריח לא נעים מהגוף ומהפה.

שאלה: על מה כדאי לזוגות נשואים להקפיד בקשר שלהם עם ההורים? **תשובה:** הרבה פעמים זוגות נשואים נופלים על ההורים לא בדיוק בזמן שמתאים, וההורים לא יכולים לומר לא, וזה מאוד מצער. ואין הכוונה דווקא לעניין הכספי שיש כאלו שזה נטל קשה עבורם להאכיל כל שבת משפחות על גבי משפחות, אלא גם לפעמים ההורים עייפים, חסרי סבלנות, חסרי מצב רוח, טרודים בעניינים שלהם, רוצים קצת חופש ושקט וכדו' ולא לזרוק הכל עליהם.

שאלה: מהו גיל ההתבגרות הראשון של הילד שאז הוא בודק את ההורים שלו כמה הם חזקים? **תשובה:** גיל שנתיים. שאז הילד אומר על כל דבר לא, מתחצף המון, כי אז הוא מגלה את יכולתו כאדם עצמאי בעל מסוגלות ויכולות שונות. הוא כבר יודע ללכת לבד, לאכול לבד, לדבר, לצייר, ולכן הוא סומך מאוד על עצמו. ולכן, בכל פעם שהוא נתקל בסירוב, והוא נאלץ לדחות סיפוקים ולא מקבל את מבוקשו הוא מביע את התסכול שלו באחת הדרכים הבאות: בכי. כעס. התקפי זעם. עקשנות. עמידה בתוקף על רצונו ונוטה להתווכח על כל דבר. בעיקר זוהי ההדמנות שלו לבחון גבולות והוא לומד המון מהאופן שבו אתם מגיבים להתנהגותו. ולכן על ההורים לקבוע גבולות ברורים ולהיות עקביים. לא משנה כמה הילד בוכה, כועס או מתוסכל. במידה ובכל פעם תגיבו באופן שונה הילד ימשיך לבדוק את הגבולות, זכרו תמיד להראות לו שהתנהגות שלילית, חוסר הקשבה והפרת גבולות לא יעבדו לטובתו.

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: הרעיונות שנשלחו להשבע:

א. בעניין מחלות עור ובעיות מעיים הם בגלל שהצטברו במעיים המון פסולת מכל האוכל הלא בריא שיש בשפע כיום במיטב הצבעים והטעמים, שאנו מכניסים לתוך גופנו, אך דא עקא, שצריך ג"כ שכל זה ייצא איכשהו, אבל הבעיה שזה מתעכב שם, וכתוצאה מכך יש את בעיות המעיים והעור למיניהם שפורצות עקב הצטברות הפסולת כי אין לה איך לצאת והיא יוצאת בדרך שלילית ועייב יש דבר משובח מאוד שהקב"ה ברא, שהוא צמח האלורה שטיבעו לנקות ולחטא, ע"י ששותים משקה הנ"ל יכול לעזור להמון בעיות עור ומעיים. ישנה אחת שעזרה להרבה שסבלו מהנ"ל שיש לה ידע עומד בכל התחום - פאר הסבוע, כתובת מייל 0504137343@gmail.com. ב. עצה לסיר שרוף למלאות מים + אמה ולהרתיח על הגז - הכל מתקלף ברגע. ג. זבובונים - הם לא מגיעים בלי סיבה למטבח... יש לדאוג שלא יהיה שום פרי או ירק באזור, שמתחיל להקריב. (זה יכול

להיות פרי חתוך או בצל שהפנים שלו (רקוב) לפעמים הם מגיעים בגלל רטיבות שמצטברת בספוג או באלמגוב ליבוש כלים. **מישהו אחר כתב עניין דומה:** קודם כל יש להקפיד שתמיד משטח השיש יהיה יבש לדאוג שלא ישארו מקורות מים. ושהכיורים יהיו נקיים לא להשאיר את הכלוך בכיור להרבה זמן. כדאי במקביל לעבור עם אקונומיקה והזירות על כל הארונות מומלץ להשים מעט חומץ בכוס, זה מרחיק אותם. כמו כן כדאי להשתמש גם בקוטל יתושים יעיל מאוד. עוד פתרונות: לוקחים מדבקות צהובות לזבובים לחתוך לרצועות צרות (רוחב חצי ס"מ) מדבקה צהובה או כחולה ולהדביק את קצה המדבקה לקצה הארון לא להחליף תדיר אלא מתי שמתמלא המלכודת עד הסוף הם מגיעים למקומות ש"החברים שלהם נמצאים". כולם סובלים מזבובונים (בעיקר בקיץ) ומנסים אנטי פליי ולא הולך ולא מבינים שהאנטי פליי הוא לא מטה קסמים אלא רעל חזק (ללא ריח דוחה) שיש בו מתיקות שכשהחרק יטעם ממנו זה יערב לטעמו ויאכל עד ש... אבל הזבובונים לא מתרשמים ועל כן הפתרון הוא: לוקחים כלי כצלחת וכדומה ושמים בו אנטי פליי בשפע! גם הוא מתייבש בחום הזה) ואז שמים לתוך הכלי איזשהו פרי חצי רקוב וכדי המושך זבובים הנמשכים אליו בגלל הריח והם גם טועמים מהאנטי פליי ונותרים שם... וזה בדוק ומנוסה כי כמה שמים יותר פירות ריחניים בכלי עם הרעל אזי תוך כמה שעות כל הזבובים מכל הבית כבר שוכנים בצלחת וזה ממש בדוק ומנוסה אך האנטי פליי לבדו לא משתלט האנטי פליי מתייבש בעיקר בקיץ אך אם שמו כמות נדיבה אזי ניתן להוסיף "למתכוון" כל יום חצי כוס מים וזה מעורר את החומר לפעול הלאה וגם זה בדוק ומנוסה. אחר כתב: הפיתרון לזבובונים במטבח לסגור טוב בסיליקון את הרווח בין השיש לקיר או לקרמיקה. **ד.** מכנסים וחליפות - הגיהוץ חייב להיות עם בד מעל הבגד, כדי שלא יבריק. **ה.** פצע – יש מוצר הנקרא חימר ירוק נמכר בחנויות טבע ובתי מרקחת זה מגיע כאבקה ומכניסים מזה כעין משחה. צריך להניח שכבה הגונה מעל הפצע ולהחליף כל כמה שעות. להניח על הפצע/צפורן חודרנית כמות מכובדת ועבה ולעטוף בנילון נצמד למשך כמה שעות. הצפורן מתרככת ואפשר בקלות וללא כאב למשוך בעדינות את מה שחדר ולחתוך. החימר הירוק הוא חומר טבעי ומיוחד שתכונותיו "לשאוב" ולרפא וגם מאד מאד מרגיע. ולכן הוא יעיל אף להוציא קוץ וכן לכל הפצעים. **ו.** גמילה ממציצת אצבע/כסיסת ציפורניים ניתן להשיג בבתי מרקחת "לק מרה" מורחים אותו פעמיים ביום על גבי האצבע או הציפורן. **ז.** להורדת בצקת ברגל - לפני שהולכים לישון לשים עלי כרוב לבן מסביב לרגל (כדי שישאר צמוד אפשר ללבוש מעל זה את הגרב) ולהסיר בבוקר. ככה לעשות לפי הצורך עד שיורדת הנפיחות. אגב מאד חשוב לטפל בבצקת אחרי גבס, כי אם לא מורידים אותה זה עלול להישאר. **ח.** מצ"ב כתובת מייל לקבלת דפי עיצות לבחילות והקאות **בה.** 052760@gmail.com (אם תוכלו לפרסם את זה משום שבוע שעבר בטעות רשמנו מס' נייד ולא מייל). תזכו למצוות. **ט.** פתרון למניעת חלק מהמקרים של כריתת רגל סוכרתית: 0527630889

התורה חסה: בקשות עזרה וסיוע שנשלחו ע"י קוראי העלון ומשמשיהם, מי שיש בידו תשובה שישלח למייל שבסוף העלון:

א. למי שיש עצות לפישפשים במיטות שעוקצים ולא עוזר לזה שום הדברה. **ב.** בקשה למי יש עצה לגידול שער במקום שהיה כווייה בראש. **ג.** אם יש למישהו עיצה

איך מטפלים בכיריים מנירוסטה שהתלכלכו מאש שהתלקחה ואחרי נקיון בכל תכשירי המסירי שומן נשאר כתם שלא מצליח לרדת. **ד.** למי שיש עצות, שיטות ופתרונות כדי לגבוה, נא לשלוח לעלון.

הלכות הקשורות לפרשה

מה טובו אהלך יעקב. שאין פתחיהם מכוונים זו מול זו. האיסור להסתכל בחלון של אדם אחר הוא איסור דאורייתא, ואף מוטל על האדם לא להסתכל בחלון באופן שייראה כאילו הוא מסתכל לתוך ביתו של השני.

מה טובו אהלך יעקב, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות (סנהדרין קה). כתב השו"ע יש להזהר מלהשתמש בעלייה שעל גבי בית הכנסת תשמיש קבוע של גנאי כגון לשכב שם. ועיין בביאור הלכה שאם הגג הוא מקום גלוי צריך להזהר משאר תשמישים. כגון שטיחת בגדים ופירות לייבוש.

הן עם כלביא יקום. וברש"י כשהם עומדים משנתן שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות לקרוא שמע. יש לחקור האם מותר לקרוא קרי"ש בלי ברכות התורה כשרואה כשהזמן מתאחר והוא עלול להפסיד זמן קרי"ש. התשובה היא שאם יאחר זמן קרי"ש וודאי שמותר לקרוא בלי ברכות התורה רק לא יכווין לצאת ידי מצוות ת"ת בזה. ובלא"ה יקדים ברכות התורה.

בלק הכשיל את ישראל עם בנות מואב. קצת מדיני יחוד: **א.** איסור יחוד הוא גזל עם ילדה מגיל שלש וגדולה עם ילד מגיל תשע, ואין בזה דין חינוך. וילדה עם ילד אין איסור יחוד עד גיל בר מצוה. **ילדה עד גיל 5 או ילד עד גיל 6 לא נחשבים לשומר לענייני יחוד.** ממילא אם בתו בת חמש נמצאת בבית ביחד עם חברה מגיל שלוש ומעלה, הווי יחוד להישאר איתם לבד בבית. **ב.** לדעת השו"ע לאשה אחת אסור להתיחד עם הרבה גברים אא"כ אשתו של אחד מהם איתם, וכן להפך. ושלשה גברים עם שלוש נשים שרי, ויש מקלים בשני גברים עם שלוש נשים. ולדעת הרמ"א מותר לאישה אחת להתייחד עם שני כשרים, וזה דווקא בעיר וביום. ובלא"ה צריך שלשה גברים. ואיש אחד אסור להתייחד עם שתי נשים לכל הדעות.

האופנים המצילים מהיחוד: **א.** כשהבית פתוח לרה"ר, והיינו למקום שהעוברים יכולים לראות מה נעשה בתוך הבית וה"ה אם נמצא בקומה נמוכה ואפשר לראות מהרחוב מה קורה בפנים מהני ויש המתירים גם כשהדלת סגורה ואפשר להיכנס מבחוץ בקלות ומדובר כשיש סבירות שיכנסו. ושרי אפי' כשנעול אם יש לאנשים מפתח ויש סבירות שיכנסו. והכל לפי המקום והזמן, ולבד שנמצא במקום שיש סבירות שיכנסו אנשים אחרים לבית ולחדר בו הם שוהים. ולגבי נסיעה ברכב או במונית, אם זה במקומות ובשעות שיש עוברים ושבים שרי, ובלא"ה כגון בכבישים צדדיים וחשוכים או בשעות שאין רכבים, נהגו להחמיר אף במקום הדחק. **ב.** בעלה בעיר ויש סיכוי אפי' קלוש שיחזור ובעלה יודע היכן נמצאת ואפי' לא בביתה שרי להתיחד (י"א שזה לא לכתחילה, ולכך יקל רק במקום הצורך). וכשהמתיחד מיוחד איתה כגון שגדלה אתו או קרובתו אסור להתיחד אפי' כשבעלה בעיר. וכשאשתו בעיר מהני רק אם דרכה לחזור באחוזים גבוהים באותה העת הביתה, ובלא"ה לדעת רוב הפוסקים זה יחוד ואסור. **ג.** שומר: הא דמהני בבת מגיל חמש בערך או בבת מגיל שש, היינו רק כשהם ערים. ואם הם שנים מהני אף כשישנים עד גיל תשע (וי"א עד גיל 11 לבת ו12 לבן). וילדים שלה אף גדולים מהני. ואשה וחמותה הוי שומר, וכן אישה ובת בעלה ואשה ובת חמותה, ומהני אף כשישנות.

חידות

חידות שינון הפרשה לפי סדר הא-ב. א. מי ראתה מולה מה שלא ראה אדונה? **א.** אתונו של בלעם. **ב.** שמות שני רשעים בפרשה - בלק בלעם. **ג.** "כי מראש צורים אראנו ומ" אשורנו" - גבעות. **ד.** "___ כוכב מיעקב" דרך. **ה.** מהיפה שלח בלק לקרוא לבלעם (ע"פ משל בלעם) **הררי קדם.** **ו.** "ד' אל בלעם" - ויקר. **ז.** מי הלך לבלעם ממואב וממדין? **זקנים.** **ח.** במה רצה בלעם להרוג את אתונו? **חרב.** **ט.** "מה ___ אהליך יעקב" - טובו. **י.** מה בלעם אמר על עצמו? שהוא - יודע דעת עליון. **יא.** מה בלק הבטיח לבלעם? **כבוד.** **יב.** מהי ד' דבר עם בלעם? **ב- לילה.** **יג.** מי חסם את דרכו של בלעם עם האתון? **מלאך.** **יד.** משה הוקיע את ראשי העם ___ השמש. **טו.** כתוב שהקהל ילחנו את כל - **סביבותינו.** **טז.** בלק העלה בסך הכל 42 עולות. **יז.** מקום מושבו של בלעם - **פתור.** **יח.** אביו של בלק - **ציפור.** **יט.** "אראנו ולא עתה אשורנו ולא ___" - **קרוב.** **כ.** מה נחה על בלעם? **רוח אלוקים.** **כא.** מה בלק היה? **שנים עין.** **כב.** "ד' אלוקיו עמו ו ___ מלך בו" - **תרועות.**

חידות פרשת שבוע וידע תורני: **א.** פסוק מהפרשה הנאמר מידי יום ביומו? **ב.** מתי אסור לאדם מסויים ללמוד תורה? **ג.** מתי אדם נח ומקיים בזה מצווה? **ד.** איך יתכן ביצה אסורה באכילה וע"י שתוויל עונן ביצה יותר באכילה? **ה.** איזה בתים חייבים להרוס? **ו.** בפרשה 4 מילים רצופות המתחילות באות א? **ז.** בפרשה 4 מילים רצופות המתחילות באות ה? **ח.** בפרשה 4 מילים רצופות המתחילות באות ל? **ט.** 2 מילים החוזרות על עצמן 10 פסוקים רצופים? **י.** איזה קשר יש בין הספרה 88888 ? **יא.** איזה הלכה מהלכות מליחה ילפינן מהמן הרשע? **יב.** איזו הלכה מהלכות טריפה ילפינן מטיטוס הרשע? **יג.** מתי נפסק בשו"ע שמותר לאכול רק כשאוכל שתיים שתיים?

תשובות: **א.** מה טובו אהלך יעקב. **ב.** מורה הוראה בשיכרותו רמב"ם ב"א"מ א ד. **ג.** משנ"ב ע"א יג החופר קבר פטור מקרי"ש ככל עוסק במצוות וגם בשעה שחנן פטור שע"י נחתק כוחו לחפור שוב. **ד.** שו"ע יו"ד פו ט. **ה.** בית מנוגע ועיר הנדחת. **ו.** כב. **ז.** כב. **ח.** כב. **ט.** כב לו ואליך בלק בלעם. **י.** הגמ' בברכות דף ז' אומרת שבלעם ידע לכווין את השעה שה' כועס וששיעור זה הוא אחד חלקי 888888 משעה. **יא.** שו"ע יו"ד סט ז כתב שאם שהה הבשר במלח כדי שיעור מליחה אזי צריך להדיחו ג"פ במים. והוא מתוס' בע"ז ל: ד"ה כסי שהביא שם ראהי ממה שאמר המן לאחשורוש על היהודים שכשגוי נוגע בכוס הם מדיחים שלוש פעמים. **יב.** בב"י יו"ד ל"א כתב שאם נמצאת תולעת בקרום המוח והמוח קיים וכי' הוא לא טריפה וראהי מטיטוס שחי שבע שנים למרות שיתוש ניקר במוחו. **יג.** איסור שהתערב בהיתר ואחת החתיכות נאכלה בשוגג, שאר החתיכות מותרות ומבואר בשו"ע יו"ד קי ז שמותרות רק לאוכלן שתיים שתיים ולא אחת אחת.

חידות לילדים: **א.** איזה דבר אם אני מודה בו אני נפטור? **ב.** מתי לובשים טלית במעריב חוץ מליל יו"כ? **ג.** איזה בע"ח מוזכר ראשון בפרשה? **ד.** איזה דבר אם נניח בחדר סגור הוא ייעלם מעצמו? **ה.** כמה ביצים אפשר לאכול על קיבה ריקה לגמרי? **ו.** אדם שלא התחתן אין לו ילדים ונקרא אבא?

תשובות: **א.** מודה בקנס. **ב.** מוצאי יו"כ. **ג.** ציפור. **ד.** קרח. **ה.** אחת. **ו.** ברגע שאוכל אחת הקיבה כבר לא ריקה. **ז.** שמו אבא.

חידון משמעות מילים לפרשת בלק: ז' משמעויות למילה אפס

אפס - אבל, אך. "ואפס את הדבר אשר אדבר אליך אותו תדבר" תרגום יונתן: וברם (במדבר כב לה). **אפס - נגמם.** "כי אפס כסף" תרגום: שלים (בראשית מז ט). **אפס - בלתי אפשרי.** "אפס כי עז העם" רמב"ן (פס' כז): אי אפשר בשום עניין (במדבר יג כח). **אפס - אלא, רק.** "אפס עצור ועזוב" שד"ל: ולא ישאר אלא עצור ועזוב (דברים לב לו). **אפס - קצה.** "ויראו אותו כל אפסי ארץ" מצודות ציון: אפסי קצות. (תהלים סז ח). **אפס - אין, לא קיים.** "ואפס כמוני" מצודות ציון: ענינו כמו לא (ישעיהו מז ט). "אפס זולתו". **אפס - הספרה 0**

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במייל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למייל: 456alon@gmail.com
יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ
alon@gmail.com **או לטל:** 0527633431

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 62 | תמוז תשפ"ג | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

מעשים מחיי היום יום

הזמנה ריקה

מספר הגאון הגדול רבי בן ציון פלמן זצוק"ל: התפלתי בבית הכנסת הגדול בבני ברק, לאחר התפילה ניגש אלי יהודי שפעם היה משתתף בשיעורים ואמר שזוכר שבאחד השיעורים דיברנו על הנושא של לדון לכף זכות, והתעוררה לו עתה שאלה בנושא הזה שנוגעת לו למעשה.

וכך שאל, "יש לי שכן בבנין שהיחסים שלי עימו אינם טובים, יש בינינו חילוקי דעות קשים בכמה עניינים שהתפתחו עד כדי ריב ממש. אותו שכן בשבוע הבא מוחתן את אחד מבניו ושלח לי הזמנה לחתונה, אני פותח את המעטפה והנה ההזמנה

את ההזמנה והיא ריקה... חשבתי בלבי "מעולם לא קיבלתי הזמנה ריקה ומה קרה שבדיוק היום קבלתי כזו הזמנה". אלא הקב"ה מראה לי אות משמים שהתשובה שאמרתי לאותו אדם היא אמת, להראות שגם כשמקבלים הזמנה ריקה ויש את כל הסברות הישירות לדון לכף חובה, אף על פי כן צריך להתאמץ בסברות עקומות לדון לכף זכות. מיד הלכתי אל השואל והראיתי לו את האות משמים הנפלא הזה.

[א"ה, יש לציין שהגר"צ זצ"ל שמר את ההזמנה הריקה הזו, ובכל השיעורים כשהיה מספר את הסיפור הזה, הביא עימו את ההזמנה הריקה והראה לכולם, הנה היא ההזמנה הריקה!].

(שלמים מציין)

של החתונה היא ריקה ולא מודפס על זה כלום. וכפי איך שאני מכיר את טבעו של השכן מתאים לו מאוד לשלוח בדיוקא הזמנה ריקה, כלומר תראה אני עושה חתונה ואותך אינני מזמין. ועתה השאלה האם גם בזה עלי לדון אותו לכף זכות ולומר שבאמת הוא רצה להזמין לחתונה, ובשגגה נכנסה למעטפה הזמנה ריקה."

כמובן אמרתי לו, בוודאי שגם בזה ראוי לדון אותו לכף זכות, שהרי לא פותחים כל הזמנה והזמנה לראות שבאמת מודפס על זה, ואם כן יתכן מאוד שהוא בא להזמין בלב שלם ולא הבחין כלל שההזמנה הזו פנומה ואינה מודפסת.

וסיפר הגר"צ פלמן: למחרת אני חוזר הביתה ומקבל הזמנה לחתונה מידיד גדול, אני פותח

שאלה לדיון בשולחן שבת

למה גרר את כל הרכבים שחנו ליד ביתו

סיפר כ"ק מרן האדמו"ר מוויז'ניץ - ירושלים שליט"א כידוע שכ"ק מרן האדמו"ר מסקולען זצ"ל נהג לערוך מדי שנה בשנה סעודת הודאה במוצאי שבת נחמו. פעם אחת ערך את הסעודה בעיריית גיבערס, שם נמצאת ישיבת ויז'ניץ. מספר הרבי, שאחר השבת, ראה קבוצת אנשים מדברים בהתמרמרות אודות חסידי ויז'ניץ שהם מתנהגים בגסות ואין להם לב ואין להם מידות, והדברים צרמו לו באזנו, היתכן לדבר כך על אנשים יהודים ליראים ושלמים, ומתנהגים בחסידות ומרבים להטיב - והחליט לברר מה קרה ומה אירע, ועל מה יצא הקצף.

ניגש איפוא הרבי אל קבוצת האנשים המתגוררים, לברר מה אירע, וכך אמרו לו: הנה לסעודה הגיעו הרבה חסידי סקולען עם הרכב שלהם, והחנו אותו ליד בית של יהודי אחד מחסידי ויז'ניץ המתגורר שם, והוא הזמין משאית גרר לגרור את הרכבים משם, ולאחר הסעודה באמצע הלילה מאין ידעו בעלי הרכב היכן הרכב שלהם, ואיך יחזרו לביתם, והדבר יעלה לכל אחד מבעלי רכבים אלו הן תועפות לקבל בחזרה את הרכב שלהם - ממש מעשה סדום! כששמעתי את דבריהם, החלטתי לברר בעצמי אם המעשה הזה הוא נכון - כי הלא צריכים לשמוע שני צדדים בכל ענין וענין. התקשרתי לאותו חסיד ויז'ניץ, ושאלתי אותו אם נכון הדבר מה שעשה, השיב הלא שאכן הוא עשה כמו שמספרים עליו, שאלתי אותו "היתכן לעשות כזה דבר ליהודים?!" והשיב האיש הזה דברים נפלאים ביותר, וכך השיב לי:

תשובה לשאלה משבוע שעבר

למה לקח את הבלוטוס שלי

התברר, שמעשה שהיה כך היה: בשמחת השבע ברכות הסתובב ילד אוטיסט כבד שמיעה. הילד סימן שהוא רוצה את הבלוטוס, והיהודי המבוגר רצה לעזור לו. הוא חשב שהבלוטוס הוא מכשיר שמיעה של הילד.

הרגע שבו הוא מוציא את הבלוטוס מהשקע הוא הרגע שראיתי מתועד במצלמה, אבל את ההמשך, כשהיהודי המבוגר ניגש לילד להגיש לו את הבלוטוס, לא רואים. הילד סירב לקחת את הבלוטוס, כי הרי אין זה מכשיר השמיעה שלו, ומכיון שכך החליט המבוגר להניח את הבלוטוס באחת המגירות בבית הכנסת, ובהמשך להחזיר לילד. עתה מצאו את הבלוטוס במגירה, ואני מתכבד לבוא ולשמוע במציאות אבידותי.

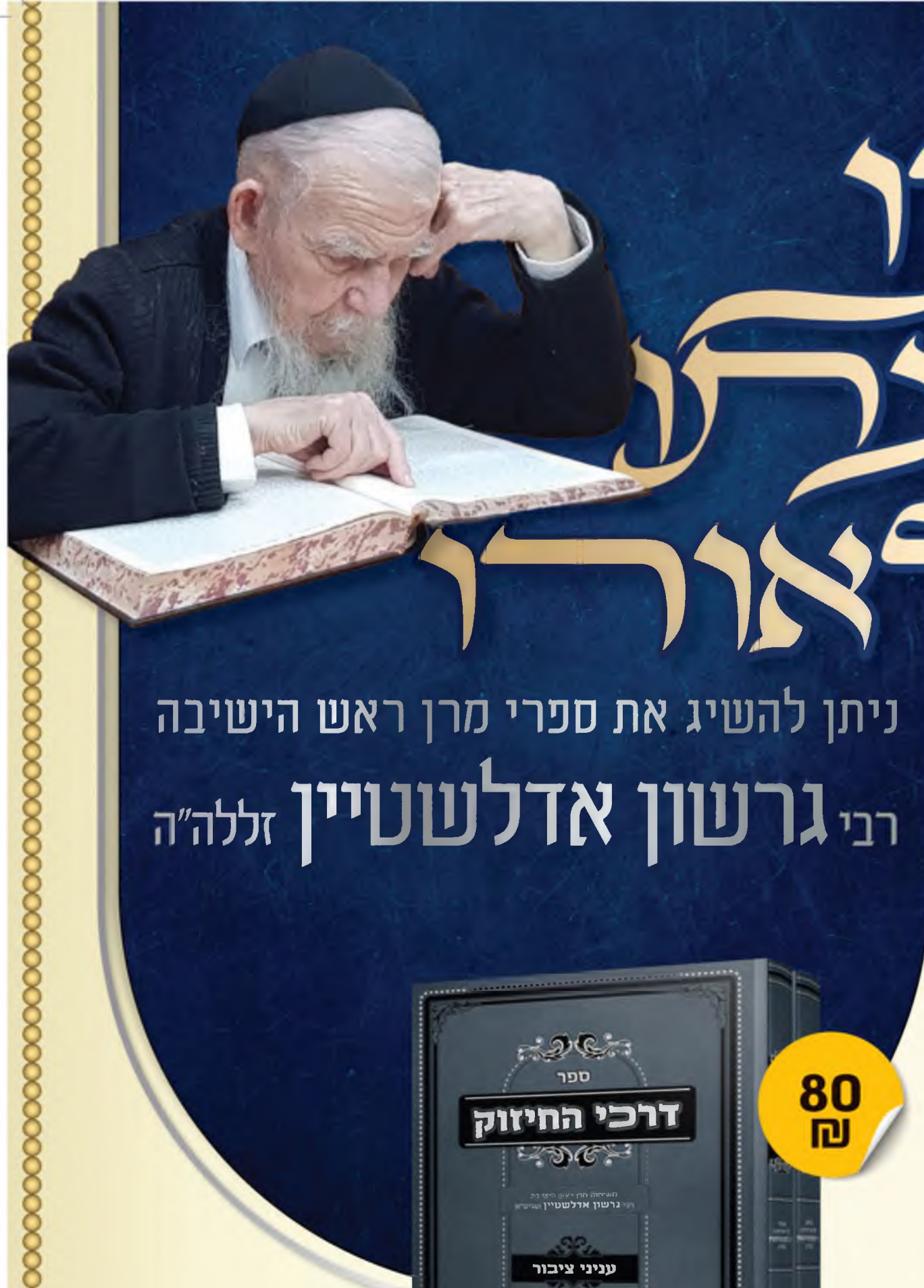
עד עכשיו אני נרעש מהסיפור הזה. איך אפשר לטעות כל כך, כמה צריך להתאמץ כדי לדון לכף זכות. הרי לא עלה בדעתי שאדם יחשוב שהבלוטוס הוא מכשיר שמיעה וירצה לעזור לאיזה ילד, כשהוא בטוח שזה שלו... זה הרי נשמע דמיוני לגמרי!

הקב"ה ריחם עלי שלא פגעתי באותו יהודי, וזמן לי את הרב של בית הכנסת, שזה לימד אותי לקח לכל החיים איך לראות טוב.

(י"ש"כ למערכת 'זווי העמודים' על הסיוע בשו"ת זה)

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

בדרכי מבצעי אורח

ניתן להשיג את ספרי מרן ראש הישיבה

רבי גרשון אדלשטיין זללה"ה

2 כרכים

דרכי החיזוק

פרקי הדרכה • עניני ציבור

למעלה מ-1200 עמודים עם מפתחות מפורטים
תורה • דרכי הלימוד • חנוך לער • רב ותלמיד • מידות • אמונה
תפילה • שבת • גאולה • פרקי חיזוק • ארחות חיים
בני הישיבות • חינוך ומרביצי תורה • ציבור • סיומי הש"ס • ימי מגיפה

3 כרכים

אסיפת שמיעות

על המועדים

אוצר בלום ומקיף בהלכה ובהגדה
על מועדי תשרי • חנוכה ופורים • פסח
שיעורים • הערות • מכתבי תורה • מאמרים

מערכת הפצת הספרים שע"י "קובץ גליונות" במבצעים מיוחדים לרגל שבוע הספר

← ניתן להזמין ולקבל במשלוח חינם בכפוף למוקדי ההפצה ברחבי הארץ →

k.gilyonot@gmail.com

להזמנות: 053-314-5900

ואין אב!

**רבינו נשא על ליבו השהור את
ילדי קרן ההסעות כאשר ישא
האומן את היונק באהבה ובמסירות**

מתוך מכתבו-מה יעשה האב לזכות **לנחת מהילדים:**

בודאי כי זיכוי ילדי ישראל בתורה ע"י קרן ההסעות של החינוך העצמאי בארה"ק,
שמצילים נפשות מחינוך של כפירה לחינוך של תורה, הוא זכות גדולה לזכות עי"ז
מידה כנגד מידה להצלחה גדולה לנו ולצאצאינו שילכו בדרך התורה

הטלפון להצלת ילד יהודי ולנחת מהילדים שלכם:

1700-50-66-22

ת.ד. 257 בני ברק או בהעברה לבנק הפועלים סניף 655 מס' ח-ן: 339991 קרן הסעה וסיוע לתלמידי החינוך העצמאי ע"ד 95-659-804-5
התרומות מוכחות לצד מס לפי סעיף 46 כמס' ניתן לתרום בקלות ובמהירות בכל עמדות "חדשים מלס" בדוכני הארץ

להאיר דרך: בתורת הנביאים

"בית נביא" - על ספר שמואל

~ ביאורים ועיונים המלבנים ומבררים
פירושי המקראות, ודרשות חז"ל

~ הערות קצרות על סדר הפסוקים
ומאמרים מקיפים

~ נערך בלשון בהירה וקלה

~ פרי עמלם של חברי 'בית המדרש
ללימוד הנביאים' חבר ת"ח בראשות
הרב יעקב שהם שליט"א אשר עמלו
להתוות דרך בסוגיות הנביא, באופן
לימוד העיון המקובל בתורה שבע"פ

בין הנושאים הנידונים בספר:
~ תפילת חנה ~ בני עלי ~ חורבן שילה
~ נבואת שמואל ~ חטאי שאול
~ מלחמת עמלק ~ בניית המקדש
ועוד...

הספר מתעטר בהסכמות הגאון רבי אביגדור נבנצל שליט"א והגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

"משגלים" בחכמה

ספר הזוד משלי
ובו שיעורים מקיפים
ובהירים מוזתאמים
לבני דורנו
מאת הררה"ג
רבי ישראל עמיהוד
קליין שליט"א
בעל ספרי "עמודי הזוד"
על ביאור הגר"א
לספר משלי
הידוע ככולל בחובו
יסודות עמוקים
במחשבת היהדות
לדלות חוכמה
מעומק תורת הגר"א
ולהשקות בינה

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• **ירושלים:** מכבי ישראל 17 // רמיהו פינת ברנדייס // צומת בר איכיל 1 // נבעת שאוכ 28 // בית ונן הפסנה 50 // בית הדפוס 32 // **נוה יעקב:** פכז 1 פינת פרדס • **חדש:** דרכי איש 5 בחניה (מבט שטובלכא המרכז) • **מודיעין:** עיני-קצית ספרים: אבני נזר 26 // שד' חמד 1 // הרב מפוניבז' • **ברכפלד:** רבי חודה הנשיא 14 • **בית שמש:** חפציבה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמה אי-נחש שורק 31 מעב שוק מחדרין • **בני ברק:** רבי יעקבא 19 • **אחונותיו:** 99 מוב מרכז המונים // ברטנורא 3 // רבי יעקבא 43 // עזרא 48 // **פרדס סיני:** חסכנים 69 פחדין • **כץ:** אשדוד: ענק הספרים - וסי בן חפציא 10 חובע 1 • **פתח תקוה:** קהילות יעקב 4 בני חדר // החסידות 2 פינת חסכנים • **אכנז:** רבי יחודה הנשיא 99 • **נוף:** הרב אכישבי 6 שכונת בני איכיל (אחוסמן) • **קרית גת:** האדמו"ר מחב"ד פינת נתבות שום (בני קרעטשניף) • **רכסים:** סביון 99 (בנו ביתר) • **נתיבות:** הארץ 86 • **אופקים:** חפץ חיים מוב בית הכנסת אוהל משה • **חדש:** טבריה: שפע חיים 6

1-599-581-581 // YEFE.CO.IL // משלוחים בכל רחבי הארץ

מערכת הפצת הספרים שע"י

קובץ גליונות

במבצעים מיוחדים לרגל שבוע הספר

עת ברוך

ליקוט בעניני הברכות, תקנת הברכות, ברכת ד', הברכות מדור לדור, ברכת הצדיקים, ברכת כהנים (360 עמ')

אם אשכחך

ליקוט בנושאי ירושלים
בנינה וחורבנה מגמ' זמדרשים
מסודר לפי נושאים (235 עמ')

לעצתו אמונה

ליקוט ענינים בנושאי אמונה
מספריהם של בעלי המוסר וגדולי הדורות
מסודר לפי נושאים (275 עמ')

לעצה ותושיה

ליקוט ענינים ממרן רבי מיכל יהודה
ליפקוביץ זצוק"ל (375 עמ')

אני תפילתי

עניני תפילה ובית הכנסת
מסודר לפי נושאים (235 עמ')

מחשבה אחת

לקט ענינים מגדולי הדורות
בנושאי יראה, מוסר, מחשבה, והשבח הנפש
(200 עמ')

המשגיח

תולדות חיו, מעשיו וליקוטים
מתורתו של מרן רבינו יחזקאל
לעניגשטיין זצוק"ל (252 עמ')

פיאור אגדות חז"ל

על מסכת בבא קמא (371 עמ')

פיאור אגדות חז"ל

על מסכת בבא מציעא (425 עמ')

פיאור אגדות חז"ל

על מסכת יבמות (395 עמ')

פיאור אגדות חז"ל

על מסכת ברכות וסדר מועד (180 עמ')

כל הספרים בעמוד זה במחיר 15 ש"ח בלבד

ניתן להזמין ולקבל במשלוח חינם בכפוף למוקדי ההפצה ברחבי הארץ

להזמנות: 053-3145900 k.gilyonot@gmail.com

הסדרה שכותבת את עולם התורה:

תלמוד בבלי מהדורת באר"ת

באורי רש"י ותוספות

- להשלים מסכת בהבנה מלאה -

המיוחד במהדורה זו, הוא עמידה על כל קושי בהבנת דברי רש"י ותוספות, והבאת המפרשים העומדים על כך, בצדי הדף. וכן ציטוט כל הגמרות שרש"י או תוס' מביאים. המהדורה החלה לצאת לאור לפני כשלוש שנים, ובינתיים יצאו לאור מסכתות ברכות, בבא קמא, בבא מציעא וקידושין. ובקרוב בע"ה מסכתות סוכה וביצה.

בימים אלו, כשגדולי ומאורי הדור מעוררים על חשיבות השלמת לימוד המסכת כולה, ולא למחצה לשליש ולרביע, ועומדים מאחורי המיזם האדיר "כולה מסכתא", ראינו לנכון לפרסם בשער בת רבים, בבחינת "עצה טובה קא משמע לך", את הגמרות המיוחדות מהדורת באר"ת, אשר בלימוד בהן יוכלו לסיים את המסכת כולה בלא קושי ובהבנה מלאה.

מסכת בבא קמא היתה לעיני מרן רשכבה"ג הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל, ולאחר העיון בה נתן את ברכתו החמה להפצתה בישראל ולזכות בה את הרבים.

את מסכת ברכות הבאנו לפני מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל, ששמח לקראתה ונתן את ברכתו.

- שבחים מפי גדולי הדור, ראשי ישיבות, אברכים ובחורים -

כמו כן כמה וכמה מגידי שיעור ומשיבים בישיבות חשובות מסרו שמאז שגילו את הגמרות הללו, אינן משות מתחת ידיהם והם לומדים בהם כסדר.

עשרות בחורים מישיבות מיר, חברון, תפרח, קול תורה, בית מתתיהו, ועוד, זכו לגמור את מסכתות בבא קמא ובבא מציעא בהבנה, ולהיבחן עליהן, בזכות הגמרות מהדורת באר"ת.

בחורים מישיבות פוניבז', אורחות תורה, גרודנא, כרמיאל, קרית מלך, נר זרח, שרכשו את מסכת קידושין החדשה שיצאה עתה לאור, מוסרים בהתלהבות כי בזכות הלימוד במהדורה זו הם מתקדמים במהירות, ובהבנה בהירה, בלימוד הבקיאיות של המסכת כולה.

הגאון רבי ברוך לוין שליט"א מראשי ישיבת "תפרח" כותב: "נהנתי מאד מבהירות הדברים, התוספות הנחוצות להבנה היסודית ברש"י ותוס' - וכ"ז בשפה ברורה ובתמצית".

הגאון רבי יחיאל קלרמן שליט"א מראשי ישיבת "אורחות תורה" במכתבו: "באורי רש"י ותוספות המלווקטים מגדולי המפרשים שאנו שותים מימיהם, המאירים נתיבים בדברי רש"י ותוספות באופן שמקל מאד על לומדים בפעם הראשונה וכן לחזרה על הגלמוד להבין הדברים לאשורם ולחזור עליהם בלא קושי והוא רב התועלת מאד".

הגאון רבי יונה זלושינסקי שליט"א מראשי ישיבת פוניבז': אני לומד כסדר במסכת קידושין שהוצאתם, ונהנה מאד.

מבצע מיוחד לישיבות בקניה מרוכזת:

בבא קמא וקידושין עם רא"ש ורי"ף - 55 ₪ (בתניות יפה נוף 76 ₪"ח)
סוכה (עם רא"ש ורי"ף), בבא קמא, בבא מציעא, ברכות - 40 ₪
(בתניות הנ"ל 56 ₪"ח)

הזמנות מרוכזות לישיבות: 052-7660707

ברינה יקצורו

הגיע הזמן לצאת לאור!
"תחרות חיבורים תורניים"

לקראת חודש אב, בסיומו של ה'זמן' ושנה"ל ביישובות הק' בהם הגו בני הישיבות בתורה וחידשו בה מערכות, מזמינים עיתון 'המבשר' בשיתוף חברת 'גיל פרינט' מבית 'גיל גרופ' את האברכים ובני הישיבות הק' לקצור ברינה את פרי עמלם, להשתתף ולשלוח חבורות ומאמרים מקוריים בהלכה או בחסידות על פי תורתם של רבותינו פוסקי ההלכה ומאורי החסידות זי"ע. החיבורים התורניים יבדקו בעיון ע"י צוות תלמידי חכמים חשובים

פרס שלישי:

שובר קניה בסך 500 ₪
לקניית ספרים ברשת חנויות
'אור החיים' ברחבי הארץ

פרס ראשון:

שולח החיבור הטוב ביותר
יזכה בהדפסה והוצאה לאור
של ספר חדש ומפואר!

פרס שני:

שובר קניה בסך 1,000 ₪
לקניית ספרים ברשת חנויות
'אור החיים' ברחבי הארץ

תקנון השתתפות:

- החיבור הוא פרי עטו של השולח בלבד.
- החיבור לא יכלול יותר מ-1000 מילה.
- החיבור יישלח בצורה מודפסת וקריאה ולא בכתב יד.
- השתתפות מגיל 18 ומעלה.
- את החיבורים התורניים יש לשלוח למייל: modaot@hamevaser.co.il
- כולל שם מלא, כתובת, ומספר טלפון.
- מועד סיום שליחת החיבורים; י"ז בתמוז תשפ"ג

לקראת יום השלושים לפטירתו של רבינו מרן ראש הישיבה

רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל

נערכה מצגת יחודית ומעוררת

המיועדת למוסדות ויחידים הרוצים להתחזק ולהתעורר
ממשנת חייו ומדרכיו הנעלות.

מתאים גם לקמפיים ואסיפות משפחתיות בבין הזמנים.

ניתן לקבל את המצגת ע"מ להקרינה לזיכוי הרבים

במחיר מוזל. המעוניינים ניתן לשלוח למייל

rabigershon12@gmail.com

מוקד הכשרות

לשאלות ובירורים על מוצרים ומקומות שתחת פיקוחנו:

03-6773330 שלוחה 3

moked@sherit.org.il

מחלקות הבד"ץ: שחיטה | דגים | פירות וירקות | מפעלי מזון | מטבחים ואולמות | חנויות למזכר מזון | תשמישי קדושה | תוספי תזונה | עירובין | שעטנז | מספרות

רוצה לפרסם במדור זה פנה עוד היום:

k.gilyonot@gmail.com או במס' 053-3145900

מעשיהם ללמוד את תורתו

שיעורי הגרי"ג

שיעורי רבינו הגדול מרן ראש הישיבה זצלה"ה
ערוכים בבהירות, וסוללים דרך ברורה
בסוגיות הנלמדות בדחיכלי הישיבות

מתוך הסכמתו של רבינו זצלה"ה

... ואני סומך עליו כזה, כי כבר
אתמחי גברא בקונטרסים שכבר
הוציא לאור, מדברי רמורה
שאמרתי, והדברים הוטבו בעיני
הלומדים, כי השביל לפרש
הדברים באר היטב, כפי הנצרך
להבנת הענין עד תומו, וגם
עתה בודאי יוציא מתחת ידו
דבר מרעקן אשר יהי'
לתועלת הלומדים.

הכו"ח בברכה

י"א י"א י"א י"א

מהדורת
אור - שרגא

עד כה יצאו לאור השיעורים עמ"ס
יבמות | כתובות | בבא קמא | בבא מציעא
מחיר מסובסד לתקופה מוגבלת

35 ש"ח לכרך | 120 ש"ח לארבעת הכרכים | 100 ש"ח לבתי מדרשות וישיבות

מערכת הפצת הספרים שע"י "קובץ גליונות"

ניתן להזמין ולקבל במשלוח חינם בכפוף למוקדי ההפצה ברחבי בארץ

להזמנות: 053-3145900 k.gilyonot@gmail.com

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 133 | פר' בלק תשפ"ג | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מדין ראש הישיבה הגר"ד פובדסקי
בקידוש לבנה

מדין גאון ישראל הגר"ד לנדו
בקידוש לבנה

מדין הגר"מ גריינמן
בקידוש לבנה

מדין ראש הישיבה הגר"מ"ה חידש במעוזו של מדין ראש הישיבה
הגר"מ"צ בדגמן צילום: שוקי לדר

מדין פוסק הדור הגר"מ שטרנבוך בשיעור לבני כולל תשובות
והנהגות בראשות בנו הגאון דבי חיים עוזר שליט"א

מדין הכהן הגדול הגר"א"י הכהן קוק שליט"א בפדיון הבן

בחדרי ישיבת תפארת יעקב צוויבעל שיעור ג', בשמיעת דברי חיזוק
לקדאת עלייתם לישיבה גדולה בשנה הבעל"ט ממדין פוסק"ד
הגר"מ שטרנבוך שליט"א

הג"ד יצחק פרץ רבה של פנמה בהתייעצות אצל מרדכי זרבני גדולי ישראל שליט"א

ראש ישיבת מיר מרן הגרא"י פינקל בבית הנגיד ר' העדשי פרידמן לרגל שמחת חתונת נכדו

מעמד סיום מסכת חגיגה בעיר קרית שמונה שגלמוד בסדר לימוד מיוחד לזכרו ולעילוי נשמתו של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה זצוק"ל בהשתתפות אחיו של מרן ראש הישיבה שיבדלחט"א הגאון רבי שלמה אדלשטיין שליט"א שאף נשא דברי חיזוק במקום

שמחת חתונת בת ראש ישיבת נר זרח - עוצם הגר"י פיינשטיין, נינת מרן ראש הישיבה הגרב"ד פוברסקי שליט"א ונכדת מרן הגר"ח פיינשטיין שליט"א

מעמד פתיחת הישיבה הגדולה 'נתיבות חיים' רמת בית שמש ג'

לישיבה בראשות הגר"מ דרוק שליט"א והגר"א מאירוביץ שליט"א והמשגיח הגר"מ שלנגר שליט"א. והר"מ הגר"ז רוטנברג שליט"א

נרשמו לשנה הבאה 50 בחורים לשיעור א' מסלטה ומשמנה של עולם הישיבות

דברים במעמד נשאו מרנן ורבנן מרן הגרב"מ אזרחי, ומרנן הגר"ד כהן הגר"ב ויסבקר הגר"י רוזן. וראשי הישיבה שליט"א

מורן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א ומרן ראש הישיבה הגר"ד פוברסקי שליט"א

מעיינים בקורת רוח בספר החדש 'הקברניט' שיצא לאור השבוע ובו עובדות מופעילות על רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל

מורן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א מאחל מול טוב למורן הגרמ"ה הירש בשמחת הברית לנינו בן לנכדו חביבו הרב מרדכי הירש נכד לבנו הגר"א הירש מרבני הישיבה. צילום: שוקי לדר

מעמד הנזכרת פנימיה חדשה בישיבת סלבודקא בהשתתפות ראשי הישיבה שליט"א

במעונו של רבינו מורן גאון ישראל הגר"ד לנדו מעמד מיוחד של 'חבורת מקבלי עול תורה' ככלות השלושים לפטירתו של רשכבה"ג מורן הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל, בהשתתפות מורן הגרמ"ה הירש ומורן הגר"ש גלאי הגר"ב שרייבר הגר"פ ברמן הגר"י אדלשטיין הגר"י אדלשטיין והגרא"ש אדלר

ראש הישיבה הגר"פ ברמן בהתייעצות עם רבינו מורן גאון ישראל הגר"ד לנדו לאחר הכינוס הערב במעונו

"והיו עיניך רואות את מוריד" רשבבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל

יושב עם ס"ת קטן בזמן דיקודי הכנסת ס"ת

בקידוש לבנה שואל את מרן הגרי"ג אם נראה הירח

לומד בין גברא לגברא

אצבע בסידור

כותב הערת תלמיד על השיעור

מוסר כי הוא חייך

מכין בעצמו נרות שב"ק בבית נכדו חביבו הגרי"ג צ גרבוז

יושב במערב בית הכנסת

ברכת המזון מתוך הכתב

מאזין עם רעיו הגדולים לשיחת תלמידים המושגיה רבי אליעזר גינזבורג בפתח הדר השיעורים

לוקח בעצמו השקית בחזור מהמקוה בערב שב"ק

ערימת הספרים והחובות סמוך למיטתו

דרבני החיזוק עם רבי אורי זיסבלום ובנו רבי אברהם

שיעור משניות ביאדצייט אמו

דרבני החיזוק עם רבי ירוחם אולשין

ובלכתך בדרך

שיעור אהבת חסד

בודק היכן הגרי"ג חתום וחותם אחדיו

צערדא דינקא מרגיע תינוק נימול עם מוץ ענבים

בודק בשדות הסכך

73 יתומים

המתחתנים בחוסר כל

מוסרי התורה שליט"א
מתחננים להצלחתם
ומברכים את כל
הנשמעים לבקשתם:

כולנו נרתמים להצלחתם בתרומת
10 ש"ח ליתום

וזוכים ש"שטר הברכה" הכתוב וחתום
ע"י מרגן ורבנן מוסרי התורה שליט"א
יגיע אליכם הביתה - ע"י שליח גדולי הדור

ועד הרבנים
לענייני צדקה בארה"ק

"ונבקש מכל אחד שישתדל להיות שותף בעין יפה בנישואי היתומים

ויה"ר שתזכו לנחת מכל צאצאיכם

ויצליחו בשיבות
לאגדול בתורה ויראת שמים

להינצל מפגעי הזמן הצרות והמחלות

ותעשו שמחה בביתכם בקרוב ויהי' לכם פרנסה בדיווח ובנקל"

13/7/13
מ: א. ש. ש.
13/3/13

לתרומות ולקבלת שטר הברכה התקשרו כעת לועד הרבנים, יש לציין מס' קרן: 6565

1-800-22-36-36

התרומות מחולקות בין כולם בשווה ולפי הצרכים כהוראת הרבנים - המגבית עבור יתומים ואלו שבבחינת יתומים לפי פסקי הרבנים